

زمانی کوردی سورانی

—Sorani Kurdish—

A Reference Grammar
with Selected Readings

W. M. Thackston

CONTENTS

PHONOLOGY

The Phonology of Sorani Kurdish.....	1
Stress	3
The Writing System	4

SUBSTANTIVES

§ 1. The Absolute State	8
§ 2. The Indefinite State	8
§ 3. The Definite State.....	9
§ 4. Demonstratives.....	10
§ 5. Attributive Adjectives: The Open Adjectival <i>Izâfa</i>	10
§ 6. Possession: The <i>Izâfa</i> Construction.....	10
§ 7. Attributive Adjectives with Demonstratives and Definites: The Close <i>Izâfa</i> Construction.....	11
§ 8. Attributive Adjectives with Definite Nouns.....	12
§ 9. Synopsis of Noun States.....	13
§ 10. Personal Pronouns	15
§ 10.1 Possessive Pronouns.....	15
§ 11. Enclitic <i>-îsh</i>	16
§ 12. Cardinal Numbers	17
§ 12.1 Ordinal Numbers	18
§ 12.2 Days of the Week	18
§ 12.3 Months of the Year and the Kurdish Calendar.....	18
§ 13. Comparative and Superlative Adjectives	19
§ 14. Prepositions, Postpositions, Circumpositions	20
§ 14.1. Preposed Pronominal Prepositional Complements	22

THE VERB	
§ 15. Present Copulas	25
§ 16. ‘To Have’	26
§ 17. The Present Habitual/Progressive	26
§ 18. Verbs in <i>-awa</i>	29
§ 19. The Present Subjunctive.....	30
§ 20. ‘To Want’	34
§ 21. ‘To Be Able’.....	35
§ 22. ‘To Remember’	36
§ 23. Pronominal Objects of Verbs	37
§ 24. The Imperative	38
§ 25. The Simple Past (Intransitive).....	40
§ 26. The Past Habitual/Progressive (Intransitive).....	41
§ 27. The Simple Past (Transitive): The Ergative	42
§ 27.1 The Ergative in South Sorani	45
§ 27.2 Pronouns as Logical Objects of Past Transitive Verbs	46
§ 27.3 Pronominal Prepositional Complements with Agent Affixes	48
§ 27.4 Displacement of a Possessive Pronoun by a Preposed Prepositional Complement.....	51
§ 28. The Perfect Active Participle	53
§ 29. The Present Perfect Tense (Intransitive)	53
§ 29.1 The Present Perfect Tense (Transitive)	54
§ 30. The Past Perfect Tense (Intransitive)	55
§ 30.1 The Past Perfect Tense (Transitive)	56
§ 31. The Past Subjunctive	57
§ 32. The Irrealis Mood.....	60
§ 33. The Past Conditional	61
§ 34. The Passive Voice	63
§ 34.1 The Past Passive Participle.....	65
§ 35. Postposed Verbal Complements.....	66
§ 36. Factitive Verbs	68

PREFACE

KURDISH BELONGS to the Western Iranian group of the Indo-Iranian branch of the Indo-European family. The two principal branches of modern literary Kurdish are (1) Kurmanji, the language of the vast majority of Kurds in Turkey, Syria, Armenia, and Azerbaijan, the area designated by Kurdish nationalists as “North Kurdistan,” with an estimated fifteen to seventeen million speakers, and (2) Sorani, the language of most Kurds in Iraq (four to six million speakers) and Iran (five to six million speakers), the area designated as “South Kurdistan.” Although the two are closely related, Kurmanji and Sorani are not mutually intelligible and differ at the basic structural level as well as in vocabulary and idiom. Since Kurdish is fairly closely related to and has been massively influenced by Persian, the dominant literary and cultural language of the area for the last millennium, Kurdish is best approached with a basic knowledge of Persian.

While Kurmanji is still far from being a unified, normalized, or standardized language, Sorani has been the second official language of Iraq since the creation of that country after World War I and has many decades of literary activity behind it. In Iran, Kurdish has never been accorded official status, but in Iranian Kurdistan there has been noteworthy publication in Kurdish, particularly after the Iranian revolution. The area in which Sorani is spoken in Iran is more or less the region designated as Kurdistan. Outside of that area, south to Kermanshah and east as far as Bijar, the language is known as Gorani, or South Sorani, which is a *Mischsprache* that is basically Persian in structure but Kurdish in vocabulary.

The readings, chosen to give samples of a broad range of prose writing ranging from fairy tales to the internet, are provided with running glosses beneath the texts, and the glosses in the readings are also contained in the Kurdish–English vocabulary at the end of the book. Words considered to be absolutely basic vocabulary are not glossed in the notes, since it is assumed that these words either are known already or will be actively acquired by looking them up in the vocabulary in the back. Generally words are not glossed more than once in the notes because any word encountered a second

SORANI KURDISH

time should be learned actively. Words are glossed after the first instance only if they are considered rare enough to warrant being ignored for acquisition. Because Sorani Kurdish dictionaries are not easily obtainable, I have made the vocabulary as large as possible. It contains around 4,000 words, which represent a basic working vocabulary for the language.

For dictionaries of Sorani, the following may be consulted:

Hazhâr, *Hanbâna borîna: Farhang-i Kurdî-Fârsî*, 2 vols. Tehran: Surûsh, 1368 [1989]. With definitions in both Kurdish and Persian, this is by far the most comprehensive dictionary of Kurdish, but Kurmanji words are also included without any differentiation. Hazhâr uses *’* instead of *’* for *û*; otherwise the orthography is standard.

McCarus, Ernest N. *Kurdish–English Dictionary, Dialect of Sulaimania*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1967.

Qazzaz, Shafiq. *The Sharezoor Kurdish–English Dictionary*. Erbil: Aras, 2000.

Sulaymân, Mustafâ. *Ferhengê zarawey zanistî*. Sulaymani, 2001.

Wahby, Taufiq. *A Kurdish–English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1966.

An on-line Sorani dictionary is available at www.namonet.com.

The Phonology of Sorani Kurdish

Vowels:

<i>î</i>	<i>û</i>
<i>i</i>	<i>u</i>
<i>e</i>	<i>o</i>
<i>a</i>	<i>â</i>

- î* is like the ‘ee’ in ‘beet’ and ‘tree,’ International Phonetic Alphabet (IPA) [i], as in *hîch* [hitʃ] ‘nothing.’
- i* is like the ‘i’ in ‘bit,’ IPA [ɪ], as in *girtin* [gɪrˈtɪn] ‘to take’
- e* is like the ‘ai’ in ‘bait,’ IPA [e], without the y-offglide of English, as in *hez* [hez] ‘power’
- a* is like the ‘a’ in ‘bat,’ IPA [æ], as in *tanaka* [tænæˈkæ] ‘tin can,’ except (1) in the sequence *aw*, where it is pronounced [ə], (2) when it is followed in the same syllable by y, in which case it is pronounced [ə], as in *tanakakay* [tænæˈkæˈkəy] ‘his tin can,’ and (3) when it is followed by y but not in the same syllable, in which case it is pronounced [ɛ], as in *tanakayek* [tænæˈkɛyɛk] ‘a tin can.’
- û* is like the ‘oo’ in ‘boot,’ IPA [u], as in *gûr* [gʊr] ‘calf’
- u* is like the ‘u’ in ‘put’ and ‘pull,’ IPA [ʊ], as in *gurg* [gʊrg] ‘wolf’
- o* is like the ‘oa’ in ‘boat,’ IPA [o], without the w-offglide of English, as in *goŕ* [gɔr] ‘level’
- â* is like the ‘a’ in ‘father’ and ‘balm,’ IPA [ɑ], as in *gâ* [gɑ] ‘cow’

Consonants:

	bilabial	labiodental	dental/alveolar	palatal	velar	uvular	glotto-pharyngeal
plosive	<i>p</i>		<i>t</i>		<i>k</i>	<i>q</i>	
		<i>b</i>	<i>d</i>		<i>g</i>		
fricative		<i>f</i>	<i>s</i>		<i>kh</i>		<i>ħ, h</i>
		<i>v</i>	<i>z</i>		<i>gh</i>		

SORANI KURDISH

		<i>sh</i>	<i>ch</i>
		<i>zh</i>	<i>j</i>
nasal	<i>m</i>	<i>n</i>	
approximants	<i>w</i>		<i>y</i>
flap, trill		<i>r, ř</i>	
laterals		<i>l</i>	<i>ł</i>

- b* is like the ‘b’ of English, IPA [b]
- ch* is like the ‘ch’ in ‘church,’ IPA [tʃ]
- d* is like the ‘d’ of English, IPA [d]
- f* is like the ‘f’ of English, IPA [f]
- g* is the hard ‘g’ of English in ‘go’ and ‘get,’ IPA [g]
- gh* is a voiced velar fricative, IPA [ɣ], like the Arabic غ; it rarely occurs word-initially and is usually replaced by *kh* in borrowed words (*e.g.* غم *gham* ‘grief’ > *kham*); word-finally it is often in free variation with *kh*.
- h* is like the ‘h’ of English, IPA [h]
- ħ* where it exists (according to regional dialect: fairly generalized in Iraq, rare in Iran), it is a voiceless pharyngeal fricative, IPA [ħ], like the Arabic ح; otherwise it is not distinguished from *h*
- j* is like the ‘j’ in ‘judge,’ IPA [dʒ]
- k* is like the ‘k’ of English, IPA [k]
- kh* is a voiceless velar fricative, IPA [x], like the *ch* in German *Bach* and the Arabic خ
- l* is a liquid ‘l’ [l] as in Persian, like the ‘l’ in ‘lee’
- ł* is like the dull ‘l’ of English in ‘all’ [ʌ]; in some areas it is a lateral fricative, like the *ll* of Welsh [ɬ]; it does not occur word-initially (cf. *gul* ‘leper’ with *gut* ‘flower’ and *chil* ‘forty’ with *chil* ‘stalk’)
- m* is like the ‘m’ of English, IPA [m]
- n* is like the ‘n’ of English, IPA [n]

PHONOLOGY

- p* is like the ‘p’ of English, IPA [p]
q is a voiceless uvular stop, like the Arabic ق, IPA [q]
r is a flap as in Persian and Italian, IPA [ɾ]; does not occur word-initially
ř and *rr* are trills, IPA [r], like the *rr* of Spanish (cf. *chor* [xor] ‘sun’ with *choř* [xor] ‘blood’ and *bar* [bær] ‘breast’ with *bař* [bær] ‘rug’); all initial *r*’s are trilled (verbal stems beginning with *r* are trilled regardless of prefixes, as in *řoysht* ‘he went’ and *dařoysht* ‘he was going’)
s is like the ‘s’ of English in ‘see,’ IPA [s]
sh is like the ‘sh’ in ‘ship,’ IPA [ʃ]
t is like the ‘t’ of English, IPA [t]
v is like the ‘v’ of English, IPA [v], but it is of rare occurrence in Sorani
w is like the English ‘w’ except before *e*, *i*, and *î*, when it is a close back unrounded semivowel, IPA [u], like the ‘u’ in French *cuire* and *huit*.
y is like the ‘y’ of English, IPA [j]
z is like the ‘z’ of English, IPA [z]
zh is like the French ‘j’ and the ‘g’ in ‘beige,’ IPA [ʒ]

Stress. All nouns and adjectives are stressed on the final syllable: *tanaká* [tænæˈkæ] ‘tin can,’ *gawrá* [gəwˈræ] ‘big’. When enclitic endings are added, stress remains on the final syllable of the base word: *tanakáyèk* [tænæˈkeyek] ‘a tin can,’ *tanakáyèk i gawrá* [tænæˈkeyeki gəwˈræ] ‘a big tin can.’ The definite suffix is stressed: *tanakayaká* [tænækeyæˈkæ] ‘the tin can.’

The hierarchy of stress in verbs is as follows:

(1) The negative prefixes *na-* and *nâ-*, as in *náchû* [ˈnætʃu] ‘he didn’t go’ and *nâˈche* [ˈnatʃe] ‘he doesn’t go.’

(2) Preverbs like *war-*, *hał-*, and *dâ-*, as in *wárgeřâm* [ˈwærgeram] ‘I returned,’ *háłdagirim* [ˈhæłdægırım] ‘I pick up,’ and *dâˈnîshtim* [ˈdaniʃ-
-tım] ‘I sat down.’

SORANI KURDISH

(3) The modal prefixes (*d*)a- and *bi*- as in *dábînim* [ˈdæbinim] ‘I see’ and *bîbînim* [ˈbîbinim] ‘let me see.’

(4) When there are no prefixes on finite verbal forms, the final syllable of the verb stem is stressed, as in *hâ’tin* [ˈhatin] ‘they came’ and *kîrdîbet-mânawa* [ˈkirdîbetmanəwæ] ‘that we have opened it.’

(5) The infinitive is stressed on the final syllable, as in *hâtîn* [haˈtîn] ‘to come.’

The Writing System

The Kurdo-Arabic alphabet consists of the following letters:

ا <i>alif</i>	د <i>d</i>	(ض <i>z</i>)	گ <i>g</i>
ب <i>b</i>	(ذ <i>z</i>)	(ط <i>t</i>)	ل <i>l</i>
پ <i>p</i>	ر <i>r</i>	(ظ <i>z</i>)	ئ <i>t̤</i>
ت <i>t</i>	ڕ <i>ř</i>	ع ‘	م <i>m</i>
(ث <i>s</i>)	ز <i>z</i>	غ <i>gh</i>	ن <i>n</i>
ج <i>j</i>	ژ <i>zh</i>	ف <i>f</i>	و <i>w</i>
چ <i>ch</i>	س <i>s</i>	ڤ <i>v</i>	ه <i>h</i>
ح <i>h</i>	ش <i>sh</i>	ق <i>q</i>	ی <i>y</i>
خ <i>kh</i>	(ص <i>s</i>)	ك <i>k</i>	ء <i>hamza</i>

Letters in parentheses are not normally used. Some writers occasionally “import” these specifically Arabic letters for use in words borrowed from Arabic, even though the vowels are written in the Kurdish manner. Thus, *khâsatan* ‘especially’ (from the Arabic *خاصة*), usually written *خاسه‌ته‌ن*, may be written *خاصه‌ته‌ن*; and *khat* ‘line’ (from the Arabic *خط*), usually written *خه‌ت*, may be written as *خه‌ط*. There are very few doubled consonants in Kurdish; the few that exist are written with a double consonant, as in *شائلا* *shâllâ* ‘God willing.’ ‘Ayn (ع) is almost always retained in Arabic words (for example *ma’nâ* ‘meaning’ and *arab* ‘Arab’); in Iraq the ‘ayn is usually pronounced as it is in Arabic; in Iran it is either a glottal stop or a prolonga-

PHONOLOGY

tion of a preceding vowel, as in Persian.

The vowels are written as follows:

- a* is written (1) word-initially with *hamza* + final *h*, as in *am* *ئەم*
(2) elsewhere with a final (or alone) *h*, as in *bar* *بەر* and *dam* *دەم*
- â* is written (1) word-initially with *hamza* + *alif*, as in *âwât* *ئاوات*, or, alternatively, with *alif-madda*, as in *âwât* *آوات*
(2) elsewhere with an *alif*, as in *bâr* *بار*
- e* is written (1) word-initially with *hamza* + *y* with a caret above, as in *ewâra* *ئێوارە*
(2) elsewhere with *y* with a caret above, as in *ber* *بەر*
- i* is written (1) word initially as *alif*, as in *imʕo* *ئیمۆ*
(2) elsewhere *i* is not indicated in the writing system, as in *bir* *بەر* and *girtin* *گرتن*; it is the only vowel not indicated in the writing system (see below)
- î* is written (1) word-initially with *hamza* + *y*, as in *îtir* *ئیتیر*
(2) elsewhere with *y*, as in *bîr* *بیر*
- o* is written (1) word-initially as *hamza* + *vâv* with a caret above, as in *oda* *ئۆدە*
(2) elsewhere with a *wâw* with a caret above, as in *bor* *بۆر*
- u* is written (1) word-initially as *hamza* + *vâv*, as in *umed* *ئومید*; alternatively initial *u* can be written as *alif* + *vâv*, as in *umed* *اومید*
(2) elsewhere with one *wâw*, as in *bur* *بور*
- û* is written with two *wâws*, as in *bûr* *بۆر*.

The vowel *i* of the *izâfa* is written as *y* (ی) attached directly to words ending in letters that join to the left. Thus, *kurdakân i kurdistân i* ‘*erâq*’ (‘the Kurds of Iraqī Kurdistan’) is written: *کوردەکانی کوردستانی عێراق*. When added to words ending in letters that do not join to the left, the *y* is written in the alone form, as in *tanaka i gawraká*, written *تەنەکی گەورەکی*.

The trilled *ř* is indicated by a caret over or under the *r*, as in *frûkê* or *فرۆکە* *fîřoka* ‘airplane.’ Since all initial *r*’s are trilled, they are rarely marked.

SORANI KURDISH

The “dull *l*,” called *lâm i qataw* “fat *l*” in Kurdish, is indicated by a caret over the *l*, as in *قەڵەو* *qataw*.

The only illogicality in the system lies in the writing of the sequence *ye*, which is written *يه*, as though it were *ya*, as in *nâmayek*, written *نَامَه‌يه‌ك*, and *dâyè* *دَايه*. For this and other orthographic peculiarities and variants, see §41.

The letters with their various initial, medial, final, and alone shapes are as follows (those marked with an asterisk do not connect to the left and are followed by an initial or alone form):

NAME	ALONE	FINAL	MEDIAL	INITIAL
<i>alif</i> *	ا	ا	ا	ا
<i>alif + madda</i> (initial only)				آ
<i>hamza</i>	ء	ء	ء	ء
<i>b</i>	ب	ب	ب	ب
<i>p</i>	پ	پ	پ	پ
<i>t</i>	ت	ت	ت	ت
<i>s</i>	ث	ث	ث	ث
<i>j</i>	ج	ج	ج	ج
<i>ch</i>	چ	چ	چ	چ
<i>h</i>	ح	ح	ح	ح
<i>kh</i>	خ	خ	خ	خ
<i>d</i> *	د	د	د	د
<i>z</i> *	ذ	ذ	ذ	ذ
<i>r</i> *	ر	ر	ر	ر
<i>ř</i> *	ر	ر	ر	ر
<i>z</i> *	ز	ز	ز	ز
<i>zh</i> *	ژ	ژ	ژ	ژ
<i>s</i>	س	س	س	س
<i>sh</i>	ش	ش	ش	ش
<i>s</i>	ص	ص	ص	ص
<i>z</i>	ض	ض	ض	ض
<i>t</i>	ط	ط	ط	ط

PHONOLOGY

<i>z</i>	ظ	ظ	ظ	ظ
'	ع	ع	ع	ع
<i>gh</i>	غ	غ	غ	غ
<i>f</i>	ف	ف	ف	ف
<i>v</i>	ف	ف	ف	ف
<i>q</i>	ق	ق	ق	ق
<i>k</i>	ك	ك	ك	ك
<i>g</i>	گ	گ	گ	گ
<i>l</i>	ل	ل	ل	ل
<i>ɫ</i>	ل	ل	ل	ل
<i>m</i>	م	م	م	م
<i>n</i>	ن	ن	ن	ن
<i>w*</i>	و	و	و	و
<i>h</i>	ه	ه	ه	ه
<i>y</i>	ی	ی	ی	ی

Vowels:

<i>a</i>	ه	ه	ه	ه
<i>â</i>	ا	ا	ا	ا
<i>e</i>	ی	ی	ی	ی
<i>i</i>	-	-	-	ا
<i>î</i>	ی	ی	ی	ی
<i>o</i>	و	و	و	و
<i>u</i>	و	و	و	و
<i>û</i>	وو	وو	وو	وو

THE GRAMMAR OF SORANI KURDISH

SUBSTANTIVES

§ 1. **The Absolute State of the Noun.** A Kurdish noun in the absolute state, i.e. without any ending of any kind, gives a generic sense of the noun. It is also the “lexical” form of the noun, i.e. the form in which a noun is given in a vocabulary list or dictionary. The absolute state is normally used for the generic sense, as in *qâwa rash a* ‘coffee is black’ and *wafir spî a* ‘snow is white’.

§ 2. **The Indefinite State.** The sign of the indefinite singular (‘a, any, some’) is an unstressed enclitic *-(y)èk* (i.e. *-èk* after consonants and *-yèk* after vowels) added to the end of the absolute singular noun.

pyâw ‘man’ > *pyâwèk* ‘a man’
roz ‘day’ > *rozhek* ‘a day’
dargâ ‘door’ > *dargâyèk* ‘a door’
nâma ‘letter’ > *nâmayèk* ‘a letter’

Among the modifiers that demand that a following noun be indefinite are *chand* ‘a few,’ *hamû* ‘every,’ *chi* ‘what?,’ and *har* ‘each,’ as in

<i>chand pyâwèk</i>	a few men
<i>hamû rozhek</i>	every day
<i>chi lâpařayèk?</i>	what page?
<i>har lâyèk</i>	each direction

The construction *...i zor* ‘many, a lot of’ also takes a preceding indefinite singular noun:

SUBSTANTIVES

كوردیكى زۆر *kurdèk i zor* a lot of Kurds

پیاویكى زۆر *pyâwèk i zor* many men

The indefinite plural is formed by adding *-ân* to the absolute singular. If the absolute singular ends in *-â*, the indefinite plural ending is *-yân*. Nouns with absolute singulars ending in *-a*, like *nâma*, form the indefinite plural by dropping the final *-a* and adding *-ân*.

پیاو <i>pyâw</i> >	پیاوان <i>pyâwân</i> (some) men
دەرگا <i>dargâ</i> >	دەرگایان <i>dargâyân</i> (some) doors
نامه <i>nâma</i> >	نامان <i>nâmân</i> (some) letters
ئەمەریکی <i>amarikî</i> >	ئەمەریکیان <i>amarikîân</i> (some) Americans

§ 3. The Definite State. Singular nouns are made definite ('the') by adding the suffix *-(a)ká* (i.e. *-aká* after consonants, *u*, *e*, and *î*, and *-ká* after the vowels *a*, *â*, and *o*). The combination *îaká* often results in a vowel contraction to *eká*, sometimes so spelled in Kurdish.

پیاو <i>pyâw</i> >	پیاوەکە <i>pyâwaká</i> the man
ئەمەریکی <i>amarikî</i> >	ئەمەریکیەکە <i>amarikîaká</i> the American
کتاوی <i>ktâwî</i> >	کتاویەکە <i>ktâwiaká</i> the student
دێ <i>de</i> >	دێکە <i>deaká</i> the village
دەرگا <i>dargâ</i> >	دەرگاکە <i>dargâkâ</i> the door
نامه <i>nâma</i> >	نامەکە <i>nâmaká</i> the letter

The definite plural is made by adding *(a)kân* to the singular, i.e. by changing the *-(a)ká* of the definite singular to *-(a)kân*.

پیاوەکە <i>pyâwaká</i> >	پیاوەکان <i>pyâwakân</i> the men
کتاویەکە <i>ktâwiaká</i> >	کتاویەکان <i>ktâwiakân</i> the students
دەرگاکە <i>dargâkâ</i> >	دەرگاکان <i>dargâkân</i> the doors
نامەکە <i>nâmaká</i> >	نامەکان <i>nâmakân</i> the letters

SORANI KURDISH

§ 4. **Demonstratives.** As attributive adjectives the demonstratives ('this, that') envelop the nouns they modify. 'This' is ه(ب)ـم... (y)á, and 'that' is ه(ب)ـو... (y)á. The forms of nouns enveloped by demonstratives are the absolute singular and the indefinite plural.

پیاو *pyâw* > ئەم پیاو *am pyâwá* this man, ئەم پیاوانه *am pyâwâná* these men
 كتاوی *ktâwî* > ئەم كتاویه *am ktâwîá* this student, ئەم كتاویانه *am ktâwîâná* these students
 ده‌رگا *dargâ* > ئەم ده‌رگایه *am dargâyá* this door, ئەم ده‌رگایانه *am dargâyâná* these doors
 نامه *nâma* > ئەو نامه *aw nâmayá* that letter, ئەو نامانه *aw nâmâná* those letters
 The demonstrative pronouns are ئەمه *amá* 'this,' ئەمانه *amâná* 'these,' ئەوه *awá* 'that,' and ئەوانه *awâná* 'those.'

§ 5. **Attributive Adjectives: The Open Adjectival *Izâfa*.** The attributive adjective following a noun that is (1) absolute singular, (2) indefinite singular, or (3) indefinite plural is linked to the noun by the unstressed vowel *i* (called the *izâfa* vowel). The *izâfa* is written as *ی* added directly to words that end in joining letters or an alone *ی* after non-joining letters.

□	هۆتیلی باش <i>hotel i bâsh</i>	good hotel ¹
{	هۆتیلیکی باش <i>hotelèk i bâsh</i>	a good hotel
{	هۆتیلانی باش <i>hotelân i bâsh</i>	(some) good hotels
{	نامه‌ی درێژ <i>nâma i drezh</i>	long letter
{	نامه‌یه‌کی درێژ <i>nâmayèk i drezh</i>	a long letter
{	نامانی درێژ <i>nâmân i drezh</i>	(some) long letters

§ 6. **Possession: The *Izâfa* Construction.** The same *izâfa* vowel *i* links the two parts of a possessive construction and is equivalent to the English 'of.'

کتاویه‌کانی قوتابخانه‌یه‌ک *ktâwîakân i qutâbkhâna-* the students of a school
yèk

¹ This also has the generic sense, as in "good hotels are hard to find" or "a good hotel is hard to find." It contrasts with the following indefinite *hotelek i bâsh*, as in "there is a good hotel on the corner."

SUBSTANTIVES

دیهکەمی ئەو پیاوێ <i>deaká i aw pyâwá</i>	that man's village
مائهکانی پیاوێکانی دیهکە <i>mâtakân i pyâwakân i</i> <i>deaká</i>	the houses of the men of the village
دەرگاکی چایخانهکە <i>dargâkâ i châykhânakâ</i>	the door of the teahouse
دەرسەکانی ئەم کتاوێ <i>darsakân i am ktâwá</i>	the lessons of this book

§ 7. **Attributive Adjectives with Demonstratives and Definites: The Close *Izâfa* Construction.** When noun-adjective constructions are enveloped by the demonstratives or modified by the definite suffix, the linking vowel changes to *a*. The indefinite is, of course, excluded from this category.

{ هۆتێله باشهکە <i>{hotel a bâsh}akâ</i>	the good hotel
{ ئەم هۆتێله باشه <i>am {hotel a bâsh}á</i>	this good hotel
{ پیاوێ ئەمەریکیکە <i>{pyâw a amarîkî}akâ</i>	the American man
{ ئەو پیاوێ ئەمەریکیکە <i>aw {pyâw a amarîkî}á</i>	that American man
{ دەرسانه ئاسانهکە <i>{darsân a âsân}akâ</i>	the easy lessons
{ ئەم دەرسانه ئاسانه <i>am {darsân a âsân}á</i>	these easy lessons
{ دەرسانه سهختهکە <i>{darsân a sakht}akâ</i>	the hard lessons
{ ئەو دەرسانه سهخته <i>aw {darsân a sakht}á</i>	those hard lessons

If the noun in a close-*izâfa* construction ends in *-a*, the linking *a* is omitted, as in the following:

قوتابخانه ابتدائیهکان <i>{qutâbkhâna ibtidâî}akân¹</i>	the elementary schools
چایخانه گهورهکە <i>{châykhâna gawra}kâ</i>	the big teahouse
ئەم چایخانه گهورهیه <i>am {châykhâna gawra}yá</i>	this big teahouse
نەتەوێ یه‌گرتووێکان <i>{natawa yekgirtû}akân</i>	the United Nations

¹ *ibtidâîakân* may contract to *ibtidâekân*. For the contraction *îa > e*, see §42.

SORANI KURDISH

The envelopment of the demonstrative is extendable indefinitely and includes all matter immediately related to a demonstrative phrase.

بو توانینی ئەم دیاری کردنی چیگای میر گهوره به	<i>bo twânîn i am {dyârî</i> <i>kirdin i jegâ i Mîr Gaw-</i> <i>ra}yá</i>	in order to enable this clarification of Mir Gawra's position
--	---	---

Close *izâfa* constructions may be mixed with open *izâfa* constructions, as in the following:

چایخانه گهوره کهی سه شه قامه سه ره کهی شار	<i>{châykhâna gawrakâ} i</i> <i>sar {shaqâm a sarakî-</i> <i>akâ} i shâr</i>	the big teahouse on the major street in town
---	--	---

§ 8. Attributive Adjectives with Definite Nouns. Attributive adjectives modifying definite nouns also are linked to the noun by the *izâfa* vowel *i*, but the placement of the definite suffix, both singular and plural, is variable.

<i>darsakân i sakht</i> <i>darsân a sakhtakâ</i> <i>dars a sakhtakân</i>	}	the hard lessons ¹
--	---	-------------------------------

Noun–adjective constructions in which the *izâfa* is embedded (the second and third examples above), where plural and definite suffixes fall at the end of the *izâfa* “string,” represent a very close connection, inseparable in the mind of the speaker, between noun and adjective.

¹ These three examples all have the same meaning in English, but they connote different aspects of noun-adjective linkage to the speaker of Kurdish. *darsakân i sakht* are the lessons (about which we already know), which happen to be hard, not necessarily in contrast to anything else. *darsân a sakhtakâ* points out the specific lessons that are hard, as in *dars i chwâram u dars i hawtam darsân a sakhtakâ i am ktâwân* “lesson four and lesson seven are the hard lessons in this book.” *dars a sakhtakân* is “the hard lessons” as opposed to, say, *dars a âsânakân* “the easy lessons,” where the adjectives “hard” and “easy” are inextricably linked to “lessons,” i.e. we are considering “hard-lessons” vs. “easy-lessons.”

SUBSTANTIVES

A good example is *gut i sîr* 'red flower, rose.' If the speaker is thinking of a flower that simply happens to be red, say a red carnation, the indefinite is *gutêk i sîr*, the definite is *gutaká i sîr*, the indefinite plural is *gutân i sîr*, and the definite plural is *gutakân i sîr*. If by *gut i sîr* the speaker means the 'rose,' in which case *sîr* is inseparable from *gut*, the indefinite is *gut a sîrêk*, the definite is *gut a sîraká*, the indefinite plural is *gut a sîrân*, and the definite plural is *gut a sîrakân*. Similar close constructions are the following:

mez hûnûs a 'arabakân the Arab historians

Here we are considering only Arab historians, not historians who happen to be Arabs, who would be *mez hûnûsakân i 'arab*.

qutâbî a kurdakân the Kurdish students

Similarly here only students who are Kurdish are under consideration. The students who happen to be Kurdish, but not as an exclusive category, would be *qutâbîakân i kurd*.

§ 9. Synopsis of Noun States.

		SINGULAR	PLURAL
absolute	{	كتاو ktâw 'book'	—
		نامه nâma 'letter'	—
indefinite	{	كتاويك ktâwêk	كتاوان ktâwân
		نامهيهك nâmayêk	نامان nâmân
definite	{	كتاوهكه ktâwaká	كتاوهكان ktâwakân
		نامهكه nâmaká	نامهكان nâmakân
demonstrative	{	ئهم كتاوه am ktâwá	ئهم كتاوانه am ktâwâná
		ئهم نامهيه am nâmayá	ئهم نامانه am nâmâná

LOOSE-IZÁFA NOUN-ADJECTIVE CONSTRUCTIONS

absolute	{	كتاوى گهوره ktâw i gawra	—
		نامهى دريژ nâma i drezh	—

SORANI KURDISH

indefi- nite	{	کتاویکی گهوره ktâwèk i gawra	کتاوانی گهوره ktâwân i gawra
		نامه‌یه‌کی درێژ nâmayèk i drezh	نامانی درێژ nâmân i drezh
definite	{	کتاوه‌که‌ی گهوره ktâwaká i gawra	کتاوه‌کانی گهوره ktâwakân i gawra
		نامه‌که‌ی درێژ nâmaká i drezh	نامه‌کانی درێژ nâmakân i drezh
demon- strative	{	ئهم کتاوه am ktâw a gaw-	ئهم کتاوانه am ktâwân a
		گهوره‌یه rayá	گهوره‌یه gawrayá
		ئهم نامه درێژه am nâma drezhá	ئهم نامانه درێژه am nâmân a drezhá

CLOSE-IZÁFA NOUN-ADJECTIVE CONSTRUCTIONS

absolute	{	کتاوه گهوره ktâw a gawra	—
		نامه درێژ nâma drezh	—
indefi- nite	{	کتاوه گهوره‌یه‌ك ktâw a gawrayèk	کتاوه گهوران ktâw a gawrân
		نامه درێژێك nâma drezhèk	نامه درێژان nâma drezhân
definite	{	کتاوه گهوره‌که ktâw a gawraká	1. کتاوه گهوره‌کان 1. ktâw a gawrakân
		نامه درێژه‌که nâma drezhaká	2. کتاوانه گهوره‌که 2. ktâwân a gawraká
			1. نامه درێژه‌کان 1. nâma drezhakân
			2. نامانه درێژه‌که 2. nâmân a drezhaká
demon- strative	{	ئهم کتاوه am ktâw a gaw-	ئهم کتاوه am ktâw a gawrâná
		گهوره‌یه rayá	گهورانه
		ئهم نامه درێژه am nâma drezhá	ئهم نامه درێژانه am nâma drezhâná

§ 10. **Personal Pronouns.** The independent personal pronouns are as follows:

من min I	ئیمه ema we
تۆ to you (sing.)	ئیوه ewa you (pl.)
ئهو aw he, she, it	ئەوان awân they

The independent personal pronouns are used as (1) subjects of equational sentences:

SUBSTANTIVES

Min kurdîm. من کوردم. I'm a Kurd.

(2) emphatic subjects of verbs and topics of topic-comment sentences:

Aw hât; ewa nâhâtin. ئه‌و هات، ئه‌وه نه‌هاتن. He came; you didn't.
Min awim balâwa giring niya. من ئه‌وم به‌لاوه گرتگ نیه. For me, that's not important.

and (3) emphatic possessors in an *izâfa* string:

ktâwakâ i min کتاوه‌که‌ی من my book
nîshtimânakâ i ema نیشته‌انه‌که‌ی ئیمه our homeland

For pronominal objects of verbs, see §23.

§ 10.1. Possessive Pronouns. The normal possessive pronouns are unstressed enclitics added to the noun. They take the following forms:

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
م -îm	مان -mân	م -m	مان -mân
ت -it	تان -tân	ت -t	تان -tân
ی -î	یان -yân	ی -y	یان -yân

Examples of possessive pronouns with *kuř* 'son' and *pâra* 'money':

کۆرم kúřim	کۆرمان kúřmân	پاره‌م pâram	پاره‌مان pâramân
کۆرت kúřit	کۆرتان kúřtân	پاره‌ت pârat	پاره‌تان pâratân
کۆری kúřî	کۆریان kúřyân	پاره‌ی pâray	پاره‌یان pârayân

The enclitic possessive pronouns may be added to the absolute (*kúřim* کۆرم), the definite (*kuřakâm* کۆره‌که‌م, *pârakâm* پاره‌که‌م), or the indefinite (*kúřekim* کۆره‌که‌م, *pârayekim* پاره‌یه‌که‌م) forms of the noun. When added to the absolute, the noun has a figurative meaning; for actual, concrete meanings the definite form is used. For instance, money (*pâra* پاره) you can hold in your hand you would call *pârakâm* پاره‌که‌م 'my money,' while *pâram* پاره‌م is figurative, more like 'my wealth.' Someone who writes for a living can be said to earn his livelihood by means of *qatamî* قه‌له‌می 'his pen,' but what he actually holds in his hand is *qatamakay* قه‌له‌مه‌که‌ی 'his pen.' Compare and contrast the following:

SORANI KURDISH

FIGURATIVE	ACTUAL
پارهت <i>pârat</i> your money, your wealth	پاره‌کەت <i>pârakât</i> your (real) money, your cash
کۆرم <i>kuřim</i> my son, “sonny”	کۆره‌کەم <i>kuřakám</i> my (real) son
ناڤمان <i>nân mân</i> our livelihood	ناڤنه‌کەمان <i>nânakámân</i> our bread
ماڵتان <i>mâtân</i> your home	ماڵه‌کەتان <i>mâtakâtân</i> your house

Exceptions to the general rule. Prominent exceptions to the general formation are the family members (باوک *bâwk* ‘father,’ دایک *dâyik* ‘mother,’ برا *birâ* ‘brother’ and خوه‌پیشک *khwayshk* ‘sister’) and ناو *nâw* ‘name.’ When modified by pronominal possessives, these nouns are the reverse of the formation described above. *Birâkám* براکەم and *khwayshkakám* خوه‌پیشکه‌کەم are used to address or refer to anyone other than one’s real brothers and sisters, who are called *birâm* برام and *khwayshkim* خوه‌پیشکم. *Nâwî* ناوی means ‘his (real) name,’ as opposed to *nâwakáy* ناوه‌کەمی, which means ‘his name’ in the sense of a label or sobriquet given to someone, not his actual name.

When possessives are added to the indefinite form of the noun, they mean ‘a ... of mine,’ &c., e.g. *kuřekim* کۆرێکم ‘a son of mine,’ *ktâwekit* کتاویکت ‘a book of yours,’ and *qalamekî* قه‌لامه‌میکی ‘a pen of his,’ &c.

§ 11. **Enclitic -îsh.** The enclitic particle *-îsh* (‘too, also, even’ and often equivalent to a simple raised voice inflection in English) is added to nouns, noun–adjective phrases and pronouns. It cannot follow a finite verb form. When added to words ending in vowels, *-îsh* loses its own vowel in favor of the preceding vowel, becoming *'sh*. When added to words that have an enclitic pronoun attached, *-îsh* intervenes between the noun and pronoun.

من <i>min</i> I/me >	مینیش <i>mînîsh</i> I/me too
ئێمه <i>ema</i> we/us >	ئێمه‌ش <i>ema'sh</i> we/us too
باوکی <i>bâwkî</i> his father >	باوکیشی <i>bâwkîshî</i> his father too
پاره‌که‌یان <i>pârakâyân</i> their money >	پاره‌که‌شیان <i>pâraká'shyân</i> their money too

SUBSTANTIVES

ره‌فیکه‌کانیم *raftqakânim* my friends > ره‌فیکه‌کانیشم *raftqakânîshim* even my friends

§ 12. Cardinal Numbers. The cardinal numbers are as follows:

۱ يەك 1 yek	۲۰ بیست 20 bîst
۲ دوو 2 dû	۲۱ بیست و یەك 21 bîst u yek
۳ سئ 3 se	۲۲ بیست و دوو 22 bîst u dû
۴ چوار 4 chwâr	۲۳ بیست و سئ 23 bîst u se, &c.
۵ پینج 5 penj	۳۰ سئ 30 sî
۶ شەش 6 shash	۳۱ سئ و یەك 31 sî u yek
۷ هەوت 7 һawt	۳۲ سئ و دوو 32 sî u dû
۸ هەشت 8 hasht	۳۳ سئ و سئ 33 sî u se, &c.
۹ نۆ 9 no	۴۰ چل 40 chil
۱۰ دە 10 da	۵۰ پەنججا 50 panjâ
۱۱ یانزە 11 yânza	۶۰ شەست 60 shast
۱۲ دوانزە 12 dwânza	۷۰ هەفتا 70 haftâ
۱۳ سیانزە 13 syânza	۸۰ هەشتا 80 hashtâ
۱۴ چوارده 14 chwârda	۹۰ نەوهد 90 nawad
۱۵ پانزده 15 pânza	۱۰۰ سەد 100 sad
۱۶ شانزە 16 shânza	۱۰۰۰ هەزار 1000 hazâr
۱۷ هەژده 17 һavda	۲۰۰۰ دوو هەزار 2000 dûhazâr
۱۸ هەژده 18 hazhda	۳۰۰۰ سئ هەزار 3000 sehazâr
۱۹ نۆزده 19 nozda	۴۰۰۰ چوار هەزار 4000 chwâr hazâr, &c

All words having to do with time and instance follow the cardinal number immediately in the absolute state:

دوو روژ <i>dû rozh</i>	two days
شەش مانگ <i>shash mâng</i>	six months
سەد سأل <i>sad sât</i>	a hundred years

With other words the cardinal number is followed by a classifier, which is followed by the singular noun in the absolute state, as in Persian. The most common classifiers, and those which can be used, practically speaking, for almost anything are *dâna* for things, *nafar* for people, and *sar*

SORANI KURDISH

for animate beings other than people.

چوار دانه کتاو <i>chwâr dâna ktâw</i>	four books
پنج نفر <i>penj nafar</i>	five people
ده سەر مەر <i>da sar mar</i>	ten sheep

§ 12.1 **Ordinal numbers.** The ordinal numbers are formed from the cardinal numbers plus the suffix *-(h)am*, as follows:

1st یه کم yekam	7th هه و ته م hawtam
2nd دوو هه م dûham	8th هه شته م hashtam
3rd سه ته م seham	9th نو هه م noham
4th چوار هه م chwâram	10th ده هه م daham
5th پنج هه م penjam	11th یانزه هه م yânzaham
6th شه شه م shasham	12th دوانزه هه م dwânzaham, &c.

§ 12.2 **Days of the Week and Months of the Year.** The days of the week, made up mostly of cardinal numbers and شه م *shamma*, are as follows:

شه م shamma Saturday	چوار شه م chwârshamma Wednesday
یه ک شه م yekshamma Sunday	پنج شه م penjshamma Thursday
دوو شه م dûshamma Monday	جمعه jum'a Friday
سه شه م seshamma Tuesday	

§ 12.3 **Months of the Year and the Kurdish Calendar.** The traditional months of the year, which correspond to the signs of the zodiac, are as follows:

بهار BAHÂR SPRING	تاوستان TÂWISTÂN SUMMER
خاکه لیه khâkalêwa Aries, March 21–April 20	پوشپه ر pushpař Cancer, June 22–July 22
بانهمه ر bânamař or گولان gulân Taurus, April 21–May 21	گه لاوز galâwezh Leo, July 23–August 22
جوزه ردان jozardân Gemini, May 22–June 21	خه رمانان kharmânân Virgo, August 23–September 22

SUBSTANTIVES

<p>خهزان XAZÂN AUTUMN رەزبەر razbar Libra, September 23– October 22 خەزەلۆەر khazalwar or گەلارێزان galâ- rezân Scorpio, October 23– November 21 سەرماوەز sarmâwaz Sagittarius, November 22–December 21</p>	<p>زستان ZISTÂN WINTER بەفرانبەر bafrânbar Capricorn, Decem- ber 22–January 20 رێبەندان rebandân Aquarius, January 21–February 19 رەشەمە rashama Pisces, February 20– March 20</p>
---	--

The names of the Western (Roman) months are as follows:

<p>کانوونی دووھەم kânûn i dûham January شوبات shubât February ئادار âdâr March نیسان nîsân April ئایار âyâr May حوزەیران huzayrân or hazîrân June</p>	<p>تەموز tamûz July ئاب âb August ئەیلوول aylûl September تشرینی یەكەم tishrîn i yekam October تشرینی دووھەم tishrîn i dûham Novem- ber کانوونی یەكەم kânûn i yekam December</p>
--	--

The recently instituted “Kurdish era” dates from 612 B.C., and the Kurdish year, like the Iranian, begins on *nawroz* —نەورۆز, the vernal equinox, on or about March 21.

§ 13. Comparative and Superlative Adjectives. The comparative degree of the adjective is made by suffixing *-tir*, e.g. گەورە *gawra* ‘big’ > گەورەتر *gawratir* ‘bigger,’ گەرم *garm* ‘warm’ > گەرمتر *garmtir* ‘warmer,’ and زیا *zyâ* ‘much’ > زیاتر *zyâtir* ‘more.’ The preposition of comparison is *la*, as in the following examples.

ئەمڕۆ لە دوینی ساردترە. *Amrô la dwene sârdtir a.* Today is colder than yesterday.

ئەمە لەو چاکترە. *Ama l' awa châktir a.* This is better than that.

The superlative degree is formed by suffixing *-tirîn*. Superlative adjectives so formed precede the nouns they modify, as in

ساردترین رۆژ *sârdtirîn rozh* the coldest day

SORANI KURDISH

چاکترین شتان <i>châktîrîn shitân</i>	the best things
جواترین مندال <i>jwântîrîn mindât</i>	the most beautiful child

§ 14. Prepositions, Postpositions, Circumpositions. Certain prepositions, in particular the prepositions به *ba* ‘in, at,’ ده *da* ‘to, in, into’ and له *la* ‘by, to, in, at’ and ‘from,’ occur as circumpositions that envelop the complement, that is, the preposition itself marks the beginning of the prepositional phrase, and the end of the complement is marked by a postpositional element like *-awa*, *-(d)â*, or *-râ*.

له دووره وه <i>la dûrawa</i>	from afar
له خو وه <i>la khoawa</i>	by itself, by oneself
ده ئه زیدا <i>da arzîdâ</i>	on the ground
له خورا <i>la khor'â</i>	by itself, by oneself
له نیوه شه ودا <i>la nîwashawdâ</i>	in the middle of the night
له م وه خته دا <i>l' am wakhtâdâ</i>	at this time

The *d* of *dâ* is often dropped, particularly but not necessarily after *n*, giving *-'â*, as in

له کوردستانا <i>la Kurdistân'â</i>	in Kurdistan
له ناوچه ی سوران <i>la nâwcha i Sorân'â</i>	in the district of Soran
له شویننه وار هکانی ناحیه ی خورمالیشا <i>la shwenawârakân i nâhiya i Khormâl'ish'â</i>	in the monuments of the Khormal region too
له پاشا <i>la pâsh'â</i>	after(wards)
له گهل منا <i>lagal min'â</i>	with me

The postpositional element does not usually, in and of itself, add anything substantial to the meaning of the prepositional phrase, and most prepositions occur without the postpositional element without any significant change in meaning—with the important exception of *la...dâ* ‘in, at’ and *la...awa* ‘from,’ where the postpositions define the meaning of *la*. When *la* lacks the postpositional element, the meaning must be ascertained from con-

SUBSTANTIVES

text.

Common prepositions and circumpositions:

به <i>ba</i> (په) to; with, by (instrumental)	له بابهت... سهوه <i>labâbat ...awa</i> concern- ing, about
به... سهوه <i>babe ...awa</i> without	له باره ی... سهوه <i>labâra i ...awa</i> concerning
به دهم... سهوه <i>badam ...awa</i> along with, while, during	له باقی <i>labât i</i> instead of
به لای... سهوه <i>balâ i ...awa</i> in the opin- ion of	له بن <i>labin</i> beside
به پینی <i>bape i</i> according to	له بریتی <i>labiret i</i> instead of
به ر له <i>bar la</i> before (temporal)	له دهم... دا <i>ladam ...dâ</i> behind
به ر هوی... دا <i>baraw i ...dâ</i> in the direc- tion of	له گهل... (دا) <i>lagat ... (dâ)</i> with, together with
به ر هوه <i>baraw</i> in front of, toward	له لایهن... سهوه <i>lalâyan ...awa</i> by (passive agent)
به ر دهم <i>bardam</i> before, in the face of	له ناو <i>lanâw</i> within
به <i>be</i> without	له نیو... دا <i>lanew ...dâ</i> between, among
به یجگه له... سهوه <i>bejiga la ...awa</i> except for	له پیناوی... دا <i>lapenâw i ...dâ</i> for the sake of
بو <i>bo</i> for	له ر هوی <i>laraw i</i> with respect to
ده (تی) <i>da (te)</i> on, in	له ری... سهوه <i>lare i ...awa</i> by means of; for
ده گهل <i>dagat</i> with	له ریگا... دا <i>laregâ ...dâ</i> for the sake of
دوای <i>dwâ i</i> after	له سهر <i>lasar</i> on, on top of; according to
جگه له <i>jiga la</i> except for, aside from	له ژیر... دا <i>lazher ...dâ</i> under
له (لی) <i>la (le)</i> in, from	ناو <i>nâw</i> between, among
له... (دا) <i>la ... (dâ)</i> in, at	نیوان <i>newân</i> between, among
له... سهوه <i>la ...awa</i> from, than	پاش <i>pâsh</i> after
له بهر... (دا) <i>labar ... (dâ)</i> in front of, before	پیش <i>pesh</i> before (spacial)
له بهر... سهوه <i>labar ...awa</i> because of	ولهک <i>wak</i> like
له بهینی... دا <i>labayn i ...dâ</i> between, among	

§ 14.1. Preposed Pronominal Prepositional Complements. When pro-

SORANI KURDISH

nouns are complements of prepositions, they occur as enclitics unless they are to be particularly stressed. Pronominal complements may be either preposed, i.e. added to the word preceding the preposition, or postposed, i.e. added to the preposition itself. When the following prepositions have enclitic complements, either pre- or postposed, they change their forms as follows:

- به **ba** becomes پێ **pe**
- ده **da** becomes تی **te**
- له **la** becomes لی **le**
- هه **-à** becomes ئه **-è** (see §35 below)

All prepositions may take an independent pronoun as complement, as in له من *la min* ‘from me.’ If the pronoun is enclitic, the preposition changes to لی *le*. When the enclitic pronoun is postposed the phrase is لیم *lem* ‘from me,’ and such phrases with postposed complements generally occur as tag phrases, i.e. falling after the verb, or at the end of a clause or sentence. When the prepositional phrase falls before the verb, or before the end of a clause or sentence, the enclitic pronoun is usually preposed as لیم *-im le*, and the enclitic pronoun must be attached to some available preverbal matter.

For instance, in the sentence

پرسیاریک له رهفیه که دهکا *pirsyârèk la rafîqakay* he asks a question **of his**
dâkâ **friend**

if *rafîqakay* is changed to a pronoun and the prepositional phrase is a tag, the sentence becomes

پرسیاریک دهکا لیم *pirsyârèk dâkâ ley* he asks a question **of him**

Normally, however, the prepositional phrase would have a preposed complement as

پرسیاریکی لی دهکا *pirsyârèkî le dâkâ* he asks a question **of him**

In the sentence

پرسیاریک له من دهکا *pirsyârèk la min dâkâ* he asks a question **of me**
min ‘me’ is stressed, but it could be expressed with an enclitic pronoun (and

SUBSTANTIVES

therefore not particularly stressed) as

پرسیاریکم لئ دهکا *pirsyârèkim le dâkâ* he asks a question of **me**

It is important to realize that, for Kurdish speakers, the preposed enclitic pronoun is inextricably linked to the word to which it is attached—i.e., in the example above *pirsyârèkim* must be pronounced as one word. If there is any pause, the place for it is between the pronoun and the preposition.

Other examples are:

- لهوان گوی دهگرم < گویان لئ *l' awân gwe dâgirim* > I'm listening **to them**.
 دهگرم *gweyân le dâgirim*.
- دهرگا بکهنهوه بؤ من < دهرگام بؤ *dargâ bikanawa bo min* > Open the door **for me**.
 بکهنهوه *dargâm bo bikanawa*.
- پوولئه که له وهر دهگری < *pûtaka l' aw war dagire* > He takes the money **from**
 پوولئه که لئ وهر دهگری *pûtakay le war dagire*. **him**.
- قسه بکهم بؤ تو < قسههت بؤ *qsa bikam bo to* > *qsat bo* Let me tell **you** a story.
 بکهم *bikam*.
- ئهمه بلیم به تو < ئهمهت پی *ama bîtem ba to* > *amat pe* Let me say this **to you**.
 بلیم *bîtem*.
- راوچی یهک هیندهی نهماوه بگاته *râwchîyèk henday namâ-* A hunter almost came
 ریوی < راوچی یهک هیندهی *wa bigâtâ rewî* > *râwchî-* upon the fox > A hunter
 نهماوه بیگاتی. *yèk henday namâwa biy-* almost came **upon it**.
gâtè.
- بهلکوو شتیک بداته من < *batkû shitèk bidâtâ min* > Maybe he'll give **me**
 بهلکوو شتیکم بداتی *batkû shitèkim bidâtè*. something.
- قسه دهکا دهگهل تو < قسههت *qsa dakâ dagat to* > *qsat* He speaks **with you**.
 دهگهل دهکا *dagat dakâ*.
- ئهو به لای منهوه گرنگتره < ئهوم *aw balâ i minawa giring-* He is more important **to**
 بهلاوه گرنگتره *tir a* > *awim balâwa* **me**.
giringtir a.

Similar is the construction involved in the idiom *khaw- le kawtin*—literally “for sleep to fall on (someone)” — ‘to fall asleep,’ as in *kha-*

SORANI KURDISH

wî le kawt ‘he fell asleep,’ نه کهوت *khawim le nâkawt* ‘I didn’t/couldn’t fall asleep.’ In this construction the person upon whom sleep falls is expressed by a pronominal enclitic on *khaw-*; if a 3rd-person “subject” is expressed, the resumptive construction is used, as in

کچهکان خهویان لئ کهوت *kichakân khawyân le kawt* the girls fell asleep (lit.,
“the girls—sleep fell
upon them”)

In all the previous examples, the preposed complement has preceded the preposition immediately, and generally this is the position it takes. However, a preposed complement separated from the preposition by other matter also occurs.

دهبی خیههتیکم له دهروهی شار *Dabe khewatèkim la dara-* They will have to pitch a
بو ههلبدن. *wa i shâr bo hatbidan.* tent **for me** outside the
city.

For the special cases in which preposed postpositional complements displace enclitic possessive pronouns, see §27.4.

SORANI KURDISH

§ 16. **‘To Have.’** There is no verb in Kurdish equivalent to the English verb ‘to have.’ Kurdish expresses possession through the following formula:

noun possessed (indefinite or absolute) + possessive pronoun + *háya/níya* (present) or *hábû/hanábû* (past) or some form of the verb *bûn* ‘to be’

.پرسیاریکم ههیه. <i>Pirsyârèkim háya.</i>	I have a question.
.پرسیاریکم ههبوو. <i>Pirsyârèkim hábû.</i>	I had a question.
.پارهت ههیه. <i>Pârat háya.</i>	You have money.
.کتاویکی باشی نیه. <i>Ktâwèk i bâshî níya.</i>	He doesn't have a good book.
.قهلهمانمان ههبوو. <i>Qatamânman hábû.</i>	We had some pens.
.چهند کورتان ههیه؟ <i>Chand kuřtân háya?</i>	How many sons do you have?
.زور پارهیان ههتهبوو. <i>Zor pârayân hanábû.</i>	They didn't have much money.
.تاقه کوریکی دهیی. <i>Tâqa kuřekî dabe.</i>	He has an only son.

§ 17. **The Present Habitual/Progressive.** The present habitual tense corresponds to the English simple present used for habitual action (‘I go’), progressive action (‘I’m going’), and the future (‘I’ll go, I’m going to go’¹). It is formed from the present stem of the verb with a prefixed modal marker, which receives the stress, and the following suffixed personal endings.

CONSONANT STEMS		VOWEL STEMS	
-im	-în	-m	-yn
-î(t)	-in	-y(t)	-n
-e(t)	-in	-â(t)/-(t)	-n

The inherent (*t*) shown for the 2nd- and 3rd-persons singular is characteristic of literary Kurdish and seldom appears in the more informal spoken lan-

¹ Unlike Kurmanji, Sorani Kurdish has no future tense. The future may be expressed periphrastically (“I want to go,” e.g.), but normally the future sense is gained from context.

THE VERB

guage. It is recovered, however, when any enclitic or suffix is added to the verb form (see §18 below).

The modal prefix in Sulaymani Kurdish is *á-*; in most other dialects the modal prefix is *dá-*. Since otherwise verbs are conjugated identically in all varieties of Sorani Kurdish, the modal marker will be shown in this book as *dá-*, and examples will be given with *á-* or *dá-* as they occur in the texts from which they have been taken. Examples of the conjugation of verbs with present stems ending in a consonant are as follows (examples are *-ch-* ‘go’ and *-nûs-* ‘write’):

	چوون chûn ‘to go’		نووسین nûsîn ‘to write’
1	دهچم dáchim	دهچین dáchîn	دهنووسم dánûsim دهنووسین dánûsîn
2	{ دهچیت dáchît دهچی dáchî¹	{ دهچن dáchin	{ دهنووسیت dánûsît دهنووسی dánûsî دهنووسن dánûsin
3	{ دهچیت dáchet دهچی dáche	{ دهچن dáchin	{ دهنووسیت dánûset دهنووسی dánûse دهنووسن dánûsin

In the negative, the modal marker *á-* is replaced by stressed *nâ´-* (< *na* + *a-*).

ناچم nâchim	ناچین nâchîn	نانووسم nânûsim	نانووسین nânûsîn
ناچیت nâchî(t)	ناچن nâchin	نانووسیت nânûsî(t)	نانووسن nânûsin
ناچیت nâche(t)	ناچن nâchin	نانووسیت nânûse(t)	نانووسن nânûsin

The negative of the modal marker *dá-* is *náda-*:

نهدهچم nádachim	نهدهچین nádachîn	نهدهنووسم nádanûsim	نهدهنووسین nádanûsîn
نهدهچیت nádachî(t)	نهدهچن nádachin	نهدهنووسیت nádanûsî(t)	نهدهنووسن nádanûsin
نهدهچیت nádache(t)	نهدهچن nádachin	نهدهنووسیت nádanûse(t)	نهدهنووسن nádanûsin

The negative of the Sulaymani habitual is occasionally used as an emphatic

¹Henceforth the second- and third-person singular forms will normally be given as *dáchî(t)* and *dáche(t)*, with only the literary form in Arabic script but with both forms in transcription.

SORANI KURDISH

negative in dialects that normally have the negative in *náda-*, as in نانووسم *nânûsim* ‘I don’t ever write’ (which would then contrast with نه‌ده‌نووسم *ná-danûsim* ‘I’m not writing’) and قه‌یدی ناکا *qaydè nâkâ* ‘it doesn’t matter at all.’

For verbs with stems ending in a vowel, the personal endings combine with stems in *-a*, *-o*, and *-e* as follows (examples, کردن *kirdin* ‘to do,’ present stem *ka-*; که *ka-*; رۆ‌یشتن *royshtin* ‘to go away,’ present stem *ro-*; گه‌ران *gařân* ‘to turn,’ present stem *gaře-*). The only forms that show changes in the stem vowel are the 3rd-person singular of the *-a-* and *-o-* stems, which change to *-â(t)* and *-wâ(t)* respectively.

A-STEMS

ده‌که‌م dákam	ده‌که‌ین dákayn
ده‌که‌یت dákay(t)	ده‌که‌ن dákan
ده‌که‌(ت) dákâ(t)	ده‌که‌ن dákan

Common verbs conjugated in the present tense like *kirdin/ka-* are خستین *khistin*/خه *kha-* ‘to throw,’ بردن *birdin*/به *ba-* ‘to carry,’ دان *dân*/ده *da-* ‘to give,’ and گه‌یشتن *gayshthin*/که *ga-* ‘to reach.’

O-STEMS

ده‌رۆم dárom	ده‌رۆین dároyn
ده‌رۆیت dároyt	ده‌رۆن dáron
ده‌روا(ت) dárwâ(t)	ده‌رۆن dáron

Like *ro-* are خواردن *khwârdin*/خو *kho-* ‘to eat’ and شستن *shitin* (or شوردن *shurdin*)/شو *sho-* ‘to wash.’

Verbs with present stems in *-e*, of which there are many, keep the theme vowel unchanged throughout the conjugation, and in the 3rd-person singular nothing is added other than the inherent *-t*.

E-STEMS

ده‌که‌رێم dágařem	ده‌که‌رێین dágařeyn
ده‌که‌رێیت، ده‌که‌رێی dágařey(t)	ده‌که‌رێن dágařen
ده‌که‌رێت، ده‌که‌رێی dágaře(t)	ده‌که‌رێن dágařen

Like *gaře-* are all verbs with infinitives ending in *-ân*.

THE VERB

One verb with a peculiar present tense is هاتن *hâtin* ‘to come’ (present stem *-ye*). In Sulaymani Kurdish the present stem, *ye-*, is regularly conjugated but without the modal marker *a-*. In most other dialects, particularly Iranian varieties, the present stem combines with the modal marker *da-* to become *de-*. The two variants are conjugated in the present as follows:

SULAYMANI		NON-SULAYMANI	
یەم yem	یەین yeyn	دەیم dem	دەین deyn
یەیت yey(t)	یەن yen	دەیت، دەیی dey(t)	دەن den
یە(ت) ye(t)	یەن yen	دە(ت) de(t)	دەن den

The negative is regularly conjugated on the stem *nâye-*:

نایەم nâyem	نایەین nâyeyn
نایەیت nâyey(t)	نایەن nâyen
نایە(ت) nâye(t)	نایەن nâyen

§ 18. **Verbs in -awa.** Many Kurdish verbs end with the suffix *-awa*, which has the following basic meanings: (1) ‘again, back, re-,’ as مان *mân* ‘to remain, be left’ > مانەو *mânawa* ‘to be left behind,’ گوتن *gotin*/وتن *witin* ‘to say’ > گوتنەو *gotinawa*/وتنەو *witinawa* ‘to say again, repeat,’ گەران *garân* ‘to turn’ > گەرانەو *garânawa* ‘to return,’ (2) ‘open,’ as in کردنەو *kirdinawa* ‘to open,’ and (3) to give a nuance of meaning to a verb, as سوور کردن *sûr-kirdin* ‘to make red’ > سوور کردنەو *sûr-kirdinawa* ‘to sauté.’ This said, it should also be noted that *-awa* often adds nothing of any real lexical significance to the verb but gives a perfective aspect instead. All such verbs are regularly conjugated. With verbs ending in *-awa*, the *-awa* suffix is added after the personal ending, as in

دەرگا دەکەمەو <i>dargâ dakamawa</i>	I(‘ll) open the door
دەگەرینەو <i>dâgařenawa</i>	you/they(‘ll) return

Second- and third-person forms always recover the *t* inherent in the personal endings before *-awa*, as in

دەگەریتەو <i>dâgařetawa</i>	he’ll return
-----------------------------	--------------

SORANI KURDISH

ده که یته وه *dakaytawa* you open

Full inflections of گه رانه وه *gařanawa* and کردنه وه *kirdinawa* are as follows:

ده که ریمه وه dágařemawa	ده که رینه وه dágařeynawa
ده که ریتنه وه dágařeytawa	ده که رنه وه dágařenawa
ده که ریتنه وه dágařetawa	ده که رنه وه dágařenawa
ده که مه وه dákamawa	ده که ینه وه dákaynawa
ده که یته وه dákaytawa	ده که نه وه dákanawa
ده که اته وه dákâtawa	ده که نه وه dákanawa

§ 19. **The Present Subjunctive.** Like the present habitual, the present subjunctive is formed from the present stem of the verb and the personal suffixes. The modal marker for the subjunctive is *bi-*.

چوون chûn	کردنه وه kirdinawa
بجیم bíchim	بکه مه وه bíkamawa
بجین bíchîn	بکه ینه وه bíkaynawa
بجیت، بجی bíchî(t)	بکه یته وه bíkaytawa
بجیت، بجی bíche(t)	بکه نه وه bíkanawa
بجین bíchîn	بکه اته وه bíkâtawa
	بکه نه وه bíkanawa

In compound verbs, the *bi-* prefix is optional, and when it is omitted the lack of a modal prefix identifies the verb as subjunctive. The modal prefix is regularly omitted with close compound verbs with prefixes like *war-* and *hař-*.

بانگ بکه م bâng (bî)kam	بانگ بکه ین bâng (bî)kayn
بانگ بکه یت bâng (bî)kay(t)	بانگ بکه ن bâng (bî)kan
بانگ بکه ات (ت) bâng (bî)kâ(t)	بانگ بکه ن bâng (bî)kan
وه رگرم wargirim	وه رگرن wargirîn
وه رگری، وه رگریت wargirî(t)	وه رگرن wargirin
وه رگری، وه رگریت wargire(t)	وه رگرن wargirin

When the preceding word ends in a vowel and the verb stem begins with a

THE VERB

single consonant, the vowel of the modal prefix may be elided, giving, e.g.,

وا بزاتم <i>wâ b'zânim</i>	I think (lit., if I know thus)
ئەم وووشە یە بنووسین <i>am wushayâ b'nûsîn</i>	let's write this word

This feature is not represented in the Kurdo-Arabic writing system.

The negative prefix for the subjunctive is *nâ-*, which replaces *bî-* where it occurs.

نەچم <i>nâchim</i>	نەچین <i>nâchîn</i>	نەکەم <i>nâkam</i>	نەکەین <i>nâkayn</i>
نەچیت <i>nâchî(t)</i>	نەچین <i>nâchin</i>	نەکەیت <i>nâkay(t)</i>	نەکەن <i>nâkan</i>
نەچیت <i>nâche(t)</i>	نەچین <i>nâchin</i>	نەکەت (ت) <i>nâkâ(t)</i>	نەکەن <i>nâkan</i>

The present subjunctive of the verb *bûn* 'to be' is based on the stem *b-*. It occurs both with and without the *bî-* prefix with the following conjugations:

WITHOUT PREFIX		WITH PREFIX	
بم <i>bim</i>	بین <i>bîn</i>	بیم <i>bîbim</i>	بیین <i>bîbîn</i>
بیت <i>bî(t)</i>	بین <i>bin</i>	بییت <i>bîbî(t)</i>	بین <i>bîbin</i>
بیت <i>be(t)</i>	بین <i>bin</i>	بییت <i>bîbe(t)</i>	بین <i>bîbin</i>

When the verb means 'to be' the *bî-* prefix is omitted, but when it means 'to become' or is part of a compound verb like *nîzîk-bûn* 'to get near' or *âshkirâ-bûn* 'to be revealed' in the following examples, the *bî-* prefix is present.

مەروەف نای ناھومید ئی. <i>Mirov nâbe nâhumed be.</i>	One should not be despondent.
نەیان دەویرا نەزیک مائەکانیان <i>Nâyândawerâ nîzîk i</i> مائەکانیان <i>mâtakânyân bibinawa.</i>	They didn't dare get near their houses.
دەترسێ روژێک بێت ئەم نەبێت یە <i>Dâtirse rozhêk bet am</i> ئاشکرا بێت. <i>nihenâ âshkirâ bibe.</i>	She fears there will come a day this secret will be revealed.

The present subjunctive of *hâtin* 'to come' is regularly conjugated on the stem *be-* (for **bîye-*). Note that the 3rd-person singular subjunctive of *hâtin* is identical to the 3rd-person singular subjunctive of *bûn*, i.e. both are *be(t)*.

SORANI KURDISH

هاتن *hâtin*

بیم bem	بین beyn
بینی، بینیت bey(t)	بین ben
بی، بیئت be(t)	بین ben

The verbs *henân* ‘to bring’ and *heshtin* ‘to let’ have subjunctives formed both on the regular stems *bîhen-* and *bîhet-* and on the contracted stems *ben-* and *bet-*:

REGULAR SUBJUNCTIVE		CONTRACTED SUBJUNCTIVE	
هینان <i>henân</i>			
بهنیم bîhenim	بهینین bîhenîn	بینم benim	بینین benîn
بهینیت bîhenî(t)	بهین bîhenin	بینیت benî(t)	بین benin
بهینیت bîhene(t)	بهین bîhenin	بینیت bene(t)	بین benin
هیشتن <i>heshtin</i>			
بهیلیم bîhelim	بهیلین bîhelîn	بینم behim	بینین behîn
بهیلیت bîheli(t)	بهیلن bîhelin	بینیت behi(t)	بین behin
بهیلیت bîhele(t)	بهیلن bîhelin	بینیت befe(t)	بین behin

The present subjunctive is used in the following instances:

(1) independently—i.e. not dependent upon a preceding construction—as a deliberative (English ‘should’). In literary style, the interrogative particle *âyâ* often introduces the construction.

آیا پاشه‌وپاش بگه‌رینه‌وه؟ <i>Âyâ pâshawpâsh bigäre-tawa?</i>	Should he retrace his steps?
سبه‌ینی نیم؟ <i>Sbaynî bem?</i>	Should I come tomorrow?
دەرگا بکه‌ینه‌وه؟ <i>Dargâ bikaynawa?</i>	Should we open the door?

(2) in the 1st persons as a cohortative (‘let me, let’s’) and in the 3rd persons as a hortatory (‘let him..., may he ...’). The 1st-person is often preceded by *bâ* or *wâra* (‘c’mon’).

ب‌ا بروین. <i>Bâ biroyn.</i>	C’mon, let’s go.
وهره، فیلکی لی بکه‌ین. <i>Wâra, fetêki le bikayn.</i>	C’mon, let’s play a trick on him.
نه‌یته دی. <i>Nâbetà dî.</i>	May it not happen.

THE VERB

داینبشینهوه. *Dâ-binîshinawa.* Let them sit back down.

(3) as complement to all verbs and constructions of wanting (see §20), ability (see §21), necessity, etc.

ئەمەوی بچمە مائی. *Amawe bîchimà mâte.* I want to go home.

دەتوانم بتینم. *Datwânim búbinim.* I can see you.

پێویستە کە سەری لەو مەروڤە *Pewîst a ka sar i l' aw* It is necessary for her to
 کۆلۆ بەدات کە چاوەروانی ئەکا. *mîrov a kitoká bîdât ka* pay a visit to that mis-
châwařwânî akâ. erable man who is wait-
 ing.

پێویست نیه کە بلیم ... *Pewîst nîya ka bîtem...* It is not necessary that I
 say...

(4) after a number of conjunctions like بەرلهوهی *bar l' awaî* 'before' and
 بە بی ئهوهی *ba be awaî* 'without'¹

بەرلهوهی بچی ... *bar l' awaî biche...* before he goes/went...

بەرلهوهی ئیوه داینبش ... *bar l' awaî ewa dâ-* before you sit/sat down...
binîshin...

بە بی ئهوهی قسه بکا، رویشت. *Ba be awaî qsa bikâ,* Without speaking, he left.
roysht.

بە بی ئهوهی بتینی ... *ba be awaî bitbine...* without his/her seeing
 you...

(5) in the protasis of a possible conditional:

ئەمە ئەگەر بیته دی، ئەتوانین *Ama agar betà dî, atwânin* If this should come about,
 بلین ... *bîteyn...* we can say that...

ئەگەر بتهوی، دەتوانی. *Agar bitawe, datwânî.* If you want to, you can.

¹ *Bar l' awaî* is always followed by the present subjunctive; the proper tense for English translation is gained from context. In English 'without' is followed by a gerund, but in Kurdish it is followed by a subjunctive clause, which is necessarily personal.

SORANI KURDISH

ئه‌گه‌ر بێت و هه‌یزی ئه‌تۆم بو شه‌ر و کۆشتار و له‌ ناو بردن به کار به‌ینترئ ...	<i>Agar bet u hez i atom bo shař u kushtâr u la nâw birdin ba kêr bîhenre...</i>	If it should be that the power of the atom be used for war, slaughter, and destruction...
---	--	---

§ 20. ‘To Want.’ The Kurdish verb corresponding to the English verb ‘want’ is *wîstin* (present stem *we-*). The construction that serves as the present tense of this verb is compounded of the prefix (*d*)*â-* (negative *nâ-*) + possessive pronoun enclitic + *-awe*. The full inflection of the present tense is as follows:

AFFIRMATIVE PRESENT

دهمه‌وئ dámawe	دهمانه‌وئ dámânawe
دهته‌وئ dátawe	دهتانه‌وئ dátânawe
دهیه‌وئ dáyawe	دهیانه‌وئ dáyânawe

NEGATIVE PRESENT

نهمه‌وئ námawe	نهمانه‌وئ námânawe
نهته‌وئ nátawe	نहतانه‌وئ nátânawe
نهیه‌وئ náyawe	نهیانه‌وئ náyânawe

PRESENT SUBJUNCTIVE

به‌وئ bímawe	بمانه‌وئ bímânawe
بته‌وئ bítawe	بتانه‌وئ bítânawe
بیه‌وئ bíyawe	بیانه‌وئ bíyânawe

When the complement, or logical object, of *wîstin* (i.e. what one wants) precedes the verb, the “subject” pronominal enclitics are usually attached to the complement, and the verb is the invariable 3rd-person singular (*d*)*awe* (negative *nâwe*). The full present “conjugation” of this construction is:

AFFIRMATIVE

NEGATIVE

-im dáwe م ده‌وئ	-mân dáwe مان ده‌وئ	-im nâwe م ناوئ	-mân nâwe مان ناوئ
-it dáwe ت ده‌وئ	-tân dáwe تان ده‌وئ	-it nâwe ت ناوئ	-tân nâwe تان ناوئ
-î dáwe ی ده‌وئ	-yân dáwe یان ده‌وئ	-î nâwe ی ناوئ	-yân nâwe یان ناوئ

THE VERB

as in the following examples:

Awám awe. <i>أوهام أوه</i>	I want that.
Am shitânáy nâwe. <i>أم شتانهى ناوى</i>	He doesn't want these things.

All verbal complements of 'want' are in the subjunctive, as in the following paradigm of 'want to go':

dámawe bíchim <i>دهمهوى بچم</i>	dámânawe bíchîn <i>دهمانهوى بچين</i>
dátawe bíchî(t) <i>دهتهوى بچيت</i>	dâtânawe bíchîn <i>دهتانهوى بچين</i>
dáyawe bíche(t) <i>دهيهوى بچيت</i>	dáyânawe bíchîn <i>دهيانهوى بچين</i>

Other examples are as follows:

Atawe nâmayèk binûsî. <i>أتهوى ناميهك بنووسى.</i>	You want to write a letter.
Ayawe ktâwèk bikře. <i>أيهوى كتاويك بكرى.</i>	He wants to buy a book.
Damânawe nâmayèk binûsî. <i>دهمانهوى ناميهك بنووسين.</i>	We want to write a letter.
Atânawe pirsyârèk bikan? <i>أتانهوى پرسياريك بکهن؟</i>	Do you (pl) want to ask a question?
Náyânawe dars bikhwe-nin. <i>نهيانهوى دهرس بچوين.</i>	They do not want to study.

Wîstin is conjugated as a transitive verb in the past (see §27 below).

§ 21. 'To Be Able.' The verb 'to be able' is *twânîn* (pres. stem *twân-*). *Twânîn* is regularly conjugated in the present, and it is necessarily followed by a subjunctive complement. Below is given the full present conjugation, affirmative and negative, of 'can/can't say':

dátwânim bífem <i>دهتوانم بليم</i>	dátwânîn bífeyn <i>دهتوانين بليين</i>
dátwânî(t) bífey(t) <i>دهتوانيت بليت</i>	dátwânin bífen <i>دهتوانن بليين</i>
dátwâne(t) bífe(t) <i>دهتوانيت بليت</i>	dátwânin bífen <i>دهتوانن بليين</i>
nâtwânim bífem <i>ناتوانم بليم</i>	nâtwânîn bífeyn <i>ناتوانين بليين</i>
nâtwânî(t) bífey(t) <i>ناتوانيت بليت</i>	nâtwânin bífen <i>ناتوانن بليين</i>

SORANI KURDISH

ناتوانیت بلیت **nâtwâne(t) bîle(t)** ناتوانن بلین **nâtwânin bîlen**

The subjunctive is regularly formed: بتوانم *bîtwânim*, بتوانیت *bîtwânî(t)*, بتوانیت *bîtwâne(t)*, &c., negative subjunctive: نهتوانم *nâtwânim*, نهتوانیت *nâtwânî(t)*, &c. *Twânîn* is conjugated as a transitive verb in the past (see §27 below).

§ 22. ‘To Remember.’ The idiom used for ‘to remember’ is له بیر بوون *la bîr bûn*, literally “to be in the mind.” The construction of the idiom, like the present of *wîstin*, depends upon whether or not there is preposed matter.

NOTHING PREPOSED	WITH PREPOSED MATTER
له بیرمه la bîrim a له بیرمانه la bîrmân a	سم له بیرمه -im la bîr a جان له بیرمه -mân la bîr a
له بیرته la bîrit a له بیرتانه la bîrtân a	ست له بیرته -it la bîr a ستان له بیرته -tân la bîr a
له بیریه la bîrî a له بیریانه la bîryân a	ی له بیریه -î la bîr a بیان له بیریه -yân la bîr a

Simple ‘I remember,’ ‘you remember,’ &c. (without mentioning what one remembers) are له بیرمه *la bîrim a*, له بیرته *la bîrit a*, &c. (negative له بیرمه نیه *la bîrim nîya*, له بیرته نیه *la bîrit nîya*). However, if anything is preposed to the construction, that is, what one remembers, the enclitic pronouns are detached from *bîr* and attached to the preposed matter, as in the following:

ئهو رۆژانهه له بیرمه *Aw rozhânám la bîr a.* **I remember** those days.

Hence, the prepositional phrase is actually *-m la bîr*, where the complement to *la bîr*, *-(i)m*, has been preposed, or placed before the preposition. Other examples are the following:

ناومی له بیر نیه. <i>Nâwimî la bîr nîya.</i>	He doesn’t remember my name.
وه لایم پرسیاره کهت له بیر نه بوو. <i>Wakâm i pirsyâarakât la bîr nâbû.</i>	You didn’t remember the answer to the question.

Other constructions involving *bîr* are *-î ba bîrâ hâtin* and *-î bîr kawtinawa* ‘to remember,’ all of which usually take preposed pronominal enclitics.

وات به بیرا هات که... *Wât ba bîrâ hât ka...* Thus you remembered that...

THE VERB

شتیکم هات به بیرا. <i>Shitèkim hât ba bîrâ.</i>	I remembered something.
دایکیان کهوتتهوہ بیر. <i>Dâykyân kawtawâ bîr.</i>	They remembered their mother.
وہ کوو شتیکیان بیر کہوتتیتتهوہ. <i>wakû shitèkyân bîr kawti-betawâ</i>	as though they remembered something
and <i>la bîr chûn</i> ‘to forget.’	
ناوی ئه و پیاوہم له بیر چوو. <i>Nâw i aw pyâwâw la bîr chû.</i>	I forgot that man’s name.
شتیکت له بیر چوو؟ <i>Shitèkit la bîr chû?</i>	Did you forget something?

§ 23. **Pronominal Objects of Verbs.** Direct-object pronouns of verbs in the present tense and the present subjunctive mood are normally enclitics attached to some part of the verbal conglomerate (i.e. the verb, any preverbal prefixes, compounding agent). Identical to the possessive enclitic pronouns, the direct-object pronouns are as follows:

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
م -im	مان -mân	م -m	مان -mân
ت -it	تان -tân	ت -t	تان -tân
ی -î	یان -yân	ی -y	یان -yân

The enclitic pronouns are attached in the following order:

1. If the verb is compound, the pronoun object is added to the preverb:¹

بانگم دهکن. <i>bângim dákan.</i>	They are calling me .
وہری دهگیرن. <i>warî dagirîn.</i>	We’ll take it up.
ئەحمەد هەلیان دەگری. <i>Ahmad hatyân dagire.</i>	Ahmad will pick them up.
فیری ئهیم. <i>ferî âbim.</i>	I’ll learn it .

¹A preverb may be (1) a noun like *bâng* ‘call’ as in *bâng kirdin* ‘to call,’ (2) an adjective like *âshkirâ* ‘obvious’ as in *âshkirâ kirdin* ‘to clarify,’ or (3) a directional element like *war* ‘up’ as in *war-girtin* ‘to take up.’

SORANI KURDISH

2. If the verb is not compound, the pronoun object is added to the model prefix (*á-, dá-, bí-*) or the negative prefix (*nâ-, ná-*):

دهيانينى. <i>dáyânbîne.</i>	He'll see them .
دهتینم. <i>dâtbînim.</i>	I'll see you .
نەیدەناسم، نایناسم. <i>nâyânâsim/nâydanâsim.</i>	I don't know him .
نایکرم. <i>nâykřim.</i>	I'm not going to buy it .
ئەمەوی بیکرم. <i>amawe bîykřim.</i>	I want to buy it .
هەز ئەکەم بێنێرمەو بو رفیقێکم. <i>Haz akam bîynerimawa bo rafîqèkim.</i>	I'd like to send it to a friend of mine.
روو بکەینە ولاتیک کەس نەمانناسی. <i>Rû bikaynà wiâtèk kas namânnâse.</i>	Let's go to a country where nobody knows us .

§ 24. **The Imperative.** The singular imperative of verb stems ending in vowels is formed from *bî-* + the present stem. The plural imperative is exactly like the 2nd-person plural subjunctive. As in the subjunctive of close compound verbs, the *bî-* prefix is usually omitted; in open compounds it is generally found but may be omitted.

INFINITIVE	PRES. STEM	SINGULAR IMPERATIVE	PLURAL IMPERATIVE
kirdin	ka-	بکە bîka	بکەن bîkan
royshtin	ro-	برۆ bîro	برۆن bîron
tawâw-kirdin	tawâw-ka-	تەواو (ب)کە tawâw-(bi)ka	تەواو (ب)کەن tawâw-(bi)kan

If the present stem ends in a consonant, the singular imperative is formed from *bî-* + present stem + *-a*. The plural imperative is identical to the 2nd-person plural subjunctive.

bûn	b-	ببە bîba	ببن bîbin
chûn	ch-	بچە bîcha ¹	بچن bîchin

¹ In addition to *bîcha*, *chûn* has several alternative imperatives, viz. بچۆ *bîcho* and بچۆرە *bîchora*.

THE VERB

girtin	gir-	بگره bígira	بگرن bígirin
nûsîn	nûs-	بنووسه bínûsa	بنووسن bínûsin
gwe-girtin	gwe-gir-	گوئی (ب)گره gwe-(bi)gira	گوئی (ب)گرن gwe-(bi)girin
dâ-nîshtin	dâ-nîsh	دا (ب)نیشه dâ-(bi)nîsha	دا (ب)نیشن dâ-(bi)nîshin
wis-bûn	wis-b-	وس به wis-ba	وس بن wis-bin

Note the irregular singular imperatives of *birdin*, *dân*, *khistin*, and the totally irregular imperative of *hâtin*:

birdin	ba-	به‌ره bîbara	به‌ن bîban
dân	da-	ده‌ره bîdara	ده‌ن bîdan
khistin	kha-	بخه‌ره bîkhara	بخه‌ن bîkhan
hâtin	ye-	وه‌ره wâra	وه‌ن wârin

The *bî-* prefix of the imperative takes pronominal direct objects exactly like the subjunctive prefix:

به چاوی خۆت بمینه چون پیاویم! <i>Ba châw i khot bîmbîna</i> <i>chon pyâwèkim!</i>	See (me) with your own eyes what kind of man I am!
بینه له گه‌ل خۆت! <i>Bîyhena lagat khot!</i>	Bring him/her/it with you!

Imperatives are often preceded by the “attention-getting” particle *de da*.

The negative imperative prefix is *má-*, which replaces *bî-* where it occurs.

مه‌گری! <i>Mágrî!</i>	Don't cry!
مه‌مینه! <i>Máyhena!</i>	Don't bring it!
دامه‌نیشه! <i>Dâ-mánîsha!</i>	Don't sit down!

§ 25. The Simple Past (Intransitive). The simple past (preterite) of intransitive verbs is formed by adding unstressed personal suffixes to the past stem of the verb. The past stem is derived by deleting the *-(i)n* ending of the infinitive, e.g., *hâtin* > *hât-*, *bûn* > *bû-*.

SORANI KURDISH

AFTER CONSONANTS		AFTER VOWELS	
-im	-în	-m	-yn
-î(t)	-in	-y(t)	-n
—	-in	—	-n

Examples of the simple past inflection are from هاتن *hâtin* ‘to come,’ بوون *bûn* ‘to be,’ گهیین *gayîn* ‘to arrive’ (int.), and مان *mân* ‘to remain.’

هاتم <i>hâtim</i>	هاتین <i>hâtîn</i>	بووم <i>bûm</i>	بووین <i>bûyn</i>
هاتیت <i>hâtî(t)</i>	هاتن <i>hâtin</i>	وویت <i>bûy(t)</i>	بوون <i>bûn</i>
هات <i>hât</i>	هاتن <i>hâtin</i>	بوو <i>bû</i>	بوون <i>bûn</i>
گهیم <i>gayîm</i>	گهیین <i>gayîyn</i>	مام <i>mâm</i>	ماین <i>mâyyn</i>
گهیییت <i>gayîy(t)</i>	گهیین <i>gayîn</i>	مایت <i>mây(t)</i>	مان <i>mân</i>
گهیی <i>gayî</i>	گهیین <i>gayîn</i>	ما <i>mâ</i>	مان <i>mân</i>

The negative is formed by prefixing *nâ-*:

نهاتم <i>nâhâtim</i>	نهاتین <i>nâhâtîn</i>	نهبووم <i>nâbûm</i>	نهبووین <i>nâbûyn</i>
نهاتیت <i>nâhâtî(t)</i>	نهاتن <i>nâhâtin</i>	نهوویت <i>nâbûy(t)</i>	نهبوون <i>nâbûn</i>
نهات <i>nâhât</i>	نهاتن <i>nâhâtin</i>	نهووو <i>nâbû</i>	نهبوون <i>nâbûn</i>
نهگهیم <i>nâgayîm</i>	نهگهیین <i>nâgayîyn</i>	نهمام <i>nâmâm</i>	نهماین <i>nâmâyyn</i>
نهگهیییت <i>nâgayîy(t)</i>	نهگهیین <i>nâgayîn</i>	نهمایت <i>nâmây(t)</i>	نهمان <i>nâmân</i>
نهگهیی <i>nâgayî</i>	نهگهیین <i>nâgayîn</i>	نهما <i>nâmâ</i>	نهمان <i>nâmân</i>

The *t* of the 2nd-person singular form is recovered if the verb has any suffixed ending like *-awa* or the directional suffix *-à*. For example, the verbs *hâtinawa* ‘to come back’ and *chûnà mâl* ‘to go home’ are conjugated as follows:

هاتمهوه <i>hâtimawa</i>	هاتینهوه <i>hâtinawa</i>	چومه مأل <i>chûmà mâl</i>	چووینه مأل <i>chûynà mâl</i>
هاتیتهوه <i>hâtîtawa</i>	هاتنهوه <i>hâtinawa</i>	چووینه مأل <i>chûytà mâl</i>	چووینه مأل <i>chûnà mâl</i>
هاتمهوه <i>hâtawa</i>	هاتنهوه <i>hâtinawa</i>	چوو مأل <i>chûà mâl</i>	چووینه مأل <i>chûnà mâl</i>

§ 26. **The Past Habitual/Progressive (Intransitive).** The past habitual (‘I used to go’) and progressive (‘I was going’) is formed by adding the habitu-

THE VERB

al/progressive prefix (*d*)*á*- to the simple past.

دههاتم dáhâtîm	دههاتین dáhâtîn	دههگهیم dágayîm	دههگهیین dágayîyn
دههاتیت dáhâtî(t)	دههاتین dáhâtîn	دههگهیییت dágayîy(t)	دههگهیین dágayîyn
دههات dáhât	دههاتین dáhâtîn	دههگهپی dágayî	دههگهیین dágayîyn

For past habituals in *á*-, the negative is formed by prefixing *ná*- to the affirmative, but, unlike the present, the negative prefix does not combine with the modal prefix:

نهههاتم náhâtîm	نهههاتین náhâtîn	نهههگهیم nágayîm	نهههگهیین nágayîyn
نهههاتیت náhâtî(t)	نهههاتین náhâtîn	نهههگهیییت nágayîy(t)	نهههگهیین nágayîyn
نهههات náhât	نهههاتین náhâtîn	نهههگهپی nágayî	نهههگهیین nágayîyn

For past habituals in *dá*-, the negative is regularly formed by prefixing *ná*- to the affirmative:

نهدههاتم nádahâtîm	نهدههاتین nádahâtîn
نهدههاتیت nádahâtî(t)	نهدههاتین nádahâtîn
نهدههات nádahât	نهدههاتین nádahâtîn
نهدههگهیم nádagayîm	نهدههگهیین nádagayîyn
نهدههگهیییت nádagayîy(t)	نهدههگهیین nádagayîyn
نهدههگهپی nádagayî	نهدههگهیین nádagayîyn

As in the present tense, in the Suleymani dialect the marker is *á*-, and it is used as both past habitual and past progressive; in other dialects the marker is *dá*-.

§ 27. The Simple Past (Transitive): The Ergative. The simple past tense of transitive verbs is formed from the past stem of the verb and an agent affix—the ergative construction.¹ The agent affixes are identical to the enclitic

¹ In ergative-type constructions what we think of as the subject is the “agent” (or “logical subject”) and what we think of as the direct object is the “patient” (for Sorani we will also call it “logical object”). In ergative languages that also have case, the agent is in an oblique case (and/or otherwise marked) and the patient is in the nominative (or subjective) case with the verb agreeing in number (and gender if applica-

SORANI KURDISH

possessive pronouns:

م - (i)m	مان - mân
ت - (i)t	تان - tân
ی - î/-y	یان - yân

The agent affix usually precedes the verb and is attached to some preverbal matter (more about which shortly) to give the following “conjugation” of *khwârdin* ‘to eat.’

م خوارد - im khwârd	مان خوارد - mân khwârd
ت خوارد - it khwârd	تان خوارد - tân khwârd
ی خوارد - î khwârd	یان خوارد - yân khwârd

If only the verb is expressed, or only the verb and its logical subject, the agent affixes are added to the end of the past stem, as

خواردم khwârdim	خواردمان khwârdmân
خواردت khwârdit	خواردتان khwârdtân
خواردی khwârdî	خواردیان khwârdyân

If anything other than the verb is expressed, then the agent is affixed to the first available preverbal matter—“available preverbal matter” includes the following categories in hierarchical order:

(1) the negative prefix, as in

نه‌خوارد <i>námkhwârd</i>	I didn’t eat (it).
نه‌تدیت <i>nâtdît</i>	you didn’t see (him/her/it).

ble) with the patient. In Kurmanji Kurdish, for example, where a distinction between independent subject and oblique pronouns has been retained, the subject pronoun for ‘he’ is *ew*, and the oblique ‘him’ is *wî*; the subject ‘I’ is *ez*, and the oblique ‘me’ is *min*. ‘He saw me’ in Kurmanji is *wî ez dîtîm* (where *dîtîm* agrees with the patient *ez*), and ‘I saw him’ is *min ew dîtî*. Sorani, having lost independent oblique pronouns, resorts to pronominal enclitics to express the agent. An oversimplification is to think of the ergative as a passive (e.g., ‘the dog bit the man’ expressed as ‘by the dog the man was bit’), but it is important to realize that speakers of ergative-type languages by no means think of the construction as passive (particularly since Sorani Kurdish has a passive, see §34 below).

THE VERB

نه بنووسی *náyñûsî*

he didn't write (it).

Full inflection of the negative past tense of *khwârdin* is as follows:

نه بخوارد **námkhwârd**

نه ما بخوارد **námânxhwârd**

نه تا بخوارد **nátkhwârd**

نه تا بخوارد **nátânxhwârd**

نه یخوارد **náykhwârd**

نه یا بخوارد **náyânxhwârd**

(2) the progressive prefix, as in

ده منووسی *dámnûsî*

I was writing (it).

ده بیهست *daybast*

he was tying (it).

Full inflection of the progressive past tense of *khwârdin* is as follows:

ده بخوارد **dámkhwârd**

ده ما بخوارد **dámânxhwârd**

ده تا بخوارد **dátkhwârd**

ده تا بخوارد **dátânxhwârd**

ده یخوارد **dáykhwârd**

ده یا بخوارد **dáyânxhwârd**

(3) a compounding preverb as in

هلمگرت *halimgirt*.

I took (it).

دهریننا *darîhenâ*

he took (it) off/out.

Full inflections of the past tenses of *hał-girtin* 'to pick up' and *nâma-nûsîn* 'to write letters' are as follows:

هلمگرت **halimgirt**

هلمانگرت **halmângirt**

هلتگرت **halitgirt**

هلتانگرت **haltângirt**

هلیگرت **halfigirt**

هلیانگرت **halýângirt**

نامه نووسی **nâmam nûsî**

نامه مان نووسی **nâmamân nûsî**

نامه ت نووسی **nâmat nûsî**

نامه تان نووسی **nâmatân nûsî**

نامه ی نووسی **nâmay nûsî**

نامه یان نووسی **nâmayân nûsî**

(4) the logical object (patient) of the verb, as in

نامه کم نووسی. *nâmakám nûsî.*

I wrote the letter.

او کاره ی نه کرد. *aw kêrây nâkird.*

He didn't do that.

SORANI KURDISH

When the logical object is modified by the enclitic *-îsh/-yîsh* ‘too, also,’ the enclitic comes between the logical object and the agent affix:

برآکانی ژنه که یشی بانگ کرد. <i>birâkân i zhinakâyîshî</i> <i>bâng kird.</i>	He invited his wife’s brothers also.
--	--

(5) a prepositional phrase other than temporal or manner,¹ as in

بۆ ره فیتیکیان نووسی. <i>Bo rafîqèkyân nûsî.</i>	They wrote it to a friend.
به پینو بیستم زانی بیانووسمه وه و چاپیان بگه م. <i>Ba pewîstim zânî bîyân-</i> <i>nûsimawa u çâpyân</i> <i>bikam.</i>	I considered it necessary to write them down and get them printed.

Generally speaking, the only things to which the agent affix cannot be joined are (1) the expressed logical subject to which the agent affix refers (*pyâwakâ wîfî* ‘the man said’), (2) temporal adverbs and phrases like ‘today’ and ‘at that time,’ and (3) prepositional phrases of manner (generally with the preposition *ba*) like *ba tûrîîawa* ‘in anger,’ *ba pêlê* ‘in haste,’ and *ba hata* ‘in error.’

An overtly expressed logical subject in no way obviates the necessity for a third-person agent affix, but the agent affix cannot be attached to the logical subject.

کابرای پیر دره مه کانی وه رگرت. <i>Kâbrâ i pîr diramakânî</i> <i>wargîrt.</i>	The old gent took the dir- hems.
کۆره کان به منیان وت. <i>Kuřakân ba minyân wit.</i>	The boys said to me.
من به کۆره کانم وت. <i>Min ba kuřakânîm wit.</i>	I said to the boys.

Each and every transitive verb in the past tense must have its own agent affix, i.e. one agent affix cannot serve more than one verb. For example, in the phrase *rûy kird u gutî* (‘he faced him and said’), the first agent affix, *-y*, serves only the verb *rû-kird*; the second verb, *gut*, must also have an agent affix, and since there is no preposed matter, the affix is on the end of the verb.

¹ Prepositional phrases with pronominal complements present a special problem. See §27.3 below.

THE VERB

When a phrase consists only of an expressed logical subject (agent), prepositional matter to which the agent affix cannot be attached, and verb, then the agent affix is attached to the verb:

... کیچکه به توور هئیه وتی *kichaká ba tûřařawa* the girl said angrily...
witî...

§ 27.1. **The Ergative in South Sorani.** In North Sorani the past tense of all transitive verbs is made on the ergative model with agent affixes as described above. In South Sorani, however, a split has occurred. Generally, the ergative construction has been displaced by the non-ergative construction on the model of intransitive past verbs (and doubtlessly under the influence of Persian). However, the older ergative construction has remained for certain figurative expressions. Although the ergative is theoretically available for any past transitive verb, its use may produce a statement on the figurative plane that sounds “funny” or odd—i.e. a figurative use that really has no conventional application. For instance, the verb مأل سووتن *mât sûtin* ‘to burn someone’s house’ may have an actual, literal application, as in

مألکه‌ی دارا سووتم *mâtaká i Dârâ sûtin* I burned Dara’s house
down

or it may have a figurative application, as in

مألکه‌ی دارام سووت *mâtaká i Dârâm sût* “I burned Dara’s house”

but here, since it is ergative, it is figurative and really means “I ruined him,” “I did him in.” The verb نان خواردن *nân-khwârdin* ‘to eat bread’ may be either actually ‘to eat (some) bread’ or figuratively ‘to break bread, have a meal, enjoy someone’s hospitality.’ On the actual level the past tense is *nân khwârdim*, as in

نان خوادم *nân khwârdim* I ate bread.

while on the figurative level the past tense is *nânim khwârd*, as in

لهتک ئیوه نامم خوارد *Latak ewa nânim khwârd*. I broke bread with you (I
enjoyed your hospitality).

North Sorani, with no such differentiation, expresses these two examples as

SORANI KURDISH

mâtaká i Dârâm sûtâ and *nânim khwârd* in all situations (*nân khwârdim* is meaningless in North Sorani).

§ 27.2. **Pronouns as Logical Objects of Past Transitive Verbs.** With past transitive verbs, when the agent affix precedes the verb, enclitic pronominal logical objects are attached to the past stem of the verb, but the enclitics used are the subject endings for the intransitive past,¹ as in the following paradigm of the verb *âgây-kirdin* ‘to inform’ with the 3rd-person singular agent affix -y.

ئاگای کردم *âgây kirdim* he informed **me** ئاگای کردین *âgây kirdîn* he informed **us**
 ئاگای کردیت *âgây kirdît(t)* he informed **you** ئاگای کردن *âgây kirdin* he informed **you**
 ئاگای کرد *âgây kird* he informed **him/her** ئاگای کردن *âgây kirdin* he informed **them**

A 3rd-person singular logical object is not overtly expressed with a pronominal suffix since it is implicit in the zero ending of the verb (as in the second example below).

نه مدیتیت، نه مدیتیت <i>nâmdîtî(t)</i>	I didn't see you
نه مدیت <i>nâmdît</i>	I didn't see him/her/it
هه لئنگرتن <i>haîtngirtin</i>	you picked them up
نه مانندیتین <i>nâmândîtin</i>	we didn't see you (pl)
ده تانکیشان <i>dâtânkeshân</i>	you (pl) were pulling them

With a 3rd-person plural inanimate logical object, the verb optionally agrees in number with the logical object. In the example, کابرای پیر دره مه کانی وه رگرت *kâbrâ i pîr diramakânî wargirt* ‘the old gent took the dirhems,’ the verb could also be وه رگرتن *wargirtin* to agree with the plural logical object. Similarly, in the sentence

پیاویک کتاوه کانی کری (کپین) *Pyâwèk ktâwakânî křî(n)*. A man bought the books.

the verb *křî* may agree with the plural logical object as *křîn*. With 1st- and

¹ Another way of analyzing this pattern is to think of the past transitive verb *dît* as meaning “saw him/her/it.” Similarly, *dîtîm* means “saw me,” *dîtî(t)* means “saw you.” The logical subjects of these verbs must be expressed by agent affixes.

THE VERB

2nd-person logical objects and with animate 3rd persons, the verb performs agrees with the object in both number and person.

When the agent affix does not precede the verb (i.e. if only the verb, or verb + logical subject, and no other element is present), the logical subject agent affix is suffixed to the verb first, and the logical object follows the agent affix **except for the 3rd-person singular agent**. When the logical subject is 3rd-person singular, the order is reversed: the logical object cedes the logical subject. In the table below are all available forms using *dîtin* ‘to see’ as an example; the logical objects are given in boldface. Again, a 3rd-person singular logical-object pronoun is not expressed; it is built into the verb.

	me	you	him/her	us	you	them
I saw	—	دیتیمیت <i>dîtimi(t)</i>	دیتیم <i>dîtim</i>	—	دیتمین <i>dîtimin</i>	دیتمین <i>dîtimin</i>
you saw	دیتیم <i>dîtitim</i>	—	دیتیت <i>dîtit</i>	دیتین <i>dîtitîn</i>	—	دیتین <i>dîtitin</i>
s/he saw	دیتیمی <i>dîtimi</i>	دیتیتی <i>dîtitî</i>	دیتی <i>dîtî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>	دیتینی <i>dîtinî</i>
we saw	—	دیتیمانیت <i>dîtmâni(t)</i>	دیتیمان <i>dîtmân</i>	—	دیتیمان <i>dîtmânin</i>	دیتیمان <i>dîtmânin</i>
you saw	دیتیمانم <i>dîttânim</i>	—	دیتیمان <i>dîttân</i>	دیتیمانین <i>dîttânîn</i>	—	دیتیمان <i>dîttânin</i>
they saw	دیتیمانم <i>dîtyânim</i>	دیتیمانیت <i>dîtyâni(t)</i>	دیتیمان <i>dîtyân</i>	دیتیمانین <i>dîtyânîn</i>	دیتیمان <i>dîtyânin</i>	دیتیمان <i>dîtyânin</i>
	me	you	him/her	us	you	them
I didn't see	—	نہمدیتیت <i>nâmdîti(t)</i>	نہمدیت <i>nâmdît</i>	—	نہمدیتین <i>nâmdîtin</i>	نہمدیتین <i>nâmdîtin</i>
you didn't see	نہتدیتیم <i>nâtdîtim</i>	—	نہتدیت <i>nâtdît</i>	نہتدیتین <i>nâtdîtin</i>	—	نہتدیتین <i>nâtdîtin</i>
s/he didn't see	نہیدیتیم <i>nâydîtim</i>	نہیدیتیت <i>nâydîti(t)</i>	نہیدیت <i>nâydît</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>	نہیدیتین <i>nâydîtin</i>

SORANI KURDISH

we didn't	—	نه‌ماندیتیت	نه‌ماندیت	—	نه‌ماندیتین	نه‌ماندیتین
see		<i>námândîtî(t)</i>	<i>námândît</i>		<i>námândîtîn</i>	<i>námândîtîn</i>
you didn't		نه‌تان‌دیتیم	نه‌تان‌دیت		نه‌تان‌دیتین	نه‌تان‌دیتین
see		<i>nátândîtîm</i>	<i>nátândît</i>		<i>nátândîtîn</i>	<i>nátândîtîn</i>
they didn't		نه‌یان‌دیتیم	نه‌یان‌دیتیت		نه‌یان‌دیتین	نه‌یان‌دیتین
see		<i>náyândîtîm</i>	<i>náyândîtî(t)</i>		<i>náyândîtîn</i>	<i>náyândîtîn</i>

In South Sorani the situation is altogether different. Since, with the few exceptions noted above, the ergative construction has been lost, transitive verbs are regularly conjugated exactly like intransitives, and pronominal objects are added directly to the end of the verb form—all on the Persian model. The normal forms for South Sorani are as follows (note that the normal South Sorani third-person plural ending is *-an* instead of *-in*):

	me	you	him/her	us	you	them
I saw	—	دیتیمت	دیتیمی	—	دیتیمان	دیتیمیان
		<i>dîtîmit</i>	<i>dîtîmî</i>		<i>dîtîmtân</i>	<i>dîtîmyân</i>
you saw	دیتیم	—	دیتیتی	دیتیمان	—	دیتیتیان
	<i>dîtîtim</i>		<i>dîtîtî</i>	<i>dîtîtmân</i>		<i>dîtîtyân</i>
s/he saw	دیتیم	دیتیت	دیتی	دیتیمان	دیتیمان	دیتیان
	<i>dîtîm</i>	<i>dîtît</i>	<i>dîtî</i>	<i>dîtîmân</i>	<i>dîtîtân</i>	<i>dîtîyân</i>
we saw	—	دیتیتیت	دیتیتینی	—	دیتیتیمان	دیتیتیمیان
		<i>dîtînit</i>	<i>dîtînî</i>		<i>dîtîntân</i>	<i>dîtînyân</i>
you saw	دیتیم	—	دیتیتی	دیتیمان	—	دیتیتیان
	<i>dîtînim</i>		<i>dîtînî</i>	<i>dîtînmân</i>		<i>dîtînyân</i>
they saw	دیتیمهم	دیتیمه‌نت	دیتیمه‌نی	دیتیمهمان	دیتیمه‌تان	دیتیمه‌نیان
	<i>dîtanim</i>	<i>dîtanit</i>	<i>dîtanî</i>	<i>dîtanmân</i>	<i>dîtantân</i>	<i>dîtanyân</i>

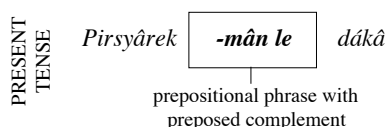
§ 27.3. Pronominal Prepositional Complements with Agent Affixes. In past transitive verbs the space normally available for a preposed pronominal complement is taken by the agent affix. In this case, the preposition and its complement are split—the preposition precedes the verb, and the complement of the preposition is “bumped” to the end of the verb, but the pronouns

THE VERB

used are the endings used for intransitive past verbs (*-im/-m*, *-î(t)/-y(t)*, *-*, *-în/-yn*, *-in/-n*, *-in/-n*). Note especially that when the prepositional complement is 3rd-person singular, nothing is added to the verb stem. Since the past verb has built-in logical objects, these logical objects are used in such constructions as prepositional complements. The example

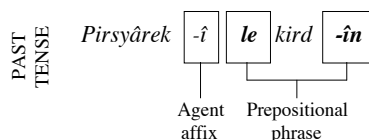
پرسیاریکمان لی دهکا. *Pirsyârèkmân le dakâ.* He asks a question of us.

(present tense), can be viewed diagrammatically as follows:

But in the past tense—‘he asked a question of us’—the agent affix takes the place that would be occupied by the preposed complement to the preposition, so the complement of the preposition is removed to the end of the verb stem,

پرسیاریکی لی کردین. *Pirsyârèkî le kirdîn.*¹ He asked a question of us.

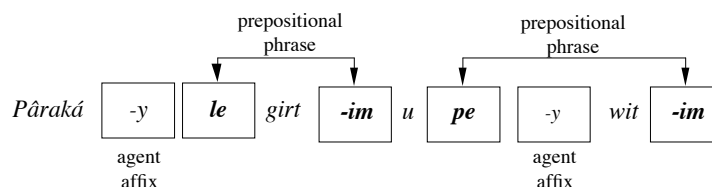

In another example,

¹ Or, the incomplete sequence *pirsyârek-le-kird-* can be thought of as meaning “asked-a-question-of” and the personal ending *-în* supplies the “object” “us.” Such an approach is probably closer to how native speakers “feel” all such constructions involving a preposition + verb. In the next example, *bo-nârd-* is certainly felt to mean “sent-to” and *-in* supplies the “object” “them.” Even in the present-tense example *bo-dânerim* is felt to mean “I-am-sending-to” and the preposed *-yân* supplies the object “them.” Native speakers do not seem to feel that *-yân bo* really “go together” as a coherent unit in any way separable from the verb; they think of *bo-dânerim* as the coherent unit and feel that the proper place to pause is between *-yân* and *bo*, not between *bo* and *dânerim*. To a certain extent, in the minds of native speakers *bo-nârdin* is not felt to differ substantially from *hat-girtin* or any other compound verb.

THE VERB

... پاره‌که‌ی لی گرتم و پیی وتم ... *pârakây le girtim u pey witim...* he took the money from me and said to me...

Here the *-y* on *pârakâ* and on *pe* is the agent affix ('he'), and the *-im* suffix in the verbs *girt* and *wit* are complements to the prepositions *le* and *pe* respectively.

Other examples are as follows:

- < ده‌رگایان کرده‌وه بو من (بوم) > *dargâyân kirdawa bo min* They opened the door **for** me.
 ده‌رگایان بو کرده‌ومه *(bom) > dargâyân bo kir-dimawa*
- < پووله‌که‌ی وه‌رگرت لیمه (لیهان) > *pûlakay wargirt l' ema* He took the money **from** us.
 پووله‌که‌ی لی وه‌رگرتین *(lemân) > pûlakay le wargirtîn*
- < ئه‌مه‌مان وت به تو (پیت) > *amâmân wit ba to (pet) >* We said this **to you**.
 ئه‌مه‌مان پیی وتیت *amâmân pe witî(t)*
- وتم پیت < پیی وتیت *witim pet > pem witî(t)* I said **to you**.
- < قسه‌م کرد بو ئیوه (بوتان) > *qsam kird bo ewa* I told **you** a story.
 قسه‌م بو کردن *(botân) > qsam bo kirdîn*
- گویم گرت له‌و (لیی) < گویم لی *gwem girt l' aw (ley) >* I listened **to him**.
 گرت *gwem le girt*
- ونی به نه‌وان (پیلیان) < پیی وتن *witî ba awân (peyân) >* He said **to them**.
pey witîn

Since the ergative construction is not in normal use in South Sorani, the placement of these pronouns is quite the reverse of North Sorani. Therefore, while in North Sorani *pey witim* means 'he said to me,' in South Sorani it means 'I said to him.' *Bot kirdim* means 'you did it for me' in North Sorani but 'I did it for you' in South Sorani, and *bomân kirdin* means 'we did it for

THE VERB

كوره كورپه كه مان ديتيت. *kuř a korpaká'mân dîtî(t)*. We saw **your** infant son.

كوره كورپه كانيان ديتين. *kuř a korpakân'yân dîtîñ*. They saw **our** infant sons.

The first example could also be expressed as *kuř a korpakám'î dît*, but the combination of possessive pronoun + agent affix is generally avoided. Hence the “bumped” possessive.

§ 28. The Perfect Active Participle. The perfect active participle is formed by adding *-û* to the past stem of the verb. With past stems that end in vowels the participle takes the form *-w*.

CONSONANT STEMS		VOWEL STEMS	
INFINITIVE	PARTICIPLE	INFINITIVE	PARTICIPLE
هاتن <i>hâtin</i> >	هاتوو <i>hâtû</i>	مان <i>mân</i> >	ماو <i>mâw</i>
تيگه يشتن <i>te-gayshtin</i> >	تيگه يشتوو <i>te-gayshtû</i>	روودان <i>rû-dân</i> >	رووداو <i>rûdâw</i>
کردوهه <i>kirdinawa</i> >	کردوووهه <i>kirdûawa</i>	کريو <i>křîw</i> >	کريو <i>křîw</i>

In meaning the perfect active participle corresponds roughly to the English present perfect participle: هاتوو *hâtû* ‘having come,’ تېگه يشتوو *te-gayshtû* ‘having understood,’ کړدوووهه *kirdûawa* ‘having opened,’ &c. Transitivity and intransitivity are retained in the participle, i.e. کړيو *křîw* means ‘having bought’ in the active sense, not ‘bought’ in the passive sense. (For the perfect passive participle, see §34.1 below.)

The perfect active participle is principally used to form the present perfect tense (see §29 below), but it can also be used both adjectivally (پاشکھوتوو *pâshkawtû* ‘fallen behind, backward,’ دانېششتوو *dânîshtû* ‘having sat down, seated,’ and نوستوو *nustû* ‘having gone to sleep, asleep’) and nominally (رووداو *rûdâw* ‘event’ < روودان *rû-dân* ‘to happen, take place’).

§ 29. The Present Perfect Tense (Intransitive). The present perfect tense of intransitive verbs is formed from the perfect active participle plus the present copulas. Examples from مان *mân* ‘to remain’ (perfect active participle ماو *mâw*) and هاتن *hâtin* ‘to come’ (perfect active participle هاتوو *hâtû*) are:

SORANI KURDISH

ماوم mâwim	ماوین mâwîn	هاتووم hâtûm	هاتووین hâtûyn
ماویت mâwî(t)	ماون mâwin	هاتوویت hâtûy(t)	هاتوون hâtûn
ماوه mâwa	ماون mâwin	هاتوه hâtûa	هاتوون hâtûn

The negative is formed by prefixing *nâ-*

نهماوم nâmâwim	نهماوین nâmâwîn	نهاتووم nâhâtûm	نهاتووین nâhâtûyn
-----------------------	------------------------	------------------------	--------------------------

&c.

Verbs ending in *-awa* are conjugated as follows. Note especially the infix *-t-* in the 3rd-person singular.

ماومه mâwimawa	ماوینهوه mâwînawa	هاتوومهوه hâtûmawa	هاتووینهوه hâtûynawa
ماوینهوه mâwîtawa	ماونهوه mâwinawa	هاتووینهوه hâtûytawa	هاتوونهوه hâtûnawa
ماوتهوه mâwatawa	ماونهوه mâwinawa	هاتووتهوه hâtûatawa	هاتوونهوه hâtûnawa

For general purposes, the present perfect tense of Kurdish is equivalent to the English present perfect ('I have come'). It is in all respects the exact equivalent of the Persian past narrative (هاتووم *hâtûm* = آمده‌ام and ماوه *mâwa* = مانده‌است), and this means that in Kurdish the present perfect is used in situations where an action or change of state in the past is felt to be of particular relevance to a present situation.

§ 29.1. The Present Perfect Tense (Transitive). The present perfect tense of transitive verbs is made from the agent affixes plus the past participle plus the 3rd-pers. pres. copula (*-a*), as in *khwardin* 'to eat' and *křîn* 'to buy.'

م خواردووہ -im khwârdûa	مان خواردووہ -mân khwârdûa
ت خواردووہ -it khwârdûa	تان خواردووہ -tân khwârdûa
ی خواردووہ -î khwârdûa	یان خواردووہ -yân khwârdûa
م کریوه -im křîwa	مان کریوه -mân křîwa
ت کریوه -it křîwa	تان کریوه -tân křîwa
ی کریوه -î křîwa	یان کریوه -yân křîwa

Verbs in *-awa* have a *-t-* inserted between the copula *a* and *-awa*, as in کردنهوه

THE VERB

kirdinawa ‘to open’ and *dozînwawa* ‘to discover.’

م کردووتهوه -im kirdûatawa	مان کردووتهوه -mân kirdûatawa
ت کردووتهوه -it kirdûatawa	تان کردووتهوه -tân kirdûatawa
ی کردووتهوه -î kirdûatawa	یان کردووتهوه -yân kirdûatawa
<hr/>	
م دوزیوهتهوه -im dozîwatawa	مان دوزیوهتهوه -mân dozîwatawa
ت دوزیوهتهوه -it dozîwatawa	تان دوزیوهتهوه -tân dozîwatawa
ی دوزیوهتهوه -î dozîwatawa	یان دوزیوهتهوه -yân dozîwatawa

When nothing else is available to which the agent affixes may be joined, they fall on the participle and are followed by the 3rd-person singular copula *-a* (except the 3rd singular, which has the form *-yatî*¹), as in *khwârdin* خواردن and *křîn* کړین:

خواردوو مه khwârdûma	خواردوو مانه khwârdûmâna
خواردوو ته khwârdûta	خواردوو تانه khwârdûtâna
خواردوو یه تی khwârdûyatî	خواردوو یانه khwârdûyâna
<hr/>	
کړیو مه křîwima	کړیو مانه křîwmâna
کړیو ته křîwita	کړیو تانه křîwtâna
کړیو یه تی křîwyatî	کړیو یانه křîwyâna

When any other element is available, the agent affixes are joined thereto, as in the negative:

نه مخواردوو námkhwârdûa	نه مانخواردوو námânxwârdûa
نه تخواردوو nátkhwârdûa	نه تانخواردوو nátânxwârdûa
نه یخواردوو náykhwârdûa	نه یانخواردوو náyânxwârdûa
<hr/>	
نه مکړیو námkřîwa	نه مانکړیو námânkřîwa
نه تکړیو nátkřîwa	نه تانکړیو nátânkřîwa
نه یکړیو náykřîwa	نه یانکړیو náyânkřîwa

¹ The same *-yatî* that results consistently from the 3rd-person singular enclitic *-î/-y* plus the 3rd-person singular copula. The spelling of this suffix is inconsistent. See §15 above.

THE VERB

transitive verbs is formed, like that of intransitive verbs, from the past stem + *-i-* + the past tense of *bûn*—with the addition of the agent affixes somewhere. Past stems that end in vowels add *bû* directly without the *-i-*. Examples: *dîtin* and *dân*:

م دیتبوو -im dîtibû	مان دیتبوو -mân dîtibû	م دابوو -im dâbû	مان دابوو -mân dâbû
ت دیتبوو -it dîtibû	تان دیتبوو -tân dîtibû	ت دابوو -it dâbû	تان دابوو -tân dâbû
ی دیتبوو -î dîtibû	یان دیتبوو -yân dîtibû	ی دابوو -î dâbû	یان دابوو -yân dâbû

As with all past transitives, if there is nothing else to which the agent affixes can be attached, they go onto the end of the verb form, as in

دیتبووم dîtibûm	دیتبوومان dîtibûmân	دابووم dâbûm	دابوومان dâbûmân
دیتبووت dîtibût	دیتبووتان dîtibûtân	دابووت dâbût	دابووتان dâbûtân
دیتبووی dîtibûy	دیتبوویان dîtibûyân	دابووی dâbûy	دابوویان dâbûyân

And if there is any available preverbal matter, the agent affixes are attached thereto, as in negative and compound verbs. Examples: *dîtin* and *dar-hênân*.

نه مدیتبوو námdîtibû	نه مان دیتبوو námândîtibû
نه ت دیتبوو nátâtîtibû	نه تان دیتبوو nátândîtibû
نه ی دیتبوو náyâtîtibû	نه یان دیتبوو náyândîtibû
دهر مهینابوو darimhenâbû	دهر مان مهینابوو darmânhenâbû
دهر تهینابوو darithenâbû	دهر تان مهینابوو dartânhenâbû
دهر پهینابوو darîhenâbû	دهر یان مهینابوو daryânhenâbû

§ 31. The Past Subjunctive. The intransitive past subjunctive is formed like the past perfect, but instead of the past tense of *bûn*, the present subjunctive of *bûn* is added. Examples: *hâtin* and *chûn*:

هاتیم hâtibim	هاتین hâtibîn	چوویم chûbim	چووین chûbîn
هاتیت hâtibî(t)	هاتین hâtibin	چوویت chûbî(t)	چووین chûbin
هاتییت hâtibe(t)	هاتین hâtibin	چوویت chûbe(t)	چووین chûbin

The negative is formed by prefixing *ná-* to the verb:

SORANI KURDISH

نه‌هاتبم **náhâtibim** نه‌هاتبن **náhâtibîn** نه‌چوو بم **náchûbim** نه‌چوو بن **náchûbîn**
 نه‌هاتبیت **náhâtibî(t)** نه‌هاتبن **náhâtibin** نه‌چوو بیت **náchûbî(t)** نه‌چوو بن **náchûbin**
 نه‌هاتبیت **náhâtibe(t)** نه‌هاتبن **náhâtibin** نه‌چوو بیت **náchûbe(t)** نه‌چوو بن **náchûbin**

Transitive verbs are similarly formed (here, as usual, a 3rd-person singular patient is assumed). Examples: *dîtin* and *dân*:

م دیتی -im dîtibe(t)	مان دیتی -mân dîtibe(t)
ت دیتی -it dîtibe(t)	تان دیتی -tân dîtibe(t)
ی دیتی -î dîtibe(t)	یان دیتی -yân dîtibe(t)
م دانی -im dâbe(t)	مان دانی -mân dâbe(t)
ت دانی -it dâbe(t)	تان دانی -tân dâbe(t)
ی دانی -î dâbe(t)	یان دانی -yân dâbe(t)

If there is no preverbal matter available, the agent affixes are attached to the verb, as follows in the examples *dîtin* and *kirdinawa*:

دیتبیم dîtibetim	دیتبتان dîtibetmân
دیتبتیت dîtibetit	دیتبتتان dîtibettân
دیتبتی dîtibetî	دیتبتیان dîtibetyân
کردبیتمه‌وه kirdibetimawa	کردبیتانه‌وه kirdibetmânawa
کردبیتته‌وه kirdibetitawa	کردبیتتانه‌وه kirdibettânawa
کردبیتفه‌وه kirdibetîawa	کردبیتیانه‌وه kirdibetyânawa

And if there is any available preverbal matter, the agent affixes are attached thereto, as in *dîtin* and *dar-henân*:

نه‌مدیتبیت nâmdîtibe(t)	نه‌ماندیتبیت nâmândîtibe(t)
نه‌تدیتبیت nâtdîtibe(t)	نه‌تان‌دیتبیت nâtândîtibe(t)
ته‌یدیتبیت nâyâtibe(t)	نه‌یان‌دیتبیت nâyândîtibe(t)
ده‌رمه‌یناییت darimhenâbe(t)	ده‌رمانه‌یناییت darmânhenâbe(t)
ده‌رتیه‌یناییت darithenâbe(t)	ده‌رتانه‌یناییت dartânhenâbe(t)
ده‌ریه‌یناییت darîhenâbe(t)	ده‌ریانه‌یناییت daryânhenâbe(t)

THE VERB

The past subjunctive is used (1) after all constructions that take subjunctive complements when the complement is in the past, as, for example

(a) after دهی *dábe* ‘must,’ as in

- Pyâwakân *dábe royshti-* The men must have gone.
bin. پیاوه‌کان دهی رویشتبین.
- Dábe aw shitânát dîtibe* You must have seen those
(dîtibin). دهی ئه و شتانهت دیتبی (دیتبین).

(b) for a past tense complement to a predicate adjective. Such complementary clauses are often introduced by the conjunction که *ka* ‘that,’ but it is optional.

- Rang a ka bârân bârîbe(t).* It’s possible that it (has)
rained.¹ ره‌نگه که باران باریبی (باریبت).
- Lâzim niya (ka) dîtibetim.* It’s not necessary for me
to have seen it. لازم نیه (که) دیتیبیم.

(2) in past clauses after superlatives (note that a relative-clause antecedent modified by a superlative is in the indefinite state, ...*èk*).

- yekamîn kasèk a ka hawî* He is the first person who
... *dâbe...* has attempted...
یه‌که‌مین که‌سینکه که هه‌ولی دایی

In this type of clause the subject of the relative clause must be the same as the noun modified by the superlative. In an example such as

- yekamîn kasèk a ka dîtûma* he’s the first person I’ve
seen
یه‌که‌مین که‌سینکه که دیتووومه

the relative clause is not subjunctive because the subjects of the main clause (‘he’) and of the relative clause (‘I’) are different.

(3) in past relative clauses after negatives (‘there isn’t anyone who has ...’) or expressions with an essentially negative sense (‘there are few who have...’)

¹Compare this with the present subjunctive: *rang a ka bârân bibâre(t)* ‘it’s possible that it will rain.’

SORANI KURDISH

<p>کەس نیە کە ئەم کتاوهی نەخویندبێ. <i>Kas niya (ka) am ktâwáy</i> <i>nákhwendibe.</i></p>	<p>There isn't anyone who hasn't read this book.</p>
<p>كەم كەس هەیهە حكايةته كۆن و له مێژینه كانی كوردی له دایه پیره و باب و دایك و كەس و كاری خۆی نەبێستبێ. <i>Kam kas haya hikâyat a</i> <i>kon u lamezhînakân i</i> <i>kurdî la dâypîra u bâb u</i> <i>dâyk u kasukâr i khoy</i> <i>nâbîstibe.</i></p>	<p>Rare is the person who has not heard old Kurdish stories of long ago from his grandmother, grand- father, mother, and rela- tives.</p>

(4) after *wak(û)* 'as though' in the past for hypothetical situations (note that *wak(û)* followed by the indicative means 'just as' for situations that have actually occurred)

<p>وهكوو شتيكيان بير كه وتبته وه... <i>Wakû shitèkyân bîr kawti-</i> <i>betawa...</i></p>	<p>As though they remem- bered something...¹</p>
---	---

(5) in the past protasis of a possible conditional

<p>ئهگەر گیانی خۆم بهخت کردبێ له پیناوی کورما، من هیچی کەم ناوی. <i>Agar gyân i khom bakht</i> <i>kirdibe la penâw i</i> <i>kuřim'â, min hîch i ka'm</i> <i>nâwe.</i></p>	<p>If I have sacrificed my life for the sake of my son, I do not want anything else.</p>
---	--

§ 32. **The Irrealis Mood.** The irrealis mood, which expresses an unfulfilled or unfulfillable contrafactual statement, usually dependent upon an unrealized conditional, is identical to the past habitual tense (*a-* or *da-* + past tense).

(a) The irrealis is used in the apodosis of contrafactual conditionals (see §33 below) and expressions that are contrafactual apodoses with ellipsis, as in

<p>نەمه توانی هیچی تر بکەم. <i>Namatwânî hîch i tir</i> <i>bikam.</i></p>	<p>I couldn't have done any- thing else (even if I had wanted to).</p>
---	--

¹ This may be contrasted with *wakû aw shitâyân bîr kawt* 'just as they remembered that thing.'

THE VERB

Har kasè wây dazânî. Anybody would have known.

(b) The irrealis is used after *khözga* 'would that' for unfulfilled wishes in the past:

Khözga jârèk i tirîsh ahâtî! Would that you had come some other time!

Khözga zîstân nâdahât! Would that winter had not come!

§ 33. **The Past Conditional.** There are two forms of the past conditional mood ('if I had gone,' 'had I gone'). The first past conditional mood is formed of the subjunctive prefix *bí-* (negative *ná-*) + the simple past conjugation + *-âya*.

INTRANSITIVE

بہاتیمایہ <i>bîhâtîmâya</i>	بہاتینمایہ <i>bîhâtînmâya</i>
بہاتیتیمایہ <i>bîhâtîtîmâya</i>	بہاتینتیمایہ <i>bîhâtîntîmâya</i>
بہاتیمایہ <i>bîhâtîmâya</i>	بہاتینمایہ <i>bîhâtînmâya</i>

TRANSITIVE

م بنووسیمایہ <i>-im bînúsfîya</i> ¹	مان بنووسیمایہ <i>-mân bînúsfîya</i>
ت بنووسیمایہ <i>-it bînúsfîya</i>	تان بنووسیمایہ <i>-tân bînúsfîya</i>
ی بنووسیمایہ <i>-î bînúsfîya</i>	یان بنووسیمایہ <i>-yân bînúsfîya</i>

The second past conditional is similarly formed, but the *bí-* prefix is optional, and instead of the personal endings + *-âya*, the verb is formed like the past subjunctive but based on *bâ-*, a variant of the subjunctive of *bûn*.

INTRANSITIVE

ہاتیم، ہاتیم (bî)hâtîbâm	ہاتین، ہاتین (bî)hâtîbâyn
ہاتیت، ہاتیت (bî)hâtîbâyt	ہاتین، ہاتین (bî)hâtîbân

¹ Or, if there is nothing preceding to which the agent affix can be attached, the forms are *bînúsfîya*, *bînúsfîya*, *bînúsfîya*, &c.

SORANI KURDISH

(bî)hâtibân هاتبان، هاتبان (bî)hâtibâ(ya) هاتبا(یه)، هاتبا(یه)

TRANSITIVE

(bî)nûsibâ(ya) -mân مان بنوسبا(یه) (bî)nûsibâ(ya) -im م بنوسبا(یه)
 (bî)nûsibâ(ya) -tân تان بنوسبا(یه) (bî)nûsibâ(ya) -it ت بنوسبا(یه)
 (bî)nûsibâ(ya) -yân یان بنوسبا(یه) (bî)nûsibâ(ya) -î ی بنوسبا(یه)

The past conditional mood is used in the following instances:

(a) In contrafactual conditional sentences, the protasis (the 'if' clause) contains a verb in the past conditional mood, and in the apodosis (the result clause) the verb is in the irrealis. Note, as in the last three examples below, that *agar* may be elipsed from the protasis.

<p>ئه‌گهر دوینئ هاتیتایه، ئازادت
<i>Agar dwene bîhâtîtâya,</i>
ده‌دیت. <i>Âzâdît dâdît.</i></p>	If you had come yesterday, you would've seen Azad.
<p>ئه‌گهر نامه‌کەت بناردایه، ئه‌گه‌یی.
<i>Agar nâmakat bînârdâya,</i>
ا‌گایئ.</p>	If you had sent the letter, it would've arrived.
<p>ئه‌گهر بتنوسسیایه، له بیرت
نه‌ده‌چوو. <i>Agar bitnûsîâyâ, la bîrit</i>
<i>nâdachû.</i></p>	If you had written it, you wouldn't have forgotten it.
<p>من ئه‌گهر بمزانیبایه ئه‌وه‌امان
به‌سه‌ر دئ، ئه‌م ریکایه‌م
نه‌ده‌گرته به‌ر و خۆم و
باوکیشم تووشی ئه‌م هه‌موو
به‌ده‌ختی و مألویرانئ به
نه‌ده‌کرد. <i>Min agar bimzânîbâya</i>
<i>awhâmân basar de, am</i>
<i>regâyâ'm nadagirtâ bar u</i>
<i>khom u bâwkîshimim tûsh</i>
<i>i am hamû badbakhî u</i>
<i>mâtwerânîâ nadakird.</i></p>	If I had known that it would happen thus to us, I wouldn't have taken this road and I wouldn't have caused myself and my father to encounter all this misfortune.
<p>مأل به‌ مأل بگه‌رایتایه، بێجگه‌ له
ئاڤرەت و منال هه‌یج که‌سه‌یکئ
ترت نه‌ده‌دی. <i>Mât ba mât bîgařâytâya,</i>
<i>bejiga la âfrat u minât</i>
<i>hîch kasêk i tirit nâdadî.</i></p>	Had you gone around house by house, you wouldn't have seen any-one other than women and children.

THE VERB

<p>نه ناسياونك بيديبان، به هر دو کيانی ده گوت چوله که.</p>	<p><i>Nanâsyâwèk biydîbân, ba har dûkyânî dagut choṭa-ka.</i></p>	<p>Were someone who didn't know to see them, he would call them both swallows.</p>
<p>بيوتايه برؤ لهو به رزائی به خوت بخه خواره وه، خوم ده خسته خواره وه.</p>	<p><i>Biywitâya biro l' aw bar-zââ khot bikha khwârawa, khom dakhistâ khwârawa.</i></p>	<p>Had he said, "Go throw yourself off that high place," I would have thrown myself off.</p>

(b) The past conditional mood is used for past complements to شاللا *shâḥâ* ('I wish') and بريا *biryâ* ('would that,' functionally equivalent to *khozga* + ir-realis [see §32, above]) for unfulfilled wishes.

<p>شاللا سواری که ریکیشیان بکردیتایه و کولان به کولانی شار بیانگدایتایه.</p>	<p><i>Shâḥâ swâr i karêkîshyân bîkirdîtâya u koṭân ba koṭân i shâr biyângeřâyâtâya.¹</i></p>	<p>I wish they had mounted you on an ass and paraded you through every street in town.</p>
<p>بریا نهو کاره ی نه کردبایه.</p>	<p><i>Biryâ aw kârây nakirdî-bâya.</i></p>	<p>Would that he hadn't done that.</p>

§ 34. **The Passive Voice.** The past passive stem is constructed from the present stem of a transitive verb + *-râ*. The present passive stem is the present stem + *-re-*. For example, from the stem *bîn* 'see' comes بینران *bîn-rân* 'to be seen,' بینرا *bîn-râ* 'it was seen,' and ده بینریت *dâbîn-re(t)* 'it is/can be seen'; from the stem *ner* 'send' comes نیرران *nerrân*² 'to be sent,' نیررا *nerrâ* 'it was sent,' and ده نیرریت *dâner-re(t)* 'it is sent.' The past and present passives are regularly conjugated:

PAST PASSIVE

بینرام <i>bîn-râm</i>	بینراین <i>bîn-râyn</i>	نیررام <i>nerrâm</i>	نیرراین <i>nerrâyn</i>
بینرایت <i>bîn-rây(t)</i>	بینرآن <i>bîn-rân</i>	نیررایت <i>nerrây(t)</i>	نیررآن <i>nerrân</i>

¹ *Bîyângeřâyâtâya* = *bî* (subjunctive prefix) + *yân* (agent affix) + *gerâ* (verb stem) + *yt* (2nd-person singular patient suffix) + *âya* (conditional suffix).

² Since *rr* = *ř*, the verb *nerrân* is often written alternatively as نیران.

SORANI KURDISH

بینرا **bînrâ** بینران **bînrân** نیررا **nerrâ** نیرران **nerrân**

PRESENT PASSIVE

ده بینریم **dábînrem** ده بینرین **dábînreyn** ده نیریم **dánerrem** ده نیرین **dánerreyn**
 ده بینریت **dábînrey(t)** ده بینرین **dábînren** ده نیریت **dánerreyt** ده نیرین **dánerren**
 ده بینری **dábînre(t)** ده بینرین **dábînren** ده نیری **dánerre(t)** ده نیرین **dánerren**

The past perfect passive conjugation is regularly formed as a vowel stem ('I had been seen, I had been sent' &c.):

بینرابووم bînrâbûm	بینرابوون bînrâbûyn
بینرابوویت bînrâbûy(t)	بینرابوون bînrâbûn
بینرابوو bînrâbû	بینرابوون bînrâbûn
نیررابووم nerrâbûm	نیررابوون nerrâbûyn
نیررابوویت nerrâbûy(t)	نیررابوون nerrâbûn
نیررابوو nerrâbû	نیررابوون nerrâbûn

Irregular passives. Although the passive is regularly and predictably formed from the vast majority of verbs, the following common verbs have irregularly formed passives:

ACTIVE	PASSIVE
یستین <i>bîstin</i> >	یستران <i>bîstrân bîstre-</i> , as well as the regularly formed یسران <i>bîsrân bîsre-</i>
دان <i>dân</i> >	دران <i>d(i)rân d(i)re-</i>
دیتین <i>dîtin</i> >	بیدران <i>bîndrân bîndre-</i> , as well as the regularly formed بینران <i>bînrân bînre-</i>
گرتن <i>girtin</i> >	گیران <i>gîrân gîre-</i>
گوتن <i>gotin</i> >	گوتران <i>gutrân gutre-</i>
خستین <i>khistin</i> >	خران <i>khîrân khire-</i>
خواردن <i>khwârdin</i> >	خوران <i>khurân khure-</i>
کردن <i>kirdin</i> >	کران <i>k(i)rân k(i)re-</i>

THE VERB

ناردین <i>nârdîn</i> >	ناردران <i>nâdrân nâdre-</i> , نیردران <i>nerdrân nerdre-</i> , and the regularly formed نیرران <i>nerrân nerre-</i>
نان <i>nân</i> >	نرا <i>n(i)rân n(i)re-</i>
وتین <i>witîn</i> >	وتران <i>witrân witre-</i>

Other moods and tenses of the passive are regularly formed. All passive verbs are intransitive by definition and therefore never form their past tenses on the ergative model. Examples of passive constructions are as follows:

پینویسته ئه‌م حکایه‌تانه بنووسرینه‌وه و له چاپ درین و بلاو بکرینه‌وه.	<i>Pewîst a am hikâyatânâ binûsrenawa u la çâp dren u biğaw bikrenawa.</i>	It is necessary that these stories be written down, printed, and published.
تەنەکه‌یه‌که له بهر دوکانه‌که دانرايوو.	<i>Tanakayêk la bar dukâna- ká dâ-nrâbû.</i>	A can had been set down in front of the shop.

§ 34.1. The Past Passive Participle. The past passive participle is regularly formed from the past passive stem in *-râ + -w*, giving, for example, *bîn-râw* ‘having been seen,’ *nerr-râw* ‘having been sent,’ and *nûs-râw* ‘having been written.’ The negative participle is regularly made by prefixing *nâ-* (نه‌بینه‌وه *nâbîn-râw* ‘not having been seen,’ نه‌نیرراو *nânerr-râw* ‘not having been sent’).

From the past passive participle is made the present perfect passive conjugation (‘I have been seen, I have been invited,’ &c.):

بینراوم bîn-râwim	بینراوین bîn-râwîn
بینراویت bîn-râwî(t)	بینراون bîn-râwin
بینراوه bîn-râwa	بینراوین bîn-râwin
بانگ کراوم bâng krâwim	بانگ کراوین bâng krâwîn
بانگ کراویت bâng krâwî(t)	بانگ کراون bâng krâwin
بانگ کراوه bâng krâwa	بانگ کراوین bâng krâwin

Examples of passive constructions:

وتوو کردن <i>witû-kirdîn</i> ‘to iron’ >	وتوو کران <i>witû-kirân</i> ‘to be ironed’
--	--

SORANI KURDISH

ریز لیگرتن *rez le-girtin* 'to respect' > ریز لیگیران *rez le-gîrân* 'to be respected'
 نووسینهوه *nûsînawa* 'to write down' > نووسراوهوه *nûsrânawa* 'to be written
 down'

بەرگه پاک و تهمیزه وتووکرارهکهی *barg a pâk u tamîz a wîtû-* his nice, clean, **ironed**
kirâwakáy clothes

پیاویکی بهرزی ریزلیگیراو *pyâwêk i barz i rezlegîrâw* an eminent, **respected**
 man

زوری زوری ئەم حکایهتانه *Zorba i zor i am hikâya-* The vast majority of these
 نهووسراونهوه. *tânâ nanûsrâwinawa.* stories **have not been**
written down.

§ 35. **Postposed Verbal Complements.** With verbs of motion many verbal complements are postposed, i.e. they come after the verb and are linked it by the unstressed vowel à. For example, *chûn* is 'to go,' but *chûnà mâlê* is 'to go home.' The linking vowel occurs in all persons in all tenses. In the present tense the *t* inherent in the 2nd and 3rd persons singular is recovered before the à. An example of the present tense is that of *chûnà mâlê*:

دهچمه مائی <i>dâchimâ mâlê</i>	دهچینه مائی <i>dâchînâ mâlê</i>
دهچیتته مائی <i>dâchîtâ mâlê</i>	دهچنه مائی <i>dâchinâ mâlê</i>
دهچیتته مائی <i>dâchetâ mâlê</i>	دهچنه مائی <i>dâchinâ mâlê</i>

In the past tenses, the linking à also comes between the verb and its complement. The *t* inherent in the 2nd person singular is always recovered. An example of the paradigm for verbs with consonant-final stems is *hâtinâ darê*, 'to come out.'

هاتمه دهری <i>hâtimâ darê</i>	هاتینه دهری <i>hâtînâ darê</i>
هاتیتته دهری <i>hâtîtâ darê</i>	هاتنه دهری <i>hâtinâ darê</i>
هاته دهری <i>hâtâ darê</i>	هاتنه دهری <i>hâtinâ darê</i>

In 3rd-person singular past verbs ending in *-û* and *-î*, a *t* may be infix (depending upon dialect) between the verb and the linking à, as in *chûnâ shârawa* 'to go to town' and *gayînâ mâtawa* 'to reach home.'

THE VERB

چوومه شارهوه chûmà shârawa	چووبنه شارهوه chûynà shârawa
چووبته شارهوه chûytà shârawa	چوونه شارهوه chûnà shârawa
چووته شارهوه chûtà shârawa¹	چوونه شارهوه chûnà shârawa
که بییمه مالهوه gayîmà mâlawà	که بیینه مالهوه gayîynà mâlawà
که بییتنه مالهوه gayîytà mâlawà	که بیینه مالهوه gayînà mâlawà
که بییتنه مالهوه gayîtà mâlawà	که بیینه مالهوه gayînà mâlawà

In past verbs that end in *-â*, a *y* is infixed between the verb and the linking *à*, as in *dânà yek* ‘to throw together’:

دامه یهك dâmà yek	دامانه یهك dâmânà yek
داته یهك dâtà yek	داتانه یهك dâtânà yek
دایه یهك dâyà yek	دایانه یهك dâyânà yek
م دایه یهك -im dâya yek	مان دایه یهك -mân dâya yek
ت دایه یهك -it dâya yek	تان دایه یهك -tân dâya yek
ی دایه یهك -î dâya yek	یان دایه یهك -yân dâya yek

With verbs in *-awa*, the *-awa* suffix takes precedence over the directional *-à*, which is deleted. Compare the following:

هاتمه هوش <i>Hâtimà hosh.</i>	I came to consciousness.
هاتمهوه هوش <i>Hâtimawa hosh.</i>	I regained consciousness.

When a postposed directional complement is turned into a preposed pronominal enclitic, the directional *-à* becomes *-è*.

ئهیهوئ بگاته شار < ئهیهوئ <i>Ayawe bigâtà shâr</i> >	He wants to get to town >
بیگاتی <i>Ayawe biygâtè.</i>	He wants to get to it .
هه رگیز ناگه مه ئه وکیوه <i>Hargîz nâgamà aw kew a</i>	I'll never make it to those
دورانه < نایانگه من <i>dûrânâ</i> > <i>nâyângamè.</i>	far-away mountains >
	I'll never make it to them .

¹ چووه شارهوه *Chûà shârawa* also exists in some regions.

SORANI KURDISH

This also happens occasionally with the verb *دان بـه* *dân ba* 'to give to,' in which case the preposition *ba* is deleted, its place taken by the directional *-ê*. A full conjugation of this phenomenon is illustrated by the following:

- ئەمەت دەدەمى **ama't dadamè** 'I'll give this to you'
 ئەمەم دەدەیتى **ama'm dadaytè** 'you'll give this to me'
 ئەمەیان دەداتى **ama'yân dadâtè** 's/he'll give this to them'
 ئەمەى دەدەینى **ama'y dadaynè** 'we'll give this to him/her'
 ئەمەمان دەدەننى **ama'mân dadanè** 'you'll give this to us'
 ئەمەتان دەدەن **ama'tân dadanè** 'they'll give this to you (pl)'

Examples:

<p>شتیک بە سۆالکەرەکان بەدات <
شتیکیان بەداتی <i>bîdât > Shitèkyân bîdâtè.</i></p>	Let him give something to the beggars > Let him give them something.
<p>شتیکم بەو پیاوێ دا < دامی
دای > <i>dâmè</i></p>	I gave something to that man > I gave it to him.
دە دراوم بەدری. <i>Da dirâwim bidarè.</i>	Give me ten dirhems.
دە هەزار لیرەت دەدەمى. <i>Da hazâr lîrat dadamè.</i>	I'll give you ten thousand liras.

§ 36. **Factitive Verbs.** The factitive infinitive is formed from the present stem of the intransitive (if the intransitive stem ends in *-e*, it is dropped) + *-(y)ândin*. The present stem of all such verbs is in *-(y)en-*. Examples are:

<p>روخان <i>rukhan</i> (pres. stem <i>rukhe-</i>)
'to be destroyed' ></p>	<p>روخاندن <i>rukhandin rukhen-</i> 'to
destroy'</p>
<p>مردن <i>mirdin</i> (pres. stem <i>mir-</i>)
'to die' ></p>	<p>مراندن <i>mirândin miren-</i> 'to make
die, to kill'</p>
<p>گەیشتن <i>gayshthin</i> (pres. stem <i>ga-</i>)
'to reach' ></p>	<p>گەیاندن <i>gayândin gayen-</i> 'to make
reach, to deliver'</p>
<p>تێ گەیشتن <i>te-gayshthin</i> (pres. stem <i>te-</i>
<i>ga-</i>) 'to understand' ></p>	<p>تێ گەیاندن <i>te-gayândin te-gayen-</i> 'to
make understand'</p>

THE VERB

- رئوی خیرا راکیشا و خوی مراند. *rewî kherâ râkeshâ u khoy mirând.* The fox quickly stretched out and played 'possum ("made himself dead").
- لاوهکان خویان گه یاندی. *lâwakân khoyân gayândè.* The youths got themselves to him.
- ئه گهر هه زه لهه هاتنه نه کردایه، ده متوانی به جوریک تیی بگه یینم. *agar hazim l' am hâtinâ nakirdâya, damtwânî ba jorèk tey bigayenim.* If I hadn't wanted to come on this trip, I could have made him understand somehow.

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

§ 37. **Expressions of Temporal Duration.** For statives ('X state has been going on for X amount of time'), the Kurdish temporal expression consists of: the temporal + -(y)a + present perfect tense verb:

<p>چەند سالیکیە باسی چۆنییەتی یە ککرتنی شیوەکانی زمانی کوردی هاووەتە گۆری.</p>	<p><i>Chand sâtek a bâs i cho- neî i yekgirtin i shewa- kân i zimân i kurdî hâtû- atà gořè.</i></p>	<p>For several years now dis- cussion of how to unite the dialects of the Kurd- ish language has come to the fore.</p>
<p>چەند ساعەتیکە لێرە نیشتمومە.</p>	<p><i>Chand sâ'atek a l' era nîshtûma.</i></p>	<p>I've been sitting here for several hours.</p>

For present statives with the verb 'to be' ('he's been here for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + present copula:

<p>چوار سألە لێرە یە.</p>	<p><i>Chwâr sât a l' era ya.</i></p>	<p>He's been here for four years.</p>
---------------------------	--------------------------------------	---

For on-going, progressive action continuing to the present ('it's been raining for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + present progressive verb.

<p>چەند رۆژیکە باران دەباری.</p>	<p><i>Chand rozhèk a bârân dabâre.</i></p>	<p>It's been raining for sever- al days.</p>
<p>زۆر لە میژوو دەزایم...</p>	<p><i>Zor la mezhû a dazânim...</i></p>	<p>I've known for a very long time...</p>

For negatives ('I haven't done X for X amount of time') the formula is: temporal + -(y)a + negative present perfect verb.

<p>چوار سألە نەماندیتوونە.</p>	<p><i>Chwâr sât a námândîtûna.</i></p>	<p>We haven't seen them for four years.</p>
<p>چەند رۆژیکە باران نەباریوە.</p>	<p><i>Chand rozhèk a bârân nâbârîwa.</i></p>	<p>It hasn't rained for several days.</p>

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

For the past ('something had been going on for X amount of time'), the formula is: temporal + (*da*)*bû* + past progressive for affirmative or past perfect for the negative ('I hadn't done X for X amount of time'):

چەند روژنك دەبوو باران دەبارى. <i>Chand rozhèk dabû bârân dabârî.</i>	It had been raining for several days.
چەند روژنك بوو باران نەبارىبوو. <i>Chand rozhèk bû bârân nâbârîbû.</i>	It hadn't rained for several days.
نەمەدیتبوو. نەمەدیتبوو. نەمەدیتبوو. <i>Nizîka i se-chwâr mâng dabû namdîtîbû.</i>	I hadn't seen him for nearly three or four months.
زۆر لە میژوو بوو دەمزانى ... <i>Zor la mezhû bû dam-zânî...</i>	I had known for a long time that...

§ 38. **Subordinating Conjunctions.** Subordinating conjunctions generally consist of prepositions + *awaî* (*ka*), where the relative *ka*, as in relative clauses (see §39), is optional.

Conjunctions that mean 'after,' like *la dwâî ka* (له دوایا که), *la dwâ i awaî ka*, and *la pâsh awaî ka* (له پاش ئەوەی که), are followed by an indicative verb, present or past according to sense.

له دوایا که چاک ئەبیتەو ئەبینى. <i>la dwâî'â ka châk abîtawa, aybînî.</i>	After you are well again, you'll see him.
دوای ئەوەی که شار خروشا <i>dwâ i awaî ka shâr khiroshâ, ...</i>	After the city was thrown into an uproar, ...

Conjunctions that mean 'before' (*bar l' awaî ka* بەر لەوەی که), *pesh awaî ka* پێش ئەوەی که) are invariably followed by a present subjunctive verb. The correct tense for English translation is gained from context.

بەر لەوەی لافاوەکه هورژم بێنیتە سەر ژوورەکانمان منالەکان پێکەوێ یاریان ئەکرد. <i>bar l' awaî lâfâwakâ hurizhm benetâ sar zhû-rakân mân, minâtakân pekawa yârîyân akird.</i>	Before the torrent hurled down on our rooms, the children were playing together.
--	---

Other conjunctions that demand a subjunctive verb include *ba be awaî* (*ka*) 'without'

SORANI KURDISH

به بی ئەوهی ببینم دەمزانێ که... *ba be awaî biybînim, dâm-zânî ka...* **Without my seeing it, I knew that...**

and (که) *bo awaî (ka)* 'in order that'

ئەو یەكەم رۆژی بو خۆراهینان، *aw yekam rozh'î bo kho-* He had set that first day
 بو مەشق دانا بوو، بو ئەوهی پی *râhenan, bo mashq dâna-* for getting ourselves ac-
 و پلیمان رابیت و له هه‌موو *bû, bo awaî pe u pilmân* customized, for practice, **in**
 رووییکه‌وه خومان بو ئەو ریگه *râbet u la hamû rîyêk-* **order that** our legs and
 دوور و درێژه ناماده بکهین. *awa khomân bo aw rega* feet **become accustomed**
dûr u drezhâ amâda bi- and that **we make** our-
kayn. selves ready in every way
 for that long road.

بو ئەوهی پاکێ و بی گوناھی خوی *bo awaî pâkî u begunâhî i* **in order that he prove his**
 بسه‌لمینی... *khoy bisal'mene...* innocence...

A short list of common subordinating conjunctions:

به‌و مه‌رجه‌ی (که) *b' aw marjâî (ka)* provided that, on condition that (+ subj.)

به بی ئەوهی (که) *ba be awaî (ka)* without (+ pres. subj.)

به‌ر له‌وهی (که) *bar l' awaî (ka)* before (+ pres. subj.)

بو ئەوهی (که) *bo awaî (ka)* in order that (+ pres. subj.)

چونکوو *chunkû* since

دوای ئەوهی (که) *dwâ i awaî (ka)* after

جا که *jâ ka* inasmuch as

که *ka* when

کاتی، کاتی *kâtè(k)* when

پاش ئەمه‌ی/ئەوه‌ی (که) *pâsh amâi/awaî (ka)* after

پێش ئەوه‌ی (که) *pesh awaî (ka)* before (+ pres. subj.)

§ 39. **Relative Clauses.** Relative clauses in Kurdish are often, but not necessarily, introduced by the relative pronoun *ka* 'who, which, that.' Syntactically Kurdish relative clauses do not differ significantly from Persian relative clauses, with the exception of the omission of the relative pronoun,

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

which does not happen in Persian. The antecedent of any relative pronoun, expressed or omitted, is usually but not necessarily marked by enclitic *-î*, *-e*, or *-èk*. Generally speaking, the relative pronoun *ka* may be omitted, particularly when it functions as the object of the verb in the relative clause. The relative pronoun is not often omitted when it functions as the subject (logical or real) of the verb in the relative clause—as in English ('the man whom I met' and 'the man with whom I went' may be equally well expressed as 'the man I met' and 'the man I went with,' but 'the man who came' cannot become *'the man came').

If the syntactical function of the relative pronoun within the relative clause is other than subject of the verb, the grammatical place is marked within the clause by a "referent pronoun" that refers back to the relative. The verb inside a relative clause modifying a true indefinite or nonspecific antecedent is in the subjunctive, as in Persian. Examples follow.

<p>سهری کوره‌کهی که نوستیوو له سهر رانی برد.</p>	<p><i>sar i kuřakât ka nustibû,</i> <i>la sar rânî bird.</i></p>	<p>She took the head of the boy, who had fallen asleep, from her lap.</p>
--	--	---

In this example the relative pronoun *ka* functions as the subject of *nustibû*—and is therefore not omissible—and the antecedent is marked by *-î*.

<p>یه‌کیک له لاه‌کان که بو فروشتنی به‌ره‌م چوو بووه شار که‌رایه‌وه و مزگینی پی دان.</p>	<p><i>yekèk la lâwakân, ka bo</i> <i>froştin i barham chû-</i> <i>bûa shâr, gařâyawa u</i> <i>mizgeni pe dân.</i></p>	<p>One of the young men, who had gone to town to sell produce, returned and gave them the good news.</p>
---	---	--

Here the relative pronoun *ka* refers to the antecedent *yekèk la lâwakân*. The *-èk* ending on *yekèk* functions as the marker of the antecedent.

<p>لات وا نه‌بی هر عه‌ره‌بی تو تووشی بیت ئەم ناوانه‌گش ده‌زانی.</p>	<p><i>lât wâ nabe har 'arabè to</i> <i>tûshî bît, am nâwânâ gish</i> <i>dazâne.</i></p>	<p>Don't think every Arab you meet knows all these names.</p>
---	---	---

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

Here the referent pronoun *-n*, the “bumped” complement of the preposition *le*, refers to the antecedent *awâna*, which is so marked by *-î* without the relative pronoun.

زۆری له خۆی ئەکرد که ئەو دوو فرمیسکه گهورهیهی ئەیانەوی بکەونه خواری بیانشاریتەوه.	<i>zorî la khoy akird ka aw</i> <i>dû firmesk a gawrayât</i> <i>ayânawe bikawinà</i> <i>khwârè biyânshâretawa.</i>	He was forcing himself to hide those two large tears, which were about to dribble down.
---	---	--

In this example the antecedent of the relative clause, *dû firmesk a gawrayâ*, is marked by *î*, and the relative pronoun is omitted. The *-yân-* in *biyânshâretawa* is another example of a resumptive object pronoun.

بیرم له هەر شتیك کردیتەوه، بیرم له مردن نەمکردبووه.	<i>bîrim la har shitèk kirdi-</i> <i>betawa, bîrim la mirdin</i> <i>namkirdibûawa.</i>	Whatever I had thought about, I hadn't thought about dying.
--	--	---

In this example, *هەر شتیك har shitèk* ‘whatever’ produces an indefinite relative clause; thus the verb *bîrim kirdibetawa* is subjunctive, and in this case, past subjunctive.

§ 40. Directional Nouns in è. Certain nouns become quasi-adverbial directionals with the addition of unstressed *-è*. Among these are *مائی mâtè* ‘homeward,’ *ژووری zhûrè* ‘inward,’ and *دەری darè* ‘outward.’ These directionals tend to occur as postposed directionals after *-à* (see §35).

§ 41. Orthographic Peculiarities of Sorani Kurdish. For the most part, Sorani Kurdish is written in a “phonetic” version of the Arabic alphabet in which all but one of the vowels are given graphic representations. Only the vowel *i* is not represented internally in a word.

The only real inconsistency in the writing system is the representation of the sequence *ye*, which is written *یە*, as though it were *ya*, which is written the same. Both the writing of *ye* and the lack of indication of *i* go back to early twentieth-century attempts to render Ottoman spelling more “phonetic” and actually have nothing to do with Kurdish, but since Kurdish spelling was devised during the late Ottoman period, it has been saddled with *یە* for *ye* and nothing for *i*.

SORANI KURDISH

Writers of Kurdish, as well as writers of other languages using the Arabic alphabet, are loathe to write several y's in sequence. It is probably safe to say that a word like *gayfyn* 'we arrived,' which technically should be spelled گهییین, with three y's in a row (one for the first y, a second for the *î*, and a third for the second y), will never be seen with all three y's. At most it will appear as گهیین, the same spelling as *gayîn* 'you/they arrived.' The same applies to the sequence -*î i*, i.e. a word ending in *î* followed by the *i* of the *izâfa*: rarely is this sequence spelled with two y's; generally the -*î* ending of the word is spelled with y and the *izâfa* y is omitted, as in

بو دهنه رمی نهوانه	<i>bo dîhnarmî i awâna</i>	for placating them
حکایهت نهاندازه و بارستایی	<i>hikâyat andâza u bâristâtî i</i>	A story does not have a
دیاری کراوی نه.	<i>dyârîkrâwî niya.</i>	clearly defined size or length.

In the reading passages occasionally a *zer* vowel point has been inserted under the y (ی) to indicate the missing vowel of the *izâfa*.

The same applies to the sequence *îy*, where a word ends in *î* and is followed by the 3rd-person singular pronominal enclitic (possessive or agent affix). Occasionally the sequence is spelled in full with the correct number of y's, but normally only one y is written. This is particularly true when there would be three y's, as in

مال تاوایی له خهڤک کرد.	<i>mâtâwâîy la khatk kird.</i>	He bade farewell to the people.
-------------------------	--------------------------------	------------------------------------

The sequence *îa*, as in *tânjîtaká* 'the hunting dog,' is written as either تانجیهکه or تانجی بهکه, as though the sequence were *î-ya*. The sequence *îèk*, given the orthographic peculiarity of the *-ek* suffix after vowels, may be written as *îek* or as *îyek*, as in *tânjîèk* 'a hunting dog,' which can be written either as تانجی بهک or more commonly as تانجیهک.

There is also no unanimity among writers of Kurdish with regard to the writing of compound words. Some put all the elements together, and others leave each element separate. Thus, *dîhnarmî* is spelled either دهنه رمی or دهنه رمی, and *dyârîkrâw* is either دیاری کراو or دیاریکراو. This is rarely troubling to the reader, but the longer compounds like سهرنجراکیش *sarinjřâkesh* 'attrac-

OTHER SYNTACTICAL FEATURES

tive' become, the more difficult they become to recognize.

§ 42. **Vowel Contractions.** (1) The sequence *-îa-* is often contracted to *-e-*, as in ئەمەرىكىيەكە *amarîkîaká* > ئەمەرىكەكە *amarîkeká*.

(2) The sequences *-ûwa-* and *-ûa-* can be contracted to *-o-*, as in بووئەتەوہ *bûwatawa* > بوتەوہ *botawa*, دیتوئەتەوہ *dîtûatawa* > دیتوتەوہ *dîtota*, and بیوئەوہ *bîbûatawa* > بیوئەوہ *bîbowa*.

Verb Tenses and Moods

Present Habitual/Progressive (*kawtin* 'fall,' *nûsîn* 'write,' & *qsa-kirdin* 'speak')

SINGULAR	PLURAL
ده كهوم <i>dákawim</i>	ده كهوين <i>dákawîn</i>
ده كهويت <i>dákawî(t)</i>	ده كهون <i>dákawin</i>
ده كهويت <i>dákawe(t)</i>	ده كهون <i>dákawin</i>
ناكهوم <i>nâkawim</i>	ناكهوين <i>nâkawîn</i>
نده كهوم <i>nâdakawim</i>	نده كهوين <i>nâdakawîn</i>
<hr/>	
ده نووسم <i>dânûsim</i>	ده نووسين <i>dânûsîn</i>
ده نووسيت <i>dânûsî(t)</i>	ده نووسن <i>dânûsin</i>
ده نووسيت <i>dânûse(t)</i>	ده نووسن <i>dânûsin</i>
نانووسم <i>nânûsim</i>	نانووسين <i>nânûsîn</i>
نده نووسم <i>nâdanûsim</i>	نده نووسين <i>nâdanûsîn</i>
<hr/>	
قسه ده كهوم <i>qsa dâkam</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkayn</i>
قسه ده كهويت <i>qsa dâkay(t)</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkan</i>
قسه ده كهات <i>qsa dâkâ(t)</i>	قسه ده كهين <i>qsa dâkan</i>
قسه ناكهوم <i>qsa nâkam</i>	قسه ناكهين <i>qsa nâkayn</i>
قسه نده كهوم <i>qsa nâdakam</i>	قسه نده كهين <i>qsa nâdakayn</i>

Present Subjunctive ('that I fall,' &c.)

بكهوم <i>bîkawim</i>	بكهوين <i>bîkawîn</i>
بكهويت <i>bîkawî(t)</i>	بكهون <i>bîkawin</i>
بكهويت <i>bîkawe(t)</i>	بكهون <i>bîkawin</i>
نه كهوم <i>nâkawim</i>	نه كهوين <i>nâkawîn</i>
<hr/>	
بنووسم <i>bînûsim</i>	بنووسين <i>bînûsîn</i>
بنووسيت <i>bînûsî(t)</i>	بنووسن <i>bînûsin</i>
بنووسيت <i>bînûse(t)</i>	بنووسن <i>bînûsin</i>
نه نووسم <i>nânûsim</i>	نه نووسين <i>nânûsîn</i>

VERB TENSES AND MOODS

قسه (ب)کدم <i>qsa (bí)kám</i>	قسه (ب)کدین <i>qsa (bí)kayn</i>
قسه (ب)کدیت <i>qsa (bí)kay(t)</i>	قسه (ب)کدن <i>qsa (bí)kan</i>
قسه (ب)کات <i>qsa (bí)ká(t)</i>	قسه (ب)کن <i>qsa (bí)kan</i>
قسه نهکدم <i>qsa nákam</i>	قسه نهکدین <i>qsa nákayn</i>

Simple Past ('I fell,' &c.)

FOR INTRANSITIVE: کەوتن *KAWTIN* 'TO FALL'

کەوتم <i>káwtim</i>	کەوتین <i>káwtîn</i>
کەوتیت <i>káwtî(t)</i>	کەوتن <i>káwtin</i>
کەوت <i>káwt</i>	کەوتن <i>káwtin</i>
<hr/> نهکەوتم <i>nákawtim</i>	<hr/> نهکەوتین <i>nákawtîn</i>
نهکەوتیت <i>nákawtî(t)</i>	نهکەوتن <i>nákawtin</i>
نهکەوت <i>nákawt</i>	نهکەوتن <i>nákawtin</i>

FOR TRANSITIVE VERB FOLLOWED BY AGENT AFFIX: نووسین *NŪSÍN* 'TO WRITE'

نووسم <i>nūsîm</i>	نووسیان <i>nūsîmân</i>
نووسیت <i>nūsîy(t)</i>	نووسیتان <i>nūsîtân</i>
نووسی <i>nūsîy</i>	نووسیان <i>nūsîyân</i>
<hr/> نه‌م‌نووسی <i>námnnūsî</i>	<hr/> نه‌مان‌نووسی <i>námânnnūsî</i>
نه‌ت‌نووسی <i>nátnūsî</i>	نه‌تان‌نووسی <i>nátânnūsî</i>
نه‌ین‌نووسی <i>náynūsî</i>	نه‌یان‌نووسی <i>náyânnūsî</i>

FOR AGENT AFFIX PRECEDING A TRANSITIVE VERB: قسه کردن *QSA-KIRDIN* 'TO SPEAK'

قسه‌م کرد <i>qsám kird</i>	قسه‌مان کرد <i>qsámân kird</i>
قسه‌ت کرد <i>qsát kird</i>	قسه‌تان کرد <i>qsátân kird</i>
قسه‌ی کرد <i>qsáy kird</i>	قسه‌یان کرد <i>qsáyân kird</i>
<hr/> قسه‌م نه‌کرد <i>qsam nákird</i>	<hr/> قسه‌مان نه‌کرد <i>qsamân nákird</i>
قسه‌ت نه‌کرد <i>qsat nákird</i>	قسه‌تان نه‌کرد <i>qsatân nákird</i>
قسه‌ی نه‌کرد <i>qsay nákird</i>	قسه‌یان نه‌کرد <i>qsayân nákird</i>

Past Habitual/Progressive (= Irrealis) ('I used to fall,' 'I would have fallen,' &c.)

SORANI KURDISH

ده‌که‌وتم <i>dákawtim</i>	ده‌که‌وتین <i>dákawtîn</i>
ده‌که‌وتیت <i>dákawtî(t)</i>	ده‌که‌وتن <i>dákawtin</i>
ده‌که‌وت <i>dákawt</i>	ده‌که‌وتن <i>dákawtin</i>
نه‌که‌وتم <i>nákawtim</i> (Sul.)	نه‌که‌وتین <i>nákawtîn</i> (Sul.)
نه‌ده‌که‌وتم <i>nádakawtim</i>	نه‌ده‌که‌وتین <i>nádakawtîn</i>
<hr/>	
ده‌مئووسی <i>dámnûsî</i>	ده‌مانئووسی <i>dámânnûsî</i>
ده‌تنووسی <i>dâtûsî</i>	ده‌تانئووسی <i>dâtânnûsî</i>
ده‌بنووسی <i>dáyûsî</i>	ده‌یانئووسی <i>dáyânnûsî</i>
نه‌مه‌نووسی <i>námanûsî</i> (Sul.)	نه‌مانه‌نووسی <i>námânanûsî</i> (Sul.)
نه‌مده‌نووسی <i>námdanûsî</i>	نه‌مانده‌نووسی <i>námândanûsî</i>
<hr/>	
قسه‌م ده‌کرد <i>qsam dákird</i>	قسه‌مان ده‌کرد <i>qsamân dákird</i>
قسه‌ت ده‌کرد <i>qsat dákird</i>	قسه‌تان ده‌کرد <i>qsatân dákird</i>
قسه‌ی ده‌کرد <i>qsay dákird</i>	قسه‌یان ده‌کرد <i>qsayân dákird</i>
قسه‌م نه‌که‌کرد <i>qsam náakird</i> (Sul.)	قسه‌مان نه‌که‌کرد <i>qsamân náakird</i>
قسه‌م نه‌ده‌کرد <i>qsam nádakird</i>	قسه‌مان نه‌ده‌کرد <i>qsamân nádakird</i>

Present Perfect ('I have fallen', &c.)

که‌وتووم <i>kawtûm</i>	که‌وتوین <i>kawtûyn</i>
که‌وتووت <i>kawtûy(t)</i>	که‌وتوون <i>kawtûn</i>
که‌وتوو <i>kawtûa</i>	که‌وتوون <i>kawtûn</i>
نه‌که‌وتووم <i>nákawtûm</i>	نه‌که‌وتوین <i>nákawtûyn</i>
<hr/>	
نووسیومه <i>nûsîwima</i>	نووسیومانه <i>nûsîwmâna</i>
نووسیوته <i>nûsîwita</i>	نووسیوتانه <i>nûsîwtâna</i>
نووسیویه‌تی <i>nûsîwyatî</i>	نووسیویانه <i>nûsîwyâna</i>
نه‌مئووسیوه <i>námnûsîwa</i>	نه‌مانئووسیوه <i>námânnûsîwa</i>
<hr/>	
قسه‌م کردوو <i>qsam kirdûa</i>	قسه‌مان کردوو <i>qsamân kirdûa</i>
قسه‌ت کردوو <i>qsat kirdûa</i>	قسه‌تان کردوو <i>qsatân kirdûa</i>
قسه‌ی کردوو <i>qsay kirdûa</i>	قسه‌یان کردوو <i>qsayân kirdûa</i>
قسه‌م نه‌کردوو <i>qsam nákirdûa</i>	قسه‌مان نه‌کردوو <i>qsamân nákirdûa</i>

VERB TENSES AND MOODS

Past Perfect ('I had fallen,' &c.)

که‌وتبوم <i>kawtibûm</i>	که‌وتبوین <i>kawtibûyn</i>
که‌وتبویت <i>kawtibûy(t)</i>	که‌وتبوون <i>kawtibûn</i>
که‌وتبوو <i>kawtibû</i>	که‌وتبوون <i>kawtibûn</i>
نه‌که‌وتبوم <i>nâkawtibûm</i>	نه‌که‌وتبوین <i>nâkawtibûyn</i>
<hr/>	
نوسبووم <i>nûsibûm</i>	نوسبوومان <i>nûsibûmân</i>
نوسبووت <i>nûsibût</i>	نوسبووتان <i>nûsibûtân</i>
نوسیبوی <i>nûsibûy</i>	نوسیبویان <i>nûsibûyân</i>
نهمنوسبوو <i>nâmnûsibû</i>	نهماننوسبوو <i>nâmnûsibû</i>
<hr/>	
قسه‌م کردبوو <i>qsam kirdibû</i>	قسه‌مان کردبوو <i>qsamân kirdibû</i>
قسه‌ت کردبوو <i>qsat kirdibû</i>	قسه‌تان کردبوو <i>qsatân kirdibû</i>
قسه‌ی کردبوو <i>qsay kirdibû</i>	قسه‌یان کردبوو <i>qsayân kirdibû</i>
قسه‌م نه‌کردبوو <i>qsam nâkirdibû</i>	قسه‌مان نه‌کردبوو <i>qsamân nâkirdibû</i>

Past Subjunctive ('that I have fallen,' &c.)

که‌وتبم <i>kawtibim</i>	که‌وتبن <i>kawtibîn</i>
که‌وتبیت <i>kawtibû(t)</i>	که‌وتبن <i>kawtibin</i>
که‌وتبیت <i>kawtibe(t)</i>	که‌وتبن <i>kawtibin</i>
نه‌که‌وتبم <i>nâkawtibim</i>	نه‌که‌وتبن <i>nâkawtibîn</i>
<hr/>	
نوسیبیم <i>nûsibetim</i>	نوسیبیمان <i>nûsibetmân</i>
نوسیبیت <i>nûsibetit</i>	نوسیبیتتان <i>nûsibettân</i>
نوسیبیتی <i>nûsibetî</i>	نوسیبیتیان <i>nûsibetyân</i>
نهمنوسیبیت <i>nâmnûsibet</i>	نهماننوسیبیت <i>nâmnûsibet</i>
<hr/>	
قسه‌م کردبم <i>qsam kirdibe</i>	قسه‌مان کردبم <i>qsamân kirdibe</i>
قسه‌ت کردبم <i>qsat kirdibe</i>	قسه‌تان کردبم <i>qsatân kirdibe</i>
قسه‌ی کردبم <i>qsay kirdibe</i>	قسه‌یان کردبم <i>qsayân kirdibe</i>
قسه‌م نه‌کردبم <i>qsam nâkirdibe</i>	قسه‌مان نه‌کردبم <i>qsamân nâkirdibe</i>

Past Conditional I ('had I fallen,' &c.)

بکه‌وتمایه <i>bîkawtimâya</i>	بکه‌وتینایه <i>bîkawtînâya</i>
-------------------------------	--------------------------------

SORANI KURDISH

بکهوتتا یه <i>bikawtîtâya</i>	بکهوتتا یه <i>bikawtinâya</i>
بکهوتتا یه <i>bikawtâya</i>	بکهوتتا یه <i>bikawtinâya</i>
نهکهوتتا یه <i>nâkawtimâya</i>	نهکهوتتا یه <i>nâkawtînâya</i>
بمئوسیا یه <i>bîmnûsîâya</i>	بمئوسیا یه <i>bîmânnûsîâya</i>
بتئوسیا یه <i>bîtnûsîâya</i>	بتئوسیا یه <i>bîtânnûsîâya</i>
ببئوسیا یه <i>bîynûsîâya</i>	ببئوسیا یه <i>bîyânnûsîâya</i>
نهمئوسیا یه <i>nâmnûsîâya</i>	نهمئوسیا یه <i>nâmânnûsîâya</i>
قسهه بکردا یه <i>qsam bikirdâya</i>	قسهه مان بکردا یه <i>qsamân bikirdâya</i>
قسهه ت بکردا یه <i>qsat bikirdâya</i>	قسهه تان بکردا یه <i>qsatân bikirdâya</i>
قسهه ی بکردا یه <i>qsay bikirdâya</i>	قسهه یان بکردا یه <i>qsayân bikirdâya</i>
قسهه نهکردا یه <i>qsam nâkirdâya</i>	قسهه مان نهکردا یه <i>qsamân nâkirdâya</i>

Past Conditional II ('were I to have fallen,' &c.)

بکهوتبا م <i>bikawtibâm</i>	بکهوتبا ین <i>bikawtibâyân</i>
بکهوتبا ی <i>bikawtibây</i>	بکهوتبا ن <i>bikawtibân</i>
بکهوتبا <i>bikawtibâ</i>	بکهوتبا ن <i>bikawtibân</i>
نهکهوتبا م <i>nâkawtibâm</i>	نهکهوتبا ین <i>nâkawtibâyân</i>
بمئوسبا <i>bîmnûsîbâ</i>	بمئوسبا <i>bîmânnûsîbâ</i>
بتئوسبا <i>bîtnûsîbâ</i>	بتئوسبا <i>bîtânnûsîbâ</i>
ببئوسبا <i>bîynûsîbâ</i>	ببئوسبا <i>bîyânnûsîbâ</i>
نهمئوسبا <i>nâmnûsîbâ</i>	نهمئوسبا <i>nâmânnûsîbâ</i>
قسهه م بکردبا <i>qsam bikirdîbâ</i>	قسهه مان بکردبا <i>qsamân bikirdîbâ</i>
قسهه ت بکردبا <i>qsat bikirdîbâ</i>	قسهه تان بکردبا <i>qsatân bikirdîbâ</i>
قسهه ی بکردبا <i>qsay bikirdîbâ</i>	قسهه یان بکردبا <i>qsayân bikirdîbâ</i>
قسهه نهکردبا <i>qsam nâkirdîbâ</i>	قسهه مان نهکردبا <i>qsamân nâkirdîbâ</i>

PASSIVE TENSES AND MOODS

Present Passive ('I am seen')

دهبیر ئیم <i>dabînrem</i>	دهبیر ئین <i>dabînreyn</i>
دهبیر ئیت <i>dabînrey(t)</i>	دهبیر ئین <i>dabînren</i>

VERB TENSES AND MOODS

دهیتریت <i>dabînre(t)</i>	دهیترین <i>dabînren</i>
ناییتریم <i>nâbînrem</i>	ناییترین <i>nâbînreyn</i>
نهدهیتریم <i>nâdabînrem</i>	نهدهیترین <i>nâdabînreyn</i>

Present Subjunctive Passive ('that I be seen')

بییتریم <i>bîbînrem</i>	بییترین <i>bîbînren</i>
بییترییت <i>bîbînrey(t)</i>	بییترین <i>bîbînren</i>
بییترییت <i>bîbînre(t)</i>	بییترین <i>bîbînren</i>
نهییتریم <i>nâbînrem</i>	نهییترین <i>nâbînreyn</i>

Past Passive ('I was seen')

بیترام <i>bînram</i>	بیترین <i>bînrayn</i>
بیترییت <i>bînray(t)</i>	بیترین <i>bînrayn</i>
بیترام <i>bînra</i>	بیترین <i>bînrayn</i>
نهییترام <i>nâbînram</i>	نهییترین <i>nâbînrayn</i>

Present Perfect Passive ('I have been seen')

بیترام <i>bînrawim</i>	بیترین <i>bînrawin</i>
بیترام <i>bînrawi(t)</i>	بیترین <i>bînrawin</i>
بیترام <i>bînrawa</i>	بیترین <i>bînrawin</i>
نهییترام <i>nâbînrawim</i>	نهییترین <i>nâbînrawin</i>

Past Perfect Passive ('I had been seen')

بیترام <i>bînrbim</i>	بیترین <i>bînrbim</i>
بیترام <i>bînrbim(t)</i>	بیترین <i>bînrbim</i>
بیترام <i>bînrbim</i>	بیترین <i>bînrbim</i>
نهییترام <i>nâbînrbim</i>	نهییترین <i>nâbînrbim</i>

Past Subjunctive Passive ('that I have been seen')

بیترام <i>bînrbim</i>	بیترین <i>bînrbim</i>
بیترییت <i>bînrbim(t)</i>	بیترین <i>bînrbim</i>

SORANI KURDISH

بیترا بیت *bînîrâbe(t)*
نەبیترا بام *nâbînîrâbîm*

بیترا بێن *bînîrâbin*
نەبیترا بێن *nâbînîrâbîn*

Past Conditional Passive ('had I been seen')

بیترا مایە *bibînîrâmâya*
بیترا تایتە *bibînîrâtâyâ*
بیترا تایتە *bibînîrâtâyâ*
نەبیترا مایە *nâbînîrâmâya*

بیترا مایە *bibînîrâynâya*
بیترا تایتە *bibînîrânâyâ*
بیترا تایتە *bibînîrânâyâ*
نەبیترا مایە *nâbînîrâynâya*

Synopsis of Tenses and Moods

	INTRANSITIVE	TRANSITIVE	PASSIVE
infinitive	چوون <i>chûn</i> to go	بانگ کردن <i>bâng kirdîn</i> to invite	بانگ کران <i>bâng krân</i> to be invited
past	چووم <i>chûm</i> I went	بانگم کرد <i>bângim kird</i> I invited him/her ¹	بانگ کرام <i>bâng krâm</i> I was invited
past habitual	ده‌چووم <i>dachûm</i> I used to go	بانگم ده‌کرد <i>bângim dakird</i> I used to invite him	بانگ ده‌کرام <i>bâng dakrâm</i> I used to be invited
pres. perf.	چووم <i>chûwim</i> I have gone	بانگم کردووه <i>bângim kirdûa</i> I have invited him	بانگ کراوم <i>bâng krâwim</i> I have been invited
past perf.	چوووبوم <i>chûbûm</i> I had gone	بانگم کردبوو <i>bângim kirdibû</i> I had invited him	بانگ کرابوم <i>bâng krâbûm</i> I had been invited
present	ده‌چم <i>(d)achim</i> I('ll) go	بانگ ده‌کهم <i>bâng (d)akam</i> I('ll) invite	بانگ ده‌کریم <i>bâng (d)akrem</i> I am (will be) invited
pres. subj.	بچیم <i>bichim</i> that I go	بانگ بکهم <i>bâng bikam</i> that I invite	بانگ بکریم <i>bâng bikrem</i> that I be invited
past subj.	چووبیم <i>chûbim</i> that I have gone	بانگم کردبیت <i>bângim kirdibe(t)</i> that I have invited him	بانگ کرابیم <i>bâng krâbim</i> that I have been invited

¹ Because of the ergative nature of the past tenses, a 3rd-person singular object is built into the verb.

SORANI KURDISH

past cond. I	بچوو مایه <i>bichûmâya</i>	بانگم بکردایه <i>bângim bikirdâya</i>	بانگ بکرامایه <i>bâng bikrâmâya</i>
past cond. II	(ب)چوو بام <i>(bi)chûbâm</i>	بانگم (ب)کردبا <i>bângim (bi)kirdibâ</i>	بانگ (ب)کرابام <i>bâng (bî)krâbâm</i>
	had I gone	had I invited him	had I been invited
irrealis (=	ده چوووم <i>(d)achûm</i>	بانگم ده کرد <i>bângim (d)akird</i>	بانگ ده کرام <i>bâng (d)akrâm</i>
past			
habitual)	I would have gone	I would have invited him	I would have been invited

Conditional Sentence Types

present/future possible (present subjunctive or simple past indicative protasis, indicative apodosis)

ئەگەر بچیت (چوو)، دەیانینیت. <i>Agar biche(t) (or chû), dayânînit.</i>	If he goes, he'll see them.
ئەگەر بچیتە (چووینە) کوردستان، فیری کوردی دەبی. <i>Agar bîchîtà (or chûytà) Kurdîstân, fer i kurdî dabî.</i>	If you go to Kurdistan, you'll learn Kurdish.

past possible (past subjunctive protasis, indicative apodosis)

ئەگەر لەوی وهفر بارین، نایەن. <i>Agar l'awe wafr bârîbe, nâyen.</i>	If it has snowed there, they won't be coming.
ئەگەر چووین، نازاتم کەمی چوو دەری. <i>Agar chûbe, nâzânim kay chûa darè.</i>	If he has gone, I don't know when he went out.
ئەگەر چووینە کوردستان، دەبی فیری کوردی بی. <i>Agar chûbîtà Kurdîstân, dabe fer i kurdî bibî.</i>	If you have gone to Kurdistan, you must have learned Kurdish.
ئەگەر نەچووینە کوردستان، ناتوانی فیری کوردی بی. <i>Agar nâchûbîtà Kurdîstân, nâtwânî fer i kurdî bibî.</i>	If you haven't gone to Kurdistan, you can't have learned Kurdish.

contrafactual (past conditional protasis, past habitual apodosis)

SYNOPSIS OF TENSES AND MOODS

ئەگەر بچووايه دەبديتن. <i>Agar bichûâya, daydîtin.</i>	If he had gone, he would have seen them./ If he were to go, he would see them.
ئەگەر بچوويتايە کوردستان، فیری کوردی دەبووی. <i>Agar bíchûytâya Kurdis-tân, fer i kurdî dabûy.</i>	If you had gone to Kurdistan, you would have learned Kurdish.
ئەگەر نهچوويتايە کوردستان، فیری کوردی نهدهبووی. <i>Agar nâchûytâya Kurdis-tân, fer i kurdî nâdabûy.</i>	If you hadn't gone to Kurdistan, you wouldn't have learned Kurdish.

Conversion Table for the Sorani and Kurmanji Alphabets

Recently there have been attempts, particularly on the internet and on the part of Kurds influenced by speakers of Kurmanji Kurdish, to write Sorani in the Latin-based Kurmanji alphabet. The conversion is as follows:

Sorani	Sorani Arabic	Kurmanji
<i>a</i>	ه	<i>e</i>
<i>â</i>	ا	<i>a</i>
<i>b</i>	ب	<i>b</i>
<i>ch</i>	چ	<i>ç</i>
<i>d</i>	د	<i>d</i>
<i>e</i>	ئ	<i>ê</i>
<i>f</i>	ف	<i>f</i>
<i>g</i>	گ	<i>g</i>
<i>gh</i>	غ	<i>x</i>
<i>h</i>	ح، ه	<i>h</i>
<i>i</i>	ی	<i>i</i>
<i>î</i>	ئ	<i>î</i>
<i>j</i>	ج	<i>c</i>
<i>k</i>	ک	<i>k</i>
<i>kh</i>	خ	<i>x</i>
<i>l</i>	ل	<i>l</i>
<i>ł</i>	ل	<i>ll</i>
<i>m</i>	م	<i>m</i>
<i>n</i>	ن	<i>n</i>
<i>o</i>	و	<i>o</i>
<i>p</i>	پ	<i>p</i>
<i>q</i>	ق	<i>q</i>
<i>r</i>	ر	<i>r</i>
<i>ř</i>	ر	<i>rr</i>
<i>s</i>	س	<i>s</i>
<i>sh</i>	ش	<i>ş</i>
<i>t</i>	ت	<i>t</i>
<i>u</i>	و	<i>u</i>
<i>û</i>	وو	<i>û</i>
<i>v</i>	ف	<i>v</i>

CONVERSION TABLE FROM SORANI TO KURMANJI

w	و	w
y	ی	y
z	ز	z
zh	ژ	j
‘	ع	(not indicated)

In writing Sorani in the Kurmanji alphabet, a one-to-one correspondence is observed. The *i* of the *izâfa* after consonants is written as *î* joined directly to the preceding word, but after vowels it is usually written as *y*, as in *ray gîştî* for زارووی زانستی *râ i gîştî* ‘public opinion’ and *zaraway zanistî* for زارووی زانستی *zârâwa i zânistî* ‘scientific language.’ An example of such transcribed text is given below:

Ber le Sedam Husên hîç berpîrsêkî Êraqî newêrawe îmza le ser rêkkewtinêk bikat ke otonomî bidate kurd, ewîş le 11-î adarî 1970 rêkkewtin-name benawbangekey adarî legell Mela Mistefa Barzanî mor kird, tefsîrî ciyaciya bo karekey (cêgirî berrêz) dekira. Hendê deyanut be rastî deyewê ew birîne qûlley cestey Êraq tîmar bikat, hendêkî dîkeş deyanut deyewê piştgirî hêzî serbazîy bo xoy misoger bikat û bîxate jêr rikêfî xoyewe, diway ewey le biwarekanî emnî û rageyandin û hizbî da ew pallpiştîyey misoger kirdibû.¹

In Arabic script the passage is as follows:

بەر له سه‌دام حوسین هه‌یج به‌رپرسیکی عێراقی نه‌وێراوه ئیمزا له سه‌ر ریککه‌وتنیک بکات که ئۆتۆنۆمی بده‌ته‌ کورد، ئه‌ویش له ۱۱ی ئاداری ۱۹۷۰ ریککه‌وتنامه به‌ناوبانگه‌که‌ی ئاداری له‌که‌م‌مه‌لا مسته‌فا بارزانی مۆر کرد، ته‌فسیری جیاجیا بو‌ کاره‌که‌ی (جیگری به‌ریز) ده‌کرا. هه‌ندێ ده‌یانوت به‌ راستی ده‌یه‌وی ئه‌و برینه‌ قووله‌ی جه‌سته‌ی عێراق تیار بکات، هه‌ندیکێ دیکه‌ش ده‌یانوت ده‌یه‌وی پشستگیری هه‌یزی سه‌ربازی بو‌ خۆی مسۆگه‌ر بکات و بیه‌خاته ژیر رکیفی خۆیه‌وه، دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ بواره‌کانی ئه‌منی و راگه‌یاندن و حزبی دا ئه‌و پالپشتی به‌ی مسۆگه‌ر کردبوو.

An example of a slightly different form of transcription sometimes used on the internet is as follows:

Ke dellín zimaní Kurdí, mebest ew zimaneye ke ésta Kurd qisey pédeken. Gelé zimanwan u rojh hellatnasí henderí (ferengí) degell zimaní Kurdí xerék búne, zurbey ew zanayaney ke be shéweyéki gishtí ya taybetí le zimaní Kurdí duwawin gutúyane ke em zimane le biney zimanekaní Hínd

¹Taken from the internet at www.kerkuk-kurdistan.com/hevpeyvinek.asp?ser=1&cep=4&nnimre=281).

SORANI KURDISH

u Urupayí u binemalley Hínd u Éraní u le xézane zimaní Éraní ye u degell zimaní Farsí xizmayetí nizíkí heye. Ja zimaní Kurdí ke ewe rewishtí con peyda buwe? Ashkiraye zimaní hemú willaté zimaní daníshtiwani willateke debé, eger rodawekaní méjhúyí all u gorrékí neteweyíyan le willatekeda pék nehénabé ewa zimanekesh her zimaní daníshtiwekaní koní willatekeye u pécewaney emesh pécewane debé. Ja bizanín babeteke bo zimaní Kurdí cone?¹

In Arabic script, this text is as follows:

که ده‌لین زمانی کوردی، مه‌به‌ست ئەو زمانه‌یه که ئیستا کورد قسه‌ی بیده‌کن. گه‌لی زمانوان و روژه‌ه لاتناسی هه‌نده‌ری (فه‌ره‌نگی) ده‌گه‌ل زمانی کوردی خه‌ریک بوونه، زوریه‌ی ئەو زانایانه‌ی که به‌ شینوه یه‌کی گشتی یا تایه‌تی له‌ زمانی کوردی دواون گوتویانه‌ که ئەم زمانه‌ له‌ بنه‌ی زمانه‌کانی هندوئوروپایی و بنه‌مائه‌ی هندوئیرانی و له‌ خه‌زانه‌ زمانی ئیرانی‌یه و ده‌گه‌ل زمان فارسی خه‌زماه‌تی نزیک‌ی هه‌یه. جا زمانی کوردی که ئەوه ره‌وشتی چۆن په‌یدا بووه؟ ئاشکرایه‌ زمانی هه‌موو ولاتی زمانی دانیش‌توانی ولاته‌که ده‌ی، ئەگه‌ر رو‌داوه‌کانی میژووی ئالوگوریکی نه‌ته‌وه‌ی‌یان له‌ ولاته‌که‌دا بێک نه‌هینایێ ئەوا زمانه‌که‌یش هه‌ر زمانی دانیش‌توه‌کانی کونی ولاته‌که‌یه و پینچه‌وانه‌ی ئەمه‌ش پینچه‌وانه‌ ده‌ی. جا بزانی‌ن بابه‌ته‌که‌ بو زمانی کوردی چۆنه‌؟

¹Taken from the website www.kurdishacademy.org/ku/history/history.html.

بو خموندره

SORANI KURDISH

(1) پەندی پێشینیان^۱

چیرۆکی ئەم پەندەمان لە لایەن سەید جەلالی خادەمی لە سەقزەو بە دەست
گەشتوووە:

«ریشی تەماحکار بە هینی موفلیس»

پەندەکە لێرەو سەرچاو دەگرێ کە دەلێن:^۲

کابرایەکی راوچی تانجی بەکی دەبی بە ناوی «موفلیس». روژنیک دەچیتە راو.
تانجی بەکە ی زۆر خێرا دەبی. هەر لە شاخیک دوو کەرویشک راو دەکا، بەلام بەو
رازی نابی. دەچیتە شاخیک تر. لەویش دوو کەرویشک دەکووژی. تەماح دەیگرێ و
هەر دەس هەلناگرێ و دەچیتە شاخیک تر. کەرویشک هەلنەستینی و تاژی بەکە
تیبەر دەدا. کەرویشک کە بە سەر هەر سە بەفریکا تیدەپەری، تاژی بە دوای
کەرویشکە دەدا و کابرای راوچی بە دوای هەردووکیاندا. تاژی بەکە لە سەر کلیپە
بەفرە کە کەرویشکە دەگرێ. کابرای راوچیش دەگاتە سەریان، بەلام کلیپە بەفر
هەر سە دەکا و هەموویان تیک دەپێچی و لە کەندەلان و شیویکی خوار کێو کەیان
توند دەکا و لە ژیر بەفردا رەق هەلدین.^۳

^۱ لە ژمارانی جۆراوجۆری گوڤاری «سرو» وە وەرگیراوە.

لە لایەن چیرۆک *chîrok* story; پێشینیان *peshîniân* ancestors; *pand advice*, proverb; بەند^۲
la lâyan from; سەید *sayid sayyid*, title borne by lineal descendants of the Prophet
Muhammad; جەلالی خادەمی *Jalâl i Khâdamî* in accordance with Persian usage, in Iran
an *izâfa* vowel falls between the given name (*Jalâl*) and the family name (*Khâdamî*);
سەقز *Saqiz Saqqez*, a town in Iranian Kurdistan; بە دەست گەشتن *ba dast gayshtin*
(*ga-*) to be received (the *-mân* enclitic on *am pandâmân* goes with *ba dast*); ریش
rîsh beard; تەماحکار *tamâhkâr* greedy; هین *hîn* butt; موفلیس *mufflîs* bankrupt; کە
erawa...ka from the fact that; سەرچاو گرتن *sarchâwa girtin* to originate; گۆتن
gotin (*te-*) to say.

کابرا *kâbrâ* man; راوچی *râwchî* hunter; تانجی *tânjî* hound (for the spelling of *tânjîkî*,
see §41; the sentence is a topic-comment construction: "a hunter, he has a hunting
dog named..."); بە ناوی *ba nâw i* by the name of; روژ *roz* day; چوونە راو *chûnâ râw* to
go hunting; خێرا *kherâ* fast; هەر *har* right, just (often not translated); شاخ *shâkh* moun-
tain; لەویش *l' awe'sh* there too (for the enclitic *-(i)sh* see §11); دوو *dû* two; کەرویشک
karweshik rabbit; راو کردن *râw-kirdin* to hunt down; لە رازی *râzî la* satisfied with;

SORANI KURDISH

جیگا یهك باست دهكا و دهلی پاشا بۆ گه نیوی له زاری دی. ئەگەر باوهریش ناکه ی، به یانی که دیته لات به تاقی بکهوه. کاتیک قسه ت دهگه ل دهکا، دهستی به لووتی یهوه دهگرئ و روو لهو لا دهکا.»^۱

به یانی زوو نوکەر دیته لای پاشا. کاتی به یه کهوه قسه دهکهن نوکەر دهستی به لووتی یهوه دهگرئ، روو لهو لا دهکا. پاشا قسه کهمی کویره باوهر دهکا. کاغه زیک ده نووسی و دهیداته دهست نوکەر و دهلی «بیه بۆ خه زندهار!»^۲

کاتیک نوکەر له مال دیته دهر، کویره کاغه زیکی به دهستهوه دهبینی و لیبی دهپرسی «ئهو کاغهزه چیه؟»^۳

نوکەر دهلی «ئهوه پاشا بۆی نووسیوم که بۆ خه زندهاری بهرم.» کویره دهکه ویته پارانهوه و لالانهوه. دهلی «بیده به من بۆ خه زندهاری بهرم، به لکوو شتیکم بداتی.» نوکەر به زه پی پیدا دی و کاغه زه کهمی ده داتی و دهیبا بۆ خه زندهار. خه زندهار که نامه که دهخو نیته وه دهبینی لیبی نووسراوه: «هه لگری نامه که دیته لاتان، سه ری بېرن و کای

^۱ *kâk* brother, Mr; پیرانشهار *Pîrânshâr* Piranshahr, a town in Iranian Kurdistan; *harkas* (+ subj.) anyone who; چال *chât* pit, hole (*châtè* is a stylistic variant of *châtèk*); *khatk* people; هه لکه سن *hat-kanin* to dig; بو خوی *bo khoy* himself; ق *te-kawtin* (*kaw-*) to fall into; پاشا *pâshâ* king; نوکەر *nokar* servant; لیره *lîra lira*, pound; دان *dân* (*da-*) to give (*-î dadâtè* see §35); کویر *kwer* blind; سوالکەر *swâlkar* beggar; به *kawtinà bîr* to occur to; به *fet-kirdin la* to play a trick on; به *ba hatkawt* by chance; زانین *zânîn* to know; شهو *shaw* night; سیر *sîr* garlic; *chûnà lâ i* to go to; *mâst yoghurt*; (خو) *khwârdin* (*kho-*) to eat; خه راپ *kharâp* awful; جیگا *jegâ* place; باس کردن *bâs-kirdin* to discuss; گه نیوی *ganîwî* stench; زار *zâr* mouth; باوهر کردن *bâwař-kirdin* to believe; به یانی *bayânî* morning; به تاقی کردنه وه *batâqî-kirdinawa* to investigate; کاتیک (*kâtîk*) when (*conj.*); قسه کردن *qsa-kirdin* to talk; دهست به لووته وه گرین *dast ba lûtawa girtin* to hold the nose; روو لهو لا کردن *rû l' aw lâ kirdin* to turn the face away.

^۲ *bayân i zû* early in the morning; به یه کهوه *ba yekawa* together; کاغه ز *kâghaz* paper; نووسین (نوس) *nûsîn* (*nûs-*) to write; دانه دهست *dânà dast* to hand to; بردن (به) *bir-din ba-* to take, carry.

^۳ *khaznadâr* treasurer; له مال هاتنه دهر *la mâl hâtinà dar* to come outside; پرسین *pîrsîn* to ask.

READINGS

ده پيستی ئاخن!«^۱

خهزنهدار خيرا جهللادان بانگ دهكا و دهلي «سهري ئهم پياوه لي بدن و كاي
ده پيستی ئاخن!»

نوكر به ياني ده چينه لاي پاشا. پاشا له ديتني ئهو، سهري سور ده ميئي و ليني
ده پيسي «كاغزه كهت برده لاي خهزنهدار؟»^۲

نوكر له وه لامدا دهلي «نه خير، گه ورم، بو خوم نه مبرد. كويريك زورم له بهر
پاراوه و ئه مينيش به زهيم پيدا هات و دامني بهلكوو خهزنهدار شتيكي بداتي.» له و كاته دا
جهنازه ي كويرة يان هينا كه كايان ده پيستی ئاخنيبوو. پاشا به نوكره ي گوت «ئه و
روژه ي قسه ت له گه ل من ده كرد، بو چي ده ستت به لووتت ده گرت و رووت له و لا
ده كرد؟»

نوكره گوتي «قوربان، ئهو روژه سير و ماستم خواردبوو و گوتم با بونه كه ي بو
پاشا نه چي.»

پاشا سهريكي راوه شاندا، له بهر خويه وه گوتي «ههركهس چالي بو خهلكي
ههلكه ني، بو خوي تيده كه وي.»^۲

* * *

^۱ *barim*: *bar* is an alternative present stem of *birdin*; *kawtinà* (+ inf.) to start to; *pârânawa* to beg; *lâtânawa* to beseech; *batkû* maybe; *shit* thing; *bazai* بهزه بي *bazai* compassion; *bazaiy pe' dâ hât* (for the orthography of *bazaiy*, see §41) he felt compassion; *nâma* نامه *khwendinawa* to read over; *nûsrân* نووسران to be written (for the passive voice, see §34); *hatgir* هه لگر *sar-bîrîn* سه ر برين to cut the head off; *kâ* straw; *pest* پوست *kâ da pest âkhnîn* to stuff the skin with straw.

^۲ *sar le-dân* سه ر لي دان *bâng-kirdin* بانگ كردن *jattâd* جهللا د *suř-mân* (men-) to spin.

^۳ *l' aw* له و كاته دا *gawram* گه ورم *nakher* نه خير *watâm* وه لام *kâtâ' dâ* at that moment; *janâza-henân* (hen-) جهنازه هينان (هينان) *qurbân* قوربان *roz* روژ *bon* بون *sar râ-washândin* سه ر راوه شاندين *labar khoyawa* له بهر خويه وه *sar râ-washândin* to shake the head.

READINGS

خودا ناھومید بی. دەبی تەوہکولی ھەبی.^۱

* * *

«بوو بە خوینەکەى سیاوش»

ئەم پەندە لە کارەساتە ناسراوەکەى سیاوش کۆرى کەیکاوس دەدوى. ئەم داستانه لە نيو کوردەکانى ئيران و عىراقدا باوە و ئەگەر پێتەوہ بۆ زۆر پيش ئەو کاتەى شانامەى تيدا نووسراوەتەوہ. بۆ ئەوہى روون بێتەوہ ئەم کارەساتە چون بووہ بە پەند، پێويستە ئەوبارە روون بکړیتەوہ کە خوینەکەى تيدا رژاوە:^۲

سوودابەى ژنى کەیکاوس ھەز لە سیاوشى ھەنەزای دەکا و دەپەوى لە خستەى ببات، بەلام لەم کارەدا کە سەر نەکەوت بوختانى پینکرد. ئەویش بۆ ئەوہى پاکى و بئگوناهى خوى بسەلمینى بە نيو ئاگردا رویشت و بئزىان لەو سەرى پەوہ دەر چوو.^۲

^۱ rozharashî misfortune; روژەرەشى giriftârî anguish; گرفتارى tanânat especially; تەنانتە; dâmâwî tribulation; داماموى humedbiřâw despondent; ھومیدبراو; hokâr cause; ھوکار; âgâdar la aware of; ئاگادار لە; han there are; ھەن; dyârda phenomenon; دیاردە; hez power; ھەز; bâr u khoî i zamâna the vicissitudes of fortune; ھەلسووران; hat-sûrân to evolve; لا; lâ side, direction; (کەو) kawtin (kaw-) to fall; مەزن; mazin great; جاکە وا بوو; jâ ka chârânûs remedy, help; چارەنووس; la sarawa i over; لە سەرەوہى; wâ bû since that is so; مروڤ; mirov man, human being; ھەل; hal time; مەرج; marj condition; دەبی; dabe (+ subj.) should not; ناڤى; nâbe (+ subj.) should; تەوہکول; tawakul trust in God.

^۲ khwen blood; سیاوش; Siyâwish Siyavush, son of the Sassanian Shah Kay-Kaus; کەى کاوس; Kay-Kaus; nâsrâw well-known; کۆر; kuř son; کارەسات; kârasât tragedy; دوان لە; dwân la to speak about; داستان; dâstân story; ئە نيو; la new among; ئيران; Eřân Iran; عىراق; Erâq Iraq; باو; bâw current; بۆ; gařânawa bo to go back to; پيش; pesh before; شانامە; Shânâma the Shâhnâma, the epic of Iranian kingship written by Firdawsi in 1010; بۆ ئەوہى; bo awaî in order that; روون بوونەوہ; rûn-bûnawa to be clear; پێويست; pewîst necessary; ئەوبارە; awbâra in that regard; روون کران; rûn-kirân to be explained; رژان; rizhân to be shed.

ھەز کردن لە; Sûdâba Sudaba, wife of Kay-Kaus and stepmother of Siyavush; سوودابە; haz-kirdîn la to like, to want; ھەنەزا; hanazâ stepson; دەپەوى; dayawe see the conjugation of the present tense of wîstin, §20; لە خستە بردن; la khishia birdin to have illicit sexual relations with; کار; kâr affair; سەر کەوتن; sar-kawtin to succeed; بوختان کردن بە; بوختان کردن بە; bukhâtân-kirdîn ba to slander; پاکى; pâkî purity; بێگوناهى; begunâhî innocence; سەلماندن; sahmândin to prove; بە نيو; ba new through; ئاگر; âgir fire; رویشتن; royshtin ro- to

SORANI KURDISH

له و کاته دا ئەفراسیاب شای تووران هیرشیی هینایه سەر ولات و کهیکوس
 فهرمانی به کۆرەکهی دا دژی دوژمن شه پ بکا. سیاوشی دلشکاو له داخان چوووه ریزی
 لهشکری دوژمن. ئەفراسیاب له خوی نزیك خستهوه و کچهکهی خوی لی ماره کرد و
 کردی به فهرمانهوا، بهلام ناحهزان تاوانیان بۆ ریک خست و له ئەنجامدا سیاوشی
 کوشت. دنگ و باسی کوشتنی سیاوشی گهیشته ئیران. روستهم هاته کوشکی
 کهیکوس و سوودابهی ژنی به قز راکیشا و سهری بری. پاش ئەمه به لهشکریکهوه
 چوووه سەر تووران و کردی به یهک پارچه ئاور و ئەفراسیابی دهکرد و ماوهیهک خوی
 بوو به فهرمانهوای تووران، بهلام که روستهم گهرايهوه بۆ ئیران، ئەفراسیاب دیسان
 بووهوه به فهرمانهوای تووران.¹

هیندیك نهزیله دهلین که سهری سیاوشیان بری خوینهکهی دهکۆلی و
 ههلهچوو که ئەوه نیشانهی پاک و ئی تاوانی ئەو بووه، بهلام هۆی ئەوهی ئەم رووداو
 ئاوسانهی به بۆته پەند ئەوهیه که خوینی سیاوش زۆر جار دهبووه هانهی هیرش و
 لهشکرکیشانی ئیرانی بهکان بۆ سەر ولاتی تووران، و لیرهوه گۆتووایه «خوینی سیاوش
 هەر ناکوژیتهوه و نابریتهوه».²

go; *l' aw sariawa dar-chûn* to come out on the other side; *beziyân* without harm; بێزیان

شا *Afrâsiyâb* Afrasiab, the ruler of Turan, the traditional enemy of Iran; *shâ* *shah*, king; *herish-henânâ sar* to attack; *witât* country; ولات; *dîzh i* against; *duzhmin* enemy; *shař-kirdin* to fight; *dashikâw* broken-hearted; *la dâkhân* grieving; له داخان; *rîz* line, rank; *lashkir* army; له ماره; *la kho nizîk-khistinawa* to seat near oneself; *kich* daughter; *mâra-kirdin* to marry; *farmânrawâ* ruler; *nâhaz* malevolent; ناحهز; *tâwân rek-khistin bo* to accuse falsely; *anjâm end* (کوژ); *kushtin (kuzh-)* to kill; *dang u bâs* word, rumor; دنگ و باس; *Rostam Rustam*, the champion warrior of Iran; *koshk* palace; *râ-keshân* to drag; *ra keshân* را کیشان; *qizh hair*; *dar-kirdin* to drive away; *dar-kirdin* دەر کردن; *mâwa* period of time; *gařânawa bo* to return to; *disân* once again; گهرايهوه بۆ

hendêk thus; *nazîla* short, in short; *kolîn* to boil; *hat-chûn* to flow; *nîshâna* sign; *ho* reason; *ho* reason; *rûdâw* event; *âwsânâi* legendary; *botâ* = *bûwata* بووته; *jar* *jar* time; *zor jar* many times; *zor jar*

READINGS

* * *

«رهنجی بووه به رهنجی فرههاد»

له ئەنجامی خوۆشه‌ویستی به‌ناوبانگه‌که‌ی فرههاد و شیرینی ژنی خه‌سره‌و په‌رویزدا (۵۹۰-۶۲۷) په‌یدا بووه که نیزی له «خه‌سره‌و و شیرین» هکه‌یدا لیبی دواوه و زۆریش ریبی تی ده‌چی که له ئەفسانه‌یه‌کی کوندا ده‌باره‌ی شیرین وه‌ری گرتی.^۱

نیزی به‌م چه‌شنه ئەفسانه‌که ده‌کا: که خه‌سره‌و به خوۆشه‌ویستی نیوان شیرین و فرههادی زانی، داوا له فرههاد ده‌کا کینوی بیستوونی بو کون بکا. فرههاد بریار ده‌دا فره‌مانه‌که‌ی به‌چی بیتی به‌و مه‌رجه‌ی شیرینی بداتی. خه‌سره‌و به‌مه‌ قایل ده‌تی چونکووه له‌وه دلبیاپه‌ که ئەم کاره‌ی پی ناکری، به‌لام که ئاگاداری خه‌سره‌و ده‌که‌ن دلباره‌که‌ی هیزیک‌ی وای به فرههاد داوه خه‌ریکه‌ کینوه‌که کون ده‌کا، پیریزنیک دهنیرتته لای بو ئەوه‌ی به درۆ پینی بلی که گواپه شیرین مردووه و فرههاد له داخان خۆی ده‌کووژی.^۲

ئێستا ئەم په‌ندانه ده‌باره‌ی ئەو که‌سانه‌وه ده‌گوتی که هه‌موو ژانیان بریتی به له هه‌ول و تیکۆشان و ره‌نج‌دان که‌چی هه‌یچیان ده‌سگیر نابن.^۳

hâna provocation; *lashkirkeshtî* mobilization; *gotin* to say; کووژانه‌وه; *kûzhânawa* to be extinguished; برانه‌وه *biřrânawa* to be stopped, to cease.

ranj pain, suffering; فرههاد *Farhâd* Farhad; *khoshawistî* love; ره‌نج *banâwbâng* famous; شیرین *Shîrîn* Shirin, Armenian princess and wife of the Sassanian Chosroës Parvez; په‌رویز *Parwez* Parvez; بوون *paydâ-bûn* to come into being; نیزی *Nizâmî* Nizami of Ganja, Persian poet (1141-1209); دوان *dwân la* to speak about; ده‌چی که *rey te-dache ka* (+ subj.) it is possible that; ئەفسانه *afsâna* legend; کون *kon* ancient; ده‌باره *darbâra* concerning; وه‌رگرتن له *war-girtin la* to take from (for the past subjunctive, see §31).

کون کردن *kun-kirdin* to tunnel through; بیستوون *Besitûn* Bihistun; نیوان *newân* between; چه‌شن *chashn* manner; بریار دان *biřyâr-dân* to decide; فره‌مان *farmân* order, command; به‌چی هینان *ba je henân* to carry out; بوون به *qâyil bûn ba* to agree to; دلبیا *dînyâ la* convinced of; به‌کران *kirân ba* to be done by; ئاگادار کردن *âgâdâr-kirdin* to inform; دلبار *dîldâr* beloved; یه‌کی *èk i wâ* such a; خه‌ریک بوون *kharîk-bûn* (+ present tense) to be busy doing s.th.; پیریزن *pîrezhin* old woman; ناردنه لا *nârdinâ (ner-) lâ* to send to; درۆ *diro* lie; له‌داخان *la dâkhân* out of grief; کۆشتن *kushîn kûzh-* to kill.

ئێستا *estâ* now; که‌س *kas* person; گوتران *gutrân* to be said (see §34); ژیان *zhÿân* life;

SORANI KURDISH

* * *

«مادام نهوشیروان حاکم بی و بهختهک وهزیری، سهد کهلاوه به پوولیک»

ئهم پهندانه له دژی چهوساندنهوهی نهوشیروانی ساسانی (۵۳۱-۵۷۹) بهم چهشنه پهدا بووه:^۱

نهوشیروان له سههتای فهمرانهواپیدا کاربهدهستیکی دلرهق و زوردار بووه. جارنیک لهگهل بهختهکی وهزیری له باغدا پیاسهیان دهکرد. بینیان دوو بایقووش له سهه دیواری کهلاوهی کوشکیکی روخاودا ههلهنیشتون. بهختهک که گوايه زمانی بالدارانی دهزانی، گوئی له قسهی بایقووشهکان بوو. یهکیان خوازینی کچی ئهوهی تریانی بو کورهکهی دهکرد. ئهوپش بو مارهیی داوای کهلاوهیهکی کرد. یهکهمیان وهلامی دایهوه که «زور ئاسانه دوو ئهوهنده کهلاوهی بو پهدا بکا، بهو مهرحهی ههمان شای ئیستا بیئی.»^۲

وهزیر قسهی بایقووشهکان بو پاشا دهگیرینهوه و ئهوپش بریار دها بپرای بپرای خهراپه نهکا و واز له زورداری بیئی له بهرامبهه کهلهکهیدا.^۳

رهخ; *tekoshân* effort; تیکوشان; *hawt* toil; ههول; *bireti la ...dâ* consisting of; بریتی له ... دان *ranj-dân* to suffer; کچی *kachî* but; بون *dasgîr-bûn* to be attained.

مادام *mâdâm* as long as; نهوشیروان *Nawshîrwân* Anosharwan, Sassanian shah of Iran; *wazîr* وهزیر; *Bakhtak* Bakhtak, Anosharwan's vizier; بهختهک *hâkim* ruler; حاکم *kalâwa* ruin; کهلاوه *pît* pittance; پوول *la dizh i vis-à-vis* له زژی; چهوساندنهوه *chawsândinawa* tyranny; ساسانی *Sâsânî* Sassanian.

سههته *saratâ* beginning; فهمرانهوایی *farmânrawâi* reign; کاربهدهست *kârbadast* authority; دلرهق *dîtraq* cruel; زوردار *zordâr* oppressive; باغ *bâgh* garden; پیاسه کردن *pyâsa-kirdin* to take a stroll; بینین *binîn* to see; بایقووش *bâyqûsh* owl; دیوار *dîwâr* wall; روخا *rukhâw* ruined, tumbled-down; ههلهنیشتن *hat-nîshtin* to perch; زمان *zîmân* language; بالدار *bâldâr* bird; گوئی *gwe* ear; قسه *qsa* speech; خوازین کردن بو *khwâzben-kirdin* to arrange a marriage for; مارهیی *mârâi* wedding gift for the bride; کردن ... *dâwâ i* ... *kirdin* to ask for; وهلام *watâm-dân* to reply; ئاسان *âsân* easy; دوو ئهوهنده *dû awanda* twice as many; پهدا کردن *paydâ-kirdin* to find; بهو مهرحهی *b' aw marjâi* on condition that; ههمان *hamân* that very; مان (مین) *mân (men-)* to remain.

گیرانهوه *geřânawa* to translate; بپرای بپرای *bibiřây-bibiřây* (+ negative) never ever; خهراپه کردن *kharâpa-kirdin* to do evil; واز هینان *wâz-henân la* to cease; بهرامبهه *barâambar* with regard to, toward; گهل *gal* flock, subjects.

READINGS

(۲) خوین و سیکه توره^۱

محهمه د رهمه زانی

بال کورت و بال دريژ، دوستی گیانی گیانی بوو. نه ناسیاونیک بییدیبان، به ههر دوویکیانی ده گوت چوله که، هیچی دیکه.^۲

روژی له روژان به ئاسانی سامال هوه بوون، برسیه تی برستی له ههر دوویکیان سه ندبوو. بال کورت به دلته نگي یه وه گوتی:

— با بنیشینه وه له م دهشت و سه حرایه. له هه موو چه شنه گیایه ک رواوه. ههر نه بی پرووشه یه که ده کین؟ من نه وه له برسا دهمرم.^۳

بال دريژ گوتی:

— نا، خو راگره، با بگه یه نه و کیوانه. زگی برسی وا باشه له بهر زانی تیر بی. له م دهشت و سه حرایه ئاده میزادی نگریس ناهیلن هیچان وه گیان که وی.^۴

بال کورت ته ماشایه کی نه و کیوه دوورانه ی کرد و به هیوا بر او ی گوتی: «من هه رگیز نایانگه می.» له دوسته که ی هه لبرا و نزم بووه. هینده نزم بووه سیبهری له عهرز ده خشا. جاده یه که وه ک ماری نوستوو به سینهی ده شته که دا دريژ ببوووه.

^۱ له «سروه» ۷ (۱۳۷۰): ۲۷ و هر گراوه.

^۲ *sikatora gizzard* سیکه توره؛ *Bâtkurt* بال کورت؛ *Bâtdrezh* بال دريژ؛ *“Shortwing”* بال کورت؛ *nanâsyâw* unfamiliar, someone who doesn't know; *biydtbân* for the past conditional tense see §33; *chotaka* sparrow; *hîch i dika* nothing else.

^۳ *rozhè la rozhân* one day; *rozhè la rozhân* one day; *asmân* sky; *sâmât* clear, blue; *birsiyatî* hunger; *birist-sandinawa la* to take hold of powerfully; *bâ c'mon*; *nîshtin (nîsh-)* to sit, to land; *dasht* plain; *sah-râ* field; *giyâ* plant; *riwân* to be green (of a field, the earth); *har nabe* (+ subj.) shouldn't we just; *prûsha-kirdin* to nibble; *la bîrsâ mirdin* to die of hunger.

^۴ *nâ no*; *kho râ-girtin (gir-)* to control oneself; *zig* belly; *birsi* hungry; *bâsh* good; *barzât* height, high place; *ter-bûn* to be satisfied, to get full; *âdamizâd* human being; *nigrîs* evil, mean; *heshtin (het-)* to allow (+ subj.); *wa gyân kawtin* to escape alive.

SORANI KURDISH

ماشینیک به پرتاو، به ره و رووی بآل کورت دههات. بآل کورت فریا نه کهوت خو لا دا و خووی له شووشه به ندی پیشه وهی ماشینه که سه رواند و اهت و پت بوو و په پ و پوی با بردی و ته نیا دلۆپه خوینیک و سیکه توره یه کی برسی به شووشه که وه به جی ما.^۱ ناو ماشینه که، شاعیریکی تیا بوو که سه ری قه له مه که یان شکاند بوو. به قوونی قه له مه که ی له دهفته ره که ی باخه لیا نووسی: «مه رگ له نزمایدا پیروژ نیه، ئەگەرچی به خوین و به سیکه توره یه کی برسی برازینته وه.»^۲

(۳) ریوی ته مه بآل

محمد حوسین پاسیار

زه مانی قه دیم، له جهنگه لیککی سهوز و پر له داردا ریوی یه کی ته مه بآل به ته نی ده ژیا. مام ریوی خه وخه وی بوو. رۆژ هه تا ئیواره دهنووست. ناگای له دهور و بهری خووی نه بوو. جاری وا بوو برسیش ده بوو له کونه که ی نه دههاته ده.^۳

^۱ *tamāshā-kirdin* to look at; *dār distant* دور; *hîwâbîrâwî de-spair*; *hargîz* (+ neg.) never; *gayshtinâ (ga-)* to reach; *hat-bîrân la* to part from; *nizim-bûn* to descend; *sebar* shadow; *arz* 'earth'; *sîna* سیننه; *mâr* snake; *wak* like; *jâda* road; *khishân* to crawl; *êzîz* عزیز; *drezh-bûn* to stretch out; *mâshen* ماشین; *pirtaw* پرتاو; *baraw rû i* opposite, toward; *firyâ-kawtin* to come in time (+ subj. to); *shûsha-band i peshawa* front windshield; *sirawândin la* to collide with; *lat u pat bûn* to be smashed to smithereens; *par* feather; *po* dust; *bâ* wind; *tanyâ* only; *dîtop* drop; *ba je mân* to remain behind.

^۲ *nâw* inside; *shâ'îr* poet; *tyâ (= tey'â)* *bû* there was; *qatam* قه له م; *shikândin* to break; *qûn i qatam* butt of a pencil; *daftar* دفتر; *bâkhat* breast; *marg* death; *nizimât* ignobleness; *piroz* victory; *agarchî* even if; *râzânawa* to be adorned.

^۳ *rewî* fox; *tambal* lazy; *zamân* time; *qadîm* olden; *jan-gal* forest; *sawz* green; *pir la* full of; *dâr* tree; *ba tanî* alone; *zhyân* to live; *mâm* uncle; *khawkhawî* sleepy-head; *nustîn* (نووستن) to sleep; *âgâ la* aware of; *dawr u bar* surroundings; *kun* hole; *hâtinâ dar la* to come out of.

READINGS

ئىۋارەيەكى كە برسېتى ھېرشى بۇ ھېنا لە كۈن ھاتە دەر. لە نىۋ جەنگەلدا دەستى كەرد بە مل و مۇ كەردن. لە پەر گوئى لە دەنگى پېيەك بوو. سەرى ھەلېنا، دىتى راۋچى يەك ھىندەي نەماۋە بېگاتى. لە ترسان و لە تەمبەلېان نەيتوانى را بكا. فەكرى كەدەۋە و گوۋى «ۋا باشە خۇم بېرېم.» خېرا راکشا و خۇى مراند. راۋچى گەيشتە سەرى. نوۋكە شەپېكى تى كوتا و گوۋى «حەيف، تۆيۈۋە. دەنا، ھەر ئېستە كەۋلم دەكرد.» دوايە چەقۇيەكى تىزى دەرھېنا و بۇ يادگار ھەر دوۋك گوئى بىرى و بە جىيى ھېشت. مام رېۋى ئېشى زۇر پىن گەيشت، بەلام جوۋلەي نەكرد. لە دلې خۇى دا گوۋى «ھەر نەمرم، گوئشم نەي، قەيدى ناك.»^۱

راۋچى ھەۋەلى ھىندە دوور نەكەوتبۈۋە، راۋچى يەكى دىكەي گەيشتە سەر. مام رېۋى ديسان خۇى مراند و چاۋى ھەلنەھېنان. كەبرى راۋچى دەستېكى بە پىشتى دا ھېنا و گوۋى «حەيف، ئەو رېۋى يە تۆيۈۋە. گوئى براۋە.» ئەۋىش چەقۇى دەرېنا و كلكى خىشت بىرى. مام رېۋى لە تا و ئېش و ئازار وەخت بوو بزىقېنى، بەلام ھەر چۆتېك بوو خۇى راگرت و جوۋلەي نەكرد. كەبرا كلكى ھەلگرت و رۆيشت.^۲

^۱ *miš u mo kirdin* to sniff around for food; *la piř* all of a sudden; *dang* sound; *pe* foot(step); *sar* سەر ھەلېنان; *henda namāwa* (+ subj.) almost; *biygâtè* *hat-henân* to raise the head; ھىندە نەماۋە; *la tirsân* in fright; *la tambatân* out of laziness; *twânîn* (توان) توانىن; *twânîn* (*twân-*) to be able (see §21); *râ-kirdin* to run away; *fikr-kirdinawa* to think; *kho mirândin* to play 'possum; *râ-kishân* to stretch out; *nûk a shap te-kutân* to give a sharp kick; *hayf* too bad, what a pity; *topîn* to be dead (of animals); *danâ* otherwise; *danâ* كەۋل كەردن; *har estâ* right now; *dwāya* then; *chaqo* knife; *kawt-kirdin* to skin; ھەر ئېستە; *dar-henân* to take out; *tîzh* sharp; *ba je heshtin* (*het-*) to leave alone; *esh* pain; *jûta-kirdin* to budge; *la diř i kho'dâ gotin* to say to oneself; *qaydè* قەيدى ناك; *nâkâ* it doesn't matter.

^۲ *châw* چاۋ; *dika* other; *dûr-kawtinawa* to go far; *hawatî* first; *châw hat-henân* to lift the eyes; *biřrân* to be cut off; *kilk* tail; *tâ u esh u âzâr* sharp pain; *wakht bû* (+ subj.) almost; *zîqândin* زىقاندىن; *har chonèk bû* somehow or other; *hat-girtin* to take.

SORANI KURDISH

رَبووی گۆتی «کلک و گویم براوه، به لَام چانیه زیندووم.» له بهر ته مه لێ له جیبی خۆی هه لئه ستا و هه روا له وێ تخیل بوو. کابرای کلک بر زور دوور نه که وتبووه که دوو راوچی دیکه په یدا بوون. هاتنه سه ر مام ربووی. په کیان گۆتی «حه یف ئه و ربوویه تۆ پیوه. کلک و گویمی براوه. ده نا، هه ر ئیستا لێمان ده کردنه وه.»^۱

ئه ووی دیکه یان گۆتی «ده ی جا کلک و گویمی براوه. خۆ پیسته که ی ماوه. وه ره که و لێ که یین.»

مام ربووی ته مه به ل هه ر که گویمی له و قسانه بوو زانی ئیدی کاری ته واوه. راست بووه و هه لات، به لَام هینده دوور نه که وتبووه که که وته به ر گو لله ی راوچی په کان و له تۆز و خۆل که وزا.

به لێ، مام ربووی ته مه به ل، گویمان بری، هه یچی نه کرد. کلکیان بری، هه یچی نه کرد. ئاخریش کوشتیان! ئه ری، ئه گه ر مام ربووی ته مه به ل نه با، ئاوا ی به سه ر ده هات؟^۲

(۴) بولبول و ئیواره ی ماته م^۳

ئه نوهر ره وشه ن

ئیواره یه، دلته نگه ی، کزی، بێ ده نگه ی، به جار یك هه موو شوینیکیان داگرتووه. هه ور یکی غه مگینی به سام ئاسمانی شینی بێ ره نگ کردووه و دیمه نی ئیواره ی ماته مز ده دی به ته می غه م دا پۆشیوه. ئاسمان غه مباره، چیا غه مباره، ده شت و پی

^۱ *hatnastâ* = هه لئه ستا; *tamafî laziness* ته مه لێ; *tîndû alive*; زیندوو; *châ niya at least* چا نیه^۱ کلک بر; *tikhet* تخیل; *hat-wastân* هه لوه ستان; *hatnawastâ* هه لئه وه ستا; *le-kirdinawa* لیکر دهنه وه; *kilkbîr* tail-cutter

^۲ *îdî* ئیدی; *wara come (imperative)* وه ره; *pest skin* پیست; *day jâ hey, c'mon* ده ی جا^۲ هه لاتین; *râst-bûn* to get up; راست بوون; *kârî tawâw a he's done for* کاری ته واوه; *hatâtîn* = هه لهاتن; *hat-hâtîn* to run away; هه لهاتن; *kawtinâ bar* to encounter; که وته به ر; *gulla* گولله; *toz* تۆز; *gawzân* to roll over; گه وزان; *khoî* خۆل; *bate* yes; به لێ; *âkhir* ئاخه ر; *ba sar hâtîn* to happen to. به سه ر هاتن; *awâ* ئاوا; *are yes* ئه ری; *finally*;

^۳ له «سروه» ۷ (۱۳۷۰): ۲۸-۲۹ وه رگه راوه.

This piece was written after the Baathist attack on Halabja with chemical weapons in March, 1988.

READINGS

دهشت غەمبارە. تەنانەت شەقەى شابالى بالدەرەکانیش دەنگى غەمى لى دەبيستري. سپاي غەم و ناؤمىدى ھەموو ولاقى داگير کردووہ. ھەتاوى زيز و بى تين جار و بار لە سووچىكى ئاسمانەوہ لە ژير رەشە ھەورى بەسامەوہ خو دەنوئى، بەلام ھەور پيشى پى دەگرى و کىژولەى جوانى ھەتاو تواناي ئەوہى نيە بەرگى زىرپىنى غەم گرتووى خوى بە زینەورانى سەرزەوى بنوئى.^۱

شەو نيزىك بۆتەوہ و ھەتاو زور ھەست بە تەنيايى دەکا؛ خوى لە ئەویندارەکانى ليکبراو دەبىنى؛ برستى نەماوہ بە دەروونى پەرغەمەوہ ھەولى خو نواندن دەدا، بەلام ديسان ھەورى ملھور بەرى دەگرى.^۲

ھەورى رووگرز دەروونى پەرە لە برين و ناسور؛ پەژارەى زورە؛ نيوچاوانى پەرە لە چىرۆكى غەم.^۳

غەمى زەرد بوونى گولالە و بەبيوون، ئيشى سىس بوونى شللىر و ھەلز و ھىرۆ،

کرى *dittangî* loneliness; ماتەم *mâtam* bereavement; *bulbul* nightingale; بولبول ^۱
kizî despondency; *bedangî* silence; بىدەنگى; بە جارىك *ba jârèk* all at once; داگرتن *dâ-*
girtin to envelope; ھەور *hawr* cloud; غەمگىن *ghamgîn* sad; بەسام *basâm* terrible; شين
shîn blue; بەرەنگ کردن *berang-kirdin* to make colorless; دىمەن *dîman* aspect, mien;
 پىدەشت *dâ-* *poshîn* to cover over; ھەمبار *ghambâr* raining down grief; چيا *chyâ* mountain; پىدەشت
pedasht foothills; تەنانەت *tanânat* especially; شەق *shaq* rustle of a bird's wing in
 flight; شابال *shâbâl* wing; بالدەر *batdâr* bird; بىستەران *bîstrân* to be heard; سپا *sipâ* army,
 host; غەم *gham* grief; ناؤمىدى *nâumedî* despair, hopelessness; داگير کردن *dâgîr-kirdin* to
 invade; ھەتاو *hatâw* sun; زيز *zîz* unhappy, angry; بىتەين *betîn* weak; جار و بار *jâr u bâr*
 now and again; سووچ *sûch* corner; رەش *rash* black; خو نواندن *kho nwândin* to show
 oneself; جوان *jwân* pretty; زىرپىن *zeřîn* golden; بەرگ *barg* raiment; توانا *twânâ* power; ھەمگرتوو
ghamgirtû bereaved; زینەوہ *zînewar* living thing; سەرزەوى *sarçawî* the earth; نواندن
nwândin to show.

ھەست کردن بە *hast-* *kirdin* *ba* to feel; بووتەوہ *botawa* = *bûwatawa* (see §42); نيزىك *nîzik* near;
 ئەویندار *awîndâr* lover; ليکبراو *lekbîrâw* cut off; تەنيايى *tanyâi* loneliness; برست *biřist* force;
 دەروون *darûn* interior; پەرغەم *piřgham* full of grief; ھەولدان *hawt-* *dân* to try; ملھور
milhuř bully; بەرگرتن *bar-girtin* to block.

رووگرز *rûgirz* frowning; برين *birîn* wound; ناسور *nâsor* infection; پەژارە *pazhâra*
 sorrow; نيوچاوان *newchâwân* forehead.

SORANI KURDISH

که به هۆی چهکی کیمیای دینده به عسی یه کانه وه، زیز و مل که چ خه ریکی گیان
ئه سپاردن.^۱

هه م و ته می نیوچاوانی هه وری رووتال چیرۆکی زۆری ده گێراوه. داستانی
به هاریکی باس ده کرد که بۆ گولانی تازه شین بووی کیو و ده شته کان ببوو به وهرزی
خهزان، وهرزی تیاچوون و نه مان. تیاچوونی نازلاوان و نه مانی ژیان بۆ گیان له بهرانی
کوردستان. بولبولیکی غه مبار به دیتنی ئەم هه موو په ژاره یه کۆلی دلی که وته خورۆشین،
له گه رووه بچکۆلانه که یه وه به دهنگی خۆشی پر له غه مه وه که وته خویندن. هه ر
دهنگیکی، ئاههنگی شینیکی ده گێرا، دهنگی خۆشی سه مفونی یهکی بهرز بوو که بۆ
دیمه نی شانۆی ئیوارهی غه م بلاو ده بووه. جریوهی خۆشی بولبول له چیا و دۆل، له
دهشت و ئاسمان، له خانوو تاریکه کان دهنگی ده دایه وه. ئاههنگی بولبول هینده بلند
بوو که دهنگی خۆشی پرشین ده گه بشته گوئی هه وری غه مبار. دهنگیک که
هه له به سستی خۆش و دلته زینی ده گوت بۆ دهشت و چیا، بۆ هه تاو و ئاسمان، بۆ گز و
گیای زهرد هه لکه راوی شاخه کان، بۆ گیان که نشتی مندالان و تازه لاوان و ژانانی
بۆ تاوان.^۲

^۱ *zard yellow*; *gulâta tulip*; *baybûn camomile*; *sîs-bûn* to wither; *shiller* a type of tulip; *hatiz* a plant with needle-like leaves; *hero* marshmallow; *chak* weapon; *kîmiâwî* chemical; *dirînda* savage; *ba'sî* Baathist; *zîz* angry; *milkach* with bowed head; *gyân-aspârdin* to give up one's life.

^۲ *ham u tam* dark cloud; *rûtât* frowning; *chîrok ge'ân* to tell a story; *bahâr* spring; *dâstân bâs-kirdin* to tell a story; *gul* flower; *tâza* fresh; *shîn-bûn* to be green (of vegetation); *warz i khazân* autumn harvest; *tyâ-chûn* to go away; *namân* to cease to exist, to be no more; *la barân i* throughout the length and breadth of; *kuî* rage; *diî* heart; *khuroshîn* to scream, cry out; *garû* throat; *bichkoî* infant; *dang-khwendin* to sing; *kawtinâ* (+ inf.) to start to; *har ...êk* every; *âhang-ge'ân* to sing a tune; *shîn* lament; *khosh* pleasant; *samfonî* symphony; *berz* *barz-bûn* to arise, be loud; *shâno* stage; *bitâw-bûn* to be broadcast; *khânû* home; *târîk* dark; *bilind* loud; *jirîwa* cooing; *doî* valley; *khânû* home; *hatbastî* poetry; *khosh* happy, come-

READINGS

نالەى بولبول كاری كرده سەر هەور، و ناسۆرى دەروونی تەشەنا كرد. لە ناكوو شریخاندی و بە زگە نركهوه له پرمه‌ی گریانی دا و بە خور ئەسرینی داباراند، ئەسرین بۆ ئەو شانۆیه، بۆ تیاچوونی به‌ بێ تاوانی ئەو سروشته جوانه. تاوی باران نه‌برایه‌وه، ده‌نگی بولبول نه‌كووژایه‌وه. ئەو ده‌نگه‌ی له‌گه‌ڵ ئەوه‌یدا كه‌ په‌ژاره‌ی لی ده‌باری، به‌لام پر له‌ هیوا و ئامانج بوو. ده‌یگوت: ده‌سته‌و ئەژنۆ دامه‌نیشن! هه‌رچه‌ند غه‌م زۆره، وه‌رن با پینكه‌وه دیسان به‌هاریکی نوێ پر له‌ خۆشی و سه‌ربه‌ستی به‌ دی بینین.^۱

هه‌ور هینده‌ گریا و ئەسرینی داباراند؛ بولبولیش هینده‌ی خویند تا خه‌می له‌ هه‌موو دلان تاران. باران، ژاری مه‌رگی له‌ دۆل و چیا و لیڤه‌ وارشته‌وه، نیوچاوانی هه‌ور کرایه‌وه و به‌ ره‌نگی سپیو گه‌وال گه‌وال بوو. ئاسمانی شین دیسان ده‌رکه‌وت. هیوا و شادی لی ده‌باری. هه‌تاو بۆ جاریکی دیکه‌ له‌و ئیواره‌یه‌دا به‌ تینه‌وه تیشکی زیڕینی خۆی، كه‌ پر له‌ شادی، به‌سه‌ر جیهاندا بلاو ده‌کاته‌وه و به‌رگی دلته‌نگی داده‌ری. هه‌موو گیان له‌ به‌ران به‌و گزنگه‌ جوانه‌ ده‌بووژینه‌وه و ده‌که‌ونه‌ خو رازاندنه‌وه تا دیسان بناغه‌ی به‌هاریکی شاد و پر گول و وه‌رزه‌یه‌کی خۆش بۆ ژیان دابریژن. بۆ جاریکی دیکه‌ سروشت له‌ دلته‌نگی و کزی وه‌ ده‌ر هات. ده‌شت و دۆل و چیا و ئاسمان له‌ دواساتی ئەو رۆژدا به‌ ده‌نگی بزوینه‌ری بولبول به‌رگی هیوا و شادییان کرده‌وه به‌ر، و شان به‌شانی ئەو بالنده‌ ده‌نگ خۆشه‌ بچکۆله‌ دل پر له‌ هیوايه‌ که‌وتنه‌ خویندنی سروودی شادی و ئەوین، سروودی هیوا بۆ گه‌یشتنی دوباره‌ی به‌هاری

zard-heh-lege-raw زرده‌هه‌لگه‌راو; *gizh u giyâ* plants and vegetation; *dittazen* tragic; دلته‌زین dic; *hatgařaw* yellowed; *gyânkanisht* گیانکه‌نشست the moment of death; *mindât* child; *tâzalâw* adolescent; تاز له‌لاو; *zhin* woman; *betâwân* innocent; بیتاوان.

tashanâ-kirdin تەشەنا کردن; *kâr-kirdinà sar* to affect; کار کردنه‌ سەر; *nâta* wail; ناله‌^۱ *heal*; *la nâkâw* suddenly; له‌ ناكوو; *shîrîkhândin* to roar; شیرخاندن; *nirka* belly; زگ; *zig* belly; *asrîn* tear; ئەسرین; *khuř* flood; خور; *giryan* to cry; گریان; *pirma* snivel; پرمه‌; *rumbling*; سروشت *siřusht* nature; باران *tâwê bârân* a torrent of rain; برانه‌وه *biřrânawa* to stop; *kûzhânawa* to cease; کوزانه‌وه *bârîn* to rain down; بارین; *hîwâ* hope; هیوا; *âmânj* aspiration; هه‌رچه‌ند *dastaw azhno dâ-nîshtin* to grieve; ده‌سته‌و ئەژنۆ دانیشن; *warin* come; وه‌رن; *warin* come; *peka* together; پینکه‌وه *peka* together; نوێ *nwe* new; خۆشی *khoshî* happiness; سه‌ربه‌ستی *sarbastî* freedom; هینان *ba je henân* to bring forth.

(۵) گاشه بهرد^۲

جهلال مهله کشا

له داوینی چپایهکی بهرز و سه رکه شدا، گوندیکی گچکه هه لکه وتبوو. گاشه بهردیکی زهلام و زه به لاج به سه رکه گونده که دا ده پروانی. ریزی ماله کان وه کوو زوری بهی گونده کانی کویستان، له سه رکه یهک چی کرابوون. سه ربانی هه ماییکه هه وشه ی ماییکه تر بوو. هه موو یهک نهومی و له بهرد ساز کراو...^۲

له بناری چپادا خه لکی گوند له مه لایانگدانه وه هه تا خورئاوا، بی وچان، له مووچه و مه زرا هه ولیان ده دا، عاره قیان ده رشت و له سه رکه زه وینی بهرده لانی ژیا نی خویان بهر یوه ده برد. ئیتر جگه کار و کار و کار، بیریان له هیچ نه ده کرده وه و ئاسوی بیر و

تارانن *kham* grief; گاشه *giryâ* weeping; دابارانن *dâ-bârândin* to rain down (trs.); *târândin* to drive away; ژار *zhâr* poison; وارشتنه وه *wâ-rishtinawa* to wash away; رانگ *rang* color; *newchâwân kirânawa* for a forehead to be smoothed; سپیو *spîw* white; گه وال گه وال *gawât-gawât* wispy; شادی *shâdî* rejoicing; باران *bârân* to rain (int.); *ba tînawa* powerfully; تیشک *tîshk* ray; جیهان *zêrîn* golden; *jihân* the world; *bitâw-kirdinawa* to spread; دارنان *dâ-rinân* to shed (skin, clothes); بووژانه وه *gyânlabar* living thing; گزنگ *gizing* first rays of dawn; *bûzhânawa* to flourish; *kho rânândinawa* to bedeck oneself; *binâgha dâ-rishtin (rezh-)* to lay a foundation; شاد *shâd* happy; وهرزه *warza* harvest; *wa dar hâtin la* to emerge from; دواسات *dwâsât* aftermath; بزوینه ر *bi-zwenar* warbling; *kirdinawa bar* to put on (clothing); شان به شانی *shân ba shân i* shoulder to shoulder with; بالنده *bâtinda* bird; دهنگخوش *dangkhosh* melodious; سروود *sirûd* anthem; تهوین *awîn* love; ژین *zhîn* life.

^۲ له «سروه» ۳ (۱۳۷۰): ۳۰-۳۳ وهرگراوه.

گاش *gâsh* big, huge; بهرد *bard* rock; گاشه بهرد *gâshabard* boulder; داوین *dâwen* foot (of a mountain); سه رکه ش *sarkash* lofty; گوند *gund* village; گچکه *gichka* tiny; *hat-kawtin* to be situated; زه لام *zalâm* huge; زه به لاج *zabalâh* enormous; *rwânîn ba sar* to loom over; ریز *rîz* line; مأل *mât* house; وه کوو *wakû* like; *zorba i* most of; کویستان *kwestân* mountainous region; له سه رکه یهک *la sar yek* on top of each other; چی کران *che-kirân* to be built; سه ربان *sarbân* roof; هه وشه *hawsha* courtyard; نهوم *nihom* story, floor; ساز کران *sâz-kirân* to be made.

READINGS

ئەندىشەيان ھەتا ئەو پەرى گوند و مووچەكانيان تىپەرى نەدەكرد. باب و باپىرانيان بەو جوورە ژىابوون. باوك پىر دەبوو، كور جىنگاى دەگرتەو. كور پىر دەبوو، و شىلەى گىيانى بەگەررووى زەویندا دەكرد و نەوہى نوئى كارەكەى درىژە دەدا. وەك بلىسى چاوەنووسيان ھەر ئەو بوو، وەك جامەيەك بە بالايان برابوو.

شەويك لە پرىكا، خەلكى ئاوايى بە بىستى گرم و ھۆرىكى ترسىنەر و سامناك لە خەو رابوون و بە پەشوكاوى رژانە نىو كووچە و كۆلان. بوومە لەرزەيەك زەوینى راشەكاندبوو. گاشە بەردى زەلام لە جىنگاى خۇى ھەلقەندرابوو و لە كەمەرچىنى چيا، لە سەر خركەبردەكان، بە جوورىكى سامناك، وەك ھەرەشە لە ئاوايى بكات، راوہستابوو. چووكەتەوژمىك گاشە بەردەكەى پال پىوہ دەنا و گوندەكەى خاپوور دەكرد. خەلك ئىتر تەترەشيان چووبوو و نەياندەویرا نىزىكى مألەكانيان ببنەوہ. جىنى مەتانە نەبوو. گاشە بەرد ھاكا بەر بىتەوہ، خەلك ئىتر دەست و دلپان يەكى نەدەگرت. ردىن سىسى و گەرەپىاوان پىيان وابوو، ھەبى و نەبى ئەم بەلایە ئاكامى كردەوہكانى خۇيانە. گاشە بەردى زەبەلاح سىبەرى گرانى سام و پەكى بە سەر گوندا كىشابوو. ماوہيەك رابوارد، بەلام بەرد ئىتر لە جىنگاى خۇى نەبزووت. خەلك ئوخزىيان بە دلأ ھات و نوئى شوكريان بە جى ھىنا و گەرانەوہ گوند و ژيانى ئاسايى خۇيان دەست پىكردەوہ، بەلام ھەر لەمە ترسىدا بوون و شەو خەويان لى نەدەكەوت چوونكە

¹ *binâr* foot; *khatk* people; *malâbângdân* dawn; *hatâ* until; *mêzra* مەزرا; *mûcha* مووچە; *be wîchân* بیوچان; *chorâwâ* خۆراوا; *mazrâ* field; *hawf-dân* ھەولدان; *âraq-rishtin (rezh-)* to sweat; *zawîn* soil; *bardatânî* بەردەلانى; *zhyân i kho ba rewâ* ژيانى خۇ بە رىوہ بردن; *birdin* to eke out a living; *îtir jîga* other than; *kâr* کار; *bîr-kirdinawa la* to think of; *âso* ئاسو; *bîr* thought; *andesha* idea; *pař* edge, side; *tepař-kirdin* to go beyond; *bâb* father; *bâpîr* grandfather; *jûr* جوور; *bâwk* father; *pîr* پىر; *jegâ i ... girtin* to take the place of; *shîla i gyân ba garû i zawîn'dâ kirdin* to pour the fluid of one's life down the throat of the earth, to die; *nawa* نەوہ; *generation*; *drezha-dân* ... *kâarakâ i ...* درىژە دان; *wak bîtey* as you might say, it was as though; *châwanûs* چاوەنووس; *jâma* جامە; *ba bâta bîrân* to be cut to fit.

SORANI KURDISH

دهنگی نائاسای هه مووی له مأل و گوند دهرده پهراند.¹

رۆژێك یهكێك له پیره پیاوانی دئ به ههر دووك چاوی خۆی دیتبووی دوو ماری زهنگی له ژیر گاشه بهردهوه دهرهاتن و هیندی به دهور بهردهكهدا گهران و هه میسان گهرانهوه ژیر بهردهكه. ئیتر خهلك وایان دهزانی: بهرد به لای خوداییه، دوو ماره كهشیان به خییوی بهردهكه دهزانی و له سهه فتوای گهوره پیاوانی گوند بریار درا هه موو رۆژێك به نۆبه مألێك خۆراك بۆ مارهكان ببات. ئەم كاره دهبووه هۆی دل نه رمی بهردهكه. له بن بهردهكهدا دوو سهكۆیان چی کرد و به نۆبه ژمه نانیان بۆ مارهكان دهرد. به هه لکههوت ئەگهر کهسی ئەم ئهرکهی له بیر چوو بایه، گاشه بهرد له سهه خرکه و خیزه لان هیندی دهخشی و ئهرکهکهی وه بیر دههینانهوه.²

la piřek'â all of a sudden; *awât* village; *bistin* (bis-) to hear; *girm u hoř* loud noise; *tirsinar* frightening; *sâmnâk* dreadful; *la khaw râ-bûn* to wake up; *ba pashokâwî* with terror; *rizhânâ* to pour into; *kûcha* lane; *kołân* street; *bûmalarz* earthquake; *râ-shikândin* to split; *hat-qandrân* to be uplifted; *kamarchîn* edge; *khirkabard* gravel; *zor* manner; *hařasha kirdin la* to threaten; *râ-wastân* to stop; *chûkatawizhm* slight pressure; *pât pewa nân* to push; *khâpûr-kirdin* to destroy; *atrash gall* (+ subj., to do s.th.); *werân* to dare; *mitmâna* safe; *hâkâ* thus; *bar-bûnawa* to fall (*gâshabard hâkâ barbetawa* 'with the boulder about to fall'); *dast u diř yek-girtin* to be calm; *ridenspî* elder; *gawrapyâw* dignitary; *peyân wâ bû* they thought; *habe u nabe* one way or another; *bařa* calamity; *âkâm* result; *kirdawa* deed; *separ keshân ba sar ...dâ* to cast a shadow over; *girân* burdensome; *sâm* terror; *pak* helplessness; *râ-bwârdin* to pass (of time); *îtir...na* no more, no longer; *bizûtin* to budge; *okhizhn* calm; *nwez h i shukr ba je henân* to perform prayers of thanksgiving; *gârânawa* to return; *âsâi* usual; *dast pe-kirdinawa* to take up again; *tirsî la* fear of; *khawyân le nadakawt* they couldn't get to sleep; *nââsâi* unusual; *hamûy* constantly; *dar-pařândin la* to invade.

pîrapyâw old man; *de* village; *hardûk* both; *mâr* snake; *zangî* black; *dar-hâtin* to come out; *hendê* for a while; *ba dawr gařân* to circle around; *hamîsân* once again; *khudât* God-

READINGS

* * *

سالگار نيك رابوارد. پيره پياوان و به سالچوان له گه ل هوشه و فيشه ي ماره كان و خشكه و پشكه ي گاشه به رددا راهاتبوون، به لام نه وه ي نو ي له م بار و دؤخه نارازي بوون. پينكه وه داده نيشتن، به چپه و سرته دهنگي نار هزايه تي خو يان به گو ي يه كتردا ده چرپاند و به شو ي ن ريگاي چاره سه ركردني نه و به لايه دا ده گه ران. ده يانگوت:^۱

— ئاخړ، تا كه ي له ژير سي به ري مهرگ و ترسدا بښين؟ تا كه ي به ره مه مي كار و ره نجان له گه رووي نه و ماره زه نكيانه كه ين؟ و ...

چهنده كه سيكيان كو يره سه واديكيان هه بوو، ده ور به ر گه رابوون، سه ره به ستي گونده كاني تريان ديوو و ده يانويست كوت و زنجيري نه م سام و ترسه له ده ست و پي و گه ردن بپسي نين. تاكوو سه ر نه نجام، يه كييك له لاهه كان، كه بو فروشتني به ره مه چوو بووه شار، گه رايه وه و مزگيني پي دان: ريگاي رزگاري ديتوته وه. له شاردا پاله وانيني ديتوو. شاني وا، بالي وا، گويالي وا!! زنجير ده پسي ني، مار نه فسوون ده كات، و روسته ميكه و له تاري ف نايه ...^۲

sent; *khew lord* فتوا; *fitwâ decision* بريار دران; *biřyâr-dirân* for a decision to be made; *ba noba* by turns; *ba noba* به نوبه; *bin* خوراك; *chorâk* foot, bottom; *sako* سكه كو; *che-kirdin* چي كردن; *to build*; *zhaman* زه من; *zhaman* به خركه; *la bir chûn* له بير چوون; *to forget*; *ba hatkawt* به له كهوت; *khirka* وه بير هينانه وه; *khishîn* خشين; *to creep*; *wa bir henânawa* خيزه لان; *khezâtân* وه بير هينانه وه; *to remind*.

basâtâchû به سالچوو; *hûsha u fîsha* هوشه و فيشه; *khishka* خشكه و پشكه; *u pishka* راهاتن له گه ل; *ra-hâtin* راهاتن له گه ل; *lagat* به نوبه; *bâr* بار و دؤخ; *u dokh* بار و دؤخ; *burden*; *nârâzî la* نارازي له; *to be discontent with*; *pekawa* پينكه وه; *together*; *dâ-nîshtin* دانيشتن; *to sit down*; *chipa u sirta* چپه و سرته; *whispering*; *ba gwe yektir'dâ chirpândin* به گو ي يه كتردا چرپاندن; *to whisper into each other's ears*; *ba shwen regâ i* به شو ي ن ريگاي; *going in search of*; *chârsasar-kirdin* چاره سه ركردن; *to remedy*.

ترس; *âkhir* آخړ; *alas*; *tâ kay* تا كه ي; *how long*; *sebar* سي به ر; *shadow*; *marg* مهرگ; *death*; *tirs* ترس; *fear*; *zhîn zhî-* ژين ژين (ژي); *to live*; *barham i kêr u ranjmân* به ره مه مي كار و ره نجان; *the fruits of our labors*; *la garû i ... kirdin* له گه رووي ... كردن; *to put down the throat of*; *chand kasêk* چهنده كه سيك; *several people*; *kwerasawâd* كو يره سه واد; *semi-literacy*; *deorber* ده ور به ر; *to go about*; *dawrbar-garân* گه ران; *to go about*; *sarbast i gund* سه ره به ستي گوند; *village boundary*; *kot* كوت

READINGS

دوای ئەو، دەرکەشی سەندوو قیچی کردەو، دوو ماری زەنگی سەریان لە سەندوو قەسەو دەرھینا و بە ھەر و گیف، لە عەرد خشان. پالەوان خەتیکی بە دەوریاندا کیشا، ویردیکی خویند. مارەکان وەك بزمار کران، لە جینی خۆیان چەقین و پەپکەیان بەست.^۱

پالەوان چەند چەشمە تری گیرا. پوولینی تری کۆ کردەو، و مالاواپی لە خەلک کرد. خەلک بلاوہیان کرد. پالەوان کەل و پەلەکە کۆ کردەو و بە کۆلیدا دا و وەری کەوت. لاوہکان شوینی کەوتن. پالەوان رووی کردە بیابان، گەیشتە مائە رووخاوە بەک. لاوہکان خۆیان گەیاندى. پالەوان ھەر کە ئەوانی دیت، لە ترسان زبانی بەسترا. پیی وا بوو دز و ریکرن و تەمایان لە پوولەکە کۆ کردووە. ھات ھەلی، بەلام لاوہکان لە سەر رینگای چەقین. بە رەنگ ھەل بزرکای گۆتی.^۲

âtândin to wrap around oneself; *girmoṭa-kirdin* to twist and turn; ھەل بێن *haṭ-bîrîn la* to get free from; *hawâr-kirdin* to shout; ھاواری ھینان *zor bo khoy henân* to make a great effort; دەمار *damâr vein*; سوجەمار *sujamâr serpent*; لە ھەر *dar-pařin* to pop out; بۆ چەپلە لی دان بۆ *chapṭa le-dân bo* to applaud for; ھەر ھاویشتن (ھاویژ) *sika i pût coin*; سەکی پوول *la har lâyèkawa* from every side; ھاویشتن *hâwishtin hâwez-h-* to toss; شاگەشکە *shâgashka* overjoyed; *ko-kirdinawa* to gather up; *du'â i kher kirdin bo* to say thank-you to; زیاتر *ziyâtir la* more than; باراندن *bârândin* to rain down; تەکان بە خۆ دان *takân ba kho dân* to shake oneself; پچراندن *pichîrândin* to break apart.

sar سەر دەرھینان *kirdinawa* to open; سەندوو *sindûq chest*; دەرکە *darka lid*; *dar-henân* to stick the head out; بە ھەر و گیف *ba har u gif* threateningly; عەرد *ard* ground; خەت *khat line*; کیشان *keshân* to draw; ویرد خویندن *wîrd khwendin* to recite a spell; بزمار کران *bizmâr-kirân* to be nailed down; چەقین *chaqîn* to sink to the ground; پەپکە بەستن *papka-bastin* to coil up.

chashma-geřân to perform a trick; مالاواپی *mâtâwâi-kirdin la* to say good-bye to; بلاوہ کردن *biṭâwa-kirdin* to disperse; کەل و پەل *kal u pal paraphernalia*; وەری کەوتن *ba koṭ'dâ dân* to sling over the shoulders; *wa re kawtin* to set out; شوینی کەوتن *shwen kawtin* to follow; روو کردن *rû-kirdin* to set out for; بیابان *biyâbân wilderness*; رووخاوە *rûkhâw* ruined, tumbled-down; *kho gayândin* to get oneself to; زبانی بەسترا *zibân bastrân* for the tongue to be tied; پیی وا *pey wâ bû* he thought, he imagined; دز *diz thief*; ریکر *regir robber*; تەما کردن *tamâ-kirdin la* to have designs on; ھەلھاتن *haṭ-hâtin* to run away; چەقین ... *la sar regâ i* ... *chaqîn* to block s.o.'s way; بە رەنگ ھەل بزرکای *ba ranghaṭbizirkâwî* with the color

SORANI KURDISH

— چیتان دهوی؟
یه کیك له لاوهکان گوئی:
— ئەی پالەوانی خاوهن شکۆ! ئیمه له گوندیکی دوورهوه هاتووینه خزمهتت.
هیوادارم ناویمیدمان نهکەمی!^۱
یهکی تریان گوئی:
— تووشی به لایهك بووین. تهنیا تو دهتوانی رزگارمان بکەمی!
پالەوان پیی وا بوو تیتالی پیی دهکەن. گوئی:
— لیم گهرین، بابه. خو من ریشهنجاری ئیوه نیم. دهستم لی هه لگرن!^۲
لاوهکان یه کدهنگ گوئیان:
— ئەی پالەوانی بی هاوتا، به ههزار هیوا و ئاواتهوه هاتووین. خه لکی گونده کهمان
چاوهروانی جهنابتن و ئیمه نوینهری ئەوانین. دهست مه ئی به روومانهوه! دلمان
مهشکینه!^۳
پالەوان گوئی:
— بیکەن به خاتری خودا. تازارم مهدهن. هانی، ههر چم ههیه، بو ئیوه.
ئه مجار، یهکی له لاوهکان به ئهدهبهوه له بهرانبهری پالەوان دا راوهستا و حال و
حهکایهتی تاشه بهرد و مارهکانی گیرایهوه. ئیتر پالەوان دلنیا بوو: زانی بهخت رووی

drained from the face.

^۱ ay O ئەی; *khâwanshiko* خاوهنشکو; *hâtinà khizmat* هاتنه خزمهت; *nâumed-kirdin* ناویمید کردن; *hîwâdâr* هیوادار; *to come to see*; *tûsh i ... bûn* تووشی ... بوون

^۲ *baîa* calamity; *tanyâ* only; رزگار; *tîtât-kirdin ba* to play a trick on; له; *gařân la* گهران له; *rizgâr-kirdin* کردن; به; *bâba* fellow; بابه; *rishqanjâr* ریشهنجار; *dast hat-girtin la* to let go. دهست هه لگرتن له;

^۳ *yekdang* with one voice; *behâwtâ* بیهاوتا; *âwât* expectation; ئاوات; *châwârwan i* expecting; *janâbit* چه نابت; *nwenar* نوینهر; *dast nân ba rû'awa* to turn away; دهست نان به رووهوه; *dît-shikândin* دل شکندن; *to break the heart*.

READINGS

تیکردووه. گۆتی:

— زۆر باشه. زۆر باشه... من بۇ خزمەت ئامادەم. جا، رى كەون، با برۆين!

* * *

ورد و درشت، ژن و پياو، كور و كال، به تيكراي خەلكى گوند بو پيشوازي له پالەوان چووبوون. دەول و زورنايان لىدەدا، به چه پلەريزان و شادى، پالەوانيان هينايه ناو گوند. مەريكيان له بەر پىي پالەواندا قوربانى كرد و به خوينةكهى دەر و ديوارى گونديان نەخشاند. پالەوان به سەرسورمان و ناباوەرى يەو و گوپەند و شاپى بهى دەروانى و له خوشيان پاى وە عەرز نەدەكەوت. هەتا ئىستا هەرگىز رىزي واى لى نەگىرابوو. شاگەشكە ببوو. به فيز و له خويايى، دەستىكى له كەلهكهى نابوو و به لهقاندنى سەر و بزووتى قامكى جوايى خەلكى دەدا يەو.^۲

پاش كورته وچانېك پالەوان له پيش، خەلك به دوايدا، بەرەو لای گاشه بەرد وە رى كەوتن. كاتى گەيشتنه نيزىكى بەردەكه خەلك به ريز راوہستان. هيندى دەستيان بەرەو ئاسمان هەلبېبوو و دوعايان دەكرد. پالەوان ماوہ يەك له بەردەكهى روانى. ئەمجار

^۱ *âzâr-dân* بازار دان; *biykan ba khâtir i khudâ* leave it to God; *hân* here, take it; *amjâr* ئەمجار at this point; *ba adabawa* politely; *la barâmbar i* before; *hâl* situation; *hakâyat* story; *bakht rû-kirdin ba* for fortune to smile on; *dîtnyâ* convinced; *re-kawtin* to hit the road, get under way; *khizmat* service; *âmâda* ready.

^۲ *wird* small; *dirisht* large; *kuř u kât* boys and girls; *ba tekrât i* together with; *peshwâzî la* greeting; *dawl u zuřnâ le-dân* to play drums and clarions; *chaptarezân* applause; *shâdî* rejoicing; *mař* sheep; *qurbânî-kirdin* to slaughter; *nakhshândin* to smear on; *sarsuřmân* perplexity; *nâbâwařî* disbelief; *go-band* celebration; *rwânîn la* to look at; *la khoshîân* out of glee; *pây wa 'arz nadakawt* he couldn't keep his feet on the ground; *hargîz* (+ neg.) never; *rêz gîrân la* for respect to be paid to; *shâ-gashka* overjoyed; *fiž* pride; *la khobât* puffed up with pride; *dastêk la kalakâ nân* to put a hand on the head, to be flabbergasted; *sar laqândin* to shake the head; *bizâtin* to wag; *qâmik* finger; *jwâb-dân* to reply.

SORANI KURDISH

به چەند شەقاو خۆی گەیانده پال گاشه بەرد. یهکی هاواری کرد:

— پالەوان، تاگات له مارەکان بێ.

یهکی تر گۆتی:

— خودا پشت و پەنات بێ!

لای ئیواره بوو. مارەکان بۆ خواردنی ژەمەن له کون وه دەر کەوتبوون. پالەوان به دیتنی مارەکان بەزەبی یهکی هاتی. پالەوان ئەم لا و ئەو لای گاشه بەرەکه گەرا. دەستیکی خستە ژیر گاشه بەرد و سووکه زۆریکی کرد... له بەر خۆیهوه گۆتی:

— چەندە ساویلکەن!

خەریک بوو دەم بکاتەوه و ریگای لەناو بردنی بەردەکه به خەلک بلی، بەلام ژبانی تال و نالەباری خۆی هاتەوه پێش چاو... تەنیا و ئاواره، مال له کۆل، هەر رۆژه له شاریک، نه ژنی، نه مندالی، نه مالی، نه بژیوی، هیچی نه بوو. وهك عەنتەرەکهی لوتی سالیح، بۆ خەلک دەوری دەگیرا. خەلک پینی پیندەکەنین، به سووکهوه لینی دەروانین. هەتا پوولیکی رهشیان بۆ دەهاویشت. عارهقهی رهش و سووری دەردهدا. ئەگەر جار و بار ئالقهی له حیم کراوی زنجیرهکه له کاتی خۆیدا نهکرا بایهوه، ئیتر خەلک دەوریان چۆل دەکرد و دەبوايه سهري بئیشيو بنیتهوه، بهلام ئیستا ئەو خەلکه ساویلکه ئەویان به پاریزەر و رزگارکەری خۆیان دەزانی. له بەر خۆیهوه گۆتی:

— پالەوان، بەخت به پینی خۆی هاتوو، به فیرووی نەدهی.

به; *baraw lâ i toward* بهرو لای *wichân* وچان; *kurta short* (in duration) کورتە^۱
dast baraw âsmân دەست بهرو ئاسمان برین; *ba rîz râ-wastân* to stand in a line; ریز راوهستان
haî-bîrîn to raise the hands to heaven; *du'â-kirdin* to pray; دوعا کردن; *shaqâw*
step, pace; پال *pât* base; هاوار کردن *hâwâr-kirdin* to shout.

^۲ *âgât be la* watch out for; پەنات بێ *khudâ pisht u panât be* may God protect you.

wa dar kaw-tin وه دەر کەوتن; *zhaman* ژەمەن; *lâ i ewâra* toward evening; ئیواره^۲
am ئەم لا و ئەو لای; *bazâieki hâtê* he had a feeling of pity; هاتی; *lâ u aw lâ i* all around; *dast khistinà zher* to stick the hand under; دەست خستنه ژیر;
sâ-wilka ساویلکه; *labar khayawa* to himself; له بەر خۆیهوه; *sûk-kirdin* to deprecate; سووک کردن
wilka poor, miserable.

READINGS

پالەوان ھەستایە سەر پێ و رووی لە خەلکەکە کرد و گوئی:

— ئەم بەردە دەماری لە خاکدا یە. ھەلناقەندری. کاری من نیە!

خەلک بە پارانەوێ گوتیان:

— پالەوان، ئەم بەردە بێ ریشە یە. لە سەر خڕکە و خیزەلانی. ئەگەر بتەوی،

دەتوانی.

پالەوان گوئی:

— نا، کاری من نیە. یەکیکی تر بدۆزنەوێ. پالەوان زۆرن.

پالەوان بە ئاقەست کەوتە رێ بروات. خەلک پێشیان پینگرت و گوتیان:

— پالەوانی خاوەن شکۆ! ھیوای ئەو خەلکە ھەزارە توێ، بە جێمان مەھیلە. تەنیا

تۆ دەتوانی لەم بەلایە رزگارمان بکە!

پالەوان گوئی:

— ھێزیکێ زۆری دەوی. من ماوە یەك نەخۆش بوومە. کز و لاواز بووم. ماوە یەك

¹ *dam-kirdinawa* to speak; دەم کردنەوێ (+ subj.) *kharîk bûn* to be about to; خەریک بوون; *la nâw birdin* to get rid of; لە ناو بردن; *tât* bitter; تال; *chyân* life; ژیان; *nâtabâr* pitiful; نالەبار; *hâtinawa pesh châw* to come to one's vision; ھاتنەوێ پێش چاوی; *âwâra* homeless; ماڵ; *lofi luti*, an itinerant entertainer who usually has a performing monkey; عەنتەر; *antar* monkey; لوتی; *Lotî Sâtîh* apparently a proverbial *lofi*; گێران; *dawr-geřân* to cut flips; دەور گێران; *ba sūkawa rwânin la* to look upon with pity; بە سووکەوێ روانین لە; *pît a rash* old coin; پوولە رەش; *âraqa i rash u sîr dar-dân* to work up a sweat; عارەقەوی رەش و سوور دەردان; *jar u bâr* from time to time; جار و بار; *âtqa i lahîmkirâw i zinjîr* the soldered links of the chain; کات; *kât* back of the neck; چۆل کردن; *chof-kirdin* to abandon, leave; سەر بێشیو نان; *sar beshîw nân* to lay one's head down without dinner; رزگارکەر; *rizgârkar* savior; ھاتن... بە پێ; *bakht ba pe i ... hatin* for fortune to smile on; بە فیرو دان; *ba feřo dâ*n to squander; ھەستیانە سەر پێ; *hastânâ sar pe* to stand up; روو کردن لە; *rû-kirdin la* to turn one's face toward.

کاری من نیە; *damâr* root; خاک; *khâk* earth; ھەلناقەندران; *hat-qandrân* to be uprooted; بە پارانەوێ; *ba pâřânawa* pleadingly; *berîsha* without roots; *khîřka* gravel; خڕکە; *khezâtân* sand; خیزەلان; *dozînawa* to find; ئاقەست; *la ânqast* deliberately; پێش گرتن بە; *pesh-girtin ba* to block; خاوەن شکۆ; *khâwanshiko* master; ھەلناقەندەر; *hazhâr* poor, miserable; (ھیل) بە جێ ھێشتن; *ba je heshtin (het-)* to abandon.

SORANI KURDISH

لازمه ههتا هیز و توانام وه دهست بێهوه.

گویتان:

— به جیان مههیلله! تۆ چی بلینی؟ سه‌رمان له ریت دایه!

پالهوان گوتی:

— لانی کهم دهبن یهک سال بخۆم و بنووم ههتا هیزه کهی جارام وه دهست

بێهوه.¹

خه‌لک مه‌رجه کهی پالهوانیان قه‌بوول کرد و بریار درا هه‌ر رۆژه به‌ نۆبه یه‌کینک خۆراکی پالهوان وه‌ ئه‌ستۆ بگرئ. ئیتر به‌خێو کردنی پالهوان ده‌ستی پیکرد. زگی پالهوان، وه‌ک هۆرپکی ئیبن و قوول، تیر نه‌ده‌بوو. هه‌رچییان تینی ده‌ئاخنی هه‌ر قۆره‌ی ده‌هات. خه‌لک په‌یتا په‌یتا خۆراکیان بۆ ده‌هینا. دوا‌ی ماوه‌یه‌ک تۆوی مریشک و که‌له‌باب له‌ ئاوا‌ی برآ. پالهوان رۆژ له‌گه‌ل رۆژ قه‌له‌وتر ده‌بوو و بالای ده‌کرد. ده‌تگۆت فووی ده‌ده‌ن. سینگی ببوو به‌ قه‌د تاشه‌ به‌ردیك، دوو باسکی وه‌ک ساقه‌تی دره‌خت. ئیتر پالهوان له‌ ناو ئه‌و خانووه‌ بۆیان ته‌رخان کردبوو نه‌ده‌گونجا. هۆده‌یه‌کی گه‌وره‌یان بۆ چی کرد. دوا‌ی شه‌ش مانگ نه‌ په‌ز، نه‌ بز، نه‌ گا... هه‌یچیان به‌ ده‌سته‌وه‌ نه‌ما، و هه‌موویان کرد به‌ گه‌رووی پالهوان دا. پالهوان ده‌بخوارد و ده‌نوست. هه‌رکه به‌ خه‌به‌ر ده‌هاته‌وه‌ ده‌ینه‌راند: برسیمه... خۆراک بێن!²

¹ لازم *lâzim* necessary; لاواز *lâwâz* thin; کز *kiz* limp; نه‌خۆش *nakhosh* ill; هیز *hez* power; سه‌ری که‌سینک *wa dast henânawa* to get back; وه‌ ده‌ست هه‌ینانه‌وه *twânâ* ability; توانا *twânâ* ability; سأل *sât* least; لانی که‌م *lân i kam* at least; له‌ ری دان *sar i kasek la re dâ* to disappoint s.o.; جارام *jârân* former year.

² وه‌ ئه‌ستۆ *asto* neck; ئه‌ستۆ *asto* neck; قه‌بوول کردن *qabût-kirdin* to agree to; مه‌رج *marj* stipulation; گرتن *wa asto girtin* to assume a burden; به‌خێو کردن *bakhew-kirdin* to look after, to take care of; زگ *zig* belly; هۆر *hoř* sack; بێن *bebin* bottomless; قوول *qût* deep; تیر بوون *terbûn* to get full; قۆره *qořa* whatever; ئاخنی ده *âkhnîn da* to stuff into; هه‌رچی *harchî* whatever; که‌له‌باب *kalabâb* rooster; په‌یتا په‌یتا *paytâ-paytâ* constantly; مریشک *tow i mirîshik* egg; بران *biřrân* to cease to exist; رۆژ له‌گه‌ل رۆژ *roz h lagat roz* day by day; قه‌د *fû-dân* to blow up; فوو دان *fû-dân* to blow up; قه‌له‌و *qataw* fat; بالاکردن *bâtâ-kirdin* to get taller; ته‌رخان کردن *tarkhân-kirdin* to set aside for exclusive use; چو گونجان *gunjân* to fit; هۆده *hoda* room; گه‌وره *gawra* large; چی کردن *che-*

READINGS

سەر ئەنجام پالەوان وای لیبھات میچی ژورە کە ی رووخاند و سەری وە دەر کەوت. ئەوئەندە زل و بالابەرز ببوو، خەلک لە ژیر پێیدا بوون. لینی دەترسان و زاتی نزیك بوونەویان نەبوو. سەر ئەنجام، یەك سأل دوای هات. خەلک هیجیان بە دەستەو نەما بوو. زگیان بە پشتیانەو نووسا بوو.^۱

— ئەی پالەوانی خاوەن شکو! ئەی پالەوانی پالەوانان! ئیتر ئەلوئەعدە ئەلوئەفا!^۲

پالەوان پیکەنی. دۆل و دەشت و چیا دەنگی دایەو. دواى ئەو خۆی راتەکاند. هەستایە سەر پێ. زەوی لە ژیر پێیدا دەلەرزى. هەتا لە گوند وە دەر کەوت، چەند خانووی رماند، چەند ژن و زاروك لە ژیر پێی دا تەقانەو. خەلک وە دواى پالەوان کەوتن. کاتی پالەوان گەیشتە پەنای بەردەکە، بە سووکی لە بەردەکەى روانی. مارەکان سەریان دەرھینا بوو. پالەوان بە توورە پێی یەو هەر دوو مارەکەى گرتن و خواردنی. دەنگی دەول و زورنا و چەپلە و شادی لە هەموو لایە کەو بەرزەو بوو. پالەوان دەستی خستە ژیر گاشە بەرد و ترکاندى. دەشت و چیا کەوتە لەرزە. گاشە بەردی هەتا سەرسەری هەلبەری و لە دۆلیکی قوولی هاویشت. خەلک لە شادی ئەو سەرکەوتنەدا هەلەدەپەڕین. پالەوان، دەستیکی بە زگیدا هینا. هەستی بە برستی کرد. لە جیگای بەتالی گاشە بەردەکەدا دانیشت. ماندوو ببوو. باوشکیکی دا. دوو مارە زەنگی یەکە سەریان لە زاری دەرھینا. پالەوان نەراندى:^۳

kirdin to build; *shash* six; *mâng* month; *paz* sheep; *bizin* goat; *gâ* cow; *harka* هرکه; *ba garû i ...dâ kirdin* to stuff down the throat of; *ba khabar hâtinawa* to come to enquire after s.o.; *narândin* نەراندى; *bîrsîm a* I'm hungry.

zîl زل; *rûkhândin* رووخاندن; *hûr* ژورور; *mîch* میچ; *zât i ... bûn* زاتی ... بوون; *tîrsân la* to be afraid of; *bâtâbarz* بالابەرز; *hugê* huge; *dwâ hâtin* دوا هاتن; *zîg ba pishtawa* زگ بە پشتەو نووسان; *nûsân* نووسان; *nûsân* for the belly to be stuck to the back, to be skin and bones.

“it's time to keep your promise.” (الوعدة الوفاء. *al-wa'da al-wafâ* (Ar.))^۱

dang- دەنگ دانەو; *dasht* دەشت; *dot* دۆل; *pe-kanîn* پیکەنین; *kho râ-takândin* خۆ راتەکاندن; *larzîn* لەرزین; *tîtaqânawa* تەقانەو; *zârok* زاروک; *rimândin* رماندن; *ba sûtî* بە سووکی روانین لە; *panâ* پەنا; *kawtin wa dwâ i* to fall in after; *kwîn* کەوتن وە دواى

SORANI KURDISH

— برسیمه... یاللا، زوو کهن... خۆراک... خۆراک.^۱

(۶) باسی ئەدەبی: پەخشان^۲

یوسف بابەکری

بێگومان کەم کەس هەیه له تەمەنی مندالی خۆیدا حکایەتە کۆن و لەمێژینەکانی کوردی له دایەپیره و باب و دایک و کەس و کاری خۆی نەبێستبێ و ئیستاش زۆری له بیر نەماین. حکایەت له ئەدەبیاتی جهمان دا مێژوی لەمێژینە هەیه و له ئەدەبیاتی کوردی دا هەرودەر. زۆریە زۆری ئەم حکایەتانه نەنووسراوە و له دەس چوون. ئەوهی ماویشە سینگ بە سینگ و دەستاودەست گەییووتە بەرە ی ئەمرۆ. دیارە لەو دەستاودەستی و ئێرە و ئەوی کردنەدا ئالوگۆری زۆریان بە سەردا هاتوو و بۆ ئەوهی چی دیکە سەرگۆیلاکیان تیک نەشکی، پێویستە بنووسرێنەوه و له چاپ درێن و بلأو بکرینەوه. ئەوهش پێداویستی بە کار و تیکۆشان و لیکۆلینەوهی دلەندانی ئەدەبی کوردی هەیه.^۲

rwânîn la to look deprecatingly; *tûrâi anger*; نوورەیی; *dawl u zuřnâ* drums and clarions; *chapla* applause; *barzawa bûn* to be raised (voice, sound); *dast khistinà zher* to stick the hand under; *nirkândin* to grunt; *kawtinà larz* to start to shake; *hatâ sarsarî* altogether; *hat-bîrîn* to cut loose, uproot; *hâwîshîtin (hâwezîh-)* to toss; *hat-pařîn la shâdî' dâ* to jump for joy; *sarkawtin* success; *hast-kirdin* to feel; *birsetî (= bîrsiyatî)* hunger; *batât* empty; *bâwîshk-dân* to be tired; *mândû* tired; *dâ-nîshîtin* to sit down; *zâr* yawn; *narândin* to yell.

yâtâ c'mon; *zûu kirdin* to be quick.

^۲ له «سروه» ۴:۳۲ (۱۳۶۷): ۱۰-۱۱ وەرگیراو.

begumân without doubt; *taman* age; *kam kas haya* there are few people; *mindâtî* childhood; *hikâyat* tale; *kon* old; *lamezhîna* ancient; *dâyapîr* grandmother; *kas u kêr* people, kin; *la bîr mân* to remain in the memory; *adabiyât* literature; *jihân* the world; *mezhû* history; *harwatir* even more so; *zorbâ i zor* the great majority; *la das chûn* to be written down; *nûsrânawa* to be written down; *la das chûn* to be written down.

SORANI KURDISH

نیوهروکی حکایهت زور قورس و پتهو نیه و له باری زانیاری بهوه کهمهوینه و زورتر له سهر ژیان و کار و ئاکاری بالنده و زیندهوهردا ساغ بوتهوه. بالنده و گیاندارى دیکه قارهمانی سهرهکین. ئەگەر جار و بار ئادهمیزادیک ریی ده رووداووهکانی حکایهت کهوت، نهخشی دهرهجه دوو یا سیی ههیه. له حکایهتدا ههمیشه بهرههمیکی کومهلایهتی یا ئەخلاقی ههیه که ده بهکیک له قارهمانهکانیدا رنگ ده داتهوه و دهپتته سهرمشق. حکایهت بو مندالان زور سهرنجراکیشه و دهتوانین وهک ئامرازیکی بارهینان کهلکی لی وهرگرین. گیاندارى نیو حکایهت ههر یهکهی نموونهی چهشنه ئەخلاق و ئاکارن: ریوی نیشانهی فیلبازی، پشیله نیشانهی سپلهی و بیسفهتی و سهگ نیشانهی وهفاداری و بهئهمهگیه. حکایهت ئەندازه و بارستایی دیاریکراوی نیه و کورتی و دریزی بهکهی به دهست دارێزهرهکهیهتی^۱.

(۷) تهرم^۲
فههاد شاکهلی

له زیندانی تهنهایمهوه تا چاو برکات
دهشتی بیکه ناری بیدهنگیه.
بهفر گرتوویهتی.

^۱ newarok contents; قورس qurs fixed; پتهو pitaw firm; له باری la bâr i for the purpose of; ئاکار âkâr kamhawen unproductive; زانیاری zânyârî science; زیندهوهردا zînewar animal; ساغ sâgh sound; سهرهکی sêrehkî conduct, morals; بالنده bândînda bird; زیندهوهردا zînewar animal; ساغ sâgh sound; سهرهکی sêrehkî sarakî main; ئادهمیزاد âdamîzâd human being; نهخشی nakhsh role; دهرهجه deraja class; ههمیشه hamîsha always; بهرههم barham produce; کومهلایهتی komatâyatî social; ئەخلاقی akhlâqî moral; سهرمشق sarmashq lesson; رنگ دانسهوه rang-dânawa to color; سهرنجراکیش sarinjîrâkesh attractive; وهک wak as; ئامراز amraz instrument, tool; بارهینان bârhenân upbringing, education; کهلکی کهلک war-girtin la to benefit from; گیاندار gyândâr animal; نموونه nimûna example; ئەخلاقی akhlâq morals; فیلبازی fetbâzî trickery; پشیله pishîla cat; سپلهی sîplât infidelity; بیسفهتی besîfatî disloyalty; سهگ sag dog; وهفاداری wafâdârî fidelity; بهئهمهگی baamagî faithfulness; ئەندازه andâza length; بارستایی bâristât size; دیاریکراو dyârîkirâw set, determined; کورتی kurtî shortness; دریزی drezhî length; دارێزهر dârezhar formulator.

^۲ له فههاد شاکهلی، «بونی تاریکی» (Spånga, Sweden: APEC, 1997)، ۹۳-۹۹ وهرگیراو.

READINGS

بەم شەوگەرە

ھاواری وەك لوورە دەنگ دەداتەووە.

ھاواری بەندییەكە تاك و تەنیا.^۱

ئەو چەند رۆژەى سەرەتا باشتەر بوو، بەلام ئەو ئەو ئەم بەیانییەووە تەرمەكەى باوكم بۇنى كەردوووە. زۆر ناخۆشە، زۆر زەحمەتە بەو شەوئە بەس باوكم بكەم، باس تەرمەكەى بكەم، بەلام چى بكەم؟ واىە. ئىستا ئەو تەرمىكە بۇنىشى كەردوووە. بۇنەكەى هى ئەو نىيە پىاو خۆى لى نەبان بكات و گوئى نەداتى. بۇنىكى تىژ و لىنج و قورسە. وا هەست دەكەم گەرووى لى پەر بوووە و بە ناو دەمار و رەگ و ماسوولكەكانىشما پەخش دەبیت. من دلنیا ئەم بۇنە بۆكەسىكى تر زۆر قورسترە، زۆر ناخۆشترە. من لەبەر ئەوئە تەرمى باوكە، ناتوام، ناویرم لە دلەووە بلیم بۇنەكەى واىە. بیجگە لەووش من ناچارم لەگەل ئەم بۇنەدا، لەگەل ئەم تەرمەدا بژیم، بەلام كەسىكى تر دەتوانى لى دووریکەوئیتەووە و خۆى رزگار بكات. كەس نایى بە زۆر خۆى بە بۇنىكى وا وپ و كاس بكات.^۲

لە سەرەتادا هەر تەرمىكە بوو، تەرمىكى وشك و رەق، كە تا دەهات قورستر

^۱ *tarm* corpse; زیندان *zîndân* prison; تەنیا *tanhât* loneliness; تا چاو برکات *tâ châw* *biř kât* as far as the eye can see; بىكەنا *bekanâr* unlimited; بىدەنگى *bedangî* silence; ھاوار *hâwâr* shawgâr nighttime; شەوگار *shawgâr* cry; لوار *lûra* growl; لوورە *lûra* cry; باندى *bandî* prisoner; تاك *tâk* solitary.

^۲ بۇن كەردن *bayânî* morning; بەیانى *awatâ* there, *voilà*; سەرەتا *saratâ* beginning; *bon-kirdin* to smell; ناخۆش *nâkhosh* unpleasant; زەحمەت *zâhmat* difficult; *shewa* manner; نەبان كەردن *hi* really; باس *bâs i ... kirdin* to discuss s.th.; ... كەردن *nabân-kirdin* to ignore; گوى دانە *gwe-dânâ* to pay attention to; تىژ *tîzh* sharp; لىنج *lînj* cloying; قورس *qurs* heavy; هەست كەردن *hast-kirdin* to feel; گەروو *garû* throat; دەمار *damar* vein; رەگ *rag* artery; ماسوولكە *mâsûlka* sinew; پەخش بوون بە ناو *pakhsh-bûn ba nâw* to spread through; دلنیا *dînyâ* convinced; لەبەر ئەوئە *labar awat* because of the fact that; ویران *wêrân* to dare; لەووش *la dîtawa gotin* to say to oneself; *bejiga l'awa'sh* nonetheless; ناچار *nâchâr* (+ subj.) obliged to; ژى *zhîn (zhî-)* to live; دوور *dûr-kirdinawa* to get rid of; رزگار كەردن *rizgâr-kirdin* to save; كەس نایە بە زۆر *kas nâyê ba zor* (+ subj.) no one could be forced to; وپ *wîř* dizzy; كاش *kâs* faint.

SORANI KURDISH

وگرانتەر ده‌بوو و له هه‌لگرتن نه‌دههات. زۆری ماندوو کردم، مه‌رگم به چاوی خۆم
 بی، به‌لام هه‌ر چۆنیک بێ گه‌یاندمه ئێره، گه‌یاندمه ئەم جیگایه. ئەه‌ی له ئێسته به
 دواوه چی بکه‌م؟ چی له‌و بکه‌م و خۆم چی بکه‌م؟^۱

ئهو ئیوارهی که‌وتینه‌ی ری باوگم رێگ و سڤ و ساغ بوو. هه‌یچ نیشانه‌یه‌کی
 نه‌خۆشی و ماندووبوونی پیوه‌ دیار نه‌بوو. خۆی هه‌ستی به‌ هه‌یچ نه‌ده‌کرد و منیش
 هه‌یچی وام تیا به‌ دی نه‌کرد. نازام بۆ چی پیی خۆش بوو سه‌ر له‌ ئیواره‌ بکه‌وینه‌ ری.
 من هه‌زم ده‌کرد به‌ر به‌یانیه‌کی زوو ده‌چین و یه‌که‌م رۆژه‌که‌مان رۆژیکی درێژ بێت و
 چه‌ند قوناخیکێ باش بپین. ئەو به‌ جۆریکی دیکه‌ بیری لێ کردبووه‌وه. نه‌خشه‌که‌ی به
 جۆریکی دیکه‌ دانا‌بوو. ده‌بویست یه‌که‌م رۆژ زۆر ماندوو نه‌بین، ئیواره‌که‌ی بکه‌وینه
 ری و دوا‌ی پینج شه‌ش سه‌عاتی خۆمان بکه‌یه‌نینه‌ ئەشکه‌وته‌که‌. ئەو شه‌وه‌ له‌وی
 به‌یه‌نه‌ سه‌ر. ئەو یه‌که‌م رۆژی بۆ خوراهینان، بۆ مه‌شق دانا‌بوو، بۆ ئەوه‌ی پی و پلمان
 رابێت و له‌ هه‌موو روویکه‌وه‌ خۆمان بۆ ئەو رێگه‌ دوور و درێژه‌ ئاماده‌ بکه‌ین. جا به
 راستی باشیشی بۆ چوو‌بوو، چونکه‌ ئەگه‌ر وامان نه‌کردایه، ئەگه‌ر وه‌ك من بیرم لێ
 کردبووه‌وه، وامان بکردایه، ده‌فه‌وتاین. هه‌ر یه‌که‌م رۆژ به‌ ته‌واوی ماندوو ده‌بووین و
 رێگه‌که‌ چاوترسینی ده‌کردین، به‌لام بیره‌که‌ی ئەو ئەوه‌ بوو که‌ یه‌که‌م رۆژ خۆمان به
 ته‌واوی له‌ قه‌ره‌ی سه‌ختی و زه‌حه‌تییه‌که‌ ناده‌ین، ناچین به‌ گژ ئەو رێگا درێژه
 زراوتوقینه‌دا، ته‌نیا خۆمان تاقی ده‌که‌ینه‌وه‌ و چاو و لاق و ده‌ست و پشتان، هه‌موو
 گیانمان راده‌هینین و خۆمان بۆ رۆژی دواتر و بۆ رۆژه‌کانی دواتر ئاماده‌ ده‌که‌ین.^۲

^۱ *tâ dahât, ...tir dabû as time went on, it kept getting more ...*; تر ده‌بوو; *raq stiff*; ره‌ق; *wishk dry* و شک
 ماندوو; *hat-girtin to pick up* هه‌لگرتن; *girân heavy* گران; *mândû-kirdin to make tired* کردن
har chonêk be somehow or other; هه‌ر چۆنیک بێ; *bînîn to see*; بینین; *marg death*; مه‌رگ; *la esta ba dwâwa from now on*.
 له‌ ئێسته به‌ دواوه

^۲ *kawtinà re to start out*; کاتینه‌ ری; *rek in order, all right*; رێگ و سڤ و ساغ; *hail and hearty*
ba dî kirdin to observe; به‌ دی کردن; *tyâ in him*; تیا; *nakhoshî illness* نه‌خۆشی; *dar-chûn to go out* ده‌رچوون
bar bayân i zû early in the morning; به‌ر به‌یانی زوو; *dre:h long* درێژ; *qonâkh halt (on a journey)*; بێر
bîr-kirdinawa la to have an idea about; نه‌خشه‌ دانان; *nakhsha dâ-nân to make plans*; نه‌خشه‌وت
sa'ât hour; سه‌عات; *kho gayândinà to get oneself to*; خۆ گه‌یاندمه

READINGS

ئەمەيش، ئەم بېرەيش دادى نەداين. ديسان ھەر تيا چووين. ديسان ھەر ھەموو شتيكمان لى تيك چوو. لە راستيدا ئەو خۆى تيا چوو، من نا. ئەوھى بە خەيالى كەسماندا نەدەھات و نەھاتبوو رووى دا. بېرم لە ھەر شتيك كەربېتەو، بېرم لە مردن، مردنى باوكم، نەكەردبووھە. دەلیم ئەو تيا چوو، بەلام بە راستى ئەوھى تيا چووھە منم، نەك ئەو. ئەو مرد و رزگارى بوو، بەلام ئەوھە منم كە ھەرچى بارى گرانى ئەم دنيايە ھەيە بە سەر شانمەوھە. ئەوھە منم كە سەرى دنياىم لى ھاتۆتە يەك و نازانم چى بكم. جياوازىيەكە بە رووالەت ئەوھە: ئەو مردووه و من زىندووم، بەلام سەد خۆزگەم بە خۆى، سەد خۆزگە بە ھەموو مردوويەك، بەس نىيە يەكجارە دەمریت و تەواو. منيش بە ناخىرى گياىم زىندووم و دەژيم، كەچى ئەوھى ھىوا بى لە دلما نىيە، ئەوھى رووناكى بى لە ھىچ لاينكەوھە ناينم و بە دى ناكەم.

باوكم زور زوو مرد. باوهرم نەدەكرد ھەروا زوو مەرگ بەرىنى بگرى و تەنگى پى ھەلچنى. باسى تەمەنى ناكەم، باسى ئەوھە دەكەم كە زوو لە پەلوپۇ كەوت و تەواو بوو. بۆ تەمەن بەشى خۆى تەمەنى ھەبوو. لە شەست بەرەو ژوور بوو. ساردى و گەرمى ژيانيشى زور دىتبوو. ئەم جارە زور بەرگەى نەگرت. رۆزى پىنجەمان بوو. بۆ

cave; *birdinà sar* to spend (time); *kho rà-henân* to get oneself into shape; *mashq* practice; *pe* foot; *pil* toes; *râ-bûn* to become accustomed; *rega* road; *âmâda-kirdin* to make ready; *ba râstî* really; *ba* بە تەواوى *fawtân* to be exhausted; *bâsh chûn bo* to go well for; *châwtirsên-kirdin* to teach a lesson; *qara i tawâwî* completely; *qara i* anywhere near; *sakhtî* hardship; *kho dân la* to subject oneself to; بە گز *zîrâwtoqîn* galling; *ba gîzh ...dâ chûn* to tangle with; *tâqî-kirdinawa* to test; *lâq* leg; *pisht* back; *gyân* body.

dâd-dân to work out for; *dîsân* again; *tyâ-chûn* to go away, to be gone; *tek-chûn la* to go wrong for; *khayât* imagination; بە *ba khayât i ...dâ hâtin* to occur to the mind of; *rû-dân* to happen; *nak aw* not him; *bâr* load; *dinyâ* world; *shân* shoulders; جياوازی *sar i dinyâ hâtinà yek la* for the world to collapse around; *gyâwâzî* difference; *ba ruwâtat* obviously; *sad khozga* "a great pity"; *bas* enough; *ba nâkher i gyân* unwillingly; *kachî* but; *rûnâkî* brightness.

SORANI KURDISH

شەوێهکەى باوكم مرد. ئەگەر ئەو شەوێه مابایه و بگه‌بشتایه‌ته رۆژ، پێمان دەنایه رۆژی شەشەم، بەلام ئەو ئەو شەوێه تەواو بوو. مردنەکەى کۆتوپر بوو. رۆژانی سەرەتا زۆر باش بوو، زۆریش بەگور بوو. تەنیا دوا رۆژ، رۆژی پێنجەم، ماندوویی پێوه دیار بوو. هەستم کرد وەك جارێان هەنگاو نانێ و پێش ناکه‌وێ. جاروبار راده‌وستا و پشووێهکی باشی دەدا و ئەوجا دەکەوتەوه رێ. من له‌بەر دلی ئەو پێشی نەدەکەوتم، نەمدەویست هەست بەوه بکات که دەزانم ماندووه. منیش خۆم دوا دەخست و هەنگاوم شلتر دەکردەوه. خۆراوایه‌کی دره‌نگ بوو. لامان دایه‌ شییوێکی قوول. ئاسوی خۆرنشین سوورایی لێ برابوو. دەبوو راوه‌ستین، دەبوو چاو بگێڕین بۆ جیگه‌یه‌کی وا شەوێهکەى تێدا بیهینه‌ سەر. رۆژانی دیکه‌ش هەر وامان کردبوو. ئەو ئیواریه‌ باوكم وەك جارێان نەبوو. رەنگی تیکچوو بوو. که له‌ پەنای کەنداله‌کەدا دانیشترین هەناسه‌یه‌کی قوولێ هەلکێشا و هیچی نەوت. دەمزانی ژان و خەمیکی زۆر و گه‌وره‌ له‌ دل و دەروونیدا پەنگی خواردۆته‌وه، بەلام ئەو له‌وانه‌ نەبوو زه‌بوونی و بیده‌سته‌لاتی به‌ینی به‌ رووی خۆیدا. زۆر هەولم له‌گه‌لی دا پارووه‌ نانێك بخوا، قومێ ئاو بخواته‌وه. هیچی نەویست. وتی «تۆ نانی خۆت بخۆ. من ئێستا هیچم پێ ناخوری.» نەگه‌یشته‌ به‌یانی. هەر ئەو شەوێه و هەر له‌و جیگه‌یه‌دا مرد. مردنەکەشی زۆر سەیر بوو. من که‌سم نەدیوو و

بمیری.^۱

^۱ *bâwař-kirdin* to believe; *barben-girtin* to grab by the throat; *la* له‌ پهلوی کەوتن; *taman* ته‌مەن; *tang hat-chinîn ba* to squeeze tightly; *la palupo kawtin* to be unable to endure any longer; *ba aw zhûr la* on the other side of; *sârdî u garmî i zhyân dîtîn* to experience ups and downs in life; *barga-girtin* to resist; *kutupîr* quick, sudden; *bagûr* strong; *mândwetî* exhaustion; *wak jârân* as before; *hangâw-nân* to take a step; *pishû-dân* to take a breath; *labar dît i* in order not to hurt the feelings of; *kho dwâ-khistin* to keep behind; *hangâw shil-kirdin* to slow down one's pace; *khôrâwâ* sunset; *dirang* late; *lâ-dânà* to camp in; *qût* deep; *âso* horizon; *khornishîn* sunset; *sûrât le-bîrân* to take on a red tinge; *châw-ge'ârân bo* to look around for; *tek-chûn* to be changed, different; *panâ* shelter; *witîn* (variant of *kandât* hill; *hanâsa hat-keshân* to draw a sigh; *witîn* (variant of *gotîn*) to say; *zhân* pain; *kham* grief; *darûn* interior; *gôtin* to say;

READINGS

كە پياۋنيك دەپى بە رۇژنيك يېرى، بەلام لەو رۇژەۋە كە باۋم مردوۋە نەمتوانيوە زۇر برۇم. كە پىكەۋە بوۋين چاك دەرۋىشتىن و رىگەمان دەبرى. ئىستا ئەۋە بە من ناكرى چونكە تەنيام. ئەگەر بلىم لەبەر ئەۋەى تەنيام باش نارۇم، رەنگە راست نەين: لە لاپىكەۋە لەبەر ئەۋەى پياۋ كە تەنيا يىت سەلتەزەلام بى، سووكتەرە و دەپى باشتەر پروا و دوا نەكەۋى؛ لە لاپىكى دىكەشەۋە چونكە تەنيا نىم، ئىستاش خۇم و باۋم پىكەۋەين، ھەر وەك رۇژى يەكەم و وەك ئەۋ پىنج رۇژەى پىكەۋە دەھاتىن، بەلام ئىستا ئىتر باۋم خۇى نىە، بەلكە تەرمەكەيەتى، تەرمىك كە بۇنىشى كىدوۋە و دەپى ھەلىشىبىگرم تا دەيگە يىنە شوينىك، جىگايەك. ئەۋە چوار رۇژە من و ئەم تەرمە رى دەكەين، چوار رۇژە بە ريوەين، بەلام ئەۋەى لەم چوار رۇژەدا برىومانە، چوار رۇژەى نىە. رەنگە بە ھەموۋى ئەۋەندەى رۇژەرىيەك رىگەمان نەبرىپى. نا، رەنگە بە ھەموۋى ئەۋەندەى رۇژەرىيەك رىگەم نەبرىپى. ئەۋەى رى دەكا ھەر مەم، نەك باۋم. ئەۋ تازە تەرمىكە و ناتوانى رى بكا. تەرمىكە و بۇنىشى كىدوۋە، بەلام من دەپى ھەم خۇم رى بكام، ھەم تەرمەكەى باۋكىشم ھەلگرم و ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ لەم شوينەۋە بۇ ئەۋ شوينى بگويزمەۋە.^۱

(۸) پاشاى ھەوت كۆرە^۲

محمد ھەمە صالح توفيق

دەگىرئەۋە كە لە زەمانىكى زۇر كۇندا پاشايەك دەپى. ژئەكەيشى بارى ھەملى دەپى. وا دىتە پىشەۋە پاشا سەفەرىكى دوور و درىژى دەكەۋىتە بەر. لەبەر ئەۋە بە كۆرە گەۋرەى جى نشىنى خۇى دەلى: «كۆرم، ئەگەر ئەم سىكەى دايكت كۆر بوو، ئەۋە

بە من: *châk* well; چاك: *rozha re a day's journey* رۇژەرى; *rega birîn to travel* رىگە برىن^۱; *ba min nâkire* I can't do it; ناكرى; *rang a it's possible* رەنگە; *sattazalâm* solitary traveller; سەلتەزەلام; *ham...ham both...and* ھەم...ھەم; *batka* rather; بەلكە; *sûk* light; سووك; *hangâw ba hangâw* step by step; ھەنگاۋ بە ھەنگاۋ; *gwâstinawa gwez-* to move, transport.

^۲ لە محمد ھەمە صالح توفيق، «چىرۋكى بەر ناگردانى كوردەۋارى» يەۋە ۋەرگىراۋە.

SORANI KURDISH

شه و چهره و ئاهه نگیکی بی ئەندازی بو بگیرن. ئەگەر کچ بوو، ئەوه به نهینی بیبه بو چۆله وانیهك بیکوژه.^۱

پاشا ئەم راسپیرییه دهکا و دهروا. ژنه کهی له پاش تهواو کردنی نو مانگه و نو روژه سکه کهی دادهنی و کچی دهی. کوری پاشا بو ئەوهی راسپارده کهی باوکی به جی بیئی، مه لوتکه هه لده گری و روو دهکاته چۆله هوانی یهک. لهو ناوه دا ئاشیک دهی و به ریکهوت ژنی ئاشه وانیش ئەو شه وه مندالیک به مردووی دهی. کوری پاشا منداله که ده داته مالی ئاشه وان و ژنه کهی له جیاتی منداله مردووه کهی دهیگریته خوی و به خوی دهکا.^۲

سال دی و سال دهروا. کچه گوره دهی و دهکاته ته مەنی به شوودان. روژیکیان پاشا ده جی بو راو و شکار و ری ده که ویته گوزهری ئەو ئاشه و له وی چاوی به کچی ئاشه وان ده که وی. کچی چی؟ هینده جوان بوو، نه بکهی نه بخوی هه ر ته ماشای سای گهردنی بکهی! پاشا ده سه جی به تیری ئە شتی کچه گرفتار دهی و هه ر له ویدا خوازی بیی کچه له ئاشه وان دهکا. هه ر چه نده وه زیرو ده ست و پیوه ند ده یانه وی په شیانی بکه نه وه، هه یج سوودی نای. کوری پاشا که به مه سه له که ده زانی زور هه ول ده دا باوکی له م که لکه له ی ژن هینانه وازی بیی و پیی ده لی «با به تو یه کی پاشا و پاشازاده، چیت داوه له ماره کردنی کچه ئاشه وانیک؟ کهی ئەم کاره لایه تی پایه و مه قامی تویه!؟» به لام باوکه هه یج شتیک له بریاری خوی نه یهینا به خواره وه و وتی «خوا یه که و نای به دوو.

باری ههمل: *zamân* زمانه; *hawtkuřa* with seven sons: ههوت کوره; *pâshâ* king: پاشا;
bâr i haml pregnancy; *hâtinâ peshawa* to happen: هاتنه پیشه وه; *jenishîn* successor;
ئاههنگ گیران; *shawchara* celebration: شه و چهره; *sik* child in the womb: سک
âhang-geřân to hold a celebration; *beandâza* unlimited; *kich* girl: کچ
ba nihenî in secret; *kushtin kuzh-* to kill: کوشتن (کوژ).

sik سک دانان; *mâng* month: مانگ; *râsperi-kirdin* to make a directive: راسپیری کردن;
dâ-nân to give birth; *râspârd* task, charge: راسپارد; *ba je henân* to carry out;
malotka infant: مه لوتکه; *âsh* mill: ئاش; *ba rekawt* by hapstance: به ریکهوت;
âshawân miller; *mindâtek i ba mirdût* a stillborn child: به مردووی; *ta jyât i* in place of;
bakhew-kirdin to take care of: به خوو کردن.

READINGS

هیناومه و دهینیم.»^۱

کوره چی بکا؟ ناچار نهینی مهسههکهی له لا درکاند و پاشا بهمه زور تیکچوو و فهرمانی دا ئەم کورهی و کچهکهی هەر دوویکیان شاربهدهر بکرین. برا و خوشک بهکی سواری و لاخیک بوون و چیمان پیویست بوو بردیان و له ولات و مهملهکهتی باویکیان دههچوون. کهم یان زور رویشتن کهس نازانی خوا خوئی نهی تا ریمان کهوته شاریک. تهماشایان کرد. شماره مات و خاموشه و خهلهکهکهی دهلیی خوئی مردویان به سهردا کراوه. ئەمانیش له ماییک لایان دا و له پاش کهمییک ههسانهوه کوره له خانهخوئی پرسن: «مامه، بو چی شمارهکهتان بهم جووره خهمناک و ماته؟»^۲

خانهخوئی وهلامی دایهوه: «کوری خوم، ماوهیهکه تووشی بهلایهک بووین و گرفتاری دهردیکین. هههچهند دهکهین تیار ناکری. ئەژدیهپایهک سههراوهی ئاوی شمارهکهی لی گرتووین و ههه رۆژه داوای کچینکمان لی دهکا بیخوا و ئەو جا ئاومان بو

که; *râw u shikâr* hunting; شوو دان *ba shû dân* to get (a female) married; *kawtinà guzarî* to pass by; *na bikay na bikhoy, har tamâshâ i sâ i gardinî bikay* a common expression in story-telling for being mesmerized by beauty; *dasbaje* immediately; *fîr* arrow; *giriftâr-bûn ba* to be struck by; *ashq* love; *îrudast* underling; *pewand* connection, kin; *pashimân-kirdinawa* to make s.o. change his mind; *sûd* profit; *masala* matter; *katka* wish, desire; *zhin-henân* to marry a woman; *wâz-henân la* to dissuade from; *pâshâzâda* son of a king; *mâra-kirdin* to marry; *lâyaq* appropriate; *pâya* rank; *maqâm* station; *la biryâr henânâ khwârawa* to make s.o. change a decision.

nâchâr helpless to do anything else; *la lâ dirkândin* to make public; *farmân-dân* to order; *tek-chûn la* to get angry with; *shârbadar-kirân* to be exiled; *birâ* brother; *khwishk* sister; *sawâr-bûn* to mount; *wilâkh* pack horse; *mamlakat* country; *kam yân zor royshtin kas nâzâne, khwâ khoy nabe* 'nobody but God knows how far they went,' a common expression in story-telling; *tamâshâ-kirdin* to look; *mât u khâmosh* in stunned silence; *khoî i mirdû ba sar'dâ kirân* to have ashes of mourning for the dead on the head, to be in deep mourning; *lâ-dân la* to take shelter in; *kamêk* a bit; *hasânawa* to rest; *khânakhwe* master of a house; *kamêk* a bit; *khâmosh* master of a house; *khâmâk* grieving; *mât* stunned.

SORANI KURDISH

بەر دەداتەو. مائمان ویران بووه و کەسەن بە دەستەو نەماوه.^۱

کۆرە وتی: «باشە، مامە، سبەینی نۆرە کێ یە؟»

«سبەینی نۆرە کچی پاشایە! بۆیە دەینی شار وا بە جاری مات و خامۆشە.»

بۆ سبەینی تەواوی خەلکی شار بە پیاو و ژنەو گرد بوونەو و بە رەو سەرچاوی ناو کە رویشتن. کۆرە تەماشای کرد: وا کچی پاشایان رازاندوو تە و بۆ لای ئەژدییاکە دەبەن. زۆری لا سستم بوو ئەم کچە شوخ و جوانە دەرخواردی ئەژدییاکە کچی چەپەل بدری. لەبەر ئەو چوو پێشی لە کچی پاشا گرت و وتی: «راوەستن! من کێشە ی ئەم ئەژدییاکە چارەسەر دەکەم و لە ناوی دەبەم!» هەرچەندە خەلکە کە پێیان وت «باوکم، تۆ جوانکەیت و هیچت پێ ناکرێ. لییان گەڕێ. با، بە دەردی خۆمانەو بە بتلینەو» بەلام کۆرە قسە کەسی نەگرتە گۆی و هەستا دوو تیغی راست و چەپ لە خۆ دا و بەرەو رووی ئەژدییاکە چوو و وتی: «مەلعوون، بۆ کۆی لە دەستم دەر دەچیت؟ تۆ زالمیت و منیش زهوالی تۆم.»^۲

ئەژدییا لە توورە پێ دا چاوی پەرییە تەوقی سەری و پەلاماری کۆرە ی دا و لووشی کرد، بەلام تیغەکان لەم لا و لەو لاه ئەژدییا پاشان هەلدەری و کۆرە لەو سەرەو بە سەلامەتی هاتە دەرەو و ئەژدییا پاشان لەو ناو دا هەلتروپی.^۲

تیار کران *dard* trouble; دەرد *giriftâr i beset* by; گرفتاری *watâm-dân* وەلام دان^۱ *tîmâr-kirân* to be remedied; ئەژدییا *azhdîhâ* dragon; سەرچاو *sarchâw* spring; ئاو *âw* water; بەردانەو *dâwâ-kirdin la* to demand from; داوا کردن لە *le-girtin* to block; لینگرتن *bar-dânawa* to release; ویران *werân* destroyed.

بۆ سبەینی *bo sbayne* upon the morrow; نۆرە *nora* turn; سبەینی *sbayne* tomorrow;^۲ تەواوی *tawâw i* all of; گرد بوونەو *gird-bûnawa* to assemble; رازاندن *râzândin* to bedeck; سستم *sitam* unjust; شوخ *shokh* comely; دران *drân* to be given to; دەرخواردی *darkhwârd i ... drân* to be given to; چەپەل *chapał* filthy; پێش گرتن لە *pesh-girtin la* to stand in front of; راوەستن *râ-wastân* to stop; چارەسەر کردن *chârasar-kirdin* to resolve; ناو بردن *la nâw birdin* to get rid of; جوانکە *jiwânka* adolescent; گەران لە *gařân la* to leave alone; تەلانەو *tilândinawa ba ...awa* to deal with; گۆی *girtinà gwe* to listen to; تیغ *tîgh* blade; راست *râst* right; چەپ *chap* left; مەلعوون *mal'ûn* accursed; زالم *zâtîm* tyrant; زهوال *zawât* destruction.

توورە پێ *tûrâi* anger; چاوی پەرییە *châw pařînà* for the eye to light on; سەر *tawq a sar* top of the head; پەلامار دان *palâmâr-dân* to snatch; لووش کردن *lûsh-kirdin* to swal-

READINGS

خەلکە کە ھەموو کەوتنە خوۆشی و ئافەرین کردنی کۆرە. لەو کاتەدا کچی پاشا کە خەریک بوو لە خوۆشییاندا شاگەشکە بێ، ھەر دوو دەستی ھەلژەندە خوۆینی ئەژدیھاکەدا و کیشای بە پشتی کۆرەدا بو ئەو ھە لە دواییدا بێناسیئەو ھ.

ئەو رۆژە لە شاردا بوو بە خوۆشی و ئاھەنگ گێران، و پاشا فەرمانی دا کچی ئەم چاکە و پیاو ھتی یە لە گەل کردوو، با بێ خەلاتی بکا. زۆر کەس دەچوون و خوۆیان ھەلژەندە کیشا کە گوا یە ئەوان ئەو ئازایەتی و پالەوانی ئی بە یان کردوو، بە لام کچی پاشا ھەموو یانی بە درۆ خستەو ھە چونکە ئەو کەسە کە رزگاری کردبوو نیشانە کرابوو. لە شاردا کەس نەما نایەت، تەنیا کۆرە نە بێ کە لە پەری شار ھو ھە گەل خوشکە کە یدا خانوویەکیان بە کری گرتبوو. پاشا فەرمانی دا ئەویشیان بردە بەردەمی و کاتی کچە نیشانە کە ی بینی ناسی بەو ھە و وتی: «بابە، ئەمە یە ئەو پالەوانە ی من و شاریشی رزگار کرد.»^۲

پاشا زۆر ریزی لی نا و سوپاسی کرد و پینی وت: «کۆرم، بخوازە لە مالی دنیا چیت دەوی، با خەلاتت بکەم و من قەت لەم چاکە یە ی تو دەر ناچم.»
 کۆرە ھ لە وە لامدا وتی: «پاشام سەلامەت بێ، با خەلاتە کە بێنی بو دوای.»^۲
 لە پاش بە یینی ک رۆژیکیان کۆرە دەچی بو راو و شکار و خوشکە کە ییشی دەچیتە

ھەلژۆین: *ba salāmâtî hâtînâ darawa* to emerge unscathed; *hat-tropîn* to drop dead.

khwen خوۆین; *hat-zhandin* ھەلژەندن; *âfarîn-kirdin* ئافەرین کردن;
 blood; *nâsîn* ناسین to recognize.

خەلات کردن; *pyâwatî* پیاو ھتی; *âhang-geřân* ئاھەنگ گێران;
khatât-kirdin to reward; *kho hat-keshân* خو ھەلکیشان to present oneself;
ba diro khistinawa to give the lie to; *nishâna-kirân* نیشانە کران to be marked;
kas namâ nayet there was no one left to come (the *na-* in *nayet* is pleonastic); ...
 تەنیا *tanyâ...nabe* only; *pař i shâr* پەری شار; *ba kire girtin* بە کری گرتن;
birdinâ bardam بردنە بەردەم; rent, hire;

rez-girtin la to pay respect to; *supâs-kirdin* سوپاس کردن; *qat* قەت
 (+ neg.) in no way; *dar-chûn la* to repay; *pâshâm salâmât* پاشام سەلامەت بێ
bo dwât بو دوای; *be hail to my king*;

SORANI KURDISH

سەر بیری ناو حەوشە کەیان ئاو هەلگۆزیت، تەماشای دەکا: دیویک له بنی بیرە کەوه بانگی دەکا و دەلی: «دەستم دامینت، بەلکوو لەم بیرە دەرم بینیتە دەرەوه.» کچەش پەتییکی بۆ شوڤر دەکاتەوه و دەری دەهینیتە دەرەوه و خزمەتییکی باشی دەکا و جل و بەرگ و خواردنی بۆ دابین دەکا. دیوه زۆر سوپاسی دەکا و نیازی دەبی مالتاواپی بکا و برۆا، بەلام کچە دەلی: «بە هیچ شیوه یەك ریگەت نادەم برۆیت، و دەبی دەستم لەگەڵ تیکەل بکە. دەنا، بە کام دەلیم لەت و پەتت بکا.» دیوهش بە ناچاری دەستی لەگەڵ تیکەل دەکا و لە ئەنجامدا کچە سکی پر دەبی و تا دی رەنگی زەرد و لاواز دەبی. هەرچەند براکە ی پیی دەلی: «خوشکم، چیتە؟ و بۆ چی وات لێهاتوووە؟» ئەمیش لە وەلامدا دەلی: «چی بکەم، براگیان؟ نەخۆشم و کاری خوایه!»^۱

ئەوجا لە پاش نۆ مانگە و نۆ رۆژە کۆریکی دەبی و بە دیوه دەلی: «تەگبیر چی یه؟ براکەم پیمان بزانی هەر دوکمان دا دەپاچی!» دیوهش دەلی: «بە خوا، مەگەر هەر خۆت چاری بۆ بدۆزیتەوه.» کچەش دەلی: «تۆ ئەم مەلۆتکە یه بێرە ئەو شوین و گوزەرە ی کام راوی لی دەکا و لە ریگە ی گەرانه وەیدا داینی. ئەو زۆر دل نەرم و بە بەزەبی یه و لەگەڵ خۆی دەهینیتەوه.» دیوه بە قسە ی دەکا و ئیوارە کاتی کۆرە لە راو دەگەریتەوه، مەلۆتکە لەگەڵ خۆی دەهینیتەوه و دەلی: «خوشکی، مژدەم بەدری. هاورێ یەکم بۆ پەیدا کردوی.»^۲

ئاو *hawsha* courtyard; حەوشە *bîr* well; بیر *la pâsh baynêk* after a while; لە پاش بە بینیک^۱ *bâng-kirdin* بانگ کردن; *bin* بن; *dew* دیو; *aw hat-gozân* to draw water; هەلگۆزان *dastim dâmenit* I beg you; دەستم دامینت *batkû* perhaps; بەلکوو *dar-henânâ darawa* to get out; پەت *pat* rope; شوڤر کردنەوه *dâbîn-kirdin* دابین کردن; *khwârdinî* food; خواردنی *jil* clothing; جل *barg* raiment; بەرگ *mâtâwât-kirdin* to say good-bye; مالتاواپی کردن *regâ-dân* to allow to go; لەگەڵ *dast teka-kirdin laga* to have sex with; دەست تیکەل کردن *danâ* otherwise; دەنا *lat u pat kirdin* to chop to pieces; لەت و پەت کردن *nâchârî* helplessness; دەبی ... *tâ de ...* تا دی ... *sik piř-bûn* to get pregnant; سکی پر بوون *dabe* she becomes ... over time; زەرد *zard* pale; لاواز *lâwâz* thin.

dâ-pâchîn to split from top to bottom; داپاچین *tagbîr chî ya?* what's to be done?; تەگبیر چی یه *awjâ* then; ئەوجا *guzar* path; گوزەر *kâk* brother; کاک *dîtnarm* soft-hearted; دلنەرم *ba bazâi* compassionate; بە بەزەبی *mizhda* good news; مژدە *hawre* com-

READINGS

کچهش به سه‌رسورمانیکی ساخته‌وه دهلی: «جا، کاکه، من شیرم کوا ئەم منداله به‌خینو بکه‌م؟ به‌لام هەر ئەووت باش کردوو هه‌م مه‌لوتکه به‌سزمانه‌ت له مردن رزگار کردوو. وهره با هەر دوکمان ده‌سنوێژ بگرین و روو بکه‌ینه قیبله و له خوا پاپرینه‌وه، به‌لکوو شیر بێته مه‌مکه‌کاتم و ئەم منداله جوانه‌ی پێ به‌خینو بکه‌م.» براش به‌دلیکی پاکه‌وه دهلی: «باشه» و پاش نوێژ کردن و پاران‌ه‌وه کچه دهلی: «کاکه، خوا دوعای گیرا کردووین و وا مه‌مکه‌کاتم شیریان تی هات.»^۱

و سأل دى و سأل ده‌روا. مندال گه‌وره ده‌بی و کورپه هه‌موو روژ بو راوی خو‌ی ده‌جی و خوشکه‌کیشی بو خو‌ی خه‌ریکی که‌یف و سه‌فا ده‌بی له‌گه‌ل دیوه‌ی می‌ردیدا، به‌لام هه‌ست ده‌کا سه‌ره‌سه‌ست نیه و ده‌ترسی روژیک بێت ئەم نه‌پینی به‌ ئاشکرا بی و براکه‌ی بیکوژی. له‌به‌ر ئەوه به‌ دیوه‌ی می‌ردی ده‌لی: «پیاوه‌که، ده‌بی چاره‌سه‌ری بو ئەم ده‌رده‌ی ئیمه‌ بدۆزیته‌وه و کاری بکه‌ی. براکه‌م له‌ کۆل بکه‌یته‌وه و له‌ ناوی به‌یت. ئەگینا، قه‌ت ناحه‌سیننه‌وه!»^۲

دیوه‌ش ده‌لی «باشه، تو ریگه‌یه‌کم بو دابنی تا جینه‌جینی بکه‌م.» ژنه ده‌لی «که‌ وا بوو گو‌ی بگره، چیت پێ ده‌لیم وا بکه. کام ئیواره له‌ راو و شکار دیته‌وه و له‌ سه‌ر فلانه‌کانیاو لا ده‌دا، ئاو ده‌خواته‌وه. تو بچۆ خۆت بکه به‌ ژهر و تیکه‌لی ئاوه‌که به‌ و بیکوژه.» کورپه بچکۆل گو‌یی له‌م قسانه‌ ده‌بی و هه‌لده‌ستی گۆزه‌یه‌ک ئاو ده‌باته‌ پیری خالیه‌وه و کاتی خالی دیته‌وه و له‌ سه‌رکانی و ئاوه‌که لا ده‌دا ئاو بخواته‌وه، ئەم گۆزه ئاوه‌که‌ی ده‌داتی و نایه‌لی ئاوی کافی به‌که بخواته‌وه و به‌م جو‌ره رزگاری ده‌بی. هه‌رچه‌نده

panion; په‌یدا کردن *paydâ-kirdin* to find.

شیر *shîr* milk; ساخته *sâkhîta* feigned; سه‌رسورمانه‌وه *sarsuŕmânawa* amazement; به‌سزمان *basîzmân* unfortunate; ده‌سنوێژ گرتن *dasnwezîh-girtin* to make ablutions (for prayer); قیله *qibla* the kiblah, the direction of prayer; پاران‌ه‌وه *pârânawa la* to beseech; مه‌مک *mamik* breast; پاک *pâk* pure; نوێژ کردن *nwezîh-kirdin* to pray; دوعا گیرا کردن *du'â girâ-kirdin* to answer a prayer.

نه‌پینی *sarbast* free; سه‌ره‌سه‌ست *merd* husband; که‌یف و سه‌فا *kayf u safâ* gratification; ئاشکرا بوون *nihenî* secret; له‌ کۆل کردن *la koŭ kirdin* to shoulder, to take responsibility for; ئەگینا *agînâ* otherwise.

SORANI KURDISH

خال هۆی ئەم کارەى لى دەپرسى، بەلام پىي نالى.^۱

دو روژى ئاينده ژنه به ديوهى ميڤردى دهلى: «ئەمرۆ ببه به دوو پيشكيك و له پشتى دەرگاگهوه خۆت مه لاس بده و كه هاته ژووره وه واى پيوه بده توو كى سه رى با بيبات.» كور كه يان گوپى له م ته گبيره ش ده بى و كاتى خالى دئته وه ده سبه جى له گه لى ده چئته ژووره وه و قاچى ده خاته سه ر دوو پيشكه كه. ديوه ش له به ر ئه وهى جه رگيتى پيوهى نادا و ئەمجاره ش كوره رزگارى ده بى.^۲

بو روژى سيهه م ژنه ده لى: «باشه، ببه به تووله مارىك و بچوره پيلا وه كانيه وه و كاتى له پىي كرد پيوه بده و بيكوژه.» كوره بچكول ديسانه وه گوپى له پيلا نه ش ده بى و كاتى خال هه لده ستى پيلا وه كاني له پى بكا ئەم خيرا راده كا و پيلا وه هه لده ته كيتى و ماره كهى لى دهرده په رى و دهر وا.^۳

بهم شينو هيه خوشكى ناپاك هه رچى پيلان بوو به كارى هينا و بوى نه چوو ه سه ر و براى پى له ناو نه برا. روژيكيان برا له ناو هختا و پيش وادهى خو ي له راو ده گه رپته وه و ده بينى وا خوشكه كهى له گه ل ديويكدا پيكه وه خه وتوون و كوره بچكوله كيان به م لا و به و لادا ويل كر دووه و بو خو يان را ده بوين. ئەميش هه لده كيشينه خه نه جهرى ده بان و هه ر دوو كيان داده پاچئته سه ر به كدا. وه ختى كوره

^۱ *rega dâ-nân* to show the way; *jebaje-kirdin* to take care of, *regê danan* 'to polish off'; *flân* such-and-such; *kânîaw* spring; *kho kirdin ba* to turn oneself into; *zhahr* poison; *bichkoł* little; *goza* pot; *birdinê pîrî* to offer to; *khât* maternal uncle; *sarkânî* spring; *heshtin (het-)* to allow; *nâhete* (ناهيلى) > *nâyete* he doesn't allow; *kânî* spring.

^۲ *âyinda* next; *dûpishk* scorpion; *kho matâs-dân* to crouch down; *hâtinê zhûrawa* to come inside; *pe-dân* to bite, sting; *tûkasar* hair on the head; *bâ birdin* for the wind to carry away; *tegbîr* plot; *qâch khistinê sar* to step on; *jarg* beloved child, offspring (*jargetî* for *jargiyatî* 'he is his child').

^۳ *seham* third; *tîl a mâr* little snake; *bichorê* go into (imperative); *pe-kirdin* to put on (a shoe); *pîlan* plan; *pe-taw* shoe; *hat-takândin* to shake out; *dar-parîn la* to fall out of.

READINGS

ريگای مالی باوکت هیجگار سهخت و ههلهت و پر له مهترسی یه! له فلانه شوین تووشی فلانه سهغلهتی دیت و له فیساره شوین تووشی دهردی سهری یهکی وا دهی. « به کورتی هه موو کوسپ و ناخوشییهکی ریگای بو دهکا و پیویسته نه میس چی بکا و چی نهکا! »

پاشان کوره و خوشکه زاکی دهرون. ماوهیهکی زور دهرون تا دهگنه نزیك شارنیک و له قهراخ شارهوه خیهوت ههلهدهن و تهوجا به نیازی کهل و پهل و شتی پیویست کرپن دهچنه ناو شار و دهروانن خهلهک هه موو مات و خه مبارن و دهلیپی خولی مردووین کراوه به سهردا. ته مانیش هوی ته م حال و وهزعه له یه کیك دهرسن و ته ویش له وه لامدا دهلی: «ته ژدیها یهک بهری سهرچاوهی ناوی شاری لی گرتووین و هه موو روژی دهی کچیکي بو برانیننه وه و بوی بهین بیخوات، دهن، نایه لی دلوییک ناومان بو بیت و له تینواندا دهخنکیین. وا سبهینیش نورهی کچی پاشایه و دهینی خهلهکه له چ حالیکدان.»²

ته مانیش به خه م و خه فه تیکي زوره وه دهگه رینه وه بو خیهوته که ی خویان. نیوه شه و کوره بچکول به دزی خالیه وه بو سهرچاوهی ناوه که داده کشی و له وی دهنگ له ته ژدیها دهکا و دهلی: «کافر، خوتم له بهردا راگره!» کوره چوونکه له نه وهی دیوان

¹ *dakhilitim* I beg you; فریا کموتن *firyâ-kawtin* to assist; به دزه *ba dîza* surreptitiously; له پشته وه روشتن بو *la pishtawa royshtin bo* to go behind the back of; *be awat* (+ subj.) without; خستنه دم *khistinà dam* to put in the mouth; مژین *mizhîn* to suck; زیان *ziyân* harm; به کوری خوی *ba kuř i khoy* as her own son; راز *râz* secret; درکندن *dirkândin la lâ* to disclose to; راجله کین *râ-chitakîn* to be startled; ئادهمی *âdamî* human; عودال *awdât* wandering; وئیل به دوی ... دا *wet ba dwâ i ... dâ* looking for; هیجگار *hejgâr* extremely; سهخت *sakht* difficult; ههلهت *hatat* dangerous; کوسپ *kosp* difficulty; پیویست *pewîst* necessary; سهغلهتی *saghlâtî* confusion; فیسار *fîsâr* such-and-such; مهترسی *matîrsî* fright; ناخوشی *nâkhoshî* unpleasantness.

قهراخ *qarâkh* outskirts; هه لدان *khewat hat-dân* to pitch a tent; کهل و پهل *kal u pal* paraphernalia; کرپن *křîn* to buy; خه مبار *khambâr* sad; خولی مردوو *khoř i mirdû* see note 1 on p. 115; وهزعه *waz* 'situation'; نایه لی *nâyete* = ناهیللی *nâhele* (< هیشتن *heshtin*); له تینواندا خنکان *la tînuân'dâ khinkân* to choke from thirst.

SORANI KURDISH

دهبێ هیز و گۆرێکی بێ شوماری دهبیت و ههڵدهکیشیتته شمشیر و ئەژدیها لهت و پهت دهکا و ههر لهویدا شمشیرهکهی دهچهقینیتته زهوی بهکهدا و تهلهسمی ئهوهی به سهردا دهخوینتی که له خوی زیاتر کهس بوی ههلهکهکه ندریت و ئهوجا دیتهوه بۆ لای خالی و دهخهوی.¹

بۆ سبهینتی ههموو خهڵکی شار دهچن بۆ سهراوهی ئاوهکه بۆ ئهوهی خواحافیزی به کجاری له کچی پاشای شارهکهیان بکهن. لهوێ تهماشنا دهکهن: ئەژدیها لهت و پهت کراوه. ئیدی له شاردا له ههموو مال و کووچه و کۆلانیکیدا دهبێ به ئاههنگ و شای لوان و جارچی به شاردا جار دهدا که ههر کهسیک ئهم ئازایهتی و پالنهوانیتی بهی نواندوو به با بیت پاشا خهلاتی دهکا، بهلام ههر کهسی خوی ههلبکیشایه و لافی ئهوهی لی بدایه که ئهم کارهی کردوو بهبوی شمشیرهکهی له زهوی دهرهینایه، بهلام هیچ کهسیک لهوانه بۆیان دهرنههات. ئههجار به پاشایان راگهیاندا که «کهسه له شاردا نهماوه نه بهته ئیره، تهنیا دوو کهس نهبن له پهڕی شارهوه خیهوتیان ههڵداوه و نازانری باوک و کورن، بران، چین.» پاشا ناردی به شوینیاندا و له ریگا کوره بچکۆل به خالی وت: «بلی من ئهم کاره کردوو» و ئهوجا تهلهسمی دهرهینانی شمشیرهکهشی پی وت. بهم جوژه کاتی چوونه دیوانی پاشا خال وتی: «جهنابی پاشا، من ئهم ئەژدیهایهیم کوشتوو» و بۆ بهلگه و سهلهاندنی قسهکهیشی چوو شمشیرهکهی دهرهینا. پاشا زور ریزی لی نا و پیی وت: «چی ئارهزوو دهکهی؟ له پاره، له مال، له زهڕ و جهواهرات چهند دهبهی، بیه.» لیره دا خوشکه زاکهی چپاندى به گویدا و وتی: «بلی، پاشا، من له مالی دنیا هیچ ناوی و تهنیا گولیکی باخچهکهتم دهوی.» کاتی کوره ئهم قسه به کرد پاشا دهسبهجی تیگه بشت و کچهکهی خوی لی ماره کرد. ئهوجا به

¹ *khafat sorrow* خهفدت؛ *ba dîz i unbekownst to* داکشان؛ *dâ-kishân to creep up*؛ *kâfir infidel* کافر؛ *kho râ-girtin labar ...dâ to stand up against*؛ *da...* له بهر...؛ *kaşîr* شمشیر؛ *shimshîr* شمشیر؛ *bashumâr untold* بيشومار؛ *gôr strength* گۆر؛ *chaqânâ zawiakâ'dâ to stick in the ground*؛ *talasm-khwendin ba sar'dâ to cast a spell over*؛ *la khoy ziyâtir other than himself* له خوی زیاتر؛ *hat-kandrân bo to be pulled out by*.

READINGS

تفاق و تەدارەکیکی پاشایانەو بە ریی خستەن بۆ ولاتی باوکی کۆرە.^۱

ماوەیەکی زۆر رویشتن تا گەیشتنە شارێک. تەماشایان کرد: هەموو خەلکی شار کۆ بوونەتەو و باز گەردانە بۆ هەلبژاردنی پاشایەکی نوێ چونکە پاشای پێشوویان فەرمانی خوای بە جی هینابوو و مردبوو. بازیش بنیشتایەتە سەر هەر کەسیکەو ئەو کەسە دەبوو بە پاشا. ئەمانیش چوون لە پەری خەلکەکەو وەستان و تەماشایان دەکرد. باز هەلدرا و کەوتە سوورانەو بە سەر خەلکەکەدا و لە ناکوو نیشتە سەر کۆرەو. کاتی زانیان ئەم کاربایە غەریبە و خەلکی شار نیه، وتیان «باز بە هەلدادا چوو و با جاریکی دیکە هەلی دەینەو.» بەم جۆرە سێ جار بازیان هەلدا، و هەر سێ جارەکە نیشتە سەر کۆرەو. ئەوجا تاجی پاشاییان لە سەر نا و لە سەر تەخت دایاننا. کۆرە خۆشکەزاشی کرد بە وەزیری خۆی. ئەوجا هەلسا نامەیهکی نووسی بۆ باوکی کە لە تا و دووری کۆرەکە هەر دوو چاوی کۆر بویوو. نامە کە گەیشتنە باوک لە خۆشیاندا بەرچاوی روون بوو و چاوەکانی چاک بوونەو و باوک و کۆر چوون بۆ لای یەکتەر و بە یەک شاد و شوکر بوونەو.^۲

yekjārī final یە کجاری; *khwâhâftî-kirdin la to say good-bye to* خواحافیزی کردن لە; *shâi loghân rejoicing* شای لۆغان; *shâi loghân rejoicing*; *jarçî herald* جارچی; *jarçî herald*; *lâf-dân to claim* لاف دان; *nwândin to carry out* نواندن; *dar-hênân to pull out* دەرھینان; *râ-gayândin ba to report to* راکەیاندن بە; *kas namâwa nayetâ era no one is left to come here* (see note 3 on p. 124); *janâb* جەنابی پاشا; *diwân court* دیوان; *nârdin ba shwen...dâ to send for* ناردن بە شوین...دا; *rez-nân la to show respect* ریز نان لە; *ârazû-kirdin to wish* ئارەزوو کردن; *pâra money* پارە; *er gold* زێر; *jawâhîrât jewels* جەواھیرات; *chipândin to whisper* چپاندن; *mât i dinyâ worldly wealth* ماتی دنیا; *gut flower* گول; *bâkhcha garden* باخچە; *te-gayshtin to understand* تەگەیشتن; *tifâq supplies* تفاق; *tadârak provisions* تەدارەک; *pâdishâyana regal* پادشایانە

ko-bûnawa to be gathered; *bâz-gardân to send a falcon aloft*; *hat-bizhârdin to choose*; *peshû former*; *hênân* هینان; *farmân i khwâ ba je hênân to obey God's command, to die*; *bâz falcon*; *pař edge*; *hat-dirân to be sent up (falcon)*; *sûrânawa to circle around*; *la* لە ناکو; *nâkâw suddenly*; *gharîb stranger*; *ba hatâ'dâ by mistake*; *tâj* تاجی پاشایی; *la sar takht dâ-nân to put on the throne*; *wazîr* وەزیر; *tâw dûrî pain of separation*; *nâma letter*; *wazîr vizier*; *nâma* نامە

SORANI KURDISH

(٩) ئەحمەد پاشا

محمد حەمە صالح توفیق

دەگیرنەووە که لە زەمانی خۆیدا پاشایەك دەبێ. تاقە کۆریکی دەبێ. ناوی ئەحمەد دەبێ. که کۆرە گەورە دەبێ و دەستی دار دەگرێ، داوا لە باوکی دەکا ئەسپێکی چاکی بۆ پەیدا بکا. باوکیشی دەلێ: «کۆرم، ئەووە رەوگە ئەسپ و ماینە. برۆرە ناویان و یەکیک بە دلێ خۆت هەلبژیرە.» کۆرە دەرواته ناو رەوگ و دەست دەخاتە سەر پشستی هەر ئەسپیان. ماینیک خیرا پشت دادەنەوێتی. کۆرە چوووەو بۆ لای باوکی و مەسەلەکە تیگەیاندا. ئەویش وتی: «کۆرم، هیچ دادی تو نادا. ماینە بەحرێ نەبێ که ئیستا ئاووسە. وریای بە: هەر وەختیک زا، دەرواته قەراخ دەریا و نۆماکە قی فری دەدا. لەبەر ئەووە تۆ دەبێ شالینەیهك بەی. که زا، بیگری بە پاشەلیهوه و نەیهلی نۆماکە بکەوێتە دەریاوە.» بەم جۆرە کۆرە نۆمای ماینە بەحرێ هینایە مألەووە و بەخیوی کرد تا وای لێهات کەوتە ئالیک خواردن.^٢

جاریکیان ژنی پاشا، که باوەژنی کۆرە بوو و دەمیك بوو شەیدای بوو بوو و دەیویست دەستی لەگەل تیکەل بکا، ناردیە شوینی بە ناوی بانگهێشتنی بۆ کردنەووە. لەم کاتەدا نۆما بەحرێ حیلکاندی و وتی: «نەخەلەتیی بە قسە ی ئەو ژنە بکە ی. هەر که حیلکاندم پی یەکت لە کەوشا بیلت و ئەو پیکەت نەکردی بە جینی بیلە و وەرەووە و خۆت نەدە ی بە دەستەووە.» کاتی کۆرە چوووە لای ژنە و نیازی خۆی لا ئاشکرا کرد، کۆرە یەکسەر هەلسا و ژنە لە دواوە گرتی، بەلام بی سوود بوو. ئەوجا ژنە چوووە لای میردەکە ی و پیی وت ئەحمەد کاریکی وای کردووە. پاشا ناردیە شوین وەزیر و حال و

barchâw rûn-bûnawa to be delighted; *yektir* each other; *shâd u* شاد و شوکر بوونەووە; *shukr-bûnawa* to rejoice at seeing someone from whom one has been separated.

^١ لە محمد حەمە صالح توفیق، «چیرۆکی بەر ناگردانی کۆردەواری» یەووە وەرگیراوە.
^٢ *asp* horse; *rawg* herd; *hat-bizhârdin* to select; *pisht* back; *masala te-gayândin* مەسەلە تیگەیاندن; *dâ-nawândin* دانەواندن; *mâyin* ماین; *ahwus* pregnant; *wiryâ-bûn* وریا بوون; *zân* to give birth; *qarâkh* قەراخ; *daryâ* دەریا; *nomâ* colt; *fiře-dân* فری دان; *shalîne* شالینە; *pâsha* hind leg; *shâtîna* shawl; *âlik* fodder.

READINGS

مەسەلەى بۇ گىرپايەوۋە. ۋەزىر ۋى: «پاشام، ئەگەر ئىكەت لە دوۋە جەكەنى دراپى، ئەوۋە ئىشى خۇيەتى. ئەگەر لە پىئشەوۋە دراپى، ئىشى كۆرەكەتە.» پاشان دەرکەوت كە پىلاننى ئىكەتە.^۱

بۇ رۇژى دوۋەم ئىكە دوۋبارە بانگەئىشتى كۆرەى كۆد و دىسانەوۋە نۇما بەحرى حىلكاندى و پىى ۋى: «ئەحمەد، نەكەى لە سەر جىگەكەى دانىشى. ئىكەتە دەروئىشىكى راسپاردوۋە ئەزىپايەك بجاتە ژىر جىگەكە و كە دانىشتى پىئەوۋە دەدا و دەتكۆژى، بەلام نانەكە پاكە و ھىچى لى نەكراۋە: بىخۇ.» كۆرە رۇيشت، بەلام ھەرچىچكانەوۋە نانەكەى خوارد و گەراپەوۋە.^۲

بۇ رۇژى سىيەم ئىكە ژەھرى كۆدە خواردنەكەوۋە و دىسان ناردىە شوئىن كۆرەدا. نۇما بەحرى ئەمجارەش حىلكاندى و ۋى: «ئەكەى نانەكە بچۇى. ژەھرى تى كۆدوۋە و دەسبەجى دەتكۆژى. توۋلەيەك لەگەل خۇت بىە.» كۆرە توۋلە سەگەكەى لەگەل خۇى برد و كەمىك لەو خواردنەى دايە و يەكسەر توۋلە ھەلۋەرى و رەق ھەلات.^۳

بۇ رۇژى ئايندە ئىكە لە جىگەى كۆرەكەدا لە ژىر رايەخەوۋە فەرمانى دا چالىكىيان ھەلەكەند چل گەز قوۋل بىت و لە بنى چالەكەدا شىشى ژەھراۋى چەقاند و ئەمجار

^۱ *bâwazhin* stepmother; *damèk* a while; *shaydâ-bûn* to be enfeathered with; *bângheshthin-kirdin bo* to invite; *hîlkândin* to laugh in peals; *khatâtân* to be deceived; *peyèkit la kawsh'â bet u aw pekât nakirdibe ba je'y beta* 'let one of your feet be in your shoe, and keep the other foot, which you haven't put in your shoe, in its place,' i.e. be firm in your resolve; *kho dân ba dastawa* to let oneself fall into s.o.'s clutches; *la dwâwa girtin* to grab from behind; *besûd* futile; *dîrrân* to be ripped; *îsh* deed; *dar-kawtin* to realize; this part of the story is taken from the Koranic legend of Joseph and Zulaykha, Potiphar's wife, but the narrator has confused the details: in the Koranic version it is Joseph's garment that is examined, and if it is torn from behind, Zulaykha was the aggressor; if torn in front, Joseph was the aggressor (see Koran 12:26f.).

^۲ *dûbâra* once again; *dîsânawa* once more; *darwesh* dervish; *râ-spârdin* to charge; *azhîhâ* serpent; *nân* food; *pâk* unadulterated; *harchîchikânawa* no matter what they did.

^۳ *zhahr* poison; *tûla sag* puppy; *hat-warîn* to fall down; *raq-hatâtin* to go stiff.

SORANI KURDISH

ناردی به شوین کوره دا. نوما به حری حیلکاندی و مهسه له که ی لئ گه یاند و نه بچاره ش کوره دهر باز بوو.^۱

پاشان ژنه پاره یه کی زوری دا به هه کیمیک و ریککه موت له گه لی که خوی بکاته نه خۆش و پاشان هه کیم بلی ته گهر گوشتی نوما ی به حری نه خوا، چاک نابیتنه وه. به م جوړه ژنه خوی نه خۆش خست و پاشا ناردی به شوین هه کیمدا و له پاش تهماشا کردن ئاموزگاری ته وهی کرد که ده بی گوشتی نوما ی به حری بخوا، دنا چاک نابیتنه وه. ته و جا پاشا ناردیه شوین ته حمده و وتی: «رۆله، تۆ باوه ژنت خۆش ده وی یان نوما به حری؟» کوره ش له وه لامدا وتی: «بابه، من باوه ژنم به هه زار نوما به حری ناگورمه وه. با سه ری به رین، به لام با له پیشدا تاوئیک سواری بم و ده ورانیکی پی بکه م.» هه رکه ته حمده سواری ببوو، نوما به حری بالی لئ پهیدا بوو و هه لیگرت و رۆیشت تا گه یشتته قهراخ دهر یا یه ک و ته وهنده ی بلیسی یه ک و دوو په رینه وه و رۆیشتن. له ریگا کوره په ریکی جوانی به رچاو که وت. نه بخوی، نه بکه ی، هه ر تهماشای ته و په ر بکه ی، ته وهنده جوان و ورشه دار بوو. نوما به حری وتی: «ته حمده، دامه به زه! ته م په ره تووشی گیچه لیکمان ده کا.» سوودی نه بوو. ته حمده دلی لئ چوو و هه لیگرت. ته و جا له پاش رۆیشتنیکی زور گه یشتنه شاریک و له په ری شاره وه لایان دا خانیک.^۲

گمز *gaz*; چل *chil forty*; هه لکه نندن *hat-kandin to dig*; چال *chât pit*; رایه خ *râyakh rug* یارد *yard*; شیش *shîsh stake*; زهه راوی *zhahrâwî poisoned*; چه قانندن *chaqândin to stick up-right*; دهر باز بوون *darbâz-bûn to be saved*.

ریک که وتن له گه ل *rek-kawtin lagat* to conspire with; گوشت *gosht* meat; خوش ویستن *khosh-wîstin* to love; رۆله *rota son*; ته و جازار *hazâr* thousand; گورینه وه به *gořînwawa ba to exchange for*; تاو *tâw turn, circuit*; ده وران کردن به *dawrân-kirdin ba to take a turn on (a horse)*; هه رکه *harka* as soon as; دهر یا *qarâkh edge*; بال پهیدا بوون له *bât paydâ-bûn la for a wing to sprout on*; داری *daryâ sea*; ده و *daw*; بکه ی *bek*; ته و دهنده ی بلیسی *awandâ bîley yek u dû before you could say "jack-rabbit"*; په رینه وه *pařînwawa to take off*; په ر *pař feather*; که وتن *barchâw i ... kawtin to be spotted by*; نه بخوی نه بکه ی *na bikhoy, na bikay &c.* see note 1 on p. 122; ورشه دار *wirshadâr colorful*; دا به زین *dâ-bazîn to get off*; گیچه ل *gechat dispute*; ده و *dît chûn la to be infatuated by*; خان *khân inn*.

READINGS

ماوہیہ کی پی جوو. مقومقو کہوتہ ناو شارہوہ کہ کورپکی وا شوخ و شہنگ ہاتوہ و پورپکی جوان و نہخشین وا بہ سہریہوہ و ہەر له کورہ پاشایان دہچی. قسہ و باس گہیشته پاشای ئەو شارہ و فہرمانی دا کورہیان بردہ خزمہتی، و چونکہ زور ہلکہوتوو و نہجیبزادہ بوو، پاشا کردی بہ وەزیری خوی. وەزیرہکانی تری پاشا ہەموو بوون بہ دەرہکی و ئەو بہ مالہکی و لەبەر ئەوہ کہوتنہ رقہبہرایہتی لەگہلیدا و ئیرہییان پی دەبرد. رۆژیکیان لە دیوانی پاشادا باس ہاتہ سەر باسی پەرہکە و وەزیرہکان وتیان: «ئاخو، ئەم پەرہ خوی وا رہنگینہ، خاوەنی چون بیت؟ جەنابی پاشا، ئەم کورہ کہ بتوانی ئەم پەرہ پەیدا بکا دەشتوانی خاوەنی وەدەست بئنی.»^۱

بہم جۆرہ پاشایان خستہ سەر کہلکہلہی پەیدا کردنی خاوەنی پەر بہو ہیوایہی ئەحمەد لە ناو بچی و شوینیان پی لەق نہکا. پاشا ئیستہرہمی لە کورہ کہ کرد کہ بوی پەیدا بکا. ہەرچەندہ کورہ وتی «من لە ریگا دۆزیومہ تہوہ»، کہلکی نہبوو. بویہ چوو بۆ لای نوما بہحری و وتی: «دەستم دامینت، ریگایہکم بۆ دابنی.» نوما وتی: «نەموت ہللی مەگرہ سەریشہمان توش دہکا؟ کہ وا بوو برۆ بۆ لای پاشا و بلئی حوشتریکم دەوی بہ باری گەنمہوہ.» بہم جۆرہ ئەحمەد بہ سواری نوما بہحری حوشتەر و باری دا لەبەر و رۆیشت. ماوہیہکی زور بہ ریگاوە بوو تا گہیشته شوینیکی و لەوی نوما بہحری وتی: «ئەحمەد، من لیرہدا دہوہستم و نایہم. تۆ بچۆ سەر ئەو گردۆلکہیہ حوشتەرہ کہ سەر برہ و گەنمہ کہ برژینہ بہ دەوریدا و خویشت سکی حوشتەرہ کہ ہلدرہ و بچۆ ناویہوہ. پەلەوہر و مہلی دنیا لەو گەنمہ دەورووژین، و لای نیوہرۆوہ شای مەلان دی دەنووی دوان لەگەنمہ کہ دہدا. تۆ لەو کاتہدا ناوی خوا و پیغہمەر بینہ و دەست بہ، قاچی بگرہ و بہری مەدہ و ئاگات لە چاوت بی نہیکہبتہوہ. دہنا مەل

^۱ *nakhshîn* نہخشین; *shokh u shang* شوخ و شہنگ; *miqomiqo* مقومقو; *uproar* colorful; *sar* سەر; *birdinà khizmat* بردنہ خزمەت; *chûn la* چون لە; *halkawtû* ہلکہوتوو; *najibzâda* نہجیبزادہ; *aristocratic* nice-looking; *bûn ba darakî* بہ دەرہکی; *bûn ba mâtakî* بہ مالہکی; *erâyî-birdîn ba* ئیرایی بردن بہ; *riqabarâyati* رقہبہرایہتی; *spiteful rivalry*; *chon* چون; *khâwan* خاوەن; *ah?* *rangîn* رنگین; *colorful, beautiful*; *wa dast henân* وەدەست ہینان; *dashtwâne* دەشتوانی

SORANI KURDISH

چاوت دهر دینن.^۱

بەم نەخشە یە ئەحمەد شای مەلانی هینا و خستیه قەفەزەو و بردیە بەردەمی پاشا و مەل رۆژی دوو سی جار بە خوشترین ئاواز دەخویند. ئەحمەد ئەوەندە تر لای پاشا خۆشەویست بوو. وەزیرەکانیش خەریک بوون لە داخ و خەفەتدا دەتەقین. بۆیە کەوتنە ریکخستنی پیلانیکی تر. هەموو رۆژی لە دیوانی پاشادا باسیان هەر باسی جوانی و شوخ و شەنگی کچی شای پەریان بوو تا وایان لە پاشا کرد گرفتاری تیری ئەشتی بی و شەو و رۆژ لە مەراقی چۆنیەتی دەسکەوتی ئەم کچی شای پەریاندا بی. ئەمانیش کە بۆ هەلیکی وا دەگەران، بۆ ئەوەی ئەحمەدی پی گرفتار بکەن، چوونە بن کلیلشە پاشاوە و وتیان: «جەنابی پاشا، ئەم کورە کە بتوانی شای مەلانت بۆ بیینیته ئێرە، دەتوانی کچی شای پەریانیش بۆ بەدەست بیی.» ماوەیەکی زۆر ئەم قەوانەیان خویندە گوئی پاشادا تا رازیان کرد و ناردی بە شوین ئەحمەددا و پیتی وت: «ئەحمەد، ئەمجارەیان دەبی چچی کچی شای پەریانم بۆ بیی و ئەم کارە بە تۆ نەبی بە کەس ناکری.» ئەحمەد هەرچەندە وتی «پاشا، ئەمە لە توانای مندا نیە و پیم ناکری»، بەلام هیچ سوودیکی نەبوو و پاشا وتی: «ئەحمەد، تۆ کە توانیت شای مەلانت بۆ من پەیدا کرد، هەر بەم شێوەیەش دەتوانی کچی شای پەریانم بۆ بیی، و ئەگەر ئەم کارە نەکە، لە ملت دەدەم.» ئەحمەدیش خەم دایگرت و چوو بۆ لای نۆما بەحری و حال و مەسەلە ی تیگەیاندا. ئەمیش وتی: «کاتی خۆی ئامۆزگاریم نەکردی پەرە کە هەل مەگرە

^۱ *khistinà sar* to put into someone's head; *katkata i* craving for; شوین لەق *la nâw chûn* to disappear; لە ناو چون *b' aw hîwâyât* in hopes that; بەم هیوا یە *îstaram-kirdin ba* to plead with; ئیستەرم کردن بە *shwen laq-kirdin ba* to displace; کردن بە *dozînawa* to discover; دۆزینەو *regâ dâ-nân bo* to show the way; دیگا دانان بۆ *hushtir* حوشتەر; *tûsh-kirdin* to involve s.o. in s.th.; توش کردن *saresha* سەریشە *labar* لەبەر دان *ba swârî i* mounted on; بە سواری *ganim* گەنم *bâr* بار *girtoṭka* گردۆلکە *rizândin* رژاندن *sar-bîrîn* سەر بڕین *hat-dîrîn* هەل درپن *ba dawr...dâ* around; بە دەور ... دا *palawar* پەلەوەر *wirûzhân* وروژان *mal* مەل *nîwawo* نیوەرۆ *danûk* دانووک *nâw i ... henân* ناوی ... هینان *diwân* دیوان *payghamar* پەیغەمەر *dast-birdin* دەست بردن *qâch* قاچ *bar-dân* بەر دان *châw dar-henân* چاوەر هینان *bar-dân* بەر دان

READINGS

و تووشی به لایه کیان دهکا؟ ئیستاش چار نیه و برؤ بلی ته داره کی سه فهرم بو ناماده بکهن و ده رۆین.»^۱

به م جوړه نه حمده په رپیه کولی نو ما به حری و وهک با بوی ده رچوو. زور یان که م رویشته کهس نازانی خوا خوئی نه بی تا گه یشته شو نینیک که قلا یچه یه کی به سه ر گردیکه وه لیره دیار بوو. نو ما به حری وتی: «نه حمده، به ختت هه لساوه. ئیستا کچی شای په ریان لهو قلا یچه دا خهوی چل شهو و چل رۆژه دهکا و له سه ر لای راست خه وتوو و به نه خونه کهی چل گری بی لی دراوه. هه رکه سی نهو چل گری یه بکاته وه نهو له عهرش و قورش ماره ی لهو هاتوو. جا خووت و به ختت، پیت بزانی، هه ر به نایشکی ده تیلیشینیه وه.» نه حمده وتی: «به ئیزی خوا ده روم»^۲

و لهوی بوی ریك كهوت، هه ر چل گری که ی شل کرده وه و کچه به ناگا هاته وه و به سه ر سورمانه وه وتی: «چون نه مهت کرد؟ من بالدار هاتوو به لم شکاندوو و نالدار هاتوو نالم شکاندوو.» نه حمده وتی: «به خوا، خوشت بی و ترشت بی، من کردوومه» و ناچار کچی شای په ریان وتی: «که واته من له عهرش و قورش ماره له

بردنه به رده می *nakhsha plan*; خسته نه قه فه زه وه *khistinà qafazawa to put in a cage*; *birdinà bardam i to take to*; *âwâz* voice; *awanda i tir so much more*; *khafat* worry; *taqîn to* خوشه ویست *khoshawîst beloved*; *dâkh* grief; *chafat* worry; *taqîn to* شوخ و شه *kwânî beauty*; *gwânî* جوانی *pîlân rek-khistin to hatch a plan*; *burst*; *shokhushangî elegance*; *parî peri, fairy*; *wâ kirdin la (+ subj.) to* رگی *convince to*; *la marâq i ...dâ bûn to wonder*; *giriftâr smitten*; بوون *bo hal* بو هل گران *das-kawtin to be captured*; چوئیتی *chonetî manner, how to*; *das-kawtin to be captured*; *giriftâr-kirdin ba to entangle in*; چونه بن *qawân* قه وان خویندنه گوئی ...دا *chunà bin kitesha i ...awa to dupe*; *khwendinà gwe i ...dâ to harp on s.th. into s.o.'s ear*; *râzî-kirdin to convince*; *la mil dân to behead*; *kham dâ-girtin for grief to afflict*; *âmozhgârî-kirdin to advise*; چار *châr remedy*.

قه لایچه *wak bâ like the wind*; وهک با *koł back*; *parînà to leap onto* *qatâycha* fortress; *gird hill*; *gird* گرد *bakht luck*; *bakhtit hatsâwa* به ختت هه لساوه *you've had a stroke of good luck*; *râst right*; *banakhun drawstring*; گری *gre knot*; *gre-kirdinawa to untie a knot*; *gre-dirân la for a knot to be tied in*; *la 'arsh u qursh 'by God's throne and footstool' (an oath)*; *zânîn ba to be aware of*; *ânîshk* ئانیشک *pitîshândinawa* پلئیشاندنه وه *ba îzn i khwâ by God's leave*.

SORANI KURDISH

تو هاتوووه. «ئەوجا گەنج و جەواھیری خۆی کۆ کردوووه و کەوتە تەك ئەحمەد و هاتن بۆ لای پاشا. کچی شای پەریان وتی: «دەبی خێوەتیکم لە دەرووی شار بۆ هەلبەدن چونکە من تا چل روژ مارەم لە پاشا نایە.» لەو ماوەیەدا پاشا ئارامی لێ برا و سووبی بوووه و مرد. دوای ئەحمەد خۆی بوو بە پاشا و کچی شای پەریانی گواستەوه.^۱

پاش بە یینیک ئەحمەد پاشا یادی باوکی زۆر بێ تاقەتی کرد و فەرمانی دا تەدارەکی لەشکر و سپا ریکخرا و رویشت لە نزیک شارەکە ی مانی باوکی خێوەتی هەلدا. وەزیر بە هەلەداوان گەیشتنە لای پاشا و وتی: «جەنابی پاشا، چی بکەین؟ وا لەشکر و سپای بیگانه شاریان ئابلوقە داوه و دەیکرن.» پاشا، کە لە تا و دووری کۆرەکە ی هەر دوو چاوی کوێر بوووو و ژنەکەشی کە بە ناحەق کۆرە ی رەهەندە ی ولاتان کرد گول بوووو، وتی: «جا با لەشکری بیگانه شار داگیر بکەن. من تازە بە تەمای چیم؟ وا خۆم کوێر بووم و ژنەکەشم گول بووه.» ئەوجا کۆرە هاتە لای باوکی و وتی: «پاشا، تۆ کیت هەبە و بۆ چی وات لیهاتوووه؟» پاشایش حال و مەسەلە ی تەرفەنە بوونی کۆرەکە ی بۆ گێرایهوه و وتی: «کۆرم، ئەوه کلیلی شار و تۆ بیه بە نیشتنە جیی من. من تازە کۆری خۆم بە چاو نابیم و وا دەبینی زەلیل و مزەحیل دانیشتووم.» ئەحمەد دلێ گەرم بوو و وتی: «بابە، من کۆرەکە ی خۆتم!» ئەوجا بەسەرھاتی خۆی لە غەریبی بۆ گێرایهوه و باوک دەسبە جی چاوی چاک بوووه و لەگەڵ کۆرەیدا بە یەك شاد و شوکر بوونەوه.^۲

بە ئاگا: *shil-kirdinawa* to loosen; *rek-kawtin* to go smoothly; ریک کەوتن^۱ بە ئاگان *ba âgâ hâtin* to come to consciousness; *bâtâr* &c. see note 1 on p. 129; *ganj* treasure; گەنج *khoshit be u tirshit be* whether you like it or not; و ترشت بێ *jaran la* to lose patience; گواستەوه *swe-bûnawa* to pine away; سووی بوونەوه *gwestinawa* (gwez-) to take to wife.

^۲ *pâsh baynêk* after a while; یاد *yâd* memory; *betâqat-kirdin* to make anxious; *lashkir* troops; لەشکر *sipâ* army; سپا *rek-khîrân* to be mustered; *hatadâwân* haste; هەلەداوان *begâna* foreign; بیگانه *âbloqa-dân* to lay siege to; تا و دوری *tâ u dûrî* i painful separation from; بە ناحەق *ba nâhaq* unjustly; داگیر *rahanda-kirdin* to make wander; گول بوون *gul-bûn* to contract leprosy; *tarfana-* *dâgîr-kirdin* to capture; تازە *tâza* anymore; تەما *tamâ* desire; بوون تەرفەنە بوون

READINGS

(۱۰) من و مەم و زینی خانی

هه‌ژار^۱

له پاش ئەوهی وەرگیرانی مەم و زین بە موکریانی چاپ و بلأ و کرایه‌وه، برا و خوشکافی و یژه‌وان، که به سۆرانیان دەزانی، خویندیانه‌وه و تا راده‌یه‌ک ده‌گه‌ل به‌ره‌مه‌که‌ی خانی بونه‌ ئاشنا... کاره‌که‌میان لا په‌سه‌ند بو، شانازیم به‌ به‌ختم ده‌کرد که توانیوم به‌ پێی توانای هه‌ژارانهم، ئەو ده‌سته‌ خوینده‌وارانهم به‌ مەم و زین ناساندوه.^۲

به‌لام هیندی که‌س له‌وانه‌ی کرمانجی به‌که‌یان نه‌دیو، یان دیویان به‌لام باش تیی نه‌گه‌ییون، له‌باتی په‌سندی خانی، ئافه‌رینیان له‌ من ده‌کرد... ته‌نانه‌ت هه‌ندی دلساده‌ی واشم ده‌دین، که‌ له‌ روی منا ده‌یانگوت: تو‌ خانیت زیندو کردوه، — خودا تو‌به‌ —!! گرو‌ت له‌ خانی برده‌وه!! ئای له‌و کوفه‌ی به‌ده‌م ئەمانه‌دا ده‌هات!! بر‌وا بکه‌ن له‌و جو‌ره‌ گه‌ته‌ تفتانه‌ و، له‌و فه‌رمایشته‌ مفتانه... له‌ شه‌رمان و له‌ عه‌یبه‌تان ده‌توامه‌وه... خواجه، ئەو په‌له‌ی بوختانه، چۆم لیخه‌ ده‌یته‌وه؟! کی هه‌یه‌ بۆم به‌سپێته‌وه?^۳

bûn to be lost; *kilîl* key; *nîshtaje* successor; *zalîl* miserable; *mizmahîl* deprived; *basar-hât* adventure; *gharibî* exile; *châk-bûnawa* to be healed; *ba yek* together.

^۱ له‌ هه‌ژار، «ئه‌حمه‌دی خانی: مەم و زین» (Paris: Weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, 1989), ل ۱۳-۱۴ وەرگیراوه.

Mam u Zîn is an epic poem written by Ahmad Khânî at the end of the 17th century. Hazhâr does not use the double *wâw* for *û* (which has been added in the vocabulary in the notes); otherwise his spelling is consistent with normal usage. His highly idiosyncratic punctuation is reproduced as is.

چاپ *wargeřân* translation; *mukriyânî* the Mukri dialect of Kurdish; *châp-kirân* to be printed; *bitâw-kirânawa* to be published; *tâ râda* degree: *wezhawân* literary; *barham* production, work; *âshnâ dagat* to become familiar with; *pasand-bûn lâ i ...* to be pleasing to; *shânâzî-kirdin ba* to take pride in; *bakht* luck; *twânâ* ability; *hazhârâna* paltry, miserable; *dast* group; *khwendawâr* reader; *nâsândin ba* to make acquainted with.

^۲ *te-gayîn* = *te-gayshtin* to understand; *labât i* instead of; *pasind* liking;

SORANI KURDISH

ویژدانی پر له په ژاره، ده گوئی دله هه ژاره که مدا سرتاندى: نینۆکی په نجهی خۆت بینه و ئالۆشی پشتت بشکینه. دهنه کەس دە فریات نایه...^۱
 بریارم دا مەم و زینی شیخی خانی ده گەل موکریانیه که دا لیک پیلۆز کم، تا
 ویژدایم بسیتتهوه و، خویندهوارانیش بزانی که هه ژاره له دەریای مەزن لاویچیکى
 له سەر هوه هه لینگاوه و، بۆ نمونه شانی داوه، زه ریا هه ر وه کو خوی ماوه، ئه وه دەریایه
 مه له وانى زور بینه کیشی به بین و پشودریزی پی دهوی تا بگاته تهختی بنی و،
 گه وه ره وه شارتوه کانی که ده راده و ژمار نایه، وه دەس کهوی. خۆ تا کوردیش ئازاد
 نهوی، مه له وان و توژره وهی وا زانا، کوا هه لده کهوی خۆی له قهره ی خانی بدا؟!^۲
 چم کرد:

چوار مەم و زیم پهیدا کرد... به چوار چاپان. به رانبه ر به یه کم کردن، زور ورد
 لیان ورد بومه وه، له ئاکاما:^۳

âfarîn-kirdin la to applaud; *tanânât* especially; *handê* rather, somewhat;
la rû i ... (d)â gutin to say to someone's face; *dîtsâda naîve*; (د)گوتن
khudâ toba God forbid!; *zîndû-kirdinawa* to bring back to life; *ay oh*; *kufr* curse; *dam*
giro-birdinawa la to get ahead of; *tift* mouth-puckeringly
biřwâ-kirdin to believe; *gift* speech; *tift* mouth-puckeringly
farmâyisht compliment; *mift* free, without cost; *farmâyisht a mift* empty compliment;
sharm shame, embarrassment; *aybat* fear; *twân* to want; *paťa* stain, spot;
bukhtân slander; *siřînawa* to wipe clean.

wîzhân conscience; *pazhâra* sadness; *sirtândin* to whisper;
nînok fingernail; *panja* hand; *âtosh* itch; *da firyâ hâtin* to come to help.

lek petoz kirdin to put an end to; *biřyâr-dân* to decide;
daryâ sea; *biřasetawa* from *hasânawa* to rest; *mazîn* great;
lâwech handful; *hatenjân* to draw water; *nimûna* sample;
malawân swimmer; *shân-dân* to show; *zaryâ* sea; *binakeshî* taking a breath;
bin breath; *pishû* breath; *takhtabin* bottom; *gawhar* pearl;
washârtû hidden; *da râda u zhîmâr nahâtin* to be inestimable and uncountable;
wa das kawtin to be obtained; *tozhar* researcher; *zânâ* knowledgeable; *kwâ* how
kho la qara i ... dîn to approach.

wird-bûnawa la ورد بوونه وه له *barâmbar ba yek kirdin* to compare; به یه کم کردن^۳

READINGS

۱- چاپی هه‌ولیری مام «گیو»م هه‌ر زو‌قت کرد... ئەو مامۆستا خوا به‌خشیوه‌ش وه‌ک زۆر کوردی ئەم زه‌مانه‌ لای وابوه: هه‌ر وشه‌یه‌ک و رسته‌یه‌ک خۆی نه‌یزانی دیاره‌ به‌ غه‌له‌ت نوسراوه!! ئیتر رامان و دامانیک، وچانیک بیرلیکردنه‌وه ده‌کوله‌ که‌ی ته‌ریشدا ناویکی نیه... ئەوا ئەو فت.^۱

۲- مه‌م و زینی چاپی مۆسکو که‌ خاتم (سیدا رۆزینکو) سالی ۹۶۲ به‌ راسپییری ئاکادیمی علمی یه‌کیه‌تی سوڤیه‌ت (نه‌شرخانا ئەده‌بیاتا رۆژه‌لاتی) به‌ شیوه‌خه‌تی عاره‌بی، ده‌گه‌ل وه‌رگیراوی روسی و، پێشخه‌به‌ریک چاپ و بلاوی کرده‌وه. به‌ داخه‌وه‌ من پێشه‌کیه‌ که‌یم نه‌دیوه. به‌لام له‌ په‌راویزاندا، ده‌رئه‌که‌وی که‌ له‌ به‌ر چه‌ند نۆسخه‌ نوسراوه‌ته‌وه... دو به‌یت له‌ویدا هه‌بون که‌ له‌وی هه‌مه‌زا نه‌بون.^۲

۳- چاپی هه‌مه‌زه... له‌ پێشه‌که‌یدا نوسراوه: «مایسی سالی ۳۳۵» که‌ به‌رانبه‌ر به‌ ۱۹۱۹ی میلادی یه، له‌ دواییه‌ که‌شی نوسراوه: «ئه‌و کیتابا کو مه‌ ژنی استنساخت کری ۱۱۶۵دا، هه‌زیز کوری شیلر مام زیدی ثقیسی بو، خودا ره‌حما خوه‌ لی بکا».^۲

to scrutinize; له‌ ئاکاما *la âkâm'â* in the end.

qit-kirdin یت کردن; *har zû* very early on; *Hawlerî* a native of Arbil; هه‌ولیری خوا to eliminate; *mâmostâ* professor, teacher, a title accorded learned persons; خوا *khwâ-bakhshîw* the late; وشه *wisha* word; رسته *rista* sentence; *ghatat* error; *wichân* to pause; *dâ-mân* to be stymied; دامان *râ-mân* to contemplate; رامان *bîr-lekirdinawa* to think; بیر لیکردنه‌وه *nâwêkî niya* 'do not exist in his enlightened view'; فت *fit* the sound of spitting.

^۱ 962 is common Turkish usage for 1962; *Mosko* Moscow; *khânim* lady; سیدا *sedâ* Ms.; به‌ راسپییری *ba râsperî i* under the auspices of; *âkâdemî* academy; *ulûm* (spelled in Arabic) science; *yekîatî* union; سوڤیه‌ت *sovyet* soviet; here *Hazhâr* replicates the Cyrillic spelling of the Kurmanji for 'Oriental Literature Press' (*Neşîrxana Edebiyata Rojhetatî*); شیوه‌خه‌ت *shewakhat* type; عاره‌بی *ârabî* Arabic; روسی *rûsî* Russian; پێشخه‌به‌ر *peshkhabar* preface; *ba dâkhawa* regrettably; پێشه‌کیه‌ که‌ی *peshakîakây* its foreword; دین *dîn* to see (variant of *dîtin*); په‌راویزان *parâwezân* to edit, edition; ده‌رکه‌وتن *dar-kawtin* to turn out; *chand* several; نۆسخه *nuskha* manuscript, copy; به‌یت *bayt* line of poetry.

^۲ *mâyis* May; میلادی *mîlâdî* A.D.; the quotation is in Kurmanji: *ew kitaba ku me jê îstinsax kirî 1165'da 'Ezîz kurê Şêr Mam Zêdî nivîsî bû, Xuda rahma xwe lê bika*: 'the book from which I have copied was written in 1165 by Aziz son of Sher Mam Zedi, may God have mercy on him.'

SORANI KURDISH

به و حیسابه ئه و نوسخه یه ته مهنی شلیست سال بچوکر له یه که مین مه م و زینی به ده سخته خانی بوه، دو به یت له ویشدا دیتن که له نوسخه که ی مؤسکودا نه نوسراون.^۱

سه ییدا همه زه له سالانی ۱۹۱۸ و ۱۹۱۹ سه ره رشتی چاپخانه ی (نه جمی ئیستیقبال) له شاری تهسته مبول بوه، سالی ۹۵۶ له قامیشلی وه فاتی کرد...^۲

۴- مه م و زینی به لاتینی که ماموستا (همه ده مین بوز ته رسه لان) سالی ۹۶۸ له تورکیا به وه رگیراوی ترکیه وه له چاپی دا. فه رموشیه تی سالی ۹۵۸ له شاری شام به حروفی عاره بی له چاپ دراوه. که مخابن نه دیتومه، نه بیستومه!!^۳

ئاشکرایه: له بهر نوسخه نو سه ره وه و له چاپ ده رانی کتلیان بنیاده من و، بنیاده م به هه له ده جی، به پیی توانا هه له کام راست کردنه وه، په له کام هه لگرتنه وه، ده راره ی خه تی لاتینی بۆ ته م کاره، من چه ند تیلینیه کم هه یه...^۴

آ- پیتته کانی ث، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، غ له ته زمانی عاره پیدا زور مشه نه... که ته گهر (ث - ص) به (س) - (ذ - ض) به (ز)، (ط) به (ت)، (ض) به (د یان ز) بنوسرین، له زور شوین مانا تیک ده جی، بۆ نمونه: ته گهر «زه لال» که مانای گومرایی ده دا، «ده لال» یان «زه لال» بنوسین، مانا گورا... «ده لال» نازه، «زه لال» ئاوی رون و خو شه...^۵

^۱ حساب *hîsâb* calculation; ته مهن *taman* age; شلیست *shest sixty*; بچوکر *bichuktir* less; یه که مین *yekamîn first* (see §12.1); ده سخته *daskhat* handwriting.

^۲ ئیستیقبال *najm star*; نه ج *châpkhâna* press; سه ره رشت *sarparisht* head, chief; قامیشلی *Qâmîshlî* Qamishli, in Syria; *îstîqbâl* future; تهسته مبول *Astambul* Istanbul; وه فاتی کردن *wafât-kirdin* to pass away, to die.

^۳ لاتین *lâtîn* Latin letters; تورکیا *Turkiyâ* Turkey; ترکی *tirkî* Turkish; فه رموشین *farmûshîn* to say; شام *Shâm* Damascus; حروف *hurûf* letters (spelled in Arabic); مخابن *mikhâbin* unfortunately; نه... نه *na...na* neither...nor.

^۴ نیادان *nyâdân* copyist; نوسخه نو سه ره *nus Khanûsar* clear, obvious; ئاشکرا *âshkirâ* take into consideration; هه له *haîa* mistake; به پیی توانا *ba pe i twânâ* insofar as possible; تیلین *tebînî* observation; په له هه لگرتن *pata hat-girtin* to catch errors; راست کردنه وه *râst-kirdinawa* to correct.

^۵ مانا *mîsha* frequent; ته زمان *azmân* language; پیت *pît* letter (of the alphabet); مانا *mânâ* meaning; چوون *tek-chûn* to be lost; گومرایی *gumrâi* perdition; گوران *go'rân* to be changed; زه لال *zalâl* limpid; روون *rûn* clear. ناز *dalâl, nâz* coquetry.

SORANI KURDISH

یانی سائیک... وا ئەم مەتەلەش زاندران.^۱

شیخی خانی خۆی ژینامەیی خۆی بە کورتی بو درکاندین. لە هەزار و شیلیست و یەک هاتۆتە دنیا، لە تەمەنی چارده سالی بۆتە نوسەر، سالی هەزار و صەت و پینج لە مەم و زینی بۆتەو.^۲

ت- دەربارەیی سالی وەفاتی. ئەوی راستە هەر ئەو راستە جوان و هیژا و دروستەیه کە (عەلانیەدین سەججادی) لە مەلایەکی بیستووە فرمویەتی: لە پشت کتیبیکدا دیومە عیبارەتی (طار خانی الی ربه) بە ئەبجد سالی وەفاتی خانیە... کە راست دەبێتە هەزار و صەت و نۆزده.^۳

دە هەژارە کەم دەلی: رەنگە لەو چارده سالیەدا هیچ نەبی چوار لیزگەیی دیکەیی زۆر نادری هۆندییەو. تا لە بەرانبەر پینجینەیی نیظامی دا خۆرانین و بۆریان بدن... بە هومییدم ئەو خەونەیی دلم وە دی بیئت، بەرھەمی دیش لە خانیەو لە گوشەیی فرامۆشیەو بێتە دەری و، چاوی دلان پتر گەش و رون کەنەو... بە تەمای خوا.^۴

ج- ئەووی کە سەیدایی هیژا: بۆز ئەرسەلان لە چەند جی بە کە نوسیویە: زەبانی ناو مەتنە کەمان کردە زمان، لەو دەکا: قورعان نوسەرەویک بیژی: فوم و ثوم

^۱ *ezhin* they say: خایاندن *khâyândin* to spend time; *farmûgiyâsi* (dialect) 'he has said'; یانی *yânî* that means; *mataf* riddle; *ândrân* to be figured out.

^۲ *zhînâma* biography; *ba kurtî* in brief; *dirkândin* to disclose; *hâtinà dinyâ* to be born; *nûsar* writer; *sat* = *sad*.

^۳ *iwân* fine, nice; *dirust* correct; *malâ mulla*, cleric; *bîstin* to hear; *farmûn* to say (used like *fermûden* in Persian); *kteb* book; عیبارەت *'ibârat* expression; *târa Khânî ilâ rabbihi* (Ar.) "Khani flew to his lord"; *abjad* the system of assigning numerical values to the letters of the alphabet; A.H. 1119 = A.D. 1707-8.

^۴ *hîch nabe* if nothing else; *lîzga* bead; *nâdir* rare; *hondin* to string; *penjîna* quintet; *Nîzâmî* see p. 91; *da*... بەرامبەر *kho râ-nân la barâmbar ...dâ* to stand up to; *bof-dân* to beat (at a game); *humed* hope; *khawn* dream; *wa dî hâtin* to come true; *dîsh* another; *goshê* *goshê* corner; *farâmôshî* oblivion; *pitir* more; *gash* happy; *ba tamâ i khwâ* God willing.

READINGS

هەردوکیان سیرن. من لەبات فوم لە قورعاندا توم نوسی. چونکە لەسەر زار سوکترە!!؟^۱

با کچی دەتوانی شەرحی کا و، لەبن وشەییەکی وەک زەبان بلین زەبان لە فارسیدا زمانی کوردی خۆمانە. نای فەرمايشتی خانی بە هیچ جۆر دەسکاری بکری، چون بوگە هەروا بیتی، چونکە مەم و زینی خانی پرتوکی پیروزی کوردە... دەبی هەروا دەستەخوردە راگیری...^۲

بە پنی توانا وشە و رستە عارەبیەکان و، فارسیەکان و، زاراوی خواپەرستانەم وشە لە بەرانبەر وشە، بەبی هیچ زۆر لیکدانەوه و درێژدان، بە کوردی مانا کردووە و، دەگەڵ وەرگیراوە کەمدا بەو کوردانەیی کە ئەقینداری ئازادین پێشکەش دەکەم. من خۆم لەسەر ئەو باوەرەم هەمو کوردیکی رۆشنبیر لەسەریهتی: بو موفەرک نوسخەییەکی لەلا هەبی، دە بەرگی مەخمەری بگری، بیکاتە نوشتەیی سەر دلی، ماچی کا و هانای پی بەری، دوایهکی بەخیریش بکا بو هەزار.^۳

مەن: 'we have rendered [the word] *zabân* in the text as *zimân*'; مەن: *zabâni* زەبانی *matn* text; *zimân* tongue, language; لەو دەکا: *l' awa dakâ* 'he does this for the following reason'; فوم: *bezhe* he may say (a dialectal form); فوم: *fâm* and *thûm* are variants for 'garlic' in Arabic; سیر: *sîr* garlic; لەبات: *labât* instead of; لە سەر زار: *la sar zâr* on the tongue; سووک: *sûk* light.

بوگە: *daskârî-kirân* to be tampered with; دەسکاری کران: *farmâyisht* فەرمايشت *boga* smelly vegetation that animals will not eat; پرتوک: *pirtuk* piece; پیروز: *pîroz* auspicious; دەستەخوردە: *dastnakhurda* untouched.

بە بی هیچ: *ba be hîch* without any; زاراوە: *zârâwa* dialect; خواپەرست: *khwâparist* God-fearing; زۆر لیک دانەوه: *zor lek-dânawa* to over-interpret; ئەقیندار: *avindâr* lover; ئازادی: *âzâdî* freedom; پێشکەش کردن بە: *peshkash-kirdin ba* to offer to; رۆشنبیر: *roshinbîr* intellectual; دە بەرگ گرتن: *barg* cover; بو موفەرک: *bo mufařik* for auspiciousness; ماچی: *maç* wrap in a cover; مەخمەر: *makhmar* velvet; نوشتە: *nivishta* inscription; هانا: *hânâ* thus; پێبردن: *pe-birdin* to find one's way to, to bring oneself to; دوای بەخیر کردن بو: *du'â i bakher kirdin bo* to offer a prayer of well-being for.

SORANI KURDISH

— زمانی رۆژنامه نووسی و میدیا —

(۱۱) کوردسات^۱

بەرنامەى «پیرسە»: ئەم بەرنامەى تەرخانە بۆ پرسىارى بىنەرەکانى خۆى دەربارى بابەتە ھەمە چەشنەکانى وەك میژوو، فەرھەنگ و گشت لاپەرە جوراوجۆرەکانى کوردستان و کوردەوارى لە ئیستا و رابردوودا.^۲

بىنەران لە رىگەى فاکس و ئىمەیلەو ئەو بابەتەى کە خواستیانە دەیکەنە پرسىار و لە بەرنامەکەو لە لایەن کەسى پسپۆرەو و بە پشت بەستن بە وینە وەلامەکانى خۆیان دەبینن. سەرئەنجام لە مەودای وەلامەکانەو خزمەت بە زانیارى بىنەران دەکرى. ئەمە جگە لەوەى بەرنامەکە دەپیتە تۆمارىکى باش بۆ زۆر بابەت و رودا.^۳ تەوهرى دوهمى ئەم بەرنامەى تەرخانە بە بانگەواز و سۆراخ کردنى ئەو کەسانەى کە لە رۆژگارە جۆر بە جۆرەکاندا بى سۆراخ بون و لە کەسوکارىان دابراون، لەم روووە جگە لە ھەولەکان ئەنجامى باشیشى ھەبوە.^۴

«بەرنامەى دیدار»: بەرنامەىکى سیاسى ھەفتانەىە. رۆژانى دووشەمە لە کەنالى

^۱ لە <http://www.kurdsat.tv/content.htm> ھوہ وەرگىراوہ.

^۲ *barnâma* program; پرسىار *pirsyâr* question; تەرخان بۆ *tarkhân bo devoted to*; بىنەر *bînar* viewer; بابەت *bâbat* subject; ھەمەچەشنە *hama-chashna* of all sorts; فەرھەنگ *farhang* culture; گشت *gisht* public; لاپەرە *lâpaŗa* page; جوراوجۆر *jurâwjor* various; کوردەوارى *kurdawârî* Kurdishness; رابردو *râbirdû* past.

لە لاین... ھوہ *îmayl* e-mail; ئىمەیل *fâks* fax; لە رىگای... ھوہ^۳ *la lâyan ...awa* by; پسپۆر *pispor* expert; پىشت بەستن بە *pisht bastin ba* to click on; وینە *wena* image; وەلام *watâm* reply; ھوہ... لە مەودای *la mawdâ i ...awa* through; خزمەت *khizmat* service; زانیارى *zânyârî* knowledge; جگە لەوەى *jiga l' awaî* in addition to the fact that; تۆمار *tomâr* record.

^۴ *tawar* aim; دووھەم *dûham* second; بانگەواز *bângawâz* request for assistance; رۆژگارە جۆرەجۆرەکان *rozhgâr a sorâkh-kirdin* to search for; سۆراخ کردن *soorâkh-kirdin* the vicissitudes of fortune; بىسۆراخ *besorâkh* lost; کەسوکار *kasukâr* kin-folks; جگە لە *l' am ruawa* in this way; لەم روووە *dâ-bîrrân la* to be cut off from; دابراون لە *la* without. *jiga la* without.

READINGS

کوردساته وه راسته وخۆ پيشکەش ده کريت. «ديدار» هه ههفته يه و ميوانداري سياسي ته داريني کورد ده کات و له گه ليدا سه باره ت به يه کينک له باس و بابه ته کاني روژ وتوويز ده کات. به تايبه تي ئه و باس و بابه تانه ي راسته وخۆ يان ناراسته وخۆ په يوه ندي يان به کورده وه هه يه.¹

بينه راني کوردسات ده توانن به ته له فون، يان فاکس يان پوستي ئه ليکتروني به شداري بکه ن و پرسياره کانيان ئاراسته ي ميواني «ديدار» بکه ن يا خود را و بوچووني خو يان بلين. به رنامه ي «ديدار» له تاماده کردن و پيشکەش کردني روژنامه نووس ئازاد صديق محمه ده.²

«کلا و روژنه»: زيندوو کردنه وه ي به لگه حاشا هه لنه گرانه ي ده بنه شاهيدي راسته قينه له سه ر ئه و حه قيقه ته ي هه زاران ساله ئيره نيشتاني کورد بووه.

گه ران و پشکين و خستنه رووي ئه و ناوچه شوينه واريه ديرينه ي کوردستان و ووردبوونه وه و ليکولينه وه ده رباره يان به راويز له گه ل پسپوران و شاره زاياني زانستي ئارکولوژيا.³

¹ *dūdār* interview; *siyâsî* political; *haftâna* weekly; *dû-shamma* Monday; *kanât* channel; *râstawkho* direct; *pesh-kash-kirân* to be presented; *hafta* week; *mewândâr-kirdin* to host; *siyâsatmadâr* politician; *sabârat ba* concerning; *wituwezh-kirdin* to speak; *nârâstawkho* indirect(ly); *pewand ba* connection to.

² *talafon* telephone; *post i aliktronî* electronic mail; *bashdârî-kirdin* to participate; *ârâsta i* to, toward; *mewân* guest; *rozhnâmanûs* journalist; *bochûn* opinion; *yâkhud* or; *râ* view.

³ *kihâwrozhina* skylight; *zîndûkirdinawa* bringing to life; *batga* document; *hâshâhatnagir* indisputable; *shâhîd* witness; *râstaqîn* truthful; *haqîqat* truth; *nîshtmân* dwelling place; *pishkinîn* to examine; *khistinà rû* to unearth; *nâwcha* region; *wirdbûnawa* investigation; *shwenawârî* monumental; *derîn* ancient; *lekolînawa* research; *râwez* conversation; *pispor* expert; *shârazâ* knowledgeable; *zânist* field of knowledge; *ârkolo-zhiyâ* archaeology.

SORANI KURDISH

«کلاورۆژنه» به خواستی به زیندوو هیشتنه وهی شوینه وار و ئاسه واری میلیه تی کورد کار دهکات و ههول ده دات سه رنجی خه لک به ره و ئه و به شه گرنه گی میژوو رابکیشتیت به مه به سستی سه ر له نوئی بنیاتانه وه و پارێزگاری کردن له وهی ماوه چونکه ئه و به لگانه هینده زیندوون، پیوستیان به یه ک لایێ کردنه وه نی یه.^۱

«کلاورۆژنه» له هه موو به شه کانی نیشتهانی کورددا ده گه ری تا کو ده نگیک له سه ر ئه و رابردوو ه پر له سه ره ره یه ی کورد کو بکاته وه. رۆژگاریک ده ناسینی که کورد ده سه لاتی به هیزی ناوچه که بوون و ئاین و که لتور و رۆمانی یه کگرتویان هه بووه و ژیان دۆستی گه وه ره ترین درۆشیمان بووه.^۲

«به رنامه ی ئه نفال»: ئه م به رنامه یه تابه ته به گه شت و به سه رکردنه وه ی هه موو ئه و ناوچانه ی له سالی ۱۹۸۸ حکومه تی عیراق هیرشی سه ربازی تیدا کرده سه ر کورده گوندنشینه کان و له ئاکاما ۴۵۰۰ گوندی سووتاند و ۱۲ شاروچکه شی ته ختی زه وی کرد و خه لکه که ی زۆریه ی بی سه ر و شوین کرد که مه زنه ده کری به ۱۸۲ هه زار که س ته نها چه ند هه زار پیره میرد و مندال له و هیرشه رزگاریان بوو که ئه وانیش له زیندانه کانی حکومه تی عیراقدا هینده ئه شکه نجه دراون هه یچیان باری ده روونیان ئاسایی نیه. به رنامه ی ئه نفالی ش چاوپیکه وتن له گه ل ئه و رزگار بوانه دا ده کات تا له ریگایانه وه قوئاغه کانی ئه نفال وه ک چه ند به رنامه یه کی ئه رشیشی تو مار بکات جگه له وه ی هه ر له ری ی ئه م به رنامه یه وه درسه ی ورد ده کری و هه ول ده دری ئه و راستیانه به سه لمینری که کرده سه ربازی به کانی ئه نفال کرده یه کی جینۆسایدی هیزه کانی حکومه تی عیراق بووه بو

^۱ *ba zîndû heshtinawa* to bring back to life; زیندوو هیشتنه وه; *khwâst* request; خواست
sarinj râ-keshân baraw to attract the attention to; سه رنج راکیشان به ره و; *millat* nation; ملله ت
giring important; گرنه گ; *bash* portion, part; به ش
mabast goal, aim; مه به سست
binyât-nânawa بنیات نانه وه; *sar la nwe anew* سه ر له نوئی
pârezgârî-kirdin to protect; پارێزگاری کردن
ba yek lâyè kirdinawa to ignore.

ko-kirdinawa کو کورده وه; *sarwarî* leadership; سه ره وه ری; *tâku* تاکو
dasatât ده سه لات; *nâsândin (nâsen-)* to make known; ناساندن (ناسین)
bahez strong; به هیز; *âyin* religion; ئاین
kaltur culture; که لتور; *român* رۆمان
yekgirtû یه کگرتوو; *hyândostî* love of life; ژیاندۆستی
drosh distinguishing feature.

READINGS

سەر کوردەکان. ئەم بەرنامە بە دوو هەفته جاريك روژانی چوارشەممە پيشکەش دەکړیت.^۱

(۱۲) خەبات

(روژنامه بەکی سیاسی روژانه به. ئورگانی پارتي ديموکراتي کوردستانه)
(یهک شەممە ۲۷ی شوبات ۲۰۰۵، ۸ رەشەمی ۲۷۰۴ی کوردی، ۱۸ی محرم
۱۴۲۶ک)

«سەرۆک بارزانی پيشوازی له سەرەکی حزبی ئیسلامی عێراقی دهکات»
دوینی شەممە سەرۆک بارزانی له سه لاهه دین پيشوازی له بهرینز موحسین عه بدولحه
مید، سەرەکی حزبی ئیسلامی عێراقی و شانیدیکی یاوهری کرد که پینکها توبو له د. ئەیاد
سامه رای و ئەندازیار محمەد فازل سامه رای.^۲

تایبەت به: 1988; anfāl Anfāl, the the Iraqi campaign against the Kurds in 1988; تەنەفەل
tāybat ba devoted to; گەشت: gashit tour; بەسەرکردنەوه: basarkirdinawa visit; حەکوومەت
hikūmat government; عێراق: Erāq Iraq; هێرش کردنە سەر: herish-kirdinā sar to make an
attack on; لا ئاکاما: la ākām'ā as a result; گوندنشین: gundnishîn villager; سەربازی: sarbāzī military;
شارۆچکە: shārochka town; سوتاندن: sūtāndin to burn; تەختی زەوی کردن: takht i
zawī kirdin to flatten to the ground; بەسەرۆشوی: besar-u-shwen homeless; مەزنە کران:
mazina-kirān to be estimated; پیرەمێرد: pīramerd old man; ئەشکەنجە دران: ashkanja-dirān
to be tortured; دا... دە: chāwpekawtin-kirdin lagat... dā to visit with; قوناق:
qonāgh historical event; ئەرشیفی: arshîvî archival; تۆمار کردن: tomâr-kirdin to re-
cord; هەموڵ دران: hawt-dirān to be attempted; ورد: wurd minute, exact; راسە کران:
râsa-kirān to be attempted; راستی: râstî truth; سەلماندن: satmāndin to prove; کردە:
kirda deed; جینۆساید: jînosāyd genocide; چوارشەممە: chwârshamma Wednesday.

روژانه: rozhāna newspaper; سیاسی: siyâsî political; خەبات: khabât struggle;
rozhāna daily; ئورگان: orgân organ; پارتي ديموکراتي کوردستان: pârtî i dîmokrât i kurdistân
Kurdistan Democratic Party (KDP); يەك شەممە: yekshamma Sunday; شوبات: shubât Feb-
ruary; سەرۆک: sarok leader; سە لاهه دین: Salâhadîn Salahuddin, a small town northeast
of Arbil; پيشوازی کردن: peshwâzî-kirdin to receive; سەرەکی: sarok head; حزب: hizb party;
موحسین عه بدولحه مەيد: Muhsîn 'Abdulhamîd Muhsin Abdulhamid; بەرینز: barez respected, Mr.;
پینکها تان: pek hâtin la to consist of; ئەياد سامه رای: D. Ayâd Sâmarât Dr. Ayad Samarrai;
ئەندازیار محمەد فازل سامه رای: andāzyâr engineer; Mihamad Fâzîl Sâmarât Muhammad Fadhil Samarrai.

SORANI KURDISH

له دیداریکی دۆستانه‌دا، پرۆسه‌ی هه‌لبژاردن له عێراق تاوتویکراو هه‌ر دوو لائیه نجامی هه‌لبژاردنه‌کانیان به ئیجابی نرخاند، که ره‌تدانه‌وه‌یه‌کی گهلانی عێراق بوو دژ به تیرۆر و تیرۆریستان.^۱

هه‌ر له دیداره‌که‌دا، بیرورا دهرباره‌ی هه‌نگاوه‌کانی ئاینده و ئه‌رکه‌کانی سه‌رکدایه تی عێراق له ماوه‌ی ئەمسالدا ئالوگۆر کرا و له‌و رووه‌وه دوویاتی گزنگی به‌شداربوونی ئه و لایه‌نامه‌ی که به‌شدارییان له هه‌لبژاردندا نه‌کردبوو له پرۆسه‌ی سیاسی عێراق و نووسینی ده‌ستوور و گشت پینداویستییه‌کانی کاری نیشتمانی عێراقی کرایه‌وه.^۲

سه‌رۆک بارزانی ته‌ئکید یه‌سه‌ر پیویستی به‌رده‌وامبوونی سیاسه‌تی ته‌وافق و یه‌ کخستی ریزه‌کانی نیشتمانی و مه‌بده‌تی به‌شداربوونیکی فراوان له‌لایه‌ن گشت پینکهاته و لایه‌نه‌ سیاسییه‌کانی عێراق کرده‌وه به‌ شیوه‌یه‌ک که ره‌نگدانه‌وه‌ی ویست و ئاره‌زووه‌ کانی سه‌رجه‌م گهلانی عێراق ییت.^۳

(۱۳) نیچیرقان بارزانی بو The New Anatolian:

«ئیمه‌ له‌ گهل ته‌ئکه‌ره‌ له‌ هه‌ولێ چاک‌کردنه‌وه‌ی په‌رژینه‌کانین»

نیچیرقان بارزانی، سه‌رۆکی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان له‌ نووسینگه‌ی خوی له‌ هه‌ ولیر بو‌ روژنامه‌ی «The New Anatolian» دوا و ده‌لی: چه‌ند به‌ هه‌له‌ تیگه‌یشتنیک

^۱ هه‌لبژاردن *hat-bizhârdin* election; دۆستانه‌ *dostâna friendly*; پرۆسه *pirosa process*; دیدار *dîdâr meeting*; تاوتویکراو *tâwtwekirâw suffering*; ئیجابی *îjâbî result*; نرخاندن به *nirxândin ba to evaluate as*; ره‌تدانه‌وه *ratdânawa rousing*; دژ به *dîzh ba against*; تیرۆر *tîror terror*; تیرۆریست *tîrorîst terrorist*.

^۲ ئاینده *âyinda* future; هه‌نگاو *hangâw step*; بیرورا دهرباره‌ی *bîruřâ darbâra i thinking about*; سه‌رکدایه‌تی *sarkirdâyatî leadership*; ئه‌رک *ark duty*; دوویاتی *dûpât-kirânawa for a statement to be made*; به‌شداربوون *bash-dâr-bûn participation*; فراوان *firâwân large-scale*; ده‌ستوور *dastûr constitution*; گشت *gisht public, general*; پینداویستی *pedâwistî necessity*; نیشتمانی *nîshtmâni national*.

^۳ به‌رده‌وامبوون *bardawâmbûn continu-ation*; یه‌کخستن *yekkhistin unifica-tion*; ته‌وافق *tawâfiq co-operation*; سیاسه‌ت *siyâsat policy*; مه‌بده‌ *mabda' principle*; پینکهاته *pekhâta agreement*; ... ریز *rîz rank*; ره‌نگدانه‌وه‌ی *rangdânawa i ... bûn to be in accordance with*; ویست *wîst will*; ئاره‌زووه *ârazû as-piration*; سه‌رجه‌م گهل *sarjamgal community*.

READINGS

له نیوان ئەنکاره و کورد ههیه، که دهی لادیرین. ئەو له لای خۆیهوه ئامادهی گرتنه به ری هەر ریشوینیکه که له مبارهوه پیویست ییت.^۱

ههروهها گوتی: سهزکدهکانی کورد بهم دواییه له ههولێ دوزینهوهی ریگایهک بوون بۆ دروستکردنی کهشیکێ له بار له نیوان کورد و تورکیا، بهلام به هوی ههلوئستی زۆر نیکهتشی میدیای تورکی شکستی هینا، «میدیای تورکی وهک بلیسی دهیهوی شه ریک له نیوان ئیمه و دهسهلاتدارانی تورکیا بنیتنهوه، ئیمه ئهوهمان ناوی، ئیمه ئامادهین بچینه ههموو ریگایهک بۆ چاککردنهوهی پهڕژینهکان».^۲

نیچیرقان بارزانی دهلی: ئەو بهرپرسانه له گهڵ ئەو وهفدهی تورکیا باس دهکات که له رۆژانی دادی سهزدانی ههولیر دهکهن، ههروهها گوتی: تورکیان له ههلبژاردنهکانی که رکوک هیچیان به دهست نههینا «تهگهڕ ئیمه 100 ههزار دهنگمان له کهرکوک به ده ستهینابایه، ئەو کاته خهلکی قسهیهکیان ههبوو بیکهن، بهلام به هوی ئەو تهنجامانهی به دهستهاتوون بارودۆخه که زۆر روون و ئاشکرایه».^۳

ههروهها گوتی: ئەوهی کورد له کهرکوکێ دهوی ساده و ساکاره، «ئیمه دهمانهوی ئەو کورد و تورکیانانە لە ناوچه که ده پهڕیندران بگهڕینهوه سهز مال و حالی خۆیان و دهمانهوی باری دیموگرافیی کهرکوک بگهڕینهوه سهز باری پێشانی خوی».^۴

Ankara Ankara ئەنکاره; Nechîrvân Bârzânî Nechirvan Barzani; نیچیرقان بارزانی^۱
harem region; ههڕیم; parzhîn relation; پهڕژین; châkkirdinawa improvement; چاککردنهوه
bahatategayshtin misunderstanding; بهههلهتیگه یشتن; Hawler Arbil; ههولیر; nûsinga office; نووسینگه
girtinê bar to adopt; ریشوین; reushwen way; له مبارهوه; l' ambârawa in this regard.

kashek i labâr a stormcloud; کهشیکێ له بار; b' am dwâtâ recently; بهم دواییه; harwahâ thus; ههروهها
negatîv negative; نیکهتشی; mîdyâ media; میدیا; shikist-henân to defeat; شکست هینان; turkî Turkish;
girtinê bar to adopt; ریشوین; reushwen way; له مبارهوه; l' ambârawa in this regard.

turkmân Turcoman; تورکیان; wafd delegation; وهفد; barpirs responsible party; بهرپرس;^۲
dang vote; دهنگ; Karkûk Kirkuk; کهرکوک; bârudokh situation.

darpaëndrân to be driven away; ده پهڕیندران; sâkâr straightforward; ساکار; sâda simple; ساده;^۳
bâr i dîmugrâfyâ demographic situation; باری دیموگرافیا; peshân former.

Sorani Kurdish Vocabulary

Circumflexed vowels follow uncircumflexed vowels in alphabetization. The furtive *i* is indicated by italicization, e.g. **bâwîk** ‘father’ but **bâwîkî** ‘his father.’

Abbreviations: **adj.** = adjective; **cond.** = conditional; **demon.** = demonstrative; **imprs.** = impersonal (verb is always in the 3rd person singular); **impt.** = imperative; **pl.** = plural; **pron.** = pronoun; **sing.** = singular; **subj.** = subjunctive; **pres.** = present; **v.i.** = verb intransitive; **v.p.** = verb passive; **v.t.** = verb transitive (transitive implies that the past tense is formed on the ergative model, not that the verb necessarily takes a direct object either in Kurdish or in English).

Generally, compound verbs are listed under the nonverbal element of the compound; compounds with frequently-occurring elements like *dâ-*, *hat-*, and *pe-* are listed under the verb.

*

- a-** habitual verbal prefix (Sulaymani dialect); see **da-**
- à** directional suffix on verbs: *chûmà shâr* I went to town
- adab** literature, culture; **~î** literary; **~iyât** literature; **~par-war** patron of literature; **be~** *impolite*; **be~î** *impoliteness*
- adîb** *littérateur*, literary person, man of letters
- afandî** gentleman, anyone who wears western clothes
- Afrâsiyâb** Afrasiab, legendary king of Turan
- Afrîqâ** *أفريقيا*, **Afrîqyâ** *أفريقيا* Africa
- afsar** officer
- afsâna** tale, legend; **~î** legendary
- afsos** *alas*, *alack*
- afsûn-kirdin** *v.t.* to charm: *mâr afsûn dakât* he charms snakes
- agar** if; **~chî** even though, even if
- agînâ** if not, otherwise
- ahâlî** inhabitants, civilian population
- ahl** inhabitant, resident: *kâwrâ ahl i shâr* a the gentleman is a resident of the city; **~i** engaged in, practicing: *ahl i îmân* religious, *ahl i kher* charitable, *ahl i kayf* hedonistic; **~la...dâ** worthy of: *fitân la rafâqat'dâ zor ahl a* So-and-So is quite worthy of friendship
- Ahmad** *أحمد* Ahmad, masc. proper name
- ahrâr** liberals
- ajzâkhâna** pharmacy
- akâ** sing. definite suffix: *pyâwakâ* the man
- akân** pl. definite suffix: *pyâwakân* the men
- akhlâq** morals, ethics; **~î** moral, ethical
- Alamânî** German
- al'ân** now
- alîktronî** electronic
- am ...â** this (demon. adj.)
- ama** this (demon. pron.)
- amag** goodness; **ba~** faithful; **ba~î** fidelity; **be~** unfaithful, faithless
- amak** = **amag**
- amal** operation; **~kirdin** *v.t.* to have an operation
- amarîklâ** America; **~î** American

SORANI KURDISH

- amatâ** ئەمەتا here is, *voici*
amâna ئەمانە these (demon. pron.)
amârat ئەمارەت emirate, principality; ~ *a darabagakân* feudal principalities
amjâ ئەمجا now, at this time
amn ئەمن security; ~ **î** ئەمنی pertaining to security
amrô ئەمرۆ today
amshaw ئەمشەو tonight
amust ئەمۆستەوئێله finger; ~ **awela** ئەمۆستەبوئێله fooled, ring; ~ **basta** ئەمۆستەبەستە tricked
andâm ئەندام member; ~ **î** ئەندامی membership
andâza ئەندازە measurement; **be** ~ ئەندازە untold, limitless
andâzyâr ئەندازیار engineer
anfâl ئەنفال the Iraqi campaign against the Kurds in 1988
ango ئەنگو you
angus(t) ئەنگۆس = **amust**
angûs ئەنگۆوس = **amust**
anjâm ئەنجام end, result; ~ **dân** ئەنجام *v.t.* to accomplish, to do; **la** ~ **dâ** ئەنجامدا in the end; **la** ~ **i ... awa** as a result of; **be** ~ ئەنجام ineffective, inconsequential
anjuman ئەنجومەن council, board
'antar ئەنتەر monkey; *wak 'antar i Lotî Sâlih* like Lotî Salih's monkey, "like an organ grinder's monkey," an object of pity and ridicule
'aql ئەقل mind, intelligence
'ard ئەرد = **arz**²
are ئەری yes
ark ئەرک duty, responsibility: *ark i sar shânima khizmat bikam* it's my duty to serve; (2) trouble, labor: *hendim ark dâwa nabetawa* I've caused unprecedented trouble
'arsh ئەرش throne
arshîv ئەرشیف archive; ~ **î** ئەرشیفی archival
arz¹ ئەرز petition; ~ **kirdin** *v.t.* to say (self-deprecating, of the 1st person only: *arzim kird* I said); to petition: *arzî ba pâshâ kird la shitêk* he petitioned the king for something
arz² ئەرز earth, land
Arzarom ئەرزەرۆم Erzerum
arzîng ئەرزینگ chin, dimple in the chin
ashîrat ئەشیرەت tribe
ashkanja ئەشکەنجە torture; ~ **dân** *v.t.* to torture; ~ **dirân** *v.p.* to be tortured
ashkawt ئەشکەوت = **shikaft**
ashq ئەشق love
ashraf ئەشراف dignitaries, eminent persons
asht ئەشت wage
asîr ئەسیر prisoner
aslahâ ئەسلەحە weapons, arms: *ba aslahâ hawa* armed
asp ئەسپ horse
aspanâgh ئەسپەناغ spinach
aspârdin ئەسپاردن = **spârdin**
aspâyî ئەسپایی stealth; **ba** ~ stealthily
aspe ئەسپێ louse, mite
asrîn ئەسرین tear
Astamûl ئەستەموول Istanbul
aster ئەستێر pool
astera ئەستێرە star
asterok ئەستێرۆک firefly
asto ئەستۆ neck, thick part of the neck; **girtinâ** ~ *v.t.* to assume the burden of
astûr ئەستووور thick
atom ئەتۆم atom: *hez i* ~ power of the atom; ~ **î** atomic
attrash ئەترەش gall: *attrashyân chûbû* they had lost their gall
avîndâr ئەفیندار lover
aw ئەو he, she, it (3rd-person sing. pronoun); that (sing. demon. pron.); ~ **...â** that, those (demon. adj.): *aw shitâ* that thing, *aw shitânâ* those things
awâ ئەوہ that (demon. pron.); **bo** ~ **î** in order that; ~ **khwâya** God willing
awa ئەوہ (with present verb indicates progressive): *min awa la bîrsâ damîrim* I'm dying of hunger

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- awa** هوه (postposition, with preposition *la*; contracts to *-wa* after vowels) from
- awal** هوهه first
- awanda** هوههه so much, thus; ~ **i tir** so much the more; **dû** ~ twice as much: *min dû awanda't dadamê* I'll give you twice as much
- awatâ** هوههه there is, *voilà*
- awâ** هوهه then; ~ **hât u** هوههه suppose: *awâ hât u kurdêk habû* suppose there was a Kurd who ...
- awân** هوههه they; ~ **a** هوههه those
- 'awdâl** هوهههه wandering
- awe** هوههه there; **l'** ~ هوههه there, in that place; **l' ~wa** هوهههه from there, from that place
- awîn** هوهههه love; ~ **dâr** هوهههه lover, in love
- awjâ** هوههه then, subsequently
- Awrupâ** هوهههه Europe; ~ هوههههه European
- awsâ** هوههه then, at that time
- awto** هوههه so much, such a
- ay** هوهه O (vocative particle); oh; now: *ay kay det?* who's coming now?
- ayâr** هوههه May
- 'aybat** هوهههه fear, terror
- aylûl** هوهههه September
- 'aynak** هوهههه eyeglasses
- azhdîhâ** هوهههه dragon, serpent
- azhîhâ** هوهههه = **azhdîha**
- azhno** هوهههه knee; **dastaw** ~ هوهههه kneeling, mourning
- azîz** هوههه dear; ~ **kirdin** v.t. to pamper; ~ **kiran** v.p. to be spoiled; ~ **kirâw** هوهههه pampered, spoiled
- â** ا (contracted form of the postposition 'dâ, q.v.)
- âb** هوهه August
- âbloqa** هوههه siege; ~ **dân** v.t. to besiege
- âbrû** هوههه honor, modesty, shame; ~ **birdin** v.t. to dishonor, shame; ~ **tikândin** v.t. to dishonor; ~ **bar** هوههه shameful, dishonorable;
- ~ **chûn** هوههه indignity
- âbuhawâ** هوههه climate
- âbunmân** هوههه subscription
- âborî** هوههه economy, economic
- âdamî** هوههه human being; ~ **zâ(d)** human being
- âday** هوههه now then
- âfarîn** هوههه bravo; ~ **kirdin la** v.t. to applaud
- âfâq** هوههه horizons
- âfrat** هوههه woman
- âgâ** هوههه aware: ~ **l' aw kêrâ haya?** are you aware of that?; (2) awake: *khaw-tûa yân ~ya?* is he asleep or awake?; ~ **bûn la** v.i. to be aware of; ~ **kirdin** v.t. to inform; ~ **dâr** هوههه aware of, careful of; ~ **dârî** هوههه awareness, care, attention, information
- âgir** هوههه fire; ~ **dân** هوههه fireplace
- âghâ** هوههه agha, title of feudal lord
- âhang** هوههه entertainment, party; ~ **ge'rân** هوههه to hold a party, give an entertainment
- âîn** هوههه religion; ~ هوههه religious
- âkâm** هوههه end, result: **la ~'(d)â** in the end, finally
- âkâr** هوههه conduct, morals
- âkh** هوههه earth, grave; exclamation of pleasure
- âkhâwtin** هوههه conversational, colloquial
- âkhir** هوههه end; (exclamation) well now!, after all!; ~ **u okhir** هوههه latter part, near the end: *la ~ i pâyiz dâ* toward the end of autumn; ~ **amîn** هوههه last: *awa ~ jâr be pet bîtem* let this be the last time I tell you; ~ هوههه final, last
- âkhnîn** هوههه v.t. to stuff; **ha!** ~ هوههه to stuff full, cram full
- âkho** هوههه ah, exclamation of pleasure
- âl** هوههه red, flushed
- âlâ** هوههه pen; flag, banner
- âlân** هوههه **âte** - هوههه v.i. to be twisted, wrapped

SORANI KURDISH

- âfândin** ئالاندین **âfên-** ئالین *v.t.* to twist (trs.)
- âlât** ئالات tools, implements
- âlik** ئالیک, **âlik** ئالیک forage, fodder
- Âlmân** ئالمان Germany
- âlosh** ئالوش itch
- âlqa** ئالقه ring, knocker; **~rez** ئالقه ریز ditto; **~rez i dargâ kutân** *v.t.* to knock at a door
- âltûn** ئالتون gold
- âlugor** ئالوگور change; **~kirdin** *v.t.* to change, to alter
- âfû** ئالوو tonsils
- âmâda** ئاماده ready; **~kirdin** *v.t.* to make ready, prepare
- âmânat** ئامانەت trust, safekeeping; **ba ~ dâna dast i ...** *v.t.* to give into the safekeeping of; **ba ~ spârdin ba ...** *v.t.* to entrust to
- âmânj** ئامانج target, goal
- âmo** ئامو paternal uncle; **~zâ** ئاموزا cousin
- âmozhgârî-kirdin** ئاموزگاری کردن *v.t.* to advise
- âmřâz** ئامراز instrument, implement, tool
- âmyân** ئامیان yoghurt starter, leaven
- ânîshk** ئانیشک elbow
- ânqast (la ~)** ئانقهست on purpose, deliberately
- âpo** ئاپو paternal uncle
- âpor** ئاپور calamity
- âpora** ئاپوره crowd; **~dân** *v.t.* to crowd: *khatkêk i zor la dawr i mizgawt ~yân dâwa* many people have crowded around the mosque
- âraq(a)** ئارەق sweat; **~kirdinawa** *v.t.* to sweat; **~rishtin** *v.t.* to sweat
- ârazû** ئارەزوو wish, hope; **~kar** ئارەزوو کەر desirous, wishful; **~mand** ئارەزوومەند hopeful; **~kirdin** *v.t.* to wish, desire
- ârâm** ئارام calm; **~girtin** *v.t.* to be still, patient, calm down; **~bîrân la(bar)** *v.p.* to lose patience: *wazîr ârâm'î le hatdagîre* the vizier loses his patience; **be~** ئارام بی impatient; **be~î** بی ئارامی impatience
- ârân** ئاران winter quarters
- ârâsta** ئاراسته direction; **~kirdin** *v.t.* to direct: *bînarân datwânin pirsyâra-kânyân ârâsta i mewân i barnâmakâ bikan* viewers can direct their questions at the guest of the program; **~kar** ئاراسته کەر steering, guiding
- ârd** ئارد flour; **~amshâr** ئاردهمشار sawdust
- ârkolozhiyâ** ئارکولوزیا archaeology
- ârû** ئاروو cucumber
- âs** ئاس ace (cards)
- âsawâr** ئاسهوار remains
- âsâ** ئاسا (postposition) like: *min'îsh khot âsâ am kêrâ'm kird* I, like you, did this; **~î** normal, usual
- âsân** ئاسان easy; **~kirdin** *v.t.* to simplify; **~î** ease: *ba âsânî* with ease, easily
- âsâyîsh** ئاسایش peace, security
- âsh** ئاش mill; **~awân** ئاشهوان miller; **~geř** ئاشگێر water that turns a mill
- âshbattâi** ئاشبهتالی cease-fire
- âshkirâ** ئاشکرا clear, obvious; public; **~bûn** *v.i.* to be clear, obvious; to become public; **~kirdin** *v.t.* to make clear, clarify
- âshnâ** ئاشنا acquainted, friendly; expert; **~yatî** ئاشناهیەتی acquaintance
- âsht** ئاشت on good terms; **~bûnawa** *v.i.* to be reconciled; **~î** ئاشتی peace, reconciliation; **~îkhwâz** ئاشتیخواز seeking reconciliation
- âsik** ئاسک gazelle, deer
- âsin** ئاسین iron; **~i sârd kutân** to do something useless; **~gar** ئاسنگەر blacksmith
- Âsiyâ** ئاسیا Asia
- âsmân** ئاسمان sky; **~i dûr la zawîawa** outer space; **~î** of the sky, heavenly, blue
- âso** ئاسو horizon
- âst** ئاست **la ~e kho** in spite of oneself
- âstam** ئاستەم slight: *namirdibû u ba âstam gyân'î te'dâ mabû* he wasn't dead, for there was a slight trace of life still in him; **ba ~(êk)** slightly:

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dastim ba ~èk rûshâwa* my hand is slightly scratched; (2) difficult to cross: *Taragha kewèk i ~a* Taragha is a difficult mountain to get across
- âstûda** ئاسووده in comfort, comfortable; ~**kirdin** *v.t.* to make comfortable; ~**î** ئاسووده comfort, prosperity; **kawtinà** ~**î** *awa* to become prosperous
- âtar** ئاتەر fire
- âdashbâzi** ئاتەشبازی fireworks
- âw** ئاو water; ~**î** ئاوی watery; light blue; ~**rîshen** ئاوپشین sprinkling, spraying with water
- âwadân** ئاودەدان flourishing
- âwal** ئاوەل friend, companion
- âwâ** ئاوا thus; flourishing, prosperous (land); ~**bûn** to disappear; to be gone, over: *roz h âwâ be, demà mâ-tân* when day is done I'll come to you; ~**kirdin** *v.t.* to develop; ~**dân** ئاودان flourishing, prosperous; ~**î** ئاوادانی village, settlement; ~**kirdinawa** development
- âwât** ئاوەال companion, mate; ~**kirâs** ئاوالکراس women's trousers
- âwâra** ئاواره wanderer, vagabond
- âwât** ئاوات desire: ~ *i diî* the heart's desire; ~**khwâstin bo** to wish for, desire; ~**akhwâz** ئاواتەخواز desirous, hopeful
- âwâz** ئاواز tune, melody; ~**a** ئاوازه reputation; ~**akhwân** ئاوازه‌خوان singer; ~**akhwen** ئاوازه‌خوین singer
- âwena** ئاوەنه mirror
- âwezha** ئاویژە swamp
- âwhâ** ئاوها thus, of this sort
- âwir** ئاور fire; pregnant
- âwiř** ئاور backward glance; ~**dânawa la** *v.t.* to look over the shoulder at, to look back at
- âwis** ئاوس pregnant
- âwrîshim** ئاوریشم silk; ~**în** ئاوریشمین silken, made of silk
- âwru** ئاورو honor
- âwsân** ئاوسان ~**awse** ئاوسن *v.i.* to swell; to warp
- âwsâna** ئاوسانه fable, legend; ~**î** ئاوسانهی fabulous, legendary
- âwus** ئاووس = **âwis**
- ây** ئای O (vocative particle)
- âyâ** ئایا interrogative particle
- âyin** ئاین religion; ~**î** traditional; religious
- âyina** ئاینه mirror
- âyinda** ئاینده future, coming, next: *do roz h i âyinda* two days later
- âzâ** ئازا brave; ~**î** ئازایی bravery; ~**yafî** ئازایه act of bravery, feat
- âzâd** ئازاد free; ~**kirdin** *v.t.* to set free; ~**î** ئازادی freedom
- âzâna** ئازانه bravely, courageously
- âzâr¹** ئازار bother, annoyance; pain, malady; ~**kirdin** *v.t.* to bother, annoy
- âzâr²** ئازار March
- âzâyâna** ئازایانه = **âzâna**
- âzhal** ئازەل flocks, herds
- âzhâwa** ئازاوه commotion, uproar
- âzûqa** ئازووقه provisions, stores
- b-** pres. stem of *bûn*
- ba** به (with enclitic pronouns pre- or postposed, **pe** ئه‌ی to; by, with (instrumental); by (with passives): *hîchit pe nâkire* nothing can be done by you
- ba⁻¹** به for compound adjectives formed from *ba-*, such as *barez*, *bakhabar*, *banâwbâng*, see next element
- ba⁻²** به pres. stem of *birdin*
- badbakht** به‌دبه‌خت unfortunate; ~**î** به‌دبه‌ختی misfortune; **bo** ~**î** unfortunately
- bafr** به‌فر snow; ~**girtin** *v.t.* for snow to cover s.th.: *bafr girtîyafî* it is covered with snow; ~**ânbar** به‌فرانبەر the month of Capricorn (December 22–January 20)
- bag** به‌گ lord, master
- Baghdâ** به‌غدا Baghdad
- baghîl** به‌غیل stingy; jealous; ~**î** jealousy; ~**î hâtin la** *v.i.* to be jealous: *baghî-lî'yân le dahât* they were jealous
- bahalategayshîtin** به‌هه‌له‌تیکه‌بشتن misun-

SORANI KURDISH

- derstanding
bahâr به‌هار spring
bahra به‌هه benefit, lot; ~**birdin la** *v.t.* to derive benefit from
baħrî به‌حری merhorse, a fabulous magical horse common in Iranian fairy tales
bakesh-kirdin به‌کیش کردن *v.t.* to drag, haul: *ba zor bakesh'î kirdim bo lâ i qâzî* he hauled me before the judge by force
bakhew-kirdin به‌خه‌و کردن *v.t.* to take care of, to raise (a child)
bakht به‌خت luck; ~**kirdin** *v.t.* to risk, to sacrifice; ~ **kirânawa** *v.p.* to have a stroke of luck: *bakhtî kirâwatawa* he has had a stroke of luck; ~**awar** lucky; ~**iyâr** prosperous; ~**iyârî** prosperity
Bakhtak به‌خته‌ک Bakhtak, Anosharwan's vizier
balangâz به‌ه‌نگاز poor, destitute
balâm به‌لام but (conj.)
bâle به‌لئ yes
balen به‌لین promise; ~**dân ba** *v.t.* to make a promise to
balga به‌لگه document; proof
bâlka به‌لکه but, rather
bâlku به‌لکو, **bâlku** به‌لکو maybe, perhaps
banakhun به‌نه‌خون drawstring (trousers)
banâ به‌نا builder
banâwbâng به‌ناو‌بانگ famous, well-known
band به‌ند prison, dungeon; joint; magic spell; dam; ~ **hal-witin ba** to say a spell over; ~ **ikhâna** به‌ندخانه prisoner; ~**ikhâna** به‌ندخانه prison
bandan به‌ندهن mountain
bar به‌ر chest, breast; fore; ~ **la** before, pre-; ~**bûn** *v.i.* to get free; ~**bûnawa** *v.i.* to fall; ~**dân** *v.t.* to set free; ~**girtin** *v.t.* to cover, obscure: *hawrêk i rash bar i âsmânî girt* a black cloud obscured the sky; ~**kirdin** *v.t.* to put on, wear; ~**dam** front; **la** ~ for the sake of, because of; **la** ~ ...'**dâ** in front of; **la** ~ ...**awa** to, with, in the presence of: *la bar khoyawa gutî* he said to himself; ~**la** ~ **awaf** because; **la** ~ **kirdin** *v.t.* to put on, wear; **la** ~**ân i** throughout the length and breadth of; **la** ~**dam i** in front of; **la** ~ **dast i** ...'**dâ** in the presence of, in front of, with; **lamaw**~ previously, before; (2) fruit, produce
bañ به‌ر rug, flat-woven carpet
bar- به‌ر imp. stem of *birdin*
bara¹ به‌ره tribe, tribal division
bara² به‌ره bit; **bara-bara** little by little, gradually
bara³ **i** به‌ره‌ی toward
baña به‌ره = **bañ**
barabayân به‌ره‌به‌یان at dawn
baralâ به‌ره‌لا free, unhampered; ~**kirdin** to set free, turn loose: *min baralâ i kolânân dakrem* I'll be turned out into the streets
barangâr-bûnawa به‌ره‌نگار بوونه‌وه *v.i.* to fight with, oppose, resist: *dayawe dastdrezhî'y bikatâ sar balâm kichâ barangâr'î dabetawa* he wants to violate her, but the girl resists him
barawa به‌ره‌وه (impt. sing. of *bûnawa*) be ... again
barawzher به‌ره‌ه‌وز‌ه‌ر headed down; ~**zhûr** به‌ره‌ه‌وز‌ه‌ر headed up
barâmbar به‌ره‌ام‌به‌ر in the face of, against; ~ **ba** facing
barâward-kirdin به‌ره‌او‌ه‌رد کردن *v.t.* to make a comparison
barâz به‌راز boar
barbîn به‌ره‌بین base of the throat; ~**girtin** to grab by the throat
barchâw به‌ر‌چاو see **châw**
bard به‌رد stone: *dawr i* ~ the Stone Age; **wirda**~ ورده‌به‌رد pebble, small stone; ~**alânî** به‌ره‌ده‌لانی rocky
bardast به‌ره‌ده‌ست errand boy; available
bardawâm به‌ره‌ده‌وام constant(ly), continual(ly); ~**bûn** *v.i.* to be persistent,

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- steady; **~bûn** continuation, continuance
- bařewabar** بەرێو بەر director, manager; **~âyafî** بەرێو بەرایەتی administration, directorate
- bařez** بەرێز *see rez*
- barg** بەرگ clothes; cover; **da ~ girtin** *v.t.* to wrap in a cover; **~dirû** بەرگدروو tailor
- barga** بەرگه power, ability; **~girtin** *v.t.* to resist
- barhařist** بەرھەڵست obstacle
- barham** بەرھەم fruit, produce; **~henân** *v.t.* to bear fruit, be productive; **~henar** بەرھەمچینەر productive
- barik** بەرک pocket
- Baritányá** بەریتانیا Britain
- barkh** بەرخ lamb
- barkosh** بەرکوش apron, smock
- barnâma** بەرنامە program
- barok** بەرۆک collar; **~bar-dân** *v.t.* to leave alone, stop pestering; **~girtin** *v.t.* to pester
- barpirs** بەرپرس responsible, in authority; **~yâr** بەرپرسیار responsible
- barqâsâ** بەرقاسا with the speed of lightning
- barz** بەرز high, tall, loud: *ba dang i ~ in* a loud voice; **~ape** بەرزەپسی standing, upright; **~âf** بەرزانی highness, tallness; high place
- barzhawandî** بەرژەوہندی interests
- barzwulâkh** بەرزوولاخ horse
- bas** بەس enough
- basarhât** بەسەرھات adventure
- basâtâchû** بەسالآچوو aged
- basâm** بەسام frightening, terrible
- bash** بەش section, share; omen; **~i ... kirdin** *v.t.* to suffice for ...; **~akher** بەشەخیر handout, charity; **~kirdin** *v.t.* to be enough: *aw toza bashim nâkâ* that little bit is not enough for me; **~dâr** بەشدار participant; **~dârbûn** بەشداربوون participation; **~dârî-kirdin** *v.t.* to participate; **~ko** بەشکو corpora-
- tion
- bashka** بەشکە , **bashkim** بەشکم maybe, perhaps
- bashûdân** بەشوودان *see under shû*
- basizmân** بەسزمان poor, unfortunate
- ba'sî** بەعسی Baathist, member of Saddam Hussein's ruling party in Iraq
- bastazmân** بەستەزمان poor, wretched
- bastlin** بەستن **bast-** بەست *v.t.* to tie, to freeze; **~rân** بەستران **bastre-** بەستری *v.p.* to be tied, frozen: *la tirsân zibânî* *bastrâ* his tongue was frozen from fear; **~rânawa** بەسترانەوہ *v.p.* to be tied up: *la hamû lâyêkawa asp bastrâwatawa* horses were tied up on every side
- batât** بەتال over, finished; empty; invalid, unemployed: *brâyêkim batâta* one of my brothers is out of work; **~bûn** *v.i.* to be over, come to an end; **~kirdin** *v.t.* to stop, cease: *har nîwařo batât-mân kird* we stopped just at noon; **~î** بەتالی idleness
- batâqî-kirdinawa** بەتاقی کردنەوہ *v.t.* to investigate
- bayânî** بەیانی morning
- baybûn** بەبیوون camomile
- bayn** بەین midst; **la ~ i ...dâ** between, among: *l' aw ~â'dâ* at that time, under those circumstances; **pâsh ~èk** پاش بەینیک after a while; **~annahren** (بین النهرین) Mesopotamia
- bazaî** بەزەئی compassion: *bazaî'm pe'dâ hât* I felt sorry for him
- bazh** بەژ dry land (opp. to sea)
- bazîn** *v.i.* بەزین to go/come down; **dâ~** to get off, down
- bâ**¹ hortatory particle (+ subj): *bâ biroyn* c'mon, let's go
- bâ**² بە wind; **~dân** for the wind to blow; **~gar** بەگەر whirlwind; **~hoz** بەھوز whirlwind
- bâb** باب father
- Bâb i 'Âlî** بابی عالی the Sublime Porte, office of the grand vizier of the Otto-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bâwash** باویش bosom, embrace: *hatim-girt ba ~imawa* I grabbed him in my arms; **~kirdin ba ...'dâ** *v.t.* to embrace: *bâwash'y pe'dâ kird* she embraced him
- bâwazhin** باوژن stepmother
- bâwâ** باوا grandfather
- bâwîk** باوک father
- bâwishk-dân** دان باوشک *v.t.* to yawn
- bây** باى price, worth
- bâyakh** بايخ worth, value; **~dân ba** to attach value to, to pay attention to: *hîch bâyakhe ba qsakâm nâdâ* he doesn't pay any attention to what I say
- bâyqûsh** بايقوش owl
- bâz** باز hawk, falcon; **~gardân** بازگردان hawking, making a hawk fly (method of choosing a new king in folktales)
- bâz-dân la** له باز دان *v.t.* to flee in haste from, to run away in fear from
- bâzher** بازير city, market
- bâzig** بازگ arm; dappled (horse)
- bâziband** بازيبند bracelet
- be** بی without (for most compounds in *be-*, see following element; note that there are a few *be-* compounds that do not occur without the prefix: they are listed alphabetically); **ba ~ awaî** (+ subj.) without: *ba be awaî biybînim* without my seeing it
- be- = biye-**, subj. of *hâtin*
- bechû** بيچوو baby
- bedaratân** بيدهرتان poor, unfortunate
- begâna** بيگانه stranger, foreigner
- begâr** بيگار waste of time
- bejiga la** له بيچگه except for
- bekanâr** بيگه‌ناار limitless, shoreless
- beî-** بيل subj. of *heshtin*, for *bîheî-*
- ben-** بين subj. of *henân*, for *bîhen-*
- benzhîn** بينژين *v.i.* to sneeze
- besar-u-shwen** بيسه‌روشوين homeless, destitute
- beshik** بيشك thicket
- Besitûn** بيستون Behistun, the site where Farhad legendarily carved the mountain for Shirin
- betâqat** بيتاقمت anxious, unable to endure; **~kirdîn** *v.t.* to make anxious: *yâd i bâwkî zor betâqatî kird* the memory of his father made him very anxious
- betâwân** بيتاوان innocent; **~î** بيتاوانى innocence
- bewa** بيوه widow; **~zhin** بيوه‌زن widow
- bez** بيز condescension
- bez-** بيژ = **biwez-**
- bezha** بيژه literature
- bezhân** بيژان **bezhe-** بيژى *v.t.* to sift
- bibîrây** بيبيراي never: **~ ~ nâchimawa gund** I'll never ever go back to the village
- bibû** ببوو (past perf. of *bûn*) s/he had been: *dawlat a khâwanqudratakân i dîka ka la shař'dâ peroz bibûn* the other powerful states that had been victorious in the war
- bichkoî** بيچكول little, small
- bichûk** بيچوك small, little
- biîaw** بيلاو widespread; **~kirdin** *v.t.* to spread, publish, publicize; **~ kirdin-awa** *v.t.* to broadcast, publish; **~a-kirdîn** بلاوه‌کردن *v.t.* to disperse, go away: *khalk biîawayân kird* the people dispersed
- biîbit** بيليل nightingale
- biîesa** بيليسه fiery
- bilind** بلند high, exalted
- biîmat** بيلمهت genius, clever; **~î** بيلمهتى cleverness
- bilwer** بيلوير reed flute; **~ le-dân** to play the flute
- bin** بين bottom; **~amâl(a)** بنه‌مال family; **~jor** بنجور curious, inquisitive; **~jorî** بنجورى curiosity; **~mil** بنمل nape of the neck
- bina** بنه baggage, belongings
- binâgha** بناغه foundation; **~ dâ-rishtin** to lay a foundation
- binâr** بنار mountain skirt, foothill

SORANI KURDISH

- binesht** بښشت chewing gum
binj بښج root
binyâdam بښادهم human
binyât بښات foundation; ~-**nân** v.t. to lay a foundation, to construct
biř بښر bit: *biřêk âw'im da* give me a bit of water; (2) piece (of wood): *dû biř dâr bena* bring two sticks of wood; (3) group: *tûsh i biř a pyâwe bûm* I met a group of men; (4) power, strength; ~-**dân** v.t. to flow: *am rûbâ-ra biř nâdâ* this river doesn't flow; ~-**kirdin** v.t. to have strength: *biř nâ-kam l' am kefâ sar kawim* I can't make it to the top of this mountain; to be effective: *tâ châw ~-kât* as far as the eye can see; ~ **le-dân** v.t. to shuffle (cards); **tař u** ~ تەرۆپر drenched: *kirâsakâm tař u biř a* my shirt's drenched; **la** ~ altogether: *bar i am gwezâ la biř chand a?* how much does this walnut tree produce altogether?
biraw بښرو popularity; ~ **paydâ-kirdin** v.t. to be popular
birâ بښرا brother; ~-**yâna** بښرایانه brotherly
biřân بښران See **biřrân**.
birdin بښردن **ba-** به (v.t., 3rd sing. pres. *dabâ(t)*); impt. sing. (*bi*)*bara*) to take, carry; ~-**à sar** بښردنه سەر to spend (time): *am shawâ l'era bibaynâ sar* let's spend tonight here; **dar**~ to endure
biretî la بښرتی له consisting of
birinj بښرنج uncooked rice
birinja بښرنجه copper
biřisht بښرشت fertile ground; power, ability
biřist بښرست power
birîn بښرین wound; ~-**dâr** بښریندار wounded; ~-**pech** بښریندښچ nurse
biřîn بښرین **biř-** بښر v.t. to cut; **dar**~ to disclose, reveal; **châw**~ **la** to be hopeful of; **qsa pe**~ to interrupt: *ba tundî qsakâm pe biřî u gutim* I quickly interrupted him and said
birîqladâr بښریتقه دار shiny; ~-**ân** بښریتقان
birîqe- بښریتقی v.i. to shine, to sparkle
birîtî بښریتی = **biretî**
biro بښرۆ eyebrow
biřrân¹ بښرران **birre-** بښرری passive of *birdin* in all senses; **la nâw** ~ to be done away with
biřrân² بښرران **biře-** بښرری (passive of *biřîn*) (1) to be cut: *ba tawir dârakâ biřrâ* the tree was cut with an ax; (2) to be finished, to be no more: *nân mân la mâl biřrâ* there is no more food in our house; ~-**awa** to cease: *tâwe bârân nâbiř-râyawa* the rain didn't cease for a time; **dâ**~ to cut off; **hał**~ **la** to part from, get separated from: *la dostakây hałbiřrâ* he parted from his friend
biřlân بښرلسان hunger; ~-**iyatî** بښریتقی hungry; ~ **birsi** بښرسی hungry: *biřsîma* I'm hungry
biřwâ بښروا belief; ~-**kirdin ba** v.t. to believe in; (2) permission; ~-**dân** v.t. to allow, let: *diřim biřwâ nâdât châwim ba minâti bikawe* I don't have the heart to look at his child; ~-**nâma** بښروانامه diploma
biřyâ بښریا would that (+ past conditional): ~ *aw kêrây nakirdibâya* would that he hadn't done that
biřyâr بښریار decision; ~-**dân** v.t. to decide; ~-**nân** v.t. to decide; **la** ~ **henânâ khwârawa** to make one change one's mind: *hîch shîtêk la biřyâr i khoy nayhenâyâ khwârawa* nothing could make him change his mind
biřzhân بښرژان **biřzhe-** بښرژئی v.i. to be roasted
biřzhândin بښرژاندین **biřzhen-** بښرژین v.t. to roast
biřzhâng بښرژانگ eyelash
bitâqa بښتاقه ticket
biv بښف buzz
biwe بښوی (pres. subj. of *wîstin*, with pro-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- nominal affix, e.g., *-im biwe*)
- biyânû** بیانوو pretext
- biza** بزه laugh, laughter
- bizâwtîn** بزوتن **bizâw-** بزاو *v.t.* to shake
- bizhâr-kirdîn** بزار کردن *v.t.* to weed out, eradicate
- bizhârdîn** بژاردن **bizher-** بژیر *v.t.* to weed out, eradicate; **haġ-** to select, choose
- bizhîw** بژیو substance
- bizin** بزین goat
- bizirklân** بزیرکان **bizirke-** بزیرکی *v.t.* to lose; **rang haġ-~ân** to lose color, grow pale; **rang-haġ-~âw** رهنگهه لبرکاو pale, "white as a sheet" (with fright)
- bizmâr** بزمار nail; **~kirdîn** *v.t.* to nail; **~krân** *v.p.* to be nailed
- bizûtîn** بزوتن **bizû-** بزوو *v.i.* to move, budge, stir
- bizwlân** بزوان **bizwe-** بزوی *v.i.* to shake (int.), quiver; **~ândîn** بزواندن **bizwen-** بزوينه *v.t.* to shake (trs.); **~enar** بزوينه quivering, tremulous
- bizwen** بزوين vowel
- bîbila** ببيله **bîbila** ببيله pupil (of the eye): *la bîbila i châwî pitir khosh dawîst* he was the apple of his eye
- bîn** بين breath; **~keshân** *v.t.* to hold the breath; **~akeshî** بينه کيشى holding the breath
- bînar** بينه viewer
- bîndrân** بيندران **bîndre-** بيندرى *v.p.* to be seen
- bîmîn** بينين **bîn-** بين *v.t.* to see (see also *dîn*)
- bîr**¹ بير memory, mind; **~kirdîn(awa) la** to think of; **ba ~'dâ hâtin** to remember: *wâm ba bîr'dâ hât ka...* I remembered that...; **ba ~ henânawa** to remind; **la ~ bûn** to remember: *awânim la bîrin* I remember them; **la ~ chûn** to forget; **la ~ mân** to remain in the memory; **~henânawa** بيرهينانموه reminder; **~urâ** بيرورا thinking (*darbâra i* about)
- bîr**² بير water well
- bîs-** بيس pres. stem of **bîstîn**
- bîst** بيست twenty
- bîstîn** بيستن **bîs-** بيس *v.t.* to hear
- bîstrân** بيستران **bîstre-** بيسترى *v.p.* to be heard
- bo** بو to, for; why?, what for?; **~chi** why?, what for?; **~awaf** (+ subj.) in order that
- bo-chûn** بوچون *v.i.* to think, to have an opinion; **bochûn** opinion
- boga** بوگه malodorous plants that animals will not eat
- bokho** بوخو selfish; **~î** selfishness
- boġaboġ** بوله بول roaring, rumbling
- bon** بون smell; **~kirdîn** *v.t.* to smell, to smell bad, to stink
- bona** بونه cause, pretext; **ba ~ i ...awa** on the occasion of
- bor** بور gray
- boġ**¹ بور wave; **~khwârdîn** *v.t.* to swell
- boġ**² بور loss (at a game); **~khwârdîn** *v.t.* to lose (game): *boġit khwârd* you lost; **~dân** *v.t.* to beat (at a game): *boġim dây(t)* I beat you
- bora** بوره ignoble; fallow, infertile; **~pyâg** بوره پياگ common person, person of no name or consequence
- borân** بوران storm
- boġân** بوران mooing of cows; bleating of sheep
- bosh** بوش empty
- bota** بوته = **bûwata**. See **bûn**.
- bóya** بويه for that reason
- boyâkh** بوياخ shoe polish
- boynbâgh** بوينباغ necktie
- brâ** برا = **birâ**
- Brîtânyâ** بریتانیا Britain; **~yi Kabîr** بریتانیای کبیر Great Britain
- bukhcha** بوخچه bundle
- bukhtân** بوختان slander; **~kirdîn ba** *v.t.* to slander; **~rek-khistîn bo** *v.t.* to make up slander about: *~èk i gawra'y bo kichakâ rek-khist* he made up great slander about the girl
- bulbul** بولبول nightingale

SORANI KURDISH

- buwârdin** بوواردن = **bwârdin**
bûchik بوچک little, small
bûk بووک bride; doll, puppet
bûl بوول ashes
bûmalarza بوومه له زه earthquake
bûn بوون **b-** (v.i., past perf. *bibû*) to be, to become, to happen: *agar bet u* (+ subj) if it should happen that...; **~awa** to be repeated, happen again: *...èk nabetawa* a unique ...; **~awa la** to be done with, be finished with; **~ba** to become: *aw bû ba pâshâ* he became king; **~u na~** to be almost, not to quite be: *bayânî rozh bûwa u nabûwa* in the morning when it was not quite daylight; (**dâbe(t)**) (+ subj.) must: *dabe royshîbe* he must have gone
bûr بوور = **bûl**
bûrdin بووردن **bûr-** بوور v.t. to forgive: *bûmbûra* excuse me
bûzhân بووژان **bûzhe-** بووژئ v.t. to grow, sprout; **~awa** to flourish, enjoy life
bwâra بواره front (military)
bwârdin بواردن **bwer-** بویر v.t. to pass (time); **râ~** to spend (time): *khosh-mân râbwârd* we had a good time; *khosh'î râbwârdûa* he enjoyed life; *mâwayèk râbwârd* a period of time passed
byânî بیانی foreign
chak چاک weapon, arms; **~badast** armed; **ba ~awa** به چه که وه armed; **be~** unarmed
chakhmâkh چه خاخ flint, lighter
chakma چه که boot
chakush چه کوش hammer
chal چهل time; *galèk ~ân* many times
chalama چه له مه quandry, dilemma: *tang u ~ i awa'm kawtâ bar* I was caught in a real dilemma
cham چه م river, stream
chamlândin چه ماندن **chamen-** چه مین v.t. to bend, curve; **~înawa** چه مین وه v.i. to bend over, bow
chanachan-kirdin چنه چن کردن v.t. to talk at length, chatter
chanâga چه ناگه chin
chand چه ند how much?, how many? (usually followed by indef. sing.): **~rozhek** how many days?; few, several: *aw chand rozhâ* those few days
chap چه پ left: *dast i ~* left hand
chapał چه پهل filthy; **~î** filth
chapla چه پله applause; **~ledân bo** v.t. to applaud for: *khatk chapla'yân bo ledâ* the people applauded for him; **~rezân** applause
chapok چه پوک slap; **~keshân ba sar i ...** v.t. to slap on the head
chaqân چه قان **chaqe-** چه ق v.i. to sink to/ into the ground: *rîshakân chaqân* the roots sank into the earth; **~din** چه قان دن
chaqen- چه قین v.t. to stick into the ground: *nezay da zawî chaqân* he stuck his lance into the ground; **hał-~din da** to scratch: *diřkekî te hałcha-qândim* a thorn scratched me
chaqîn چه قین = **chaqân**
chaqo چه قو knife
chařchařa چه چه ره crank
charkh چه رخ wheel; cigarette lighter; century; **~u-khul** چه رخ و خول twist and turn
charmasare چه ره سه ری suffering, hardship
chashma چه شه sleight-of-hand trick
chashn چه شن sort, type; manner: *b' am chashná* in this way; **hama~a** of every sort, miscellaneous
chata چه ته highway robber
chatâf چه تال fork; a wooden or metal fork on which a gun is set for stability
chaw¹ چه و gravel, sand
chaw² چه و = **châw**
chawr چه ور grease; **~kirdin** v.t. to grease, slick down
chawslân چه و سان **chawse-** چه و سین v.i. to suffer; **~ândin** چه و سان دن **chawsen-** چه و سین دن v.t. to torment; **~ândinawa**

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- چهوساندنهوه torture, torment, tyranny
châ چا well
châdir چادر tent
châk چاک good; ~**bûnawa** to recover;
 ~**kirdin** to make good, fix, restore;
 ~**a** good deed; **la ~a darchûn** to re-
 pay a kindness: *tâ mâwim la châkat*
darnâchim as long as I live I'll never
 be able to repay your kindness; ~**kir-**
dinawa چاک کردنهوه improvement
châkata چاکهته jacket
chât چال pit: *har kas ~e bo khatkî ha-*
kane, bo khoy te dakawe he who digs
 a pit for another falls into it ("hoisted
 on his own pitard"); ~**âw** چالو well
châlâk چالاک nimble, quick; useful;
 right; ~ چالاکى effort, effectiveness
châlma چالمه tobacco pouch; alarm clock
chândin چاندن **chen-** چين *v.t.* to plant
châp چاپ printing; ~**khâna** چاپخانه print-
 ing house, publishing house; **la ~**
drân *v.p.* to be printed
châr چار = **châra**
châra چاره help, remedy; **be~** بىچاره help-
 less; ~**kirdin** *v.t.* to remedy; ~**sar**
 چارهسەر remedy; ~**sar-kirdin** *v.t.* to
 remedy
chârak چاره quarter: ~ *saâtèk* a quarter
 of an hour
châraka چاره که = **chârok**
châranûs چاره نووس fate
chârok چاروک woman's shawl
châw چاو eye; expectation; ~ **garm kir-**
din *v.t.* to take a nap; ~ **kawtin ba** *v.i.*
 to see: *châwim pey dakawt* I used to
 see him; ~ **sûr-kirdinawa la** *v.t.* to
 glare at: *karakar châw'î le sûr kirdi-*
mawa the servant glared at me; ~
bîrîn la *v.t.* to be hopeful of; ~
gařândin *v.t.* to look around; ~**geřân**
 = **châw-gařândin**; ~**hař-hâtin la** *v.i.*
 to approve of: *châwim hatnâye la kêr*
i wâ nâhaq I don't approve of such a
 dishonest thing; ~**hař-henân ba** *v.t.*
 to envy, afflict with the evil eye: *châ-*
wit pe hařdene she is envious of you;
 ~**hař-takândin** *v.t.* to motion with
 the eye and eyebrow; ~**lek-nân** *v.t.*
 to close the eyes; ~**qûchândin** *v.t.* to
 close the eyes; ~**spî-kirdin** *v.t.* to
 make someone weep (over a death):
châwit spî da-kam "you'll be sorry
 when I'm dead"; **bar~ kawtin** to be
 seen, spotted: *pařèk i jwân'î barchâw*
kawt he spotted a beautiful feather; **la**
bar ~ bûn to be clear, obvious
châwa چاوو spring
châwaře چاووهرى expectant, waiting; ~
kirdin چاووهرى کردن *v.t.* to wait for: *ba*
je'm hesht ba be awař châwaře i bâqî
i pârakâm bikam I left him without
 waiting for my change
châwařwân-kirdin چاووهروان کردن *v.t.* to
 wait for
châwařwânî چاووهروانى expectation
châwbařak چاووبهسك person with black
 eyes and white skin
châwbast چاووبهست blindfold, deception
châwchinok چاووچنوك miserly, stingy
châwenî چاوونى evil eye
châwga چاووگه view, scenery
châwîlka چاووبلکه eyeglasses
châwlabar چاوولهبر expectant
châwladwâ چاوولهدوا hopeful
châwpekawtin چاووبىكهوتن interview
châwqâyim چاووقايم impudent, bold
châwrûnî چاوورونى good news, congratu-
 lations
châwtârîk چاووتارىك pessimist
châwtirsên چاووترسین a lesson learned; ~
kirdin *v.t.* to teach a lesson
châwyâr چاوويار watchman
chây چاى tea; ~**khâna** چاىخانه teahouse
che-kirdin چى کردن *v.t.* to fix, make,
 build
chek, har هەر چىك (for *har chièk*) every
 thing
chen- چين pres. stem of **chândin**
chesht چىشت lunch
chez- چىز pres. stem of **chishtin**

SORANI KURDISH

- chi** (1) چ what? (interrogative pronoun); (2) that which (relative pronoun); (3) thing: *chiyân nâbe* they have nothing; **bo awaî** ~ (+ subj.) in order that; **chi...chi** whether...or: *chi râst u chi diro* whether right or wrong
- chikân** چکان *v.i.* to drip; to dry up (of a well or spring); **~awa** چکانه *v.t.* to thicken (of liquids)
- chil** چل forty
- chîl** چل branch, stalk
- chîtakân** چلهکان **chîlake-** چلهکی *v.i.:* **dâ~** to be shocked; **dâ~din chîlaken-** *v.t.* to shock; **râ~** *v.i.* to be shocked
- chîlkin** چلکن dirty, unclean; dark (cloud)
- chilon** چلون how: *estâ dazânî rûdâwakâ chilon bîwa* now you know how the event was
- chimcha** چمچه spoon
- chinândin** چناندن **chinen-** چنن *v.t.* to mend, patch
- ching** چنگ claw, talon
- chingâl** چنگال fork
- chinîn** چنن *v.t.* to weave; to reap; to pick (fruit); to pile up; **haî~** *v.t.* to pile up; **tang ~ ba** to hold tight; to squeeze tightly; to squeeze the life of out s.th.
- chîpa u sirta** چپه و سرته whispering
- chîpândin** چپاندن = **chîrpândin**
- chîr** (1) چر dense (forest): *dâristânêk i* ~ a dense forest; (2) firm, unyielding: *~ darpeya* he's standing firm; (3) steep: *shâkhêk i* ~ a steep mountain; (4) song: *~e bichira* sing a song; **~dân** to tie tight: *~î da bâ nakire-tawa* tie it tight so it won't come loose; **~ u châw** face: *~ u châwit bisho* wash your face
- chîrâ** چرا lamp
- chîrândin** چراندن **chîren-** چرین *v.t.* to rip, tear; to call out to someone
- chirch** چرچ wrinkle: *~ hathâtûa* it's all wrinkled
- chîrîn** چرین *v.t.* to sing
- chîrpândin** چرپاندن **chirpen-** چرپین *v.t.* to whisper
- chirt** چرت noise, sound; **~a** چرته commotion, uproar
- chiryâ** چریا: **~eke** October; **~didwâ** November
- chishtin** چشتن **chezh-** چیژ *v.t.* to taste, experience
- chît** چت thing (= *shit*)
- chîto** چتۆ how?
- chî** چى = **chi**
- chîn** چین generation; wrinkle; China; **~î** چینی Chinese
- chîr-bûnawa** چیر بوونه *v.i.* to snarl
- chîrok** چیرۆک story; **~vân** چیرۆکوان storyteller
- chîtir** چیتیر (= **hîch i tir**): ... **nabe ~ niya** is nothing but ...
- chok** چۆک knee; **~ dâ-dân** *v.t.* to kneel down
- choî** چۆل desert, wilderness; **~kirdin** *v.t.* to desert, vacate a place; **~awân(î)** چۆلهوانی wilderness; **~parist** چۆلهوانی nomad, desert dweller
- choîaka** چۆلهکه sparrow
- chom** چۆم river
- chon** چۆن how?: *chonî* how are you?; what sort of: *wara bitbînim chon pyâ-wêkî* come let me see what kind of man you are; **~ek** چۆنیک somehow: *har chonêk be* somehow or other; **~etf** چۆنیتى = **~iyatî**; **~iyatî** چۆنیهتی manner, (+ inf.) how to: *shaw u roz h la marâq i chonetî i daskawtin i am kich i shâ i parîânâ'dâ bû* day and night he was wondering how to get hold of this daughter of the king of the peris; **~ka** چۆنکه because, since
- chonar** چۆنەر beet
- choqân** چۆقان **choqe-** چۆقی *v.i.* to sizzle; to tremble; **~din** چۆفاندن **choqen-** چۆفین *v.t.* to heat oil to the sizzling point; to tremble
- choř** چۆر drop, drip; **~ânawa** چۆرانه *v.i.* to drip, to fall in
- choře-** چۆری *v.i.* to drip, to fall in

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- drops; ~**awga** چۆراوگه trickle of blood
chortka چۆرتکه abacus
chotà چۆته = **chûwatà**. See **chûn**.
chuklaqulâp چۆکله قولاپ fishing rod
chúnka چۆنکه = **chónka**
churt چۆرت nap; ~**dân** *v.t.* to take a nap
chûk چۆوک pinnacle of a mountain;
foreskin; small, small amount: ~*a*
tawizhmèk a little pressure; boundary
chûn چۆون **ch-** *v.i.* to go; ~ **ba** to pass
(of time): *baynèk'î pe chû* some time
passed (for him/her); *min darom—*
chand roz'hèk'im pe dache I'm go-
ing—I'll be gone for a few days; ~ **la**
to look like: *har la kuř a pâshâ'yân*
dache he looks just like a prince to
them; **dar**~ to turn out, come out; to
run off/away; **te hał**~ to get started;
~à **darawa** to go out(side)
chûnka چۆونکه = **chonka**
chûz چۆوز straight line; circle; line,
queue
chûza چۆوزه stinger (insect)
chûzân چۆوزان **chûze-** *v.i.* to
burn, sting (as sun-burned skin)
chwâr چۆار four; ~**am** چۆاره four;
~**mashqî** چۆارمه شقی crosslegged; ~**pal**
چۆارشه ممه **shamma** چۆارشه ممه
Wednesday; ~**shâna** چۆارشانه broad-
shouldered
chyâ چۆيا mountain
da¹ ده particle occurring with imperative
da² ده (prep., with pre- or postposed
pronominal encl., *te*) in, into, on
da³ ده ten; ~**ham** دهههه tenth
da- ده habitual and progressive verbal
prefix
dabân دهبان steel
dafr دهفر pot
dak دهک expletive of amazement
dakhîl دهخيل one taken under protection;
~**itim** دهخيلتم please, I beg you
dal دهل the female of many animals,
she-; ~**adew** دهله ديو she-demon; ~**a-**
wirch دهله ورج she-bear
dalasa دهلهسه exaggeration
dalâqa دهلاقه shelf, trap door
dalîl دهليل reason, reasoning
dam¹ دهه moment; **ba** ~ ...**awa** while,
during: *ba ~ pekanînawa* while laugh-
ing; ~**e** at once; ~*èk-a/bû* for a while,
zor damèk a/bû for a long time
dam² دهه mouth; ~**kirdin** *v.t.* to speak;
~ **kut-kirdin** *v.t.* to silence, cut s.o.
off; **ba ~awa girtin** *v.t.* to mention,
speak of; **la ~awa dâ-nân** *v.t.* to give
birth to; **la ~ dâ** *v.t.* to embarrass;
~**aqâte** دهههههههههه verbal quarrel; ~**ataqe**
دهههههههه dialogue, conversation;
~**pârâw** دهههههه eloquent, well-spoken;
~**qîre** دهههههه verbal quarrel; ~**tang** ده
دهههه narrow-necked; **ba sar ~'dâ**
face down; **la bar~ i ...('dâ)** in front
of, before
dam³ دهه power; ~**u-dazgâ i dawlatî** دهه
دههههههههههههههه state apparatus, govern-
ment administration; ~**u-dû** دهههههه
power of expression; cleverness
damałqopân دهههههههههه baggy Kurdish
trousers
damâr دهههههه vein, root: *am bardâ, da-*
mârî la khâk'dâ ya this rock is firmly
rooted in the ground
danâ دههه otherwise, if not
dang دهههه sound, voice; vote; ~**dân** *v.t.*
to vote; ~**dânawa** *v.t.* to reverberate,
echo; ~**a-** دهههههههه noise, outcry; **be-**
دهههههههه silent; **be-î** دههههههه silence
danûk دهههههه bird's beak
daqîqa دهههههه minute
dar دههه out; **ba ~awa** out, outside; ~**e**
دهههه outside; **hâtinâ ~e** *v.i.* to come
out, turn out
dar- دههه compd. vb. agent, see *dar-birîn,*
dar-chûn, dar-henân, dar-kawtîn; ~
kirdin *v.t.* to put out
dara دههه valley; ~**bag** دههههه feudal
lord; ~**bagî** دهههههه feudal, feudal pe-
riod

SORANI KURDISH

- daraja** ده رهجه rank, degree
darakî ده رهکى estranged, foreigner, stranger; **bûn ba** ~ to be "out in the cold"
darâmat ده رامهت income
darbadar ده به دهه homeless; ~î homelessness
darbâra i ده به به دهه about, concerning
darbâz به به به delivered, saved
darbîrîn به به به confession, plain speaking
dar-chûn la qsa i ... ده به به به دهه to disobey
dard ده ده درد pain, trouble; ~**dân ba** to give trouble to: *dardêkî pe dâyn* it gave us some trouble; **dard i sar** ده ده ده سر headache, trouble
darenân ده به به نمان = **dar-henân**
darfat ده به به دهه opportunity
dargâ ده به به دهه door; **la ~ drân** for a knock to come at a door: *la dargâ dadre* there comes a knock at the door
darhaq ده به به دهه with regard to
dark ده به به دهه door
darkhwârd i ده به به دهه دهه worthy of
darmân ده به به دهه medicine, remedy; gun-powder; ~**khâna** ده به به دهه دهه pharmacy; ~ **i behoshî** ده به به دهه دهه knock-out drops, sleeping potion
dar-pařândin ده به به دهه دهه. See **pařândin**.
dar-pařendrân ده به به دهه دهه دهه. See **pařen-drân**.
darpe ده به به دهه دهه, **darpi** ده به به دهه دهه underwear, drawers
dars ده به دهه lesson; ~**dân** v.t. to teach; ~**khwendin** v.t. to study
daru ده به دهه narrow valley; ~**yek-girtin la** v.t. to put someone in a tight spot
darûn ده به دهه دهه interior, inside
darwesh ده به دهه دهه dervish; ~î of or pertaining to dervishes: *jil u barg i darweshî* dervish costume
darz¹ ده به دهه دهه crack
darz² ده به دهه = **dars**
das- ده به دهه for all words beginning with *das-*, see under **dast**
- dasbaje** ده به دهه دهه = **dastbaje**
dasht ده به دهه دهه desert, plain; ~**akî** ده به دهه دهه دهه villager
dast ده به دهه دهه hand, arm (verbal expressions involving *dast* are given below; for all other compounds, see alphabetically); **ba ~ henân** v.t. to get, acquire; **ba ~ gayshtin** v.i. to come to hand, to be received; ~ **ba âw gayândin** v.t. to go to the bath-room; ~ **bardân la** to cease: *dasî la kêr bardâ* he stopped working; ~ **bilind-kirdin** v.t. to resist; ~**birdin bo** v.t. to fiddle with, to stretch out the hand for; ~ **bizâw-tin** v.t. to poke, push; ~ **bo dam** meager existence, hand-to-mouth; ~**dânâ ...awa** v.t. to undertake, carry out: *dastim dâya payjoîek i zortir-awa* I carried out more research; ~**drezhî kirdinâ sar** v.t. to rape, violate; ~ **hağ-girtin la** v.t. to quit, leave alone: *dastim le hağgrin* leave me alone; ~**kawtin** v.i. to get, acquire; ~**kirdin ba** v.t. to reach for; to start (+ inf): *dasî kird ba pekanîn* he started laughing; ~**kirdinâ ...** to put one's hand/arm on/around: *dasî kirdâ mil i bawikî* he put his arm around his father's neck; ~ **la pisht dîn** v.t. to pat on the back, to encourage; ~ **pân-kirdinawa** v.t. to beg; ~ **pe-kirdin** (+ inf.) to begin, start (do-ing): *khwendin i khay dast pe-kird* he began studying; ~ **pewa girtin** v.t. to save, be frugal; ~**nân ba rû...awa** to turn someone away; ~**parzhân** v.i. to have an opportunity: *dastit daparzhê kêre-kim bo bikay?* do you have the time to do something for me? *dastim nâparzhê* I don't have the time, I can't get to it; ~**qutân** to grope; ~**qûchândin** v.t. to be stingy; ~ **tekağ-kirdin lağal** to have carnal relations with; ~ **u diğ yekî-girtin** v.t. to be at ease, have peace of mind:

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- khatk itir dast u di' yân yekî nadagirt*
the people no longer had any peace of
mind; ~-washândin *v.t.* to wave; **la
bar** ~ **i ...dâ** in front of, in the pres-
ence of, with
- dast-** دست for **dawast-** (see *wastân*)
- dasta** دسته bunch, group, set; ~-**u-
dâyara** دسته و دایره retinue
- dastabar** دسته‌بهر guarantor
- dastalât** دست‌ه‌لات authority; ~**dâr** au-
thority, one in authority; **be~î** lack of
authority
- dastamo** دسته‌مؤ tame
- dastasiř** دسته‌سیر handkerchief
- dastaw-azhno** دسته‌وژنه ژنو grieving, be-
reaved
- dastawâna** دسته‌وانه glove
- dastândast** دست‌انده‌ست nearby, next to
one another: *gund i ema u gund i ewa*
~in your village and ours are next to
each other
- dastâw** دستاو bathroom, toilet
- dastâwdast** دست‌اود‌ه‌ست from hand to
hand, from one person to another
- dastâwez** دست‌او‌یز pretext; gift
- dastbaje** دست‌به‌چی immediately, at once
- dastbarsar** دست‌به‌رس‌ر under surveil-
lance; under guard
- dastbasta** دست‌به‌سته hands tied, incapa-
ble, unable, total surrender
- dastbatâl** دست‌به‌تال idle
- dastbilâw** دست‌بیل‌او spendthrift
- dastbiř** دست‌به‌یر one who fools or plays a
trick
- dastdrezh** دست‌در‌یز aggressive, usurper,
influential
- dastgir-bûn** دست‌گیر‌بوون *v.i.* to be ac-
quired: *hîchyân das(t)gîr nâbe* they
acquire nothing, they wind up with
nothing
- dasthaq** دست‌ه‌ق wage
- dastik** دست‌یک handle, grip; bunch
- dastkârî-kiran** دست‌کاری‌کران *v.p.* to be
tampered with
- dastkhat** دست‌خ‌ت handwriting
- dastnakhurda** دست‌ن‌خورده untouched
- dastnûs** دست‌نوس manuscript
- dastnwezh** دست‌نویز ablutions; ~-**girtin**
v.t. to make ablutions (for prayer)
- dastpař** دست‌پ‌یر masturbation
- dastpiř** دست‌پ‌یر rich
- dasttang** دست‌تنگ poor
- dast-u-dû** دست‌ودو physical prowess
- dastûr** دست‌ور constitution
- dastwâlâ** دست‌والا empty-handed
- dawan** ده‌ون bush
- dawâ** ده‌وا medicine; ~ **u darmân** medi-
cation and remedy
- dawâm-kirdin** ده‌وام‌کردن *v.t.* to last, en-
dure
- dawâr** ده‌وار nomadic tent; tent material
- dawl** ده‌ول drum
- dawlamand** ده‌ول‌ه‌مند rich
- dawlat** ده‌ول‌ه‌ت wealth; state; ~**ه‌تق** ~
state (adj.), governmental
- dawr** ده‌ور era, time; ~**bar gařân** to go
around, about; ~-**geřân** *v.t.* to turn
circles; ~ **u pisht i** around (prep.); **ba**
~ ...**dâ** around (prep.)
- dawra** ده‌وره circle; ~-**dân** *v.t.* to sur-
round: *dawra'yân dâbû* they had him
surrounded
- dawrân** ده‌وران era, epoch; a long period
of time; circuit, circle; ~-**kirdin ba**
v.t. to take a turn on (a horse)
- dawrî** ده‌وری plate
- day** ده‌ی hey, c'mon, look here
- daz** ده‌ز = **dast**: ~**baje** immediately, at
once; ~**gâ** ده‌زگ‌ا apparatus; ~**gîrân**
ده‌زگیران fiancé
- dazu** ده‌زو thread
- dâ-** دا compound verbal prefix, for *dâ-
kirdin* only see alphabetically below;
for other compound verbs see under
the verbal element: *dâ-bazîn, dâ-dân,
dâ-diřîn, dâ-gîrân, dâ-hâtin, dâ-
kanin, dâ-khistin, dâ-nawândin, dâ-
nân, dâ-nishtin, dâ-mazrândin, dâ-
rinân, dâ-rizân, dâ-rizhândin*
'**dâ** (postposition with the preposition

SORANI KURDISH

- la*) in, at: *l'ewa'dâ* there, in that place; *l' aw sa'âtá'dâ* at that time; ('*dâ* contracts to '*á*, particularly after nasals) *la dît i khom'â witim* I said to myself
- dâbash** دادهش portion, division; ~
kirdîn *v.t.* to divide; ~**krânà sar** *v.p.* to be divided into; ~**udâbir-kirdîn** دابه ش و دابر کردن *v.t.* to divide and slice up
- dâbîn-kirdîn** دابین کردن *v.t.* to assemble, arrange
- dâd** داد justice; ~**dân** *v.t.* to give justice; to be just; to work out for: *aw dâdî nadâyn* it didn't work out for us
- dâdga** دادگه court: ~ *i harabarz* supreme court
- dâgh** داغ searing hot, scar; grief; ~
kirdîn *v.t.* to sear, brand, scar
- dâgir i** داگیری inclusive of, comprising
- dâgir-kirdin** داگیر کردن *v.t.* to occupy, usurp, take by force, oppress; ~**kar** داگیرگر oppressor, oppressive
- dâkh** داخ grief; **la ~ân** له داخان in grief
- dâkhwâznâma** داخووزنامه application
- dâ-kirdîn** دا کردن *v.t.* (1) to start raining: *bârân dâyn kird* it started raining; (2) to put animals in a stable: *haywânakânim dâ kird* I stabled the animals; (3) to pour grain in a bin: *ganimakâ'm dâkird* I poured the grain (into the bin)
- dâl** دال an opened seed pod
- dâm** دام: ~ **u dazgâ** دهزگا دام و ده apparatus, power, authority
- dâmâwî** داماوی tribulation
- dâmen** دامین skirt; ~**girtîn** *v.t.* to beset: *am ba'âya dâmenî girtûm* I am beset by this disaster; **dastim ~it** دهستم I beg you
- dân**¹ دان **da-** ده (*v.t.*, impt. sing. *bîdara*, in compounds, *da* ده; pass. *dirân* دران) to give, pay; **ba ...awa** ~ to bite, sting: *mâr gufî petawa dadam* "I'll bite you," the snake said; *mâr pewa'y dâwin* they've been bitten by a snake; **dâ~** to sharpen (pencil); **dâ~à sar** ... to rest, prop (s.th.) on ...: *ânîshk i râstî dâdâyà sar mezakâ* he propped his right elbow on the table; **ha!~** (1) to cast up, hurl up; (2) to blossom: *shînâwar-dakât ha! dâwa* your garden has blossomed; **ha!~ la sar** to intervene on behalf of; **ha!~ la** to start (to speak): *la jwâbâ ha! dâ* he started to answer; **ha!~awa** to raise: *panjarakâ hatdawa* raise the sash; **le~** to hit, strike; to throb: *dîtim ledadâ* my heart is throbbing; to play (instrument): *zurnâ-kay zor khosh ledadâ* he played the flute very well; see also alphabetically under *le-dân*
- dân**² دان grain, seed: *ganimakâm ~'î nagirtûa* my wheat has not set seed; ~
ba kho ...'dâ girtin *v.t.* to have patience, endure; ~**nahenân ba** *v.t.* to place no value in: *kâwrâ dân ba minâ nâhene* the man places no value in me
- dân**³ دان tooth (= *didân*)
- dânîshîwî** دانیشوو inhabitant
- dâpîr** داپیر grandmother
- dâr** دار tree, wood; staff, rod, stick; ~**kârî-kirdin** *v.t.* to beat with a stick; **khistinâ zher ~ u falâqawa** *v.t.* to put to the bastinado; ~**atarm** دارهتهرم bier; ~**awâr** دارهوار structure; ~**das** داردهس walking stick, staff; ~**istân** دارستان forest; ~**în** دارین made of wood, wooden; ~**tâsh** دارتاش carpenter
- dârezhar** داریزهر molder, formulator
- dâshîtin: ha!~** ههلداشتن *v.t.* to hurl (from a height)
- dâw** داو trap; ~ **dâ-khistin** *v.t.* to set a trap
- dâwar** داوهر judge; ~**î** judging
- dâwâ** داوا demand; ~**kirdin la** *v.t.* to ask of, demand of
- dâwen** داوین = **dâmen**; ~**pâkî** داوینپاکی innocence, purity
- dâwkhwâz** داوخواز volunteer
- dâya** دایه mother; nurse; ~**pîra** دایهپیره grandmother

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dâyara** دایه‌ره office
dâyik دایک mother; **la ~ bûn** *v.i.* to be born
de ده village
de- ده pres. indicative stem of **hâtin**
deh- ده = **dahel-**. See **heshtin**.
den- دین = **dahen-**. See **henân**.
deř دیر line
derîn دیرین ancient, old: *aw nâwcha shwenawârî a derînânâ i Kurdistân* the ancient monumental regions of Kurdistan
dew دیو demon
didân ددان tooth
diĥ دل heart, interior: *la diĥ i khom'â witim* I said to myself; **~râgirtin** to make happy; **~shikândin** *v.t.* to break the heart: *dîtmân mashikena* don't break our hearts; **ba ~ i kho** to one's heart's desire; **~band i** دل‌بندی interested in; **~dâr** دل‌دار sweetheart; **~girân** دل‌گیران disheartened, heavy-hearted; **~narm** دل‌نرم contented; **~nyâ** دل‌نیا **la** convinced of; **~pir** دل‌پیر sad; angry; **~raq** دل‌رهق cold-hearted; **~sâda** دل‌ساده naïve; **~shikâw** دل‌شکاو broken-hearted; **~soz** دل‌سسوز sympathetic; **~tangĥ** دل‌تنگ sad, lonely; **~tangĥ** دل‌تنگی sadness, loneliness; **~tař** دل‌تەر glad, happy; **~tazen** دل‌تەزین tragedy, calamity
diĥop دل‌وچ drop; **~ a khwenêk** a drop of blood
dimârakoĥ دیماره‌کول scorpion
dinân دنان tooth
dinyâ دنیا world, weather: *dinyâ zistân bû* it was winter; **~dîtin** دنیا‌دیتن worldly experience
dir- در (for words beginning with *dir-*, see also *dr-*)
diř- در pres. stem of *dirîn*; see also **dr-dirakht** در‌دخت tree
dirang در‌هنگ late; **~bûn** *v.i.* to be late
dirawshân(awa) دره‌وشان *v.i.* to shine
dirâsa در‌اسه lesson, study
dirân دران **dre-** دری *v.p.* passive of *dân*;
la dargâ ~ for a knock to come at a door
diřân دران see **diřrân**
dirâw دراو dirhem
diřegh(ĥ) در‌ئغی، در‌ئغ shortcoming; **~kirdin** *v.t.* to be inadequate
dirinj درنج demon
diřîn در‌ئین **diř-** در *v.t.* to rip; **dâ~** to rip (cloth)
diřik درک thorn
diřinda در‌ئنده savage, bestial
dirkândin در‌ک‌اندن **dirken-** در‌ک‌ئین *v.t.* to confess; to pronounce; disclose, reveal (secret, &c.)
diro درو = **dro**
diřrân دران *v.p.* to be ripped
dirust دروست right, correct; **~kirdin** *v.t.* to make, build, construct
dirûn دروون **dirû-** دروو *v.t.* to stitch, sew; **haĥ~** to seam together
dirwân دروان *v.i.*: **haĥ~** to be stitched together
dirwena دروینه reaping with sickle
dirz درز crack; **~ i darwâza** opening between two double doors
diz در thief; **~ĥ** thievery, stealth; **ba ~a** stealthily; **ba ~ i** unbeknownst to
dizh i دژی **dizh ba** دژ به against, vis-à-vis: *gawra-pyâwân i gund dizh i am qsânâ râdawastân* the old men of the village took a stance against this talk; *farmân'î ba kuřakâý dâ dizh i duzh-min shař bikâ* he ordered his son to fight against the enemy
dî¹ دی sight; **ba ~ henân** *v.t.* to bring about, produce; **ba ~ kirdin** *v.t.* to notice, to discern; to see, to spy: *hîch i wâ'm tyâ ba dî nakird* I didn't notice anything like that wrong with him; **hâtinâ** ~ to come about, to happen
dî² دی other; again: *bo chandân jâr i dî* several other times
dîdâr دیدار interview, meeting
dîka دیکه (adj.) other; (adv.) any more,

SORANI KURDISH

further	دووعای خیر prayer for well-being
dîl دیل prisoner; ba ~ girtin <i>v.t.</i> to take prisoner	dugma دوگمه button; ~ dâ-khistin to button: ~ <i>i châkatay dâ-khist</i> he buttoned his jacket
dîlmânj دیلمانج interpreter	dukân دوکان, dukkân دوککان shop; ~ dâr دوکاندار shopkeeper
dîman دیمن aspect, mien	dund دوند summit, top of mountain
dîmugrâfyâ دیموگرافیا demography	dunyâ دنیا = dinyâ
dîmukrât دیموکرات democratic	duř دور middle; large pearl
dîn دین bîn- بین <i>v.t.</i> to see	duwân دوان = dwân
dîřrok دیروک legend	duzhmin دوژمین enemy; ~ âyat دوژمینایهت enmity
dîsân دیسان again, once more	dû دوو two; ~ am دووهم second; ~ barakî دووباره enmity; ~ bâra دووباره again, once more; ~ dîl دوودل hesitant, hesitating; ~ dîl la له دوودل distrustful of, suspicious of; ~ ham دووههم second; ~ shamma دووشهمه Monday
dîtin دیتنهوه bîn- بین <i>v.t.</i> to see; ~ awa دیتنهوه to find	dûkał دووکال smoke
dîw دیو side	dûkyân دووکیان the two of them, both of them
dîwakhâna دیوهخانه living room	dûpât دووپات statement; ~ kirdinawa <i>v.t.</i> to make a statement
dîwân دیوان assembly hall, court	dûpîshk دووپیشک scorpion
dîwâr دیوار wall	dûr دور far; la ~awa from afar; ~ bîn دوورین telescope, camera
do دو yoghurt and water beverage	dûrân دووران dûr- دور = dirwân
do'â دوعا = du'â	dûrînawa دوورینهوه <i>v.t.</i> to gather, harvest
doł دؤل valley	dûrrân دوورران dûrre- دوورری <i>v.p.</i> to be sewn, stitched up
dořândin دوړاندن dořen- دوړین <i>v.t.</i> to lose	dûzhmin دووژمین = duzhmin
dosh dâ-mân دوش دامان <i>v.t.</i> to be at a loss for words	dwâ دوا last (precedes word it modifies): ~ <i>sât</i> last year, ~ <i>shaw</i> last night; ~ i after (prep); ~ i awaî (ka) after (conj); ~ î دوائی last, final; ~ roz دواروژ future; ba ~ i ...dâ nârdin to send for (s.o.); la ~î'dâ ka after (conj); I' am ~îânâ'dâ recently
doshhâw دوشاو grape molasses	dwân دوان dwe- دوی la <i>v.t.</i> to speak of, talk about
dost دوست friend; ~ âna دوستانه friendly; ~ âyatî دوستایهتی friendship	dwândin دواندن dwen- دوین <i>v.t.</i> to speak to, address: <i>mandwena!</i> don't speak to me!; <i>daydwândin</i> he was speaking to me
dozîn دوزین doz- دوز <i>v.t.</i> to search for; to find; ~ awa دوزینهوه to find, recover, discover	dwe(ka) دوی دیکه, yesterday, last night
dr- در (for words beginning with <i>dr-</i> , see also <i>dir-</i>)	
drakht درهخت tree	
drân دران = dirân	
drâwse دراوسن neighbor	
drezh دریش long; ~ bûn <i>v.t.</i> to stretch out; ~ âî دریشائی length; ~ a-dân دریشه دان <i>v.t.</i> to continue	
driřht دریش large	
dro درو lie; ~ kirdin <i>v.t.</i> to lie	
droshm دروشم sign, distinguishing mark	
drushm دروشم design; brightness, brilliance	
drust دروست = dirust	
duam دوهم = dûham	
du'â دوعا prayer, supplication; ~ kirdin bo <i>v.t.</i> to pray for someone; ~ i kher	

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dwene** دیوئی yesterday; ~ **sháwe** دیوئی شەوی last night
- dyâr** دیار clear, obvious; ~-**kirdin** v.t. to clarify; **ba ~awa bûn** v.i. to be visible, in view; **ba ~î** clearly, obviously; ~**kirâw** دیاریکراو obvious
- dyârî** دیاری present, gift
- ê**¹ variant of the indefinite suffix -**êk**
- ê**² directional suffix occurring on certain nouns like *zhûrê* ژووری upwards, *darê* دەری outwards, *mâtê* مانی home-wards, and as a variant of the directional enclitic *à* on verbs when the complement of the directional is an enclitic pronoun: *nâygamê* I won't reach it, *shîtêk'î dadâtê* he'll give him something
- ejgâr** ئیجگاری very, very much; ~ ئیجگاری at all, ever: ~ *nâydwenim* I don't ever speak to him; all at once: ~ *bârim kird* I got up and left
- êk** indefinite suffix: *pyâwêk* a man
- el** ئیل nation, tribe, people
- ema** ئیمە we, us
- era** ئیرە here; **l'~(dâ)** (دا) لێرە here, in this place; **l'~wa** لێرەو from here, hence
- Erân** ئێرانی Iran; ~ ئێرانی Iranian
- 'Erâq** عێراق Iraq; ~ عێراقی Iraqi
- erayî** ئیرەبی jealousy; ~-**birdin ba** v.t. to be jealous of: *erayî'yân pe dabird* they were jealous of him
- esh** ئیش pain, ache; **sar~a** سەرئیشە head-ache
- eshik-girtin** ئیشک گرتن v.t. to keep watch
- esk** ئیسک = **esqân**
- esqân** ئیستان bone
- estâ** ئیستا now; **l'~wa** لێستاو as of now, from now on
- estga** ئیستگە station
- estir** ئیستر mule
- ewa** ئیوہ you (pl)
- ewâra** ئیوارە evening: ~*t bâsh* good evening
- ezing** ئیزنگ kindling
- fakhr** فەخر pride
- falâ** فەلا peasant, farmer
- falâkat** فەلاکەت misery, difficulty, misfortune
- falâqa** فەلاقە bastinado
- faqe** فەقی student
- faqîr** فەقیر poor; ~**î** poverty
- farangî** فەرەنگی European
- farâham-kirdin** فەرەهەم کردن v.t. to make available
- Farânsa** فەرانسە France
- farâwân** فەرەوان abundant, large-scale
- farhang** فەرەهەنگ culture; ~**dost** فەرەهەنگ دوست cultured, culture-loving; ~**ok** فەرەهەنگۆک glossary
- Farhâd** فەرەهەد Farhad, a character in Nizami's poem who falls in love with Shirin
- farmân** فەرمان order, command; ~ **ba je henân** v.t. to obey an order, to carry out an order; ~ **i khwâ ba je henân** to obey God's command, to die; ~**dân ba** v.t. to command; ~**bar** فەرمانبەر official
- farmâyish** فەرمايش order, command; فەرمايشته **t** speech; ~**t a mift** فەرمايشته مفت empty compliment
- farmûn** فەرموون **farmû-** فەرموو v.t. to command, to say (polite); (impt.) please: *farmû dâni'sha* please sit down
- fatârat** فەتارەت calamity; **sar i ... dân ba ~'dâ** to bring calamity down on ...
- fawt** فەوت loss, death; ~**ân** فەوتان **fawte-** فەوتن v.i. to cease to exist; to be lost; to be all in, exhausted; ~**ândin** فەوتاندن
- fawten-** فەوتین v.t. to give up, to lose
- fâks** فاکس fax
- fâmîn** فامین **fâm-** فام v.t. to understand
- fel** فیل trick; ~-**kirdin la** v.t. to play a trick on; ~**abâz** فیلەباز wily; ~**bâzî** فیلەبازی trickery
- fenik** فەنیک cool
- fer** فەر acquainted; ~-**bûn** v.i. to learn: *la*

SORANI KURDISH

- kwe fer i kurdî bîy?* where did you learn Kurdish?; ~-**kirdin** *v.t.* to teach
- feřo** فـیـرۆ free, gratis; **ba** ~ for free, for nothing, for no reason; **ba** ~ **dân** *v.t.* to squander, waste: *bakhtî ba feřo dâwa* he's wasted his chance
- filân** فلان so-and-so, dummy name
- fileq** فـلـیـق flat, squashed; ~**ân** فـلـیـقـان **fileqe-** فـلـیـقـن *v.t.* to be mashed, squashed; ~**ândin** فـلـیـقـانـدن **fileqen-** فـلـیـقـن *v.t.* to mash, squash
- finjân** فـنـجـان cup
- fîr** فـیـر light, delicate; false
- fira** فـیـرە very, much
- fîre-dân** فـیـرـیـ دان *v.t.* to throw away, toss, hurl
- fîrlândin** فـیـرـانـدن *v.t.* to make fly, to fly away with; ~**în** فـیـرـن **fîr-** فـیـر *v.t.* to fly
- firmesk** فـیـرـمـیـسـک tear; ~ **hař-rishtin** *v.t.* to shed tears
- fîřoka** فـیـرۆـکـه airplane; ~**khâna** فـیـرۆـکـهـخـانه airport
- fîřufel** فـیـرۆـفـیل deception, trick
- firyâ-kawtîn** فـیـرـیـاـ کـوـتن *v.i.* to arrive at an opportune moment; to come to someone's assistance
- fish** فـیـش flabby, soft
- fitwâ** فـیـتـوا legal opinion, permission
- finga** فـیـنـگـه snivveling
- fis** فـیـس wet
- fisâr** فـیـسـار so-and-so, such-and-such
- fishak** فـیـشـهـک cartridge; ~**ligh** فـیـشـهـکـلـغ cartridge belt
- fishkândin** فـیـشـکـانـدن *v.t.* to whinny, neigh
- fiz** فـیـز pride
- fre** فـیـر = **fire**
- frořtîn** فـرۆـشـتن **froř-** فـرۆـش *v.t.* to sell
- fû-dân** فـوـوـ دان *v.t.* to puff up, blow up (balloon, e.g.)
- ga** گـه joint: *pâm la ~ chûwa* I've sprained my ankle
- gach** گـج plaster
- gał** گـل = **lagal**
- gal** گـل flock, herd, people; ~ه گـلی a lot, a lot of, much, many: ~ **gařân** they searched a lot; ~**nâs** گـهـلـناس sociologist
- gał** گـل space between the legs
- gałâ** گـهـلا leaf: *wakû gałâ i dâr* as numerous as leaves on a tree
- gałârezân** گـهـلـارـیزان autumn; the month of Scorpio (October 23–November 21)
- gałâwej** گـهـلـاوـیـج the month of Leo (July 23–August 22)
- gałoz** گـهـلۆز space between a dog's legs: *kilkî da gałozî girt* (the dog) stuck its tail between its legs
- gałû** گـهـلۆو throat
- gan** گـهـن putrid, evil-smelling
- gandał** گـهـندـهـل rotten tree
- ganim** گـهـنـم wheat
- ganî** گـهـنی bad odor, rotten smell; ~**n** گـهـنـین *v.i.* to stink
- ganj**¹ گـهـنـج treasure
- ganj**² گـهـنـج young
- garak** گـهـرەک it is necessary (+ subj.)
- gařak** گـهـرەک quarter (of town), neighborhood
- gařân** گـهـران **gaře-** گـهـرـی *v.i.* to turn, wander, search; ~ **ba dwâ i** to search for, look for; ~**awa** to return, come back; **hał~** to be changed, transformed, (with colors) to be ...ish: *sûrhałga-řaw* reddish; ~ **la** to quit, leave alone: *lem gařen* leave me alone; ~ **la** to look for: *shitêkim gum kirdawa, ley dagařem* I'm looking for something I lost; **da sar** ~ to get (s.th.) out of one's head
- gard** گـهـرد dust
- gardâw** گـهـرداو whirlpool
- gardin** گـهـردن neck (of an animal, bottle); ~**âzâi-kirdin la** گـهـردنـازایـ کردن *v.t.* to bid farewell to
- gařîda** گـهـریدە wanderer
- garm** گـهـرم warm, hot; ~**â** گـهـرما heat: ~ *i nîwařo* midday heat; ~**en** گـهـرمین warm region; ~**î** گـهـرمی warmth
- garû** گـهـروو neck, throat: *wâ hast dakam garûmî le piř bûwa* I feel as though

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- my throat is full of it; **ba ~ i ...'dâ**
kirdin *v.t.* to put down s.o.'s throat, to feed to
garzik گەرزیک ring
gash گەش fiery red; lush
gasha-kirdin گەشە کردن *v.t.* to sprout up, grow up
gasht گەشت trip, tour
gastin گەشتن **gaz-** گەز *v.t.* to bite
gavzân گەفران *v.i.* to roll over
gawaîr گەوەر stable
gawât گەوأل wisp of cloud; **gawât-gawât** wispy
gawj گەوج stupid
gawra گەورە large, big, great; **gê** گەورەئى greatness; **~pyâw** گەورەبیاو elder, dignitary
gawzân گەوزان = **gavzân**
gayândin گەیانەن **gayen-** گەیین *v.t.* to make reach; **kho~à ...** to get oneself to: *kho y agayenetà nâw shâr* he'll get himself into town; *lâwakân khayân gayândè* the young men got themselves there; **râ~** to make known, publicize
gayîn گەیین **ga-** گە *v.i.* to arrive
gayshtin گەشتن **ga-** گە **ba** *v.i.* to arrive; **te~** to understand; **pe~** to ripen, mature, come of age
gaz¹ گەز yard (linear measure)
gaz² گەز pres. stem of *gastin*
gâ گە cow
gâl-dan گال دان *v.t.* to stir up
gâlâ گالە energetic labor; **~kirdin ba** to work furiously at: *chon dirwenayêk har gâtay pe dakâ* he's working on it fast and furiously
gâlök گالوک club
gâlta گالته joke; **~kirdin ba** *v.t.* to make fun of: *gâtayân pe dakrâ* they were being made fun of, a joke was being played on them; **ba ~wa** بەگالتهوه jokingly
gâmûsh گاموش ox, buffalo
gân گان **ge-** گە *v.t.* to fuck
gâsha گاشە, **~bard** بەرد large stone, boulder
gâsin گاسین ploughshare
gâz گەز bite; gas; **~girtin la** *v.t.* to bite
gâzarâ گەزەرا middle of the back, spine
gâzinda گەزنده objection, criticism
gâzir گەزەر washerman, bleacher; **~bûn** to be bleached
gechal گەچەل quarrel, dispute
geîrân گەیران **geîre** گەیرى *v.t.* to turn; **~awa** کەیرانەوه to relate, tell; **war~** to turn into, to translate; **war~à sar ...** to translate into: *am ktebây wargeîrâyâ sar fârî* he translated this book into Persian
gezh گەژ dizzy, spinning; **~bûn** to spin: *sarî gezh dabe* his head will spin; **~alûka** گەژەلوه whirlwind; **~âw** گەژاو whirlpool
gh- (for most words beginning with *gh-*, the Persianate spelling, see normal Kurdish spelling under *kh-*)
ghadîr-kirdin la گەدر کردن له *v.t.* to cheat
ghalat گەلەت error, mistake
ghalpaghalip گەلپەگەلپ commotion
gharîb گەریب stranger; **~** exile, being away from home
ghaybzân گەیبزان someone who knows hidden things, seer, mindreader
ghazal گەزەل ghazal, a Persianate poetic form
ghazna گەزەنه = **khazna**
ghâr-dân گار دان *v.t.* to run
gichik گەچیک small, little
gift گەفت word; promise; **~dân ba** *v.t.* to promise; **~ugo** گەتوگو conversation
gîl گەل dirt, mud; **birdinâ bin** ~ to take to the grave
gila گەله complaint; **~kirdin la** *v.t.* to complain of
gilân گەلان *v.i.* to be thrown: *la asp gilâm* I was thrown from my horse; to stumble: *aspakâm gilâ* my horse stumbled; to move, shake, toss and turn; **~din** گەلین *v.t.* to throw, toss,

SORANI KURDISH

- shake
- gilena** گیلنه pupil of the eye
- gimez** گمیز urine; ~-**kirdin** *v.t.* to urinate
- gîr** گر flame; ~-**girtin** *v.i.* to be enflamed
- giraw** گره = **giro**
- girân** گران heavy
- gird** گرد hill, knoll; ~**olka** گوردولکه pile, stack of unthreshed grain
- giriftâr** گرفتار captive, prisoner; ~-**bûn** *v.i.* to be captured, taken prisoner; ~**î** occupation, anguish
- giring** گرنگ important
- giri** گری assumption; ~-**kirdin** *v.t.* to assume
- girm** گرم boom, plop, sound of a large body falling; ~ **u hor** گرم وهور ditto
- girmola** گرموله twisted, taut; ~-**kirdin** *v.t.* to twist and turn, contort
- gîrnî** گرنی rough, coarse
- giro** گرو bet; ~-**birdinawa la** *v.t.* to win (a bet or game) from, come out on top of
- girtin** گرتن **gir-** گر *v.t.* to take; to pinch: *kawshakâm pâm agire* my shoes pinch my feet; to hold, contain: *am jawâta shash pût nâgire* this sack won't hold six *pûts*; ~ **la** to find fault with, pick on: *lem magira* don't pick on me; ~**â bar** to adopt; ~**awa la** to forbid: *l' aw kârânâm girtotawa* I have forbidden those things; ~**awa la** to reduce, make less: *kharjût zora—ley bigirawa* you spend too much—make it less; to catch (disease) from; ~**awa** to heal (broken bone): *dast a shikâwakât girtîyatawa* your broken arm has healed; **ba ...awa girtin** to cover oneself with, pull s.th. over o.s.: *lefay pewa girt* he covered himself with a quilt; **dâ~** (1) to bring down; (2) to drive crazy by talking: *wây dâgirtim ba qsa hoshim namâ* he drove me so crazy with his talking I couldn't think straight; **hał~** (1) to lift, pick up: *ama la zawî hałgira* pick this up from the floor; take off: *sar i am sindûqâ hałgira* take the top off this box; pick out, select: *l' aw kawshânâ jûtêkî hałgira* pick out a pair of those shoes; *dastim le hałgrin* leave me alone; (2) to hold, keep: *am pârayâm bo hałgira* keep this money for me; (3) to allow: *khwâ hałnâgire* God will not allow it; (4) to go out of control: *asp hałî girtim* the horse ran away with me; (5) to hold something up: *gâyakâ pâshîy hałgirtîa* the cow has its leg lifted; **râ~** to protect, maintain; **kho râ~** to control oneself; **war~** to take, take up
- giryân** گریان **grî-** گری *v.i.* to weep, cry
- gizh** گزٹ frowning; dejected; **rû~** رووگرت with a frowning expression
- gisht** گشت all; ~**î** public
- gisk** گسک broom; ~-**dân** *v.t.* to sweep
- gizh¹** گزٹ mussed, tangled (hair); ~-**bûn** *v.i.* for the hair to stand on end; **ba ~ ... hâtin** to get entangled with; **ba ~ ...dâ chûn** to have to deal with; ~**yân** گزیان *v.i.* to be upset, to be mussed (of the hair)
- gizh²** گزٹ tree trunk; plant; ~-**u-giyâ** گزویا vegetation
- gizh³** گزٹ anger
- gizh⁴** گزٹ hard, solid
- gizing** گزنگ first rays of dawn
- gîrâ-kirdin** گیرا کردن *v.t.* to answer (a prayer)
- gîrân** گیران **gîre-** گیری *v.p.* to be taken (passive of *girtin*); **kho'y pe (râ)~** to restrain oneself, control oneself: *kho'y pe nâgire* he can't restrain himself; **dâ-gîrân** *v.p.* to be occupied: *wilât a dâgîrâwakân* the occupied territories; **te-gîrân** *v.i.* to tangle
- gîrfân** گیرفان pocket
- gîroda** گيروده infatuated
- gîrsân** گيرسان **gîrse-** گيرسى *v.i.* to stop, cease; ~**awa** to stop, halt; **dâ~** to be lit, ignited

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- gîrsândin** گێرساندن **gîrsen-** گێرسین *v.t.:* **dâ-**
~ to light, ignite
- go** گۆ ball
- goband** گۆبەند celebration
- gogird** گۆگێرد sulphur; match
- goh** گۆه ear, hearing; **~dâr** capable of hearing; *gwechka i gohdâr* well-attuned ear
- gol** (1) **gre u** ~ گۆل و گۆل knotted; **gurj u** ~ گۆل و گۆل nimble, quick; (2) male: **~asag** گۆلهسهك male dog, **~akar** گۆلهكەر male donkey; (3) goal (soccer); **~kirdin la** *v.t.* to score a goal against
- gol** گۆل calf; pool, pond; stupid
- golâla** گۆلاهه anemone
- gom** گۆم deep, stagnant water; indistinct; lake, pond; **~âw** deep pool
- gomân** گۆمان suspicion; **~kirdin la** *v.t.* to suspect
- gon** گۆن cheek; **~asûra** گۆنهسووره tomato; **~â** گۆنا cheek; **~âgon** گۆناکۆن various, of all sorts
- gopât** گۆپال bat, club
- gor** گۆر like, manner
- goř** (1) گۆر level, plain (ground); **hâtinâ** ~ه to come to the fore, be under discussion; (2) grave; **~istân** گۆرستان cemetery
- gorân** گۆران the Goran division of the Kurds; **~î** Gorani; song
- gořin** گۆرین **goř-** گۆر *v.t.* to change; **~awa ba** to exchange for; **kho** ~ to disguise oneself; **~ar** گۆرینهر change-producing
- gořrân** گۆران **gořre-** گۆر *v.p.* to change (int.), be changed
- gosh-kirdin** گۆش کردن *v.t.* to suckle a newborn
- gosha** گۆشه corner, angle
- gosht** گۆشت meat
- gotin** گۆتین **le-** ل *v.t.* to say
- govâr** گۆفار magazine, journal
- goz** گۆز (*see nâz-u-goz*)
- goza** گۆزه pot
- gozân** گۆزان **goze-** گۆز *v.t.* to keep; **~awa** گۆزانهوه to move from place to place; **hał-** ~ to lift, raise, draw up
- gr-** گر see **gir-**
- gre** گری knot; **~ le-dân** *v.t.* to tie a knot; **~ shil-kirdin** *v.t.* to untie a knot; **~kwer** گریکویتر tangled knot
- grewaghâr** گریوهغار foot race
- gul** گۆل leper; **~bûn** to get leprosy
- gul** گۆل flower; **~ a sûr** گۆله سوور rose; **~abarozha** گۆله به روژه sunflower; **~âla** گۆله کولاله red tulip; **~âw** گۆلاهه rosewater
- gulla** گۆله bullet
- gulof** گۆلوف pressure, crumple; **~în** گۆلوفین *v.t.* to crumple; **~tin** گۆلوفتین *v.t.* to squeeze, crumple;
- gulof-** گۆلوف *v.t.* to squeeze, crumple;
- kho hał-~tin** *v.t.* to hug oneself
- gum** گۆم lost; **~bûn** to get lost; **~řâ** گۆمرا lost, deviant
- gumân** گۆمان doubt, hesitation; **~birdin** *v.t.* to doubt; to have, possess: *hîch shitè gumân nâbam* I do not possess anything; **be** ~ بیگومان doubtless(ly), convinced
- gumbad** گۆمبه dome
- gun** گۆن testes
- gunâ** گۆنا sin, pity; **~bâr** گۆنابار sinner, transgressor
- gund** گۆند village; **~nishîn** گۆندنشین vil-lager, village-dwelling
- gunjân** گۆنجان **gunje-** گۆنج *v.i.* to fit, be fitting; *dagunje bitēyn* we may say, it is appropriate for us to say
- gur** گۆر wolf; meeting
- guř** گۆر power; flame; threat; **~ hâtinâ khwâre** to pour down; **ba-** powerful, strong
- gurlân** گۆران **gure-** گۆر *v.i.* to have one's head cut off; **~ândin** گۆراندن *v.t.* to cut s.o.'s head off
- guřlân** گۆران **guře-** گۆر *v.i.* to roar; **~ândin** گۆراندن *v.t.* to roar; **~în** گۆرین to roar
- gurg** گۆرگ wolf
- guris** گۆریس rope
- gurj** گۆرج quick, soon; **ba** ~ به گۆرج *ba* ~ quickly, soon; **~ u gol** گۆل و گۆل nim-

SORANI KURDISH

- ble; **ba** ~ **u gofi** گۆفی به گۆج و گۆلی nimbly
gutin گۆتین **le-** لێ *v.t.* to say (see **witin**):
har b' aw mabastaî ka gutmân just as we said
- guzar** گۆزەر lane, passage; area; ~**kir-dîn ba ... (dâ)** *v.t.* to pass by; ~**ândin** گۆزەرین **guzaren-** گۆزەرین *v.t.* to spend, pass: *hamû zhyân'î lagat mařdârî guzarândûa* he has spent his entire life being a shepherd; **zhyân-u-ân** ژیان و گۆزەران life
- gû** گۆ excrement, shit
gûr گۆر calf
- gwâstin(awa)** گۆستن **gwez-(awa)** گۆز *v.t.* to move, to relocate; to take a bride to the husband's house
- gwâya** گۆیا as if, as though, you'd say
gwâztin(awa) گۆزتن *v.t.* to move; = **gwâstin**
- gwe** گۆ ear; ~**âkhnîn la** to ignore; ~**bûn la** *v.i.* to hear; ~**dânà ...** to listen to; ~**(râ)girtin la** *v.t.* to listen to
- gwebîs** گۆبیس obedient; aware: *wâ gwebîs bûm ka bârân bârîwa* I was aware that it had rained
- gwecham** گۆچەم riverbank
gwechka گۆچەگە ear; ~**dân** *v.t.* to listen; ~**girtin** *v.t.* to hear; ~**takândin** *v.t.* to listen
- gweder** گۆدەر listener
gwedrezh گۆدەرێز mule
gwegir گۆبەر listener
gwegirân گۆبەران hard of hearing
gwel گۆیل handful
- gwepichîř-gwepichîř** گۆپەچەر گۆپەچەر with great difficulty: *girtibûyânim, gwe-pichîř-gwepichîř rizgârîm hât* they had captured me, and I was rescued with great difficulty; with alacrity
- gwequfâkh** گۆقۆلâخ attentive
gwerâyat گۆرآیەل obedient, submissive; ~**î** obedience, submissiveness
- gweraka** گۆرەگە calf
gwez گۆز walnut; ~**hînd** گۆزەبەند coconut
- gwez-** گۆز pres. stem of **gwâstin**
gyâ گۆ plant
gyân گۆیان soul; (following name) dear; **wa** ~ **kawtîn** to escape alive; ~**keshân** *v.t.* to work hard; ~**(a)spâr-dîn** *v.t.* to give up the ghost, to die; ~**dâr** گۆیاندار animal, living creature; ~**kanisht** گۆیانگەنشت moment of death; ~**labar** گۆیانگە بەر alive, living
- habûn** هەبوون for there to be; *haya* there is; *habû* there was; *habe u nabe* "come hell or high water"
- hafta** هەفتە week
haftâ هەفتا seventy
haftâna هەفتانە weekly
hagba هەگبە saddle pack
hakâyat هەگایەت story, tale; ~**khwân** هەگایەتخۆان teller of tales, storyteller
hakîm هەگەم physician
hal (1) هەل time, turn: *la ~ u darfate* in time, at the right time; *la hîch ~ u marjêk'dâ* at no time and under no circumstances; (2) opportunity: *bo halêk i wâ dagařân* they were looking for just such an opportunity
- hał-** هەل compound-verbal prefix; for all verbs compounded with *hał-*, see under the verbal element
- hała** هەلە error, mistake; **ba** ~**(dâ)** erroneously
- haładâwân** هەلەداوان haste; **ba** ~ hurriedly, hastily, in a hurry
- hałat** هەلەت precipice
hałâtin = **hał-hâtin**
hałbast هەلەبەست poet; ~**a** هەلەبەستە poem, poetry
- hałbizhârdin** هەلەبەزاردن election (see **bi-zhârdin**)
- hałdast-** هەلەدەست see **hał-wastân** (s.v. *wastân*)
- hałê** هەلێ the prefix *hał-* with the directional suffix *-ê*; see under *hał-hâtin*
- hałenjân** هەلێنجان *v.t.* to draw water
hałiz هەلێر type of plant with needle-like

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- leaves
halkawt هه‌لکه‌وت chance, accident; **ba** ~ به هه‌لکه‌وت by chance, incidentally; **~û** هه‌لکه‌وتوتو nice-looking
halmat هه‌لمه‌ت attack; **~birdin/-dân** *v.t.* to attack
halo هه‌لو eagle
halpa هه‌لپه haste
halpaŕke هه‌لپه‌رکی type of Kurdish dance
hals هه‌لس rising; **~ukawt** هه‌لسوکه‌وت behavior, conduct
halssân هه‌لسان **halss-** هه‌لس contraction of *hat-wastân*, *q.v.*
halwest (1) هه‌لوئست a short rest, stop; (2) point of view, standpoint, stance
ham¹ هم concern, grief; **~u tam** هه‌م‌وتهم sorrow and grief
ham²...ham هم ... هم both...and
hamân هه‌مان that very, the aforementioned
hamaranga هه‌مه‌رنگه multicolored, of all sorts, varied
hamdîs هه‌مدیس once again, all over again
hamîsân هه‌میسان again
hamîsha هه‌میشه always; **~î** constant: *khwâst i hamîsha* a wish one has always had
haml هه‌مل pregnancy: *zhinakây bâr i haml dabe* his wife is pregnant
hamû هه‌موو all, every (+ indefinite): **~rozhek** every day
hana هه‌نه second wife (relationship to the first wife); **~zâ** هه‌نه‌زا child of another wife, step-child
hanâr هه‌نار pomegranate
hanâsa هه‌ناسه breath, sigh; **~hal-keshân** *v.t.* to breathe a sigh; **~sardî** هه‌ناسه‌سه‌ردی grief
hand هه‌ند a little, a bit, somewhat, rather
handar هه‌ندەر outside; **~î** foreign
hangâw هه‌نگاو step, pace; **~nân bo** *v.t.* to step into
hangwen هه‌نگوین honey
hapasân هه‌په‌سان **hapase-** هه‌په‌سی *v.i.* to be astounded, stunned
haq هه‌ق right; **~ba** هه‌ق به هه‌ق tit for tat; **~bûn ba** to be right: *haq ba to a you're right*; **ba** هه‌ق به in the right; **be** هه‌ق بیه‌ق in the wrong
haqdast هه‌قده‌ست wage
haqîqat هه‌قیقه‌ت truth, reality
har هه‌ر just; **~awanda** هه‌رئه‌وه‌نده just that much; **~chonè bû** somehow or other; **~chand** هه‌رچه‌ند however much, no matter how much; **~chanda** هه‌رچه‌نده although; **~chî** هه‌رچی whatever, no matter what; **~chîchikânawa** هه‌رچی‌چکه‌نه‌وه no matter what they did; **~ka** هه‌رکه as soon as: *har ka chawî pem kawt* as soon as his eyes fell upon me; **~wahâ** هه‌روه‌ها likewise; **~wâ** هه‌روا likewise; **~watir** هه‌روه‌تر even more so
har u gif (gîf) هه‌ر و گیف threat
hara- هه‌ره (prefix with superlative sense); **~barz** هه‌ره‌به‌رز exalted, very high, supreme: *dâdga i harabarz* supreme court; **~girân** هه‌ره‌گران very heavy
haras هه‌ره‌س landslide, avalanche (construed with *birdin* and *henân*)
harasha هه‌ره‌شه threat; **~kirdin la** *v.t.* to threaten
harâ-kirdin هه‌را کردن *v.t.* to run
harâsân هه‌راسان out-of-sorts, in a bad mood
harem هه‌ریم region
hargiz هه‌رگز (+ neg) never; **~âw** هه‌رگزاو never ever
harzakâr هه‌رزوکار adolescent
harzaŕ-harzaŕ هه‌رزو له هه‌رزو له in tatters and shreds, useless
hasânlawâ هه‌سانه‌وه **hase-** هه‌سه... *v.i.* to rest, relax, be in repose; **~dinawâ** هه‌ساندنه‌وه *v.t.* to let rest, let relax
hashîmat هه‌شیمه‌ت people, crowd
hast هه‌ست feeling; **~kirdin ba** *v.t.* to feel: *hast'î ba birsetî kird* he felt hun-

SORANI KURDISH

- ger; ~**yâr** (neol.) poet
hatâ ههتا until, even; ~ **hatâî** ههتاههتائى
 forever
hatâw ههتاو the sun; ~ **hî** ههتاوى solar
hatî ههتى threatening term of address:
hatî! datkuzhim! I'm going to kill
 you, you devil!
hatîm ههتيم orphan
hatîw ههتيو = **hatîm**
hawâ ههوا first; ~ **hîn** ههوهلين first
hawâ ههوا air, weather
hawât ههواى news
hawâr ههوار summer pasture; ~ **nishîn**
 ههوارنشين encamped for the summer
 (of a nomadic tribe)
hawen ههوين leaven, ferment
hawî ههوى toil, effort; ~ **dân** v.t. to
 strive, to work hard, to attempt
Hawler ههولير Arbil, Arbela
hawr ههور cloud
hawsha ههوشه courtyard
hawt ههوت seven; ~ **hê** ههوتا seventy
hawz ههوز pool
haya ههيه there is, there are; (preceded
 by a possessive pronoun) to have:
pirsyârekim haya I have a question
hayhât هههيات impossible
haz ههز desire; ~ **kirdin** v.t. to desire:
haz dakam bitbînim I'd like to see
 you
hazhâr ههزار poor, unfortunate; ~ **hî**
 ههزارى poverty, misfortune
hazîrân ههزيران June (see also **huzay-**
rân)
hâkâ ههكا thus
hâkim ههك ruler
hât ههال state, condition; ~ **u masala te-**
gayândin v.t. to explain a situation
 to: ~ *u masala'y te gayândim* he ex-
 plained the situation to me
hâle ههالى informed; ~ **bûn ba** to be in-
 formed of; ~ **bûn ba ... la ...** to be
 thinking of one thing (*ba*) instead of
 another (*la*), to mistake X (*ba*) for Y
 (*la*): *ba kasêk i dîka'm le hâle nabin?*
 might they not be confusing me with
 somebody else?
hâfî ههالى empty
hâfo ههالو earthenware pot
hâlû ههالو maternal uncle
hâmez ههاميز bosom, embrace
hâna ههانه motivation, provocation; ~
dân v.t. to motivate
hâne ههانى there, take it
hâra ههاره shout; ~ **i pekanîn** peal of
 laughter
hâfâln ههافان v.i. to be pulverized; ~ **ndin**
 ههافاندين v.t. to pulverize; ~ **wa** ههارواه
 dust, powder, grist
hâshâ ههاشا denial; ~ **kirdin** v.t. to deny;
 ~ **hâmagir** ههاشاههنگر undeniable
hâshiya ههاشيه marginalia
hât ههات luck: *hâtim niya* I don't have
 any luck; ~ **uchû-kirdin** ههات و چوو
 v.t. to come and go, to frequent
hâtin ههاتين **ye/de-** دى/يه (pres. subj. **be-**
 ڤي; impt. sing. *wâra* وهره) v.i. to come;
 (with *kas* and following subjunctive)
 no one would: *kas nâye kêrêk i wâ*
bikât no one would do such a thing;
dâ~ to be accustomed; **ha**~ to run
 away: *hât hatê* he started to run away;
râ~ **lagat ...dâ** to learn from, be
 taught by, get used to; ~ **à** (+ infini-
 tive) to get ...: *hâtinà kushin* they
 got killed, *hâtà girtin* he got caught; ~
la to be capable of being: *la hatgirtin*
nadahât it couldn't be picked up
hâtucho-kirdin ههاتوچوو کردن v.t. to fre-
 quent (a place)
hâw- ههاو (prefix) same- (see individual
 words alphabetically)
hâwâr ههوار cry for help; ~ **kirdin** v.t. to
 cry for help
hâwbash ههابهش participant; ~ **i ... bûn**
 to participate, share in; ~ **hî** ههابهشى par-
 ticipation; ~ **kirdin la ...'dâ** v.t. to
 participate in
hâwezh ههاويز grasp
hâwezh- ههاويز pres. stem of *hâwîshtin*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- hâwirdin** هاوردن **hâwir-** هاور *v.t.* to bring
hâwîn هاوین summer
hâwîştîn هاویشتن **hâwez-** هاویژ *v.t.* to throw, toss, shoot; **dar-** to toss out, throw away
hâwkâr هاوکار colleague; **~î-kirdin lagaf** *v.t.* to cooperate with
hâwmânâ هاومانا synonymous, having the same meaning
hâwnâw هاوناو namesake; synonym
hâwre هاوری comrade, companion
hâwsafar هاوسه‌فەر traveling companion
hâwsâ هاوسا neighbor
hâwshewa هاوشه‌وه similar
hâwshîra هاوشیره sister
hâwtaman هاوته‌مەن contemporary, of the same age
hâwtâ هاوتا equal; **be-** بیه‌اوتا unequalled
hâybakht هایبه‌خت lottery
hâzîr هازر ready
hejgâr هه‌جگار extremely
hel- هیل pres. stem of **heshtin**
helân هیلان **hele-** هیلن *v.t.* to let go; **dâ-** داه *~à khwârawa* to let down, lower: *pat'yân henâ u dâyhêhêhê khwârawa* they brought a rope and lowered him down
helka هیلکه egg
hemîn هه‌مین slow; **~kirdin** *v.t.* to slow, slow down: *hangâwî hemîn kird* he slowed his pace; **~î** slowness: *ba hemînî râ'm da hâwreakâm kird u gutim* I slowly turned my face to my companion and said
henân هه‌نەن **hen-** هه‌ن *(v.t.)*; pres. stem often **yen-**, as in *nâyenim* for *nâhenim* I won't bring it) to bring; **~awa sar kho-** to bring back to oneself; **ba je** ~ to execute, carry out (an order); **dar-** (darenân) to put out, pull out, take off, extract: *châwilkakâ'm la châw darenâbû* I had taken off my glasses; **dâ-** to comb the hair down; **râ-** to teach, to get into shape; to tame
Hend هه‌ند India
henda هه‌نده so, so much, this much; ~ ... **tâ** so much (so) that: *bulbul henda'y khwend tâ kham'î la hamû dîkân târand* the nightingale sang so much that it drove the sorrow from all hearts
hendè(k) هه‌ندیک، هه‌ندیکه a bit; for a while
henrân هه‌نرەن **henre-** هه‌نرە *v.p.* to be brought
herish هه‌ریش attack; **~henân ba** to attack; **~birdînâ sar** ... to attack (s.o.); **~henar** هه‌ر شه‌ه‌نەر attacker, aggressor
hero هه‌رۆ marshmallow (bot.)
heshtâ هه‌شتا still, yet; ~ (+ neg. past perf.) **ka** که ... هه‌شتا no sooner...than, scarcely...when: *heshtâ nanustibû ka dangêk'î ba gwe gaysht* no sooner had he fallen asleep than he heard a noise
heshtin هه‌شتەن **hel-** هیل *(v.t.)*; subj. often *be-* for *bihe-*) to leave, let, allow (+ subj): *nâyâheshtim bem* they didn't let me come; to turn loose, let go; (neg.) not to leave (anyone alive); **ba je** ~ to leave alone, leave behind, let be, abandon: *ba je'y heshtim* he left me alone; **dâ-** to let down, lower: *patêk'im bo benin u dâmbeînâ khwârawa* bring me a rope and lower me down
hez هه‌ز strength, power: ~ *i atom* the power of the atom; **ba-** به‌هه‌ز powerful
hezhâ هه‌ژها valued, valuable, dear
hikâyat هه‌کایه‌ت = **hakâyat**
hikûmat هه‌کۆمه‌ت government
hizb هه‌زب political party
hî هه‌سى really: *hî awa niya bâs bikre* it's not really anything that can be talked about
hîch هه‌چ (+ neg.) nothing: ~ *i tir* nothing else; ~ **kasêk** که‌سه‌یک nobody
hîlâk هه‌یلاک tired; ~î tiredness, exhaustion

SORANI KURDISH

- hîlkla** حیلکه peal of laughter; **~ândin** حیلکاندن *v.t.* to laugh
hîn-bûn هین بوون *v.i.* to learn
hîshk هیشک dry
hîwâ هیوا hope: *hîwâ i zhyân'î le nada-kirâ* there was no hope of his surviving; **~bîrrâw** هیوابراو without hope, in despair; **~bîrrâwî** هیوابرای despair; **~dâr** هیوادار hopeful
hîz هیز skein, leather bag for oil, cheese, &c.
ho هو reason
hoba هویه campsite
hoda هوده room
honfîn هونین *v.t.* to spin (thread), compose (poetry); **~dîn** هوندن *v.t.* to string, to weave together; **~drâw** هوندراو woven together, threaded together; **~râw** هونراو = **hondrâw**
hor هور boom, big noise
hoř هور sack
hortik هورتک ugly baby
hosh هوش consciousness; **hâtinawa** ~ **kho-** to regain consciousness; **la** ~ (**i kho**) **chûn** to lose consciousness; **be~** بیهوش unconscious; **be~bûn** *v.i.* to faint, pass out, lose consciousness
hoz هوز tribe, people, population
htâ هتا = **hatâ**
humed هومید hope; **~bîrrâw** هومیدبراو hopeless, in despair
hunar هونەر art, craft, skill; **~mand** بههونەر artist, artisan; **ba~** بههونەر skilled
hushîr حوشتەر = **wishtir**
huzayrân حوزەیران June
hûn-bûn هوون بوون = **hîn-bûn**
hûsha u fîsha هوشه و فیشه hissing
- (initial *i* and *î* are intermingled in alphabetization; the distinction between initial *i* and *î* is not always maintained; initial *î* is spelled ئی and ای indiscriminately)
ibtidâî ابتدائی elementary
- idâra** اداره office
îdî ئیدی anymore
îjâbî ئیجایی positive
ikhtiyâr اختیار old, aged: *rîshim spî bû, tawâw ~ bûwim* my beard is white: I have become old
iklîl اکلیل = **kilîl**
îmayl ئیمهیل e-mail
împirâtorî ئیمپراتوری empire: *~ i 'usmânî* the Ottoman Empire
împiryâlist ئیمپریالیست imperialist: *nata-wa gawra ~akân* the great imperialist nations
imrô امرؤ today
imshaw امشهو tonight
înglîs ئینگلیس the English, the British (coll.); **~î** English (person, language)
injâ ئینجا then, next
insân انسان human being
'Îraq عراق Iraq; **~î** عراقی Iraqi
isti'mâr استعمار colonialism, imperialism; **~î** استعماری imperialist
îsh ئیش work, labor, deed; **~kirdin** *v.t.* to work; **~kar** ئیشکەر hardworking; **~u-kâr** ئیش و کار business
-îsh ئیش (enclitic, after vowels 'sh and 'ysh) too, also, either
îshârat ئیشارهت motion; sign
îslâm ئیسلام Islam; **~î** Islamic
îstaram-kirdin la ئیستهرهه کردن له *v.t.* to beg, plead with
îtir ئیتەر again, another time
îzn ئیزن permission; **ba ~ i khwâ** by God's leave
- jala-kirdin** جەله کردن *v.t.* to tie (animals) together in a herd
jallâd جلاد executioner
jambûra جەمبووره generality, crowd; **~ i khałk** خه‌لك جەمبوورهی ordinary people
janâb جەناب excellency: *khałk i gundakâmân châwařwân i janâbitin* the people of our village are waiting for your excellency; *janâb i pâshâ* his majesty, your majesty

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- janâza** جهنازه funeral
jang جهنگ war, battle
jarda جهرده highway robber
jarg جهرگ liver, heart (metaphorical)
jarrâh جهراح surgeon
jawanda جهوهنده leather water bag
jawât جههوال large sack or saddlebag, usually one of a pair on either side of a donkey or horse
jawâhîr جهواهر jewels
jazhn جهژن festival, celebration
jâ جا then, therefore
jâda جاده road, street
jâdû جادوو magic, sorcery; **~gar** جادوگر magician, sorcerer
jâl/jâlûka جالجانوکه spider
jâm جام mirror, glass, pane; bowl
jânawar جانواهر animal
jândârm جاندارم police
jântâ جانتا satchel
jâr جار time, instance: *dû hafta ~èk* once every two weeks; **~ân** جاران olden times, past times; **~èk** جاریک once; **~èkyân** جاریکیان once, one time; **ba ~e** جاروبار all at once; **~ u bâr** جاروبار occasionally, from time to time
jâr جار proclamation; **~dân la** v.t. to proclaim, to broadcast; **~keshân** v.t. to proclaim, make a proclamation; **~chî** جارچی herald
jâwîn جاوین v.t. to chew
je جی place; **la ~gâ i** instead of; **ba ~mân** v.i. to be left behind; **ba ~heshtin** v.t. to leave, leave behind, abandon; **~mân** v.i. to be left behind; **~ga** جیگه place, bed; **~gâ** جیگا place, position; **~nishîn** جینشین heir-apparent, successor
jebaje-kirdin جیبهجی کردن v.t. to finish off, to polish off
jiga la جیگه له aside from, except for; without; **jiga l' awaf** جیگه له وهی aside from the fact that, in addition to the fact that
jigar جیگر liver, child; **~sûtân** to lose a child to death; **~gosha** جیگرگوشه child; **~soz** جیگرسوز consoler
jigara جیگهه cigarette; **~keshân** to smoke cigarettes
jighâr جیغار grief, sorrow
jil جیل clothes, togs; **~nân** to put on clothes
jila جیله octopus
jîlaw جیلهو reins
jîmîn جیمین **jim-** ج. v.i. to move
jînew جینوو insult; **~dân ba** to curse at
jînoka جینوکه genii
jînûb جینوب south
jîr جیر rip; **~dân** v.t. to rip; **~hâtin** v.i. to have difficulty, be sad
jîrîwa جیریوه cooing (of doves)
jîsin جیسن noble, race
jîwân جیوان young; **~amarg** جوانهمه مرگ died young; **~ka** جوانکه adolescent
jizma جیزمه boot
jîhân جیمان world; **~bîn** جیمانبین world-seeing, all-seeing
jîmosâyid جینوساید genocide
jîra جیره salary, stipend; **~khor** جیرهخوړ salaried
joga جوگه stream
jolâ جولا weaver
jor جور sort, kind; manner: *b' aw jorâ* in that manner; **~âw** جوراجوړ **~ba** جوربهجور of all sorts, various
zorâw جوراو sock
jořik جورک bag, saddlebag
jozardân جوزهدان the month of Gemini
jum'a جومعه Friday
jûla-kirdin جوولسه کردن to move, to budge; **~ân** جوولان **jûle-** جوولی v.i. to move
jût جووت pair; **~yâr** جووتیار farmer
jwâb جواب answer, reply; **~dân** v.t. to reply
jwân جوان pretty, beautiful; **~î** جوانی beauty
jyâ جیا separate, apart; **~wâz** جیاواز separate; **~wâzî** جیاوازی distinguishing feature

SORANI KURDISH

- jiyât i** جياتى instead of
- ka¹** کاه other, else: *hîch i ~'m nâwe* I don't want anything else
- ka²** که when (conj); that (subordinating conj.)
- ka-** که pres. stem of **kirdin**
- kachal** کاهچال bald, mangy
- kachî** کاهجى but, on the other hand
- kaftin** کاهفتن **kaf-** کاهف = **kawtin**
- kal** کاهل mountain pass; broken (of teeth); **~u-pal** کاهل و پهل odds and ends
- kalabâb** کاهباب rooster
- kałak** کاهلک pile; **~ a bard** pile of rocks
- kałakewî** کاهلکى کوى mountain ram
- kalapoř** کاهپوړ paraphernalia, baggage
- kalapûr** کاهپوور tradition; **~î** traditional
- kałasher** کاهلشهر rooster
- kalâwa** کاهلاه ruin, a ruined building
- kalk** کاهلك use, benefit: *katkî nabû* it was useless; **~ war-girtin la** to derive benefit from; **~bakhsh** کاهلکبهخش beneficial; **ba~** بابه کاهلک useful, beneficial; **be~** بابه کاهلک useless, worthless
- kalkala i** کاهلکاهلئى wish, desire for
- kalla** کاهله head
- kaltur** کاهلتور culture
- kalupal** کاهلوپهل = **kalapoř**
- kam** کاهم little, little bit; **~bînâ** کاهمبىنا weak-sighted, unable to see well; **~hawn** کاهمهوين unproductive; **~tir** کاهتر less; **~ u zor** more or less; **~tâkur-tê(k)** کاهتوره more or less
- kamarchîn** کاهمهريچين cliff
- kan-** کاهن pres. stem of **kanîn** and **kanin**
- kanât** کاهنال channel (television)
- kandałân** کاهندهلان edge of ravine
- kandât** کاهندال hill
- kandin** کاهندن see **kanin**
- kandrân** کاهندران *v.p.* to be pulled up, to be dug up; **hał~** کاهله to be pulled out, to be wrenched out
- kange** کاهنگى when?, what time?
- kanin** کاهنين (**kandin** کاهندن) **kan-** کاهن to pull up, off, dig up; **dâ~** کاهده to pull off;
- hał~** کاهله to pull up, uproot, dig
- kanîn** کاهنين **-kan-** کاهن *v.i.* to laugh; **pe~** کاهه to laugh
- kanîshk** کاهنیشک girl, daughter
- kar** کاهر donkey, ass
- karasa** کاهرهسه = **karista**
- kařat** کاهرهت. See **karrat**.
- karista** کاهرهسته raw material; instrument, tool, means; feature
- Karkûk** کاهرکوک Kirkuk
- karrat** کاهرهت time, instance: *aw ~â'sh* that time too; *la mezhû i kurd'dâ bo hawałin* ~ for the first time in the history of the Kurds
- karsak** کاهرسهک large clod
- karweshik** کاهرويشک = **kawreshik**
- kas** کاهس person; **~** کاهسى anybody; **~u-kâr** کاهس و کار people, relatives; **~âyafî** کاهسايهتق relationship
- kasâbat** کاهسايهت livelihood: *bâwkim kâr u ~î chi bû?* What did my father do for a living?; **~kirdin** *v.t.* to make a living
- kasâs** کاهساس distressed; **~î** کاهسى distress
- kash** کاهش stormcloud
- kashî** کاهشى boat, ship
- kasukâr** کاهسوکار see **kas**
- katin** کاهتن insult; **~kirdin ba** *v.t.* to insult: *katinek i gawra'y pe kirdûm* he has insulted me greatly
- kaw** کاهو sieve with large holes
- kaw-** کاهه pres. stem of **kawtin**
- kawât** کاههوال herds and flocks; **~** کاهه spread out
- kawâta** کاههواته then, therefore, in that case
- kawâw** کاههواو roasted meat
- kawchik** کاههچک spoon
- kawł** کاههول skin (of an animal); **~kirdin** کاههول to skin (an animal)
- kawn** کاهون old; **~ârâ** کاههونارا old, ancient
- kawreshik** کاههرويشک rabbit, hare
- kawsh** کاههوش shoe
- kawtin** کاههوتن **kaw-** کاهه *v.i.* to fall, befall; **dar~** کاههده to go outside, to appear; **dâ~** کاههده to fall away; **dûr ~awa** کاههده to get far

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- away; ~à ... (+ inf.) to start to, fall to: *kawtîna qsa kirdin* we started talking;
- haŋ~la** to be situated in
- kay** کهی when?
- kaybânû** کەبیانوو lady
- kayf** کەیف enjoyment; ~ **u safâ kirdin**
- lagaf** *v.t.* to enjoy oneself (sexually) with
- Kaykâwis** کەیکەوس Kay-Kaus, shah of Iran
- kazh** کەژ mountain
- kazhâl** کەژال = **khazâl**
- kâ** ک straw
- kâbrâ** کەبرا man, gentleman
- kâch** کەچ pool
- kâghaz** کەغەز paper
- kâhû** کەهوو lettuce
- kâk** کەک elder brother; ~ **a** کە sir
- kâklamûshân** کەکلەمووشان spider
- kâl** کال raw; unripe, immature; light (color); faded
- kâlâ** کاللا cloth, commercial goods
- kâlân** کالان scabbard
- kâm** کام which?, which one?
- kân** کان mine; ~ **zâ** کەزا mineral
- kânî** کانی spring; ~ **âw** کەناو waterspring
- kânûn** کەنووون ~ **i yekam** December; ~ **i dûham** January
- kâr** کار work, thing (intangible): *nâtwânîn am ~â bikayn* we can't do this thing; ~ **kirdin** *v.t.* to work, to do something; **ba** ~ **henrân** *v.p.* to be used, be put to use; ~ **ba sarawa bûn** *v.i.* to have a responsibility, have something to do: *îdî kâr'it ba sarawa nabe* you have nothing else to do, there is nothing further you have to do; **be**~ بێکار unemployed; **be~î** بێکاری unemployment
- kârabâ** کەرابە electricity
- kârakar** کەرەکار worker, servant
- kârasât** کەراسات catastrophe
- kârbadast** کەربەدەست official
- kârez** کەریز underground water channel; ~ **kan** کەریزکەن *kârez*. digger
- kârîgar** کەریگەر effective; mortal: *birîn i* ~ mortal wound
- kârkhâna** کەرخانه factory
- kâr-u-bâr** کەروبار affairs, business
- kârwân** کەروان caravan; ~ **chî** کەروانچی caravan leader; ~ **sarâ** کەروانسەرا caravanse-
rai
- kâs** کاس dizzy; faint
- kâset** کەسەت cassette
- kâsib** کەسەب merchant, trader, shopkeeper; ~ **kasibî** کەسەبی trade, commerce
- kât** ¹ کات time: *l' aw ~â'dâ* at that time; ~ **è(k)** کەتیک when (temporal conjunction); **la** ~ **èk'dâ** while, during, at a time when
- kât** ² کات back of the neck
- kâwez** کەوێز cud; ~ **kirdin** *v.t.* to chew the cud
- kâwrâ** کەورا = **kâbrâ**
- kâya** کەیه game; ~ **gâ** کەیه‌گە playing field
- ke** کە who?
- kebarke** کەبەرکە race, competition
- kef** کەف mountain; cave
- kel** کەل tombstone
- kefân** کەفان **kef-** کەف *v.t.* to plow
- ken** کەن the black fabric of which tents are made
- ker** کەر penis
- kerd** کەرد knife
- kesha** کەشە dispute; ~ **i ... chârasar-kirdin** *v.t.* to deal with
- keshân** کەشان **kesh-** کەش *v.t.* to pull, draw; **râ**~ to draw, pull, select; see also **râ-kishân**
- kew** کەو mountain
- kha** خە pres. stem of **khistin**
- khavar** خەبەر news; awareness; ~ **bazen** بەخەبەر spy; ~ **dâr** خەبەردار **ba**~ بەخەبەر awake, aware, informed; ~ **bûnawa** *v.i.* to wake up; ~ **dân** *v.t.* to report, give news
- khavar** خەبار danger
- khavât** خەبات struggle; ~ **kirdin** *v.t.* to struggle; ~ **kar** خەباتکەر struggler
- khafa** خەفە undistinguished family;

SORANI KURDISH

- weak flame; ~**kirdin** *v.t.* to choke, strangle; to lower (flame)
- khafat** خهفەت sorrow; ~**bâr** خهفەتیار sorrowful; ~**khwârdin** *v.t.* to grieve
- khalat** خەلەت curse; mistake; deception
- khalatân** خەلەتان **khalate-** خەلەتی *v.i.* to be deceived, tricked
- khalatândin** خەلەتانەدن *v.t.* to deceive, trick
- khalât** خەلەت reward; ~**kirdin** *v.t.* to reward
- khalef** خەلەیف beehive
- khalk** خەلک people
- khalq** خەلق = **khalk**
- khaltân** خەلتان wallowing, floundering; ~ **i khwen** خەلتانی خوین weltering in blood
- kham** خەم worry, sorrow; ~**bâr** خەمبار sorrow-raining; ~**girtû** خەمگرتوو grieving, sad; ~**gîn** خەمگین sorrowful, sad; ~**khôr** خەمخۆر sympathetic, consoler; ~**nâk** خەمناک sad
- khamlân** خەملان **khamle-** خەملی *v.i.* to be decorated, embellished
- khamra** خەمرە large vat
- khamza** خەمزە wink
- khana** خەنە henna
- khandak** خەندەک ditch
- khanjar** خەنجەر dagger; **dânâ bar** ~ *v.t.* to stab, cut with a knife
- khar-** خەر (imperative stem of *khistin*): **bîkhara** (impt. sing) throw!
- kharand** خەرەند ditch, cesspool
- kharâb** خەرەب bad, out of order, broken
- kharâmân** خەرەمان graceful, walking stately
- kharâp** خەرەپ = **khirâp**
- kharâw** خەرەو = **kharâb**; ~**akar** خەرەوکار robber; ~**witin** *v.t.* to curse
- kharbâr** خەر بەر large measure of weight, 300 kilos
- kharek** خەرێک = **kharîk**
- kharîb** خەرێب stranger
- kharîk** خەرێک busy, occupied; **kharîk-** **bûn** to be busy: ~ *i dars-khwendinîn* we're busy studying
- kharîta** خەریتە map
- khارج** خەرچ outlay, expenditure; ~**kirdin** *v.t.* to spend (money)
- kharmân** خەرمان haystack, threshing floor; ~**a** خەرمانە halo around the moon; ~**ân** خەرمانان the month of Virgo (August 23–September 22)
- khars** خەرەس estimate, guess; ~**ândin** خەرەساندن *v.t.* to estimate; ~**kirdin** *v.t.* to estimate
- kharsak** خەرەسەک thick woolen carpet
- khartala** خەر تەلە mustard
- khassândin** خەساندن **khassen-** خەسین *v.t.* to emasculate; to prune
- khassârat** خەسارەت loss
- Khasraw Parwez** خەسرەو پەرەوێز Chosroës Parwez, Sassanian shah of Iran
- khassû** خەسوو mother-in-law, son's wife's mother
- khat** خەت line
- khatana** خەتەنە circumcision; ~**sûrân** خەتەنەسووران circumcision celebration
- khatar** خەتەر grave, serious
- khaw** خەو sleep, dream; ~**yân le kawt** they fell asleep; pres. stem of *khawtin*; ~**hoyî** خەو خەوی sleepy-head; ~**anûchka** خەو نووچکە drowsiness
- khawîn** خەوین dream; ~**dîtin** *v.t.* to dream
- khawtin** خەوتین **khaw-** خەو *v.i.* to lie down; to sleep: *khawtûa* he's asleep
- khayâl** خەیاڵ idea, thought; imagination; **ba ~ i ...dâ hâtin** to occur to the mind of
- khayâr** خەیار cucumber
- khazatwar** خەزەلۆەر the month of Scorpio (October 23–November 21)
- khazât** خەزەل gazelle
- khazâm** خەزەم = **khazân**
- khazân** خەزەن autumn
- khazena** خەزەنە treasury
- khazna** خەزەنە treasury; pool in public

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bath; ~**dâr** خدمه‌دار treasurer
- khazr** خه‌زر anger
- khazûr(a)** خه‌زور father-in-law, son's wife's father
- khâch** خاج cross
- khâk** خاک earth, dust; ~**âwî** dusty, dirty
- khâkalewa** خاکه‌لیوه Aries (March 21-April 20)
- khâî¹** خال maternal uncle; ~**ه** خالو uncle (maternal)
- khâî²** خال spot, mole (on skin); tattoo; ~ **u mîl** میل colors on neck and breast of partridge, (meta.) beauty of the beloved; ~**kutân** v.t. to tattoo
- khâm** خام raw
- khâma** خامه pencil, pen
- khâmosh** خاموش quiet, peaceful; silent; ~**kirdin** v.t. to extinguish; ~**î** quietness
- khân¹** خان khan, chief; ~**im** خاتم lady
- khân²** خان inn; ~**chî** خانجی innkeeper
- khâna** خانه house; ~**khirâp** خانه‌خراب unlucky; ~**khwe** خانه‌خوی host; ~**qâ** خانه‌قا khanaqah, dervish hostel; ~**wâda** خانه‌واده family, wealthy family
- khânulân** خانولان family, home; **be~** homeless; **be~kirdin** v.t. to render homeless; **be~î** بیخانولانی homelessness
- khânû** خانوو house
- khâpûr-kirdin** خاپوور کردن v.t. to ruin, destroy
- khâs** خاس good
- khâsatan** خاسه‌تهن especially
- khâshkhâsh** خاشخاش poppy
- khâtîr** خاتیر mind; ~ **î** خاتیری for the sake of; ~**jam** خاتیرجه‌م with mind at ease, reassured; ~**khwâ** خاتیرخوا in love
- khâw** خاو = **khâm**; = **khaw**; ~**bûnawa** v.i. to lose patience; ~ **u khezân** خاووخیزان all the members of a family
- khâwa** خاوه toll
- khâwan** خاوه‌ن owner, possessor; ~**shiko** خاوه‌نشکو lord, master
- khâwar** خاوه‌ری east, orient; ~ **î dûr** خاوه‌ری دور the Far East
- khâwen** خاوین clean, tidy
- khâya** خایه egg; testicle; ~**ron** خایه‌رون fried egg
- khe** خی habit, custom
- kher** خیر good; **ba** ~ well: *ba ~ bît* be well; **qsa i** ~ **kirdin bo** to put in a good word for: *qsayêk i kherî bo bikirdîtâya* she could have put in a good word for you
- kherâ** خیرا quick, soon, fast; **ba** ~ **î** به‌ئ quickly, rapidly
- kherâtin-kirdin** خیراتن کردن v.t. to welcome
- khesa-kirdin la** خیسه کردن له v.t. to turn away from
- khew** خیو owner, lord
- khewand** خیوه‌ند = **khew**
- khewat** خینوه‌ت tent; ~ **haî-dân** v.t. to pitch a tent
- khezân** خیزان members of a family, dependents; ~**dâr** خیزاندار man with many mouths to feed
- khida** خده custom, manner
- khil** خل rolling; ~**kirdinawa** v.t. to roll down: *bardêkim khil kirdawa* I rolled a stone down; ~**a** خله‌خل rolling, bouncing
- khilâfândin** خلافاندن v.t. to trick, deceive
- khilena** خلینه molar (tooth)
- khilîsk** خلیسک slippery, slimy; ~**a** خلیسکاتی slippery place; ~**âne** خلیسکاتی ice-skating; ~**ân** خلیسکان / ~**în** خلیسکین v.i. to slip (on ice)
- khinkân** خنکان **khinke-** خنکی v.i. to choke; to drown
- khîr¹** خیر round: *top i zawî khîra* the earth is round; ~**bûnawa** v.i. to gather: *la chî khîr bûnawa* what did they gather for?; ~ **dâ-khistin** v.t. to shut tight, slam; ~ **u khâîf** خپر و خالی empty; ~ **u khoî** خپر و خوئل pretty
- khîr²** خیر too big, too large
- khîrâ** خیرا displeasing; ~**î-kirdin ba** v.t. to be angry with, displeased by: *agar*

SORANI KURDISH

- aw kêrâ nakan, khirât'tân pe dakam*
if you don't do it, I'll be angry with you
- khirân** خیران **khire-** خری *v.p.* passive of *khistin*; **râ-**~ to grow, sprout
- khirâp** خیراپ bad, awful, wrong; ~ *te-gayshîy* you've misunderstood; ~ **geřânawa la bâra i ...dâ** *v.i.* to speak ill of; ~ **aw** خرایه bad deed; ~ **akâr** خرایه‌کار evil-doer, maleficent; ~ **akârî** خرایه‌کاری evil, maleficence
- khîřka** خیرکه pebble; ~ **bard** خیرکه‌بەرد ditto
- khiroshân** خیروشان **khirosh-** خیروشی *v.i.* to be in turmoil, commotion
- khirt** خیرت cylindrical; ~ **u pirt** خیرت‌و‌پیرت junk, worthless things; ~ **ak** خیرت‌ه‌ک roller (for a chair, bed, &c.)
- khishlân** خیشان **khishe-** خیشی *v.i.* to crawl; ~ **ândin** خیشاندن **khishen-** خیشین *v.t.* to drag on the ground; ~ **în** خیشین *v.i.* to creep, crawl
- khishîl** خیشل ornament
- khishka u pishka** خیشکه‌و‌پیشکه creeping and crawling
- khisht** خیشت skewer; brick, slab of baked clay
- khishta** خیشته level; **la ~ birdin** *v.t.* to level, ruin, destroy, (meta.) to have illicit relations with, to corrupt
- khistin** خستن **kha-** خه (*v.t.*, impt. sing. *bikhara*; pass. *khirân*) to throw, put; ~ **à ...** to throw into: *pâdshâ awânî khistâ bandîkhâna* the king threw them into prison; ~ **awa** to build, make; ~ **à ...awa** to pour s.th. into ...: *daykhamâ kupařayêk i damtangawa* I'll pour it into a jar with a narrow neck; ~ **à sar** to fulfill a wish, to help someone accomplish a goal; **dar-**~ to express; **dâ-**~ (1) to shut, close: *dargây dâkhist* he shut the door; *dalâ-qakâ'y la sar dâkhistinawa* he shut the trap door over them; (2) to spread: *bařakam dâkhist* I spread out the rug; (3) to pull down, lower: *likadârakâ-*
- nim dâkhist* I pulled down the tree branches, *la khajâtatî sarî dâkhist* he lowered his head in shame; (4) to store, put up (food): *âzâqam dâkhist* I put up provisions
- khîřka** خیرکه tickle; ~ **dân** *v.t.* to tickle
- khizân** خیزان **khize-** خیزی *v.i.* to slip, crawl; ~ **la** to draw near to; **râ-**~ to sprout
- khizm** خیزم family; ~ **âyatî** خیزم‌ایه‌تی family relationship
- khizmat** خیزمه‌ت service; ~ **kâr** خیزمه‌ت‌کار servant; ~ **kirdin** *v.t.* to serve; **gayshtin ba ~ i** to meet, see (honorific)
- khîm** خیم foundation; race, origin
- khîrat** خیره‌ت bravery, manly honor
- khîzařân** خیزه‌ران sand, sandy patch
- kho** خو self (normally *kho* refers to the subject of the verb of the clause in which it occurs: *kho'y kusht* he killed himself; with a pron. encl. it also functions as a stressed pronoun: *kâb-râ kuřakâ'y kusht u amjâr hařasha i awa'y le kird ka kho'ysh'î bikuzhe* the man killed her son and then he threatened to kill her too); **la ~awa** by oneself; **la ~râ** by oneself; ~ **dâ-girtin** *v.t.* to lurk in ambush; ~ **dâ-kutân** *v.t.* to take root; ~ **dâ-nân** *v.t.* to sacrifice oneself, lay down one's life; ~ **girtin** *v.t.* to have patience, be stable; to be success-ful; ~ **keshânawa** *v.t.* to withdraw, secede; ~ **khurândin** *v.t.* to scratch oneself; to participate in charitable affairs; ~ **khwârdinawa** *v.t.* to suffer in silence; ~ **m** خود myself; ~ **pârâstin** *v.t.* to defend oneself; ~ **t** yourself; ~ **y** him/herself
- khobâî** خوبایی pride, self-satisfaction
- khokhor** خوخور xenophile, enemy to one's one people: *kurd'îsh chi kurd a? mîřat i khokhora pekawa / bo gyân u mâř i yektîrî simkoř dakan la khoř*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- (Malâ Mârif) And what are the Kurds? A self-destructive nation altogether stomping their hooves in the dust to get at each other's lives and property
- khokird** خۆکرد natural, not artificial
- khof** خۆل dust; ~ **i mirdû ba sar'dâ kirân** to be in mourning: *khatkakây dayey khoî i mirdû'yân ba sar'dâ kirâwa* you'd think the people were in mourning; ~**akawa** ashes; ~**amesh** خۆله میلهش ashes; ~**ameshî** خۆله میلهشی gray
- khomâfi** خۆمافی domestic, personal, own: *zimân i* ~ mother tongue
- khoparist** خۆپه‌رست selfish
- khopasind** خۆپه‌سند self-satisfied, egotistical
- khopârezî** خۆپاریزی self-defense
- khore** خۆر sun; ~**afât** خۆره‌لات east, sunrise; ~**atâw** خۆره‌تاو sun; ~**âwâ** خۆراوا west, sunset; ~**halât** خۆره‌لات east; ~**nishîn** خۆرنشین west(ern); ~**wazân** خۆروه‌زان east
- khore** خۆر suffix meaning eating, consuming
- khof** خۆر blood; fast flowing of water
- khoraî** خۆرائی free, gratis
- khoraî** خۆرائی dictator
- khoraîk** خۆراک food
- khoraŋg** خۆره‌نگ natural color, colorfast
- khora** خۆرا stubborn, intractable
- khorist** خۆرست wild, uncultivated
- khort** خۆرت young, youth
- khosh** خۆش, **khwash** خۆه‌ش good, well; ~ **râ-bwârdin** v.t. to have a good time, enjoy: *l' awe khoshmân râ-bwârd* we had a good time there; ~ **bûn ba** to be happy with, pleased by: *pem khosh bû hâtî* I'm glad you came; ~**kirdin** v.t. to be nice: *hawâ khoshî kird* the weather turned nice; to fan a flame; to make ready, to improve; ~**kirdinawa** v.t. to make up, make peace; ~**wîstin** v.t. to love, to like: *înglîsîakân khoshyân nawîstûa* the British didn't like him; **na** خۆش ill, sick
- khosha** خۆشه ear of grain; ~**chîn** خۆشه چین gleaner
- khoshajân** خۆشه‌جان cheers, bon appetit
- khoshawîst** خۆشه‌ویست beloved, dear; ~**î** love
- khoshâw** خۆش‌او dried fruit soaked in water
- khoshbîn** خۆش‌بین optimistic
- khoshchezha** خۆش‌چیزه good-tasting, delicious
- khoshdamâkh** خۆش‌ده‌ماخ happy, in a good mood
- khoshhâl** خۆش‌حال happy, pleased
- khoshî** خۆشی pleasure, fun; **la-ân'dâ** له خۆشیاندا in joy and happiness
- khoshken** خۆش‌کین humble; ~**î** خۆش‌کینتی humility
- khoshkhâna** خۆش‌خانه tannery
- khoshkok** خۆش‌کۆک pretty
- khoshlibâs** خۆش‌لبیاس well-dressed, dandy
- khoshmaza** خۆش‌مه‌زه delicious
- khoshnâw** خۆش‌ناو renowned
- khoshnûs** خۆش‌نووس calligrapher; ~**î** خۆش‌نووسی calligraphy
- khoshposh** خۆش‌پۆش well-dressed
- khotâsh** خۆتاش electric razor
- khoy** خۆی sweat, dew
- khozga** خۆزگه would that (+ irrealis mood): *khozga ahâtî* would that you had come; ~**birdin** v.t. to wish; ~**khwârdin** v.t. to wish
- khudâ** خدا God; ~**î** divine, God-given
- khul** خۆل turn, revolution; ~**dân** v.t. to revolve; ~**khwardin** v.t. to revolve, spin (int.); ~**ân** خۆلان **khule-** خۆلئ v.i. to spin, turn
- khulyâ** خۆلیا wish, desire, daydream
- khuncha** خۆنچه bud
- khuf** خۆف sudden rush of water, in flood; **khwen u** خۆین‌و‌خۆر ~ hemorrhage
- khurân** خۆران **khure-** خۆرئ v.i. to itch; ~**din** خۆران‌دن **khuren-** خۆرئین v.t. to

SORANI KURDISH

- scratch
khurân² خوران **khure-** خوری *v.p.* passive of *khwârdin*
khurd خورد food; small, tiny; ~a خورده small change; ~agîr خوردهگیر carper, caviler
khurî خوری wool
khurîn خورین *v.t.* to yell, shout, neigh, whinny; **te**~ to yell at, shout at
khurj خورج saddlebag
khurmâ خورما date
khurosh خوروش scream, yell; ~ân خوروشان **khuroshe-** خوروشین *v.i.* to scream, to yell
khurt خورت powerful, strong
khurûka خوروکه pox, pockmark
khusa خوسه sorrow
khut-u-khořâi خوتوخورائی for no good reason, for no reason at all
khuyâ-kirdin خویاکردن *v.t.* to show, make obvious
khû خوو custom; ~-girtin *v.t.* to become accustomed
khûg خووگ pig
khûsân خووسان *v.i.* to get soft in water; ~din خوساندن **khûsen-** خووسین *v.t.* to soften in water
khûzh خووژ hunchbacked
khwar خوهر sun
khwash خواهش = **khosh**
khwayshk خواهشک sister
khwâ¹ خوا God: *khwâ yek a u nâbe ba dû* God is one and is not two (an oath, "by God almighty"); ~**bakhshîw** the late (for a deceased person); ~**hâfiz** خواحافیز good-bye; ~**hâfîzî kirdin la** *v.t.* to say good-bye to; ~**leykhoshbû** خواپه خوشبوو the late; ~**parist** خواپه رست God-fearing
khwâ² خوا whether: ~ *bitawe yân natawe* whether you want to or not
khwâkhwâ خواخوا eager, impatient; ~ **i** impatient for
khwân خوان dining table
khwâr خوار down; ~ê خواری down; ~û south; **hâtinâ** ~e to come down, get down; **khistinâ** ~awa *v.t.* to throw down
khwârdin خواردن **kho-** خو (v.t., pass. *khurân*) to eat; ~awa to drink
khwâs خواس bare (foot, head)
khwâst خواست request; ~**kirdin** *v.t.* to request
khwâstin خواستن **khwâz-** خواز *v.t.* to want, desire
khwâzbenî خوازبنی proposal of marriage, engagement ceremony; ~ **i X kirdin la Y** *v.t.* to ask Y for X's hand in marriage: *khwâzbenî i kichâ la âshawân dakâ* he asks the miller for the girl's hand in marriage; ~**kar** خوازبنیکەر suit-or
khwâztin خوازتن = **khwâstin**
khwe¹ خوی owner: **khâna**~ خانهخوی householder, home-owner, host; **khwena**~ خوانهخوی avenger, seeking retaliation
khwe² خوی salt
khwen خوین blood; ~**akhwe** خوینهخوی avenger; ~**bast** خوینبهست cease-fire; ~**dâku-zhândin** خویندکوزاندن hot-blooded; ~**gîr** خوینگهرم immediate member of a murdered man's family; ~**jimmân** خوینکهر blood pressure; ~**kar** خوینکهر murderer; ~**khwâ** خوینخوا bloodthirsty; ~**khwâr** خوینخوار mortal enemy; ~**rizh** خوینرز bloodshedder, murderer; ~**tâl** خوینتال dull, sluggish
khwenldin خوینندن **khwen-** خوین *v.t.* to call; to read; ~**dawâr** خویندهوار literate; ~**na-dawâr** نهخویندهوار illiterate; ~**ar** خوینهر reader
khweřâi خویرائی free, at no cost
khwishk خوشک sister; ~**azâ** خوشکهزا nephew, niece; ~**âyatî** خوشکایهتی sisterhood
kich کچ girl, daughter
kifn کفن winding sheet, shroud; ~ **u difn kirdin** کفنودفن کردن *v.t.* to shroud and

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- bury
kilâw کلاو hat: ~*yân chû sare* "they were fooled"; ~**rozhina** کلاورۆژته window, skylight
kilêsha کلێشه corpse; **bin ~ i ... chûn** v.i. to deceive, dupe
kilîl کلیل, **kitel** کیتیل key
kilk کلک finger; tail; pen
kilo کلۆ lump, clod, clump; ~ **qand** کلۆ mud lump of sugar, ~ **gil** کلۆ mud clod
kiloj کلۆج manner, way: *ba hîch ~èk* in no way whatsoever
kiloł کلۆل wretched
kilor کلۆر hollow
kimîsar کمیسەر commissioner
kin کین side, by the side of
kip کپ deaf; silent; ~ **u kař** کپو کەر deaf: *gwem kip u kara* my ear's deaf; ~**kirdin** v.t. to silence, shut up: *kip-mân kirdin* we shut them up
kirân کران **kire-** کرئ v.p. passive of *kir-din*; ~**awa** to be opened: *bakhtî kirâ-watawa* he has had a stroke of luck
kirâs کراس shirt
kirch کرچ upripe, immature
kirda کرده act
kirdawa کردهوه behavior, act, deed
kirdin کردن **ka-** که (v.t., passive **kirân**) to do (for *-kirdin* compounds, see first element); ~**à ...awa** to put s.th. in/on: *daykamà dawrîyèk i pânaawa* I'll put it on a flat plate; ~**awa** to open; ~ **ba ...dâ** to pick up, take away; ~ **da** to set on, put to: *râwchî tânjî'yân te kird u kushtyân* the hunters set their dogs on it, and they killed it; **hał~** to pass one's life; to roll up (sleeves, pant legs); to light (fire); **hał~awa** to attack
kire کرئ wage
kiřewa کرئوه blizzard
kirekâr کرئکار laborer, worker
kiřîn کرئین = **kîřîn**
kirm کرم worm; ~**oł** کرمۆل wormy, worm-ridden
kishlân کیشان **kishe-** کشئ v.i. to crawl up; to pass quickly; ~**ân-awa** کشانهوه to draw back, go backwards, stretch: *wak lâstîk la bar yek dakishetawa* it stretches like rubber; **râ~ân** to stretch out, crawl; ~**ândin** کشاندين
kishen- کشئین v.t. to drag on the ground; to stretch; to weigh; ~**ândin-awa** کشاندينهوه to pull back; to reweigh
kishtukâl کشتوکال agriculture
kiz کز limp, thin, light; despondent; ~**î** despondency
kizabâ کزبا cold dry wind
kizola-kirdin کزوله کردن v.t. to cringe
kîlo کیلو kilogram
kîzhoła کیزوله young girl
ko کو collection, assembly; ~**bûnawa la** v.i. to assemble, gather around s.o.; ~**(wa)-kirdin** v.t. to gather, collect; ~**bûnawa** (n.) meeting, assembly
koch کوچ decampment, migration; ~**kirdin** v.t. to leave, depart, decamp; ~ **i dwâi kirdin** v.t. to pass away, die; ~**ar** کوچی migrant, migratory; ~**î** کوچی (year) of the Hegira
kod کود wooden milk bowl; concave
koł کۆل back of the neck, middle of the shoulders; burden, load; ~**dânawa** v.t. to lay down a burden, to give up; **ba ~dâ dâ** v.t. to sling something over one's shoulder: *kalupalakây ko kirdawa u ba kolî'dâ dâ u wa re kawt* he gathered his things, slung them over his shoulder, and went on his way; **la ~ kawtin** v.t. to disappear; **la ~ kirdin** v.t. to throw over the shoulder; ~**kesh** کۆلکشيش porter; ~**wâna** کۆلوانه sack, back-pack
kołaka کۆلهکه column
kołân کۆلان lane
kołîn کۆلین **koł-** کۆل v.i. to boil; ~**awa** کۆلینهوه v.t. to investigate, research; **le~awa** لیکۆلینهوه to assemble; **le~awa** لیکۆلینهوه assembly, council

SORANI KURDISH

- kolka** کۆلکه imperfect, pseudo- (precedes word it modifies): ~*malâ* pseudo-mulla, ~*shekh* pseudo-sheykh, ~*pyâw* half-baked guy
- komañ** کۆمهه society, organization; ~*âyafî* کۆمهه لایهتی societal, social; ~*ga* کۆمهه لگا society
- komâr** کۆمار tribe, nation, republic
- kon¹** کۆن old; ~*asâl* کۆنه سال aged, old in years
- kon²** کۆن tent
- kor** کۆر blind; ~*awar* کۆره وهه miserable; ~*î* کۆری misery
- koř** کۆر gathering place, meeting place; society; group, delegation: ~*êk i am-rikâi châwpekawtinêkyân lagat aw hâkimâ bâwa* an American delegation has had an interview with that ruler; ~*bastin* *v.t.* to meet, hold a meeting
- korpa** کۆریه newborn
- kosh** کۆش lap; **bar**~ بهر کۆش apron
- koshish** کۆشش attempt, endeavor
- koshîn** کۆشین **kosh-** کۆش *v.i.* to strive; **te-** ~ to attempt, strive
- koshk** کۆشک kiosk, pavilion; palace
- kosp** کۆسپ hill, difficulty: *ba be ~ u kand* leaving no stone unturned
- kot u zinjîr** کۆت و زنجیر shackles and fetters
- kotara** کۆته ره tree trunk; ~*dâr* کۆته ره دار tree trunk
- kotâi** کۆتای end; ~*henân ba* *v.t.* to conclude, put an end to
- kotik** کۆتیک a wooden bowl
- kotir** کۆتر dove
- kowa-kirdin** کۆوه کردن = **ko-kirdin**
- krân** کران **kre-** کرئ = **kirân**
- krândin** کراندن **kren-** کرین *v.t.* to scratch; **ha-**~ to scratch
- křîn** کرین **kř-** کر *v.t.* to buy
- kroshtin** کرۆشتن **kroz-** کرۆژ *v.t.*; **dâ-**~ to crunch with the teeth
- ktâw** کتاو book; ~*î* کتاوی student; ~*khâna* کتاوخانه library
- ktew** کتیو = **ktâw**
- kufr** کۆفر ingratitude; curse
- kul** کۆل eye, sight
- ku¹** کۆل boiling, raging grief, overwhelming sorrow; **hâtinâ** ~ to come to a boil; ~ **u ko** raging, boiling: *ku¹uko dâmird* it went up in flames; ~*ân* کۆلان **kule-** کۆلی *v.i.* to boil; ~*andin* کۆلاندن **kulen-** کۆلین *v.t.* to boil
- ku²** کۆل short
- kun** کۆن hole, lair, nest; ~*kirdin* to make a hole, to pierce; ~*â* کۆنا hole; ~*âmurî* کۆنا موری anthill
- kundabu** کۆنده بو owl
- kunna** کۆننه water sack
- kupała** کۆپه له jar, jug
- kuř** کۆر boy, son
- kurd** کورد Kurd; ~*awârî* کۆرده واری the Kurds; ~*âyafî* کۆردایهتی Kurdishness; ~*istân* کۆردستان Kurdistan; ~*î* کۆردی Kurdish; ~*sât* کۆردسات Kurdsat, the Kurdish satellite broadcast network
- kurkakurke** کۆرکه کۆرکی palpitating
- kurt** کورت short; **ba** ~*î* به کورتی in short; **pâsh** ~*a wichânêk* پاش کۆرته وچانییک after a short pause
- kurûshka-kirdin** کۆرووشکه کردن *v.t.* to curl up
- kushtin** کۆشتن **kuzh-** کۆژ *v.t.* to kill
- kut** کۆت piece; ~*kirdin* *v.t.* to chop into pieces; ~ **u mit chûn la** کۆت و میت چوون *v.i.* to look exactly like; ~ **u piř** کۆت له وپیر sudden(ly)
- kutak** کۆتاک strike, blow; ~ **pyâ mâfîn** *v.t.* to strike: *kutakêk'î pyâ mâfî* he struck him
- kutân** کۆتان **kute-** کۆتی *v.t.* to beat, strike; **dâ-**~ to drive into the ground: *aw singá'm dâkutâ* I drove that stake into the ground; **ha-**~*à sar* to attack; **te-**~ to hit, strike, poke
- kutik** کۆتیک = **kutak**
- kuzh-** کۆژ see *kishtin*, *kuzhân*
- kuzhân** کۆژان **kuzhe-** کۆژی *v.i.* to go out, be extinguished; ~*awa* کۆژانه وهه to be extinguished, be silenced

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- kuzhândin** کوزاندن **kuzhen-** کوژین *v.t.* to extinguish; **dâ-** to extinguish, put out
- kûcha** کۆچه lane
- kûp** کۆپ vat; **~ala** کۆپهاله jar
- kûr** کۆر deep, steep
- kûtâl** کۆتال goods, wares
- kûzh-** کۆژ = **kuzh-**
- kwâ** کۆا where is...?
- kwe** کۆی where?: *la ~ya?* where is it?
- kwen (1)** کۆین = **ken, (2)** = **kwe**
- kwer** کۆیر miser; **~awar** کۆیرهوهر miserable; **~awarî** کۆیرهوهری misery; **~asawâd** کۆیرهسهواد semi-literacy; **~âî** کۆیرائی blindness
- kwestân** کۆیستان mountainous region
- la** له (with encl. pronouns, **le**) in, at, from; **la ...-awa** from; **la ...-dâ** in, at
- labar** لهبههر for the sake of, because of; **~awai** because, since, inasmuch as; **~dast i ...dâ** in front of, in the presence of, with
- labât i** لهباتی instead of
- lagał** لهگهڵ with; **~awai ka** (conj.) despite the fact that, in addition to the fact that
- lagham** لهغهم tunnel
- lahîmkraw** لههیمکراو soldered
- laka** لهکه spot, stain, blemish; **~dâr** لهکه دار stained, spotted; **~kirdin** *v.t.* to stain
- lakhorâzi** لهخورازی self-satisfied
- lamañ** لهمههر = **labar**
- lamaw** لهمهوه previously; **~bar** لهمهوهپاش henceforth, hereafter
- lamezhîna** لهمهژینه see **mez**
- lampar** لهمپهر obstacle
- Landan** لهندن London
- langar** لهنگهر anchor; balance; **~girtin** *v.t.* to balance oneself: *chona l' am sar dîwâr a bârikâ langarî girtûa?* how has he kept his balance atop this narrow wall?
- lanj** لهنج viciousness, spite; **~bâz** بهنجباز
- vicious, spiteful
- lanja** لهنجبه stately walk, grace; **~u-lâr** stately, graceful walk
- laq** لهق loose; **~kirdin** *v.t.* to loosen, shake loose; **shwen ~kirdin ba** to dislodge, displace: *b' aw hîwâyâî shwen'yân pe laq nakâ* in hopes that he wouldn't displace them
- laqab** لهقهبه title, nickname
- laqam** لهقههه = **laqab**
- laqândin** لهقاندین **laqen-** لهقین *v.t.* to shake; **sar-** to shake the head
- laqlaq** لهقلهق stork
- lař** لههر puny
- larîn** لههرین **lar-** لههر *v.i.* to shake; **~awa** to tremble, quiver
- larzîm** *v.i.* لهرزین to shake, tremble; **~ok** لهرزوک trembling: *ba dangèk i ~ pey wit* he said to him in a trembling voice; *zawî la zher pey'dâ dalarzî* the ground shook under his foot
- lash** لهش body
- lashkir** لهشکهر army; **~keshân** *v.t.* to mobilize an army
- lat** لهت piece, bit; **~kirdin** *v.t.* to cut into pieces; **~u-pat bûn** to be shattered into bits; **~u-pat kirdin** to tear to pieces
- lawarġa** لهوهرگا pasture
- lawarîlandin** لهوهرانیدن *v.t.* to pasture, graze; **~în** لهوهرین to pasture
- lâ** له side; **~ i** لهی for, in the opinion of, next to, near: *lâ i ewâra bû* it was near evening; to: *am rârâ'y lâ dir-kând* he disclosed this secret to him; **~ i kam** لهی کهم at least; **~chûn** *v.i.* to get away, go aside: *lâ cho!* get out of here!; **~dân** *v.t.* to shove, push aside; to remove; to take up residence: *la pař i shârawa lâ'yân dâ khânèk* they took up residence in a house on the edge of the city; to be a guest; to deviate; **~dirân** *v.p.* to be removed; **ba ~ i ...awa** بههوه... لهی between; **~t wâ nabe** لهتهه وات don't think that...

SORANI KURDISH

- lâf** لاف boast; ~-**dân** *v.t.* to boast
lâfâw لافو flood
lâga لاگه village; ~**î** villager
lâlân-awa لالانهوه **lâlê-** لالسي *v.i.* to beg, beseech
lâmarkazî لامهركهزي decentralization
lân لان extent; ~ **i kam** لاني كم at least
lânawâz لانهواز poor, helpless, lost
lânîk لانك cradle
lâpaṛa لاپهه page
lâq لاق leg
lâr لار و پال crooked; ~ **u pâl kawtin** لار و پال كوتن to fall in a heap
lâsâr لاسار disobedient; ~ لاساري disobedience
lâsha لاشه corpse
lât لات poor, wretched; punk; ~-**u-lût** لاتولوت ruffian, hooligan
lâtîr لاتير out of the corner of one's eyes; ~ *twâshây kirdim* he looked at me out of the corner of his eyes
lâw لاو youth, young man
lâwakî لاهوكي foreign
lâwâz لاوز skinny
lâwech لاهوچ handful
lâyangîr لايهنگر partisan
lâyaq لايهق appropriate
lâzim لازم necessary
le لي see **la**
le: ~-**dân** ليدان *v.t.* to hit, strike, play (musical instrument); to up and...: *mâlâwâty kird u leydâ u roysht* he said goodbye and upped and left; ~-**kirdin** to separate, take away; ~-**kirdinawa** to separate; pick (fruit); ~-**nân bo** *v.t.* to fix (food) for: *shorbâm bo le-nâwa* I've fixed soup for him
lê- لي pres. stem of **witin**
lefa ليفه quilt
lehâtû لهياتوو worthy, considerable
lek ليك apart, from one another; ~-**bir-rân** *v.p.* to be separated; ~-**bûn** *v.i.* to resemble each other; to be separated; ~-**bûn-awa** *v.i.* to break into pieces; to end (hostilities); ~-**dân** *v.t.* to mix together; ~-**dânawa** *v.t.* to interpret: *ba shûm bo khoyân lek dâyawa* they interpreted it as an ill omen; ~-**hâtin** *v.i.* to go well together: *makhmar u konadawâr lek nadahât* velvet and old tent material would not go well together; ~-**nân** to close, put together the two parts of something: *châwa-kânim lek-nâ* I closed my eyes, *ktebakâ'm lek nâ* I shut the book; ~-**birrâw** ليكپراو separated
lekolar ليكولهه assembler, collector
lekolîmawa ليكوليمينهوه assembly, collection; investigation
lel-kirdin ليل كردن *v.t.* to sully, muddy
lepîrsînawa لپيرسينهوه interrogation, investigation; **khistinâ bar** ~ *v.t.* to interrogate
leqawmâw لينقهوماو grief-stricken (see *qawmân*)
leř لير forest
leshâw ليشاو downpour
lew ليو lip
lik ليك branch, limb; ~-**adâr** لكهدار tree branch
liq لي = **lik**
lîrf(a) ليرفه، لرفه roar (of a flood, oven)
lînj لينج cloying
lîra ليره lira, pound
lîta ليته mud, mire
lîwân ليوان drinking glass
lîzga ليزگه beads strung on a string
lîzhna ليزنه committee
loghat لوغهت rumor
loghân لوغان celebration, rejoicing
loka لوکه cotton
lolo لولو beginning of certain Kurdish songs
lotî لوتي a professional singer and entertainer
lulu لولو pearl
lûra لووره growl; ~-**lûr** لوورهلوور continual growling
lûsh-kirdin لوش كردن *v.t.* to swallow, gulp down

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- lût** لوت nose; ~ **ba bar kho hâtinawa** to regret; ~ **ba kho dâ hâtinawa** to be humiliated; ~-**chûzânawa** *v.i.* to be disappointed; ~-**girtîn** *v.t.* to hold the nose; ~-**hal-kirdin** *v.t.* to get angry; ~-**shikân** *v.i.* to be disappointed, ashamed; ~-**shikândin** *v.t.* to disappoint, to chastize; ~**barz** haughty, nose in the air; **dast ba ~awa girtîn** to hold one's nose
- má-** مه neg. imperative prefix: *máro* don't go
- mába** مابه (neg. impt. sing. of *bûn*) don't be
- mabas** مابهس aim, goal
- mabast** مابهست = **mabas**
- mabda'** مابه پدهء principle
- machak** مه چەك arm
- magar** (1) مه گەر introduces an affirmative question to which a negative answer is expected: *magar dazâni?* you don't know, do you?; (2) introduces a negative question to which an affirmative answer is expected: *magar namgut?* didn't I say so?, (3) unless: *magar bimirim, danâ daykam* unless I die—otherwise I'll do it
- magaz** مه گەز fly
- magîn** مه گین = **magar**
- Mahmûd** مه محمود Mahmud, masc. proper name
- mak** مهك: **shit-u** مه شت و مهك tools, stuff, paraphernalia
- makân** مهكان place
- makhmar** مه خمر velvet
- mako** مه كو a crowded place, gathering, cluster
- mal** مهل bird
- mala** مهله swimming; ~-**kirdin** *v.t.* to swim; ~-**wân** مه له وان swimmer
- malâ** مه لا, **malâ** مه لا mulla, religious authority
- malâbângdân** مه لا بانگدان dawn
- malâmat** مه لامهت reason, cause; **be**~ without cause
- malâs** مه لاس = **milâz**
- malband** مه باند area, region
- malotîk** مه لوتك, **malotka** مه لوتكه babe in swaddling clothes
- mamik** مه مەك breast
- mamlakat** مه مەله كەت country, realm
- manjal** مه نهجەل pot
- manzil** مه نزل stopping place, destination
- maqâm** مه قام station
- mař** مه ر sheep
- marad** مه رهه state, condition
- marâq** مه راق wishing, wondering; **la ~ i ...dâ bûn** *v.i.* to wonder about
- march** مه رچ mashed, squashed; ~-**în** مه رچین *v.i.* to be mashed, squashed; ~-**ândin** مه رچاندن *v.t.* to mash, squash
- marez** مه ریز sick, ill; ~-**khâna** مه ریزخانه infirmary
- marg** مه رگ death
- marhûm** مه ر حووم the late
- marj** مه رچ promise, condition; **b' aw ~âi** (+ subj.) on condition that, provided that
- markaz** مه ر کەز center
- mařtaba** مه ر تابه time, instance; degree
- masala** مه سه له affair, question, object
- masâf** مه سه اف battle
- mashq** مه شق exercise, drill; **sar**~ سه رهه lesson
- mashrûtle** مه شرووتله constitution; ~-**khwâz** مه شرووتله خواز constitutionalist; ~-**iyat** مه شرووتیهت the Constitutional Movement in Iran
- mast** مه سه ست drunk; ~-**î** drunkenness, inebriation
- matal** مه ته ل riddle; ~-**zândrân** *v.p.* for a riddle to be figured out
- matâ-dân** مه ته دان to crouch on the ground in expectation, ambush
- mawdâ** (1) مه ودا edge, tip (of sword); (2) period (of time); (3) distance: *gundêk i dîka habû ka mawdây la mâl i najâr zor bû* there was another village, the distance of which from the carpen-

SORANI KURDISH

- ter's house was great; (4) opportunity, chance: *mawdâm niya biyânbinim* I won't have a chance to see them; **la ~ i** through, by means of
- mawzûn** مهوزون metrical, having poetic meter
- maydân** مهيدان field, arena
- maynatî** مهينهتي grief
- maysar** مهيسر possible; **~kirdin** *v.t.* to make possible, carry out
- maytar** مهيتير groom
- mazât** مهزات auction, sale
- mazin** مهزن great, huge
- mazina** مهزنه = **mazinda**
- mazinda** مهزنده guess, estimate; **~kirdin** *v.t.* to estimate at
- ba** *v.t.* to estimate at
- mazrâ** مهزرا farm
- mazrân** مهزران **mazre-** مهزري *v.i.* to stay, dwell, be established; **dâ~** to be set up (tent), be established, be appointed
- mazrândin** مهزراندن **mazren-** مهزرين *v.t.:* **dâ~ ba** to set up (tent), appoint as, establish
- mâch** ماج kiss; **~kirdin** *v.t.* to kiss
- mâdâm** مادام as long as
- mâfûr** مافور carpet
- mâî** مال house, home; **~akî** مائهكي like family, a member of the household; **~ât** مالات possessions; **~lakol** مانهكول nomadic, vagrant, wanderer; **~werânî** مائهويراني destruction, devastation; **chûnâ ~è** *v.i.* to go home
- mâîawâ** مالاوا goodbye; **~î-kirdin la** *v.t.* to say goodbye to
- mâîin** مائين *v.t.* to strike, hit; to rub: *ronî pyâ bimâla* rub some oil on it; to sweep; **dâ~** to take off, throw off: *jil i pâshât'y la bar khoy dâmâlî* she threw off her regal garb; **râ~** to sweep away, drive off, repel; **~awa** to take everything away, to clear; to polish
- mâm** مام paternal uncle
- mâmafa** مامهاله transaction, interaction; **~kirdin lagaf** *v.t.* to interact with; to negotiate with, bargain with
- mâmîr** مامر chicken
- mâmo** مامو uncle (paternal)
- mâmostâ** ماموستا teacher
- mân** مان **men-** مين *v.i.* to remain; (neg., *namân*) to cease to exist, to be no more; **~awa** *v.i.* to stay behind, be left behind; **dâ~** to be flabbergasted, perplexed; **râ~** to pause, to stop and think
- mânâ** مانا meaning, significance; **~dâr** مانادار significant
- mândû** ماندوو tired; **~bûn** *v.i.* to be tired; **~kirdin** *v.t.* to tire out: *zorî mândû kirdim* it made me very tired; **~** ماندووي tiredness, exhaustion; **~nabûn kirdin la** *v.t.* to greet someone who is working
- mândwetî** ماندوتتي tiredness, exhaustion
- mâng** مانگ moon, month; **~âna** مانگانه monthly salary; **~î** مانگي monthly, lunar
- mângâ** مانگا cow
- mângir** مانگر obstinate
- mâr** مار snake
- mâra** ماره marriage; **~kirdin la** *v.t.* to give in marriage to: *kichakâ i khoy le mâra kird* he gave him his daughter in marriage; **~î** مارهتي wedding gift
- mârakul** مارهكول scorpion
- mâshen** ماشين automobile, car
- mâsî** ماسي fish; **~girtin** *v.t.* to fish; **~gir** ماسيگر fisherman
- mâst** ماست yoghurt
- mâsûlka** ماسوولكه sinew
- mât** مات silent; stunned into silence; grief-stricken; shorter than others: *aw bardânâ da regat girtûa yekyân ~a* one of those stones you have lined up is shorter than the others; **~î** stunned silence; perplexity; sorrow; **~kirdin** to checkmate; to stun into silence
- mâtam** ماتهم bereavement; **~zada** ماتهمه bereaved, grieving, mourning
- mâwa** ماره period (of time): *dwâ i ~yek,*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- pâsh* ~yèk after a while; *mâwayèk râ-bwârd* a period of time passed
- mâyîn** ماین mare
- me** مە female
- megal** مەگەل flock, herd; ~ **a mař** مەگەله flock of sheep
- memil** مەمیل calamity, catastrophe
- merd** مەرد man, husband
- merg** مەزگ meadow
- mesh** مەش fly, honeybee; ~**ûla** مەشووله mosquito
- meshik** مەشیک brain, mind; skull
- meshûla** مەشووله mosquito
- mewa** مەوه fruit; ~**ron** مەوه‌رون marmalade: *wak mewaron labar dast i dawlata khâwan zordârân-dâ bûn* they were like putty in the hands of powerful nations
- mewân** مەوان guest; ~**dâr** مەواندار host; ~**dârî-kirdin** مەوانداری کردن *v.t.* to host
- mewizh** مەویژ raisins
- mez** مەز table, desk
- mezar** مەزەر turban
- mez** مەز long time; **la** ~**a** for a long time, (+ neg. pres. perf.) it's been a long time since: *la ~a namdîtûyta* it's been a long time since I saw you, I haven't seen you for a long time; **la~îna** مەمێنە ancient, very old
- mezhû** مەژوو history; ~**nûs** مەژوونووس historian
- midbaq** مەبەق kitchen
- Miḥamad** مەمەد, **Miḥmid** مەحمەد, **Miḥimid** مەحمەد Mohammed, masc. proper name
- mijrî** مەجرى box, chest
- mil** مەل neck; ~**nân la** *v.t.* to head for; ~**huř** مەهور tough, bully; charlatan; ~**kach** مەکەج obedient, subservient; **la** ~ **dân** *v.t.* to behead
- mił** مەل sniff; ~**kirdin** *v.t.* to sniff; ~**u-mo kirdin** مەل و مۆکردن *v.t.* to sniff around looking for food
- miłâz** مەلاز : **kho** ~**dânawa** *v.t.* to crouch on the ground in ambush: *khoy le miłâz dâwa* he crouched on the ground
- ground
- millat** مەلەت nation
- mimbâarak** مەمبارەك happy, felicitous, blessed
- min** مەن I, me
- minatbâr i** مەنتەبارى grateful for
- minâł** مەنالی child; ~**âna** مەنالیانە childish; ~**î** مەنالی childhood; ~**ochka** مەنالیچکە small child, baby
- minâra** مەناره tower, minaret
- mindâł** مەندال = **minâł**
- minga** مەنگە snort: *mingayèkî lewa dahât u wa dar dakawt* he snorted and left
- miqomqo** مەقۆمقۆ yelling, screaming, uproar
- mir** مەر hen; ~**âwî** مەراوی duck; ~**řhk** مەرشک chicken
- miř** مەر satiated, sated: *awanda'y khwâr-dûa miř bûa* he ate his fill
- miř-u-misht** مەر و مەشت fight, quarrel
- moch** مەوچ frowning
- mirândin** مەراندن **miren-** مەرین *v.t.* to cause to die; **kho-** ~ to play dead
- mirârî** مەراری pearl
- mirchqândin** مەرچقاندن **mirchqen-** مەرچقەن *v.t.* to crumple
- mirdâr** مەردار carrion
- mirdin** مەردن **mir-** مەر *v.t.* to die
- mirdov** مەردوف man
- mirdû** مەردوو dead; **ba** ~**î** dead
- mirřhk** مەرشک chicken
- mirkân** مەرکان *v.i.* to subside; **dâ** ~ to settle down: *bo chi nâmirkî* why don't you settle down?; to die down (flame, fire): *âgir dâmirkâwa* the fire has died down; **dâ-mirkândin mirken-** *v.t.* to quieten down
- mirkh** مەرخ passion, lust
- mirov** مەروف man, person, one: ~**èk i feudâl u pûldâr bûwa he was a feudal and wealthy man**
- mirwârî** مەرواری = **mirârî**
- misha** مەشه frequent
- mishik** مەشک mouse
- misogar** مەسوگەر insured; ~ **kirdin** to in-

SORANI KURDISH

- sure
- mist** مست fist; palm (of the hand), hand-ful; ~-**washândin** *v.t.* to box, hit, strike with the fist
- mitâlâ** متالا study, contemplation
- mitmâna** متانه safe, secure (*ba*) in, trusting (*ba*) in
- miza** مزه wage; expense
- mizgawt** مزگهوت mosque
- mizgen** مزگین good news
- mizgit** مزگت = **mizgawt**
- mizh** مزه inhaling; ~-**dân** *v.t.* to inhale: ~èk i qûlî la jigarakáy dâ he took a deep drag on his cigarette
- mizhda** مزده good news
- mizhî** مزى brain
- mizhîn** مزین **mizh-** مز *v.t.* to suck
- mizmahîl** مزمهحیل deprived, destitute
- mîch** مېچ roof
- mîdyâ** مېدیا media
- mîl** میل stripe (in cloth)
- mîllat** مللهت nation; ~ مللهتى national
- mînga** مینگه nasality, talking through the nose
- mîrât** میرات legacy, heritage
- mîrî** میرى governmental
- mîrûla** مېرووله ant
- mîtr** مېتر meter
- mîwân** میوان guest
- mokh** موخ brain, marrow; ~-**keshân** *v.t.* to bother, annoy
- molaq** مولهق staring: *châwî ba molaq wastâ* he stood staring into space
- moîat** مؤلهت respite
- mom** موم candle
- moř** موزر frowning; hard stare; ~-**bûn-awa la** to stare at
- mor** مور violet; virgin; seal; ant; ash; ~ **kirdin** to seal
- mora** موره crack in a mud wall; game piece
- mu** مو sorrow, worry
- muchîrka** موچرکه shiver, shudder
- mufařik** موفهرك auspiciousness, good omen
- muffis** موفیس bankrupt, impoverished
- mu‘jîza** موعجزه miracle; ~**yek i pâsha-rozh** a latter-day miracle
- mukriyânî** موکریانى of the Mukri region
- musulmân** موسولمان Muslim; ~**î** Muslimism, Islam
- mutaham** موتههم accused
- muwaqat** موهقهت temporary, provisional: *hikûmatêk i muwaqat i Kurdistan* a provisional government of Kurdistan
- mû** مو hair; ~**khor** موخور depilatory
- mûch** موچ wrist, ankle; ~**awâna** مووچه وانه bracelet
- mûcha** مووچه portion; wage; one-family farm; ~**khor** مووچهخور salaried, wage-earner: *kâkim ~ i dawlata* my brother is salaried by the government
- mûchândin** مووچاندين **mûchen-** مووچین *v.t.* to bend; **dâ**~ to turn up (cuff, hem)
- mûnândin** مووناندين **mûnen-** موونین *v.t.* to spin (thread)
- na** نه no
- nâ-** نه negative subjunctive prefix
- nabaga** نهبگه weak, feeble
- nabân** نهبان animal that spurns its own young; not on speaking terms: *kâkim lemân ~a, nâmândwene* my brother's not on speaking terms with us, he doesn't speak to us; ~-**kirdin** *v.t.* to spurn, to disown; to turn away from
- nabz** نهبز pulse
- naft** نهفت oil, petroleum
- nagbat** نهگهت calamity; unlucky
- nagrîs** نهگریس stubborn, badly behaved; mean, evil
- naguta** نهگوته unspoken: ~ *la jwâbakâm te gaysht* he understood my unspoken answer
- najîbzâda** نهجیبزاده aristocratic
- najâr** نهجار carpenter; ~**î** carpentry
- nak** نهک and not: ~ *pechawânakáy* and not vice-versa; *dû jâr'it le birdawa, nak se* you've beat him twice, not

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- three times; *ba râstî awat tyâ chûa minim, nak aw* really the one who was lost was I, not he
- nakhosh** نه‌خووش ill, patient; **kho** ~**khistin** *v.t.* to pretend to be ill; ~**î** نه‌خوشخانه illness; ~**khâna** نه‌خوشخانه hospital
- nakhsh** نقش role: ~ *i daraja dû yâ sey haya* it has a secondary or tertiary role; **pir** ~ **u nigâr** پیر نه‌خوش و نیگار beautiful
- nakhsha** نقشه map, plan; ~**dâ-nân** *v.t.* to lay a plan; ~**keshân** *v.t.* to lay a plot; ~**keshânawa** *v.t.* to draw maps, make plans
- nakhshândin** نه‌خشاندين **nakhshen-** نه‌خشین *v.t.* to draw
- nakht** نه‌خت bit; ~**è(k)** نه‌ختیک a bit, a little, a while; ~**u-pukht** نه‌خت و پوخت completely: *qsaká'y ~ la bardam'dâ nâ* he had his say completely
- nakhwâzâ** نه‌خوازا especially
- nakhwendawâr** نه‌خوینده‌وار illiterate
- nalâmat** نه‌لامه‌ت accursed
- namâm** نه‌مام sapling
- namâm-kirdin** نه‌مام کردن *v.t.* to have someone walled up: *khân kâwrâyèkî namâm kird* the khan had a man walled up
- namân** نه‌مان → **mân**
- nana** نه‌نه grandmother
- nanâsiwî** نه‌ناسیوی disguise: *la ~* in disguise, in secret; **kho la ~ dâñ la** *v.t.* to be secretly in favor of
- naqândin** نه‌قاندين **naqen-** نه‌قیین *v.t.* to choose, select
- nařândin** نه‌راندین **nařen-** نه‌رین *v.t.* to roar, scream
- nardîwân** نه‌ردیوان ladder, staircase
- nargiz** نه‌رگز narcissus
- narît** نه‌ریت custom, manner
- nastařin** نه‌سته‌رین eglantine
- natawa** نه‌ته‌وه nation: ~ *yekgirtûakân* the United Nations; ~ نه‌ته‌وه‌ئی national
- natra** نه‌تره courage; ~**birdin** *v.t.* to lose courage; to trip, stumble
- naw** نوع type, sort
- nawa** نه‌وه grandchild
- nawanda** نه‌وه‌نده fall planting
- nawân** نه‌وان **naw-** نه‌وه *v.i.* to bend over
- nawândin** نه‌واندين **nawen-** نه‌وین *v.t.* to lower; **dâ-**~ to lower, bring down
- nawîn** نه‌وین *v.i.* to cave in: *bânakáy nawîbû* his roof had caved in
- nawroz** نه‌وروز the vernal equinox
- nawsha** نه‌وشه poetry; ~**kâr** نه‌وشه‌کار poet
- Nawshîrwân** نه‌وشه‌یروان Anosharwan, Sassanian shah of Iran
- nazhâd** نه‌ژاد race, lineage
- nazîla** نه‌زیله short story
- nazm** نه‌زم poetry
- nâ** نا no, oh no
- nââsâî** نه‌آسائی unusual, unaccustomed
- nâbâwârî** نه‌باوهری disbelief
- nâchâr** نه‌چار helpless, there was nothing he could do
- nâdyâr** نه‌دیار invisible, unseen
- nâf** ناف navel
- nâguzûr** نه‌گوزور destitute, poverty-stricken
- nâhaq** نه‌حاق dishonest, unrightful; **ba** ~**haq** به‌ناحق unjustly
- nâhaz** نه‌حاز ugly; enemy
- nâkâw, la** نه‌کاو له suddenly, all of a sudden
- nâkh** نه‌اخ depth, interior: *la ~ i âkh'dâ* inside the earth, in the grave
- nâkher** نه‌خیر no; **ba** ~ **i gyânim** unwillingly
- nâkhosh** نه‌خوش unpleasant; ~**î** نه‌خوشی unpleasantness
- nâf** نه‌ف horseshoe; ~**dâr** نه‌دازر horse
- nâla** نه‌اله wail, lament; ~**bâr** نه‌بار sad, lamentable
- nâlândin** نه‌الاندين **nâlen-** نه‌الین *v.t.* to be-moan
- nâmla** نه‌نامه letter; ~**ilka** نه‌امیلکه pamphlet
- nâmo** نه‌نامو stranger, foreign
- nân** نه‌نان bread, food; ~**khwârdin** نه‌خواردين to eat, have a meal; ~**araq** نه‌اره‌ق dry crust of

SORANI KURDISH

- bread; ~awâ نانەوا baker; ~azig نانەزگ someone who works for his board; ~kar نانەکەر breadmaker, baker
- nân** نان **ne-** ئی (v.t., pass. *nirân nre-*) to put, place; **dâ~** to put down, set down, to compose, put together (book): *ktebêkî dânwâ* he has written a book; **râ~** v.t. to exhibit, show; **le~ bo** to fix food for: *shorbâm bo le-nâwa* I've fixed soup for him; **pe~â** to make it to: *agar aw shawâ bimâbâya, pemân danâyà rozh i shasham* if he had remained that night, we would have made it to the sixth day; **sar~awa** to lay one's head down (to sleep)
- nâpâk** ناپاک unclean, filthy
- nârazâfî** نارەزافی unhappiness, dissatisfaction; ~yatî نارەزایەتی ditto
- nârawâ** نارەوا unreadable
- nârâstawkho** ناراستەوخۆ indirect
- nârâzî** نارازی unhappy, dissatisfied
- nârdîn** ناردین **ner-** نیر v.t. to send
- nârdîwân** ناردیوان ladder
- nârdrân** ناردران **nârdre-** ناردری v.p. to be sent
- nâsândin** ناساندین **nâsen-** ناسین v.t. to introduce, make known
- nâshe** ناشە it's not right, it's not proper, shouldn't
- nâshtin** ناشتن **nezh-** نێژ v.t. to bury in the ground, plant in the ground
- nâsik** ناسک fine, thin
- nâsîn** ناسین **nâs-** ناس v.t. to know, be acquainted with, recognize; ~inawa ناسینەوه to recognize: *nâynâsîtawa* don't you recognize him?; ~rân v.p. ناسران to be known, recognized; ~rân **ba** ناسران بە v.p. to be known as; ~râw ناسیار well-known, famous; ~yâr ناسیاری acquainted; ~yâw نەناسیاری acquainted: *nanâs-yâwêk biydîbân* if someone who didn't know them were to see them
- nâsor** ناسۆر an infected sore, gangrene
- nâtawâw** ناتەواو deficient, incomplete; ~î deficiency
- nâumed** ناٹومید in despair, desperate; ~kirdîn v.t. to dash someone's hopes: *hîwâdârim nâumedmân nakay* I hope you won't dash our hopes; ~î despair
- nâw¹** ناو midst, middle; among, between; **la ~ birdin** v.t. to eradicate, get rid of; **la ~ chûn** v.i. to disappear, cease to exist; ~afâst ناوەراست middle; ~arok ناوەرۆک contents; ~and ناوەرند center; ~andî ناوەندی central; ~châw ناوچاو forehead; ~qad ناوگەدەد waist; ~râst ناوڕاست middle, center; ~châw-tur-shândin ناوچاو تورشاندن v.t. to frown
- nâw²** ناو name; ~bâng ناوبانگ fame, renowned; ~dâr ناودار renowned; **ba~bâng** بەناوبانگ famous, well-known
- nâwakhtâ, la** ناوەختا له ناوەختا at an unusual time, unexpectedly
- nâwcha** ناوچە **newcha** نیوچە administrative region
- nâwik** ناوک pit: ~ a *khurmâ* date pit
- nâyel-** نایەل dial. var. for *nâhet-* (see *heshtin*)
- nâyen-** ناین see **henân**
- nâz** ناز coquetry; ~dâr نازدار dear, cute; **ba ~u-goz bakhew-kirdin** v.t. to spoil (a child)
- nâzlâw** نازلۆ tender shoot
- nâznâw** نازناو nickname, nom de plume
- ne** ئی pres. stem of *nân*
- nechîr** نێچیر prey
- negatîv** نێگەتێف negative
- ner** نیر male; ~îna male
- nerdîwân** نێردیوان = **nârdîwân**
- nerdrân** نێردران = **nerrân**
- nerrân** نێرران **nerre-** نێرری (passive of *nârdin*) to be sent
- new** نێو = **nâw, nâwcha**
- newarok** نێوهرۆک contents
- newchâwân** نێوچاوان forehead, brow
- nezh-** نێژ pres. stem of **nâshtin**
- nigrîs** نێگریس = **nagrîs**
- nihen** نێهین secret, hidden; ~î secret, hid-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- den thing; **ba** ~ **î** in secret, secretly
- nihom** نېھۆم floor, story
- nimakbaharâm** نېمەكبەھەرەم ingrate, ungrateful
- nimûna** نېمۆونە example, sample; ~ **nî-shân-dân** *v.t.* to give as an example
- nirân** نېرەن **nre-** نرئ *v.p.* passive of *nân*
- nirka** نېرگە rumble, rumbling sound
- nirkândin** نېرکەندین **nirken-** نېرکین *v.t.* to grunt, to make a rumbling sound
- nirkh** نېرخ value, worth; ~ **dâr** نېرخدار valuable; **ba** ~ نېرخ بەرخب ~ **ên-din** نېرخەندین *v.t.* to evaluate (*ba as*)
- nishân** نیشان = **nîshân**
- niwishta** نېوشتە inscription
- niyâz** نېياز need; desire
- nizâw** نېزەو water exuded from anything
- nizim** نېزیم low: *ba dang i* ~ in a low voice; ~ **âî** نېزیمائی lowliness
- nizîk** نېزیک near; **la khoy** ~ **khistinawa** *v.t.* to seat s.o. near oneself
- nînok** نېنۆک fingernail
- nîsân** نېسان April
- nîsh-** نېش pres. stem of **nîshstin**
- nîshân** نېشان target; trace, sign; ~ **dân** *v.t.* to show, give forth; ~ **shikândin** *v.t.* to practice archery; ~ **shiken** نېشانشکین sharpshooter
- nîshâna** نېشانە sign, mark; ~ **girtin la** نېشانە گرتن له to take aim at
- nîshtaje** نېشتهجی successor
- nîshtimân** نېشتیمان country, homeland; ~ **î** نېشتیمانپەرەزەر **parwar** national; patriot
- nîshstin** نېشتین **nîsh-** نېش *v.t.* to sit; **dâ** ~ to sit down, to dwell
- nîw** نېو half, mid-; ~ **arô** نېوەرۆ noon, mid-day; ~ **ashaw** نېوەشەو midnight
- Nîzâmî** نېزەمى Nizami (1141–1209), a very well-known Persian poet
- nîzîk** نېزیک = **nizîk**
- no** نۆ nine; ~ **(h)am** نۆهەم, ninth
- noba** نۆبە turn; **ba** ~ by turn
- noga** نۆگە turn
- nok** نۆک chickpea; ~ **âw** نۆکەو chickpea soup
- nokar** نۆکەر servant; ~ **âyatî** نۆکەرەیتى *âyatî* servitude, service
- nokîsa** نۆکىسە nouveau riche
- noî** نۆئى soft: *zhûshik ba bechû i khoy date okhay roîa narm u noîakâm* the porcupine says to its baby, “O my soft little one”
- nomâ** نۆما colt
- nomâî** نۆمائی newly wed
- nora** نۆرە turn
- nosh** نۆش ~ **i gyân** نۆشە چەرس, bon appetit
- noshân** نۆشان **nosh-** نۆش *v.t.* to drink
- noshâtir** نۆشەتەر bleach
- nuft** نۆفت nose
- nukrândin** نۆکرەندین **nukren-** نۆکرین *v.t.* to carve (on wood or stone)
- nukta** نۆکە joke, pleasantry
- nuqim-bûn** نۆقم بۆون *v.t.* to disappear, be lost
- nuqta** نۆقتە point
- nushân** نۆشان **nushe-** نۆشى *v.t.* ~ **awa** to bend, be folded; ~ **dinawa** نۆشانەنەوە
- nushen-** نۆشین *v.t.* to bend, fold
- nuskha** نۆسخە manuscript, copy
- nustin** نۆستین **nu-** نۆ *v.t.* to sleep, go to sleep
- nûk** نۆوک tip, point: *nûk a chaqo* point of a knife; beak; whimper
- nûka** نۆوکە now, at that time
- nûkanûk** نۆوکەنۆوک whimper: *am ~á la chiya?* what’s this whimpering for?
- nûkâ** = **nûka**
- nûq** نۆوق dunked; ~ **ân** نۆوقان **nûqe-** نۆوقە *v.t.* to be dunked; ~ **ândin** نۆوقەندین
- nûqen-** نۆوقەن *v.t.* to dunk
- nûqîn** نۆوقەن *v.t.* to close, shut: *châwit binûqe* shut your eyes
- nûslar** نۆوسلەر writer, author; ~ **ândin** نۆوسلەندین **nûsên-** نۆوسەن *v.t.* to write
- nûslen-** نۆوسلەن *v.t.* to write; ~ **ânawa** نۆوسلەنەوە **nûs-** نۆوس *v.t.* to write; ~ **nawa** نۆوسلەنەوە *v.t.* to copy, to transcribe; literature

SORANI KURDISH

- nûsân** نووسان **nûse-** نووسی **ba** *v.i.* to stick to, to be stuck to, in
- nûsândin** نووساندن **nûsen** نووسین **ba** *v.t.* to clutch at
- nûsînga** نووسینگه office
- nûtak** نووتهک heavy darkness
- nûza** نووزه moan
- nwândin** نواندن **nwen-** نوین *v.t.* to represent, look like; **kho** ~ to show oneself
- nwe** نوئی new; **~kirdinawa** *v.t.* to renew, to renovate
- nwen** نوین bedclothes, sheets
- nwen-** نوئی pres. stem of *nwândin*
- nwenar** نوینەر representative
- nweshk** نویشک rennet
- nwezh** نوێز prayer (one of the five daily Muslim prayers); **~khwendin** *v.t.* to perform prayer; **~kirdin** *v.t.* to pray
- oghîr** ئوغر journey, good omen for a journey: *oghrit kher bet* bon voyage
- orgân** ئورگان organ
- okhizhn** ئوخژن rest, calm
- ordû** ئوردووگا camp; **~gâ** ئوردووگا campsite
- otonomî** ئوتونومی autonomy
- pak** پەک need, necessity; amazing
- pakhsh** پەخش dispersal; **~bûn** *v.i.* to spread out, to be dispersed
- pakhsha** پەخشە publication
- pakhshân** پەخشەن prose; dispersed; **~bûn** *v.i.* to be dispersed, to spread out; **~kirdin** *v.t.* to scatter; **~kirdinawa** *v.t.* to distribute
- pala** پەله haste; **~kirdin** *v.t.* to hurry; **ba** ~ پەله in haste, hurriedly
- pała¹** پەله field, farm
- pała²** پەله stain, spot
- pałahawr** پەلههه‌ور bird
- palapalf** پەله‌پەلی confusion
- palaqâzhe** پەله‌قازێ flailing the hands and feet
- palawar** پەله‌وەر **palawir** پەله‌وور bird
- palâmâr** پەلامار attack; **~dân** *v.t.* to grab, snatch, attack
- pałg** پەلگ eyelid
- palk** پەلک tress, leaf, branch; **~ i châw** پەلکە eyelid; **~a** پەلکە tress
- pałk** پەلک a type of plane tree
- palkesh-kirdin** پەلکەش کردن *v.t.* to pick up
- palupo** پەلوپو endurance: *palupoy pichiřâ* he couldn't take it any longer; **la** ~ **kawtin** to come to the end of one's endurance
- pama** پەمه cotton
- panâ** پەنا shelter, refuge, asylum; **~birdin ba** *v.t.* to take refuge in; **~bar** پەناپەر refugee
- pand** پەند advice
- paner** پەنیر cheese
- pang-khwârdin** پەنگ خواردن *v.t.* to be pent up
- panhân** پەنەن wonderful, rare, strange
- panja** پەنجە hand; claw; **~dân lagał** *v.t.* to fight with, contend with; **~ i kho gastin** *v.t.* to bite one's fingers, to express surprise
- panjara** پەنجەرە window
- panjola** پەنجوله claw
- papka-bastin** پەپکە بەستن *v.t.* to coil: *mârakân papkayân bast* the snakes coiled up
- pař¹** پەڕ side, direction: **aw~ i** on the other side of, past
- pař²** پەڕ feather
- pařa** پەره petal: **~ i gul** rose petal
- parasandin** پەرسەندن *v.i.* to be in general use
- pařawâza** پەروازە wandering, homeless
- pařândin** پەرانەدن **pařen-** پەرین *v.t.* to make leap, jump; to cause to flee; to cut off part of something: *am liká bipařena* cut off this limb; to leave out: *la khwendinawa'dâ khatèkit pařând* you left out a line in your reading; to remove: *lamparim pařând* I removed the obstacle; **~awa** to save: *pařândûtimawa* you've saved me;

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- dar~la** to drive away from, to chase out of; **dâ~** to shake: *la dêrakâwa am sewânâ'm dâpařândà khwâr* I shook these apples down from the tree; **râ~** to wake up, roust out of sleep
- pařâw** پهراو notebook
- parâweze** پهراویزی **parâweze-** پهراویزی *v.t.* to edit
- parcham** پهچم bangs
- parch-dânawa** پهچ دانهوه *v.t.* to pound (the head of a nail) flât
- parchî** پهچی cheap, insignificant
- pardâkh** پرداخ glass, tumbler
- pare** پهری day before yesterday
- pařendrân** پهړیندران *v.p.* passive of **pa-řândin**
- parez** پهړیز place for harvested grain
- paristîn** پهړستن **parist-** پهړست *v.t.* to serve, adore, worship
- parî** پهری peri, fairy
- pařîn** پهړین **pař-** پهړ *v.i.* to leap, jump; **te~la** to pass by/through
- parmûn** پهرموون **parme-** پهړمن *v.t.* to rely on oneself; **râ~** to consider worthy, to find s.o. capable (+ subj.) of doing something
- parsh** پهرش scattered; **~u bilâw kirdin-awa** پهرش و بلاو کردنهوه *v.t.* to scatter, let loose: *kichâ qizh'î parsh u bilâw kirdawa* the girl let her hair fly loose
- parsiv** پهرسف answer, response
- partuk** پهرتوک book
- parwarda-kirdin** پهرورده کردن *v.t.* to raise, rear (flocks, herds)
- parzh** پهړژ opportunity
- pařzh** پهړژ broadcast, widespread
- parzhîn** پهړژین relation; business
- parzhân** پهړژان **parzhe-** پهړژی *v.i.* to be busy
- pasand-bûn la** پهسهند بوون له to be pleasing to
- pasârdin** پهساردن **paser-** پهسیر *v.t.*: **hař~ba ...awa** to lean against: *bel ba dîwârawa hařpasera* lean the shovel against the wall
- pashîmân** پهشیان regretful, sorry; **~kir-dinawa** to dissuade
- pashoklân** پهشوکان **pashoke-** پهشوکی *v.i.* to get upset, be terrified; **~âw** پهشوکانو terrified; **~âwî** پهشوکانوی terror
- pasind** پهسند approval
- past** پهست low, dejected; **~î** پهستی dejection; **ba ~îawa** پهستیهوه dejectedly
- pastâwtin** پهستاوتن *v.t.* to stuff, cram; to beat with the feet, kick
- pat¹** پتهت rope, cord: *pat i hîwâ kawtâ bârik* the thread of hope wore thin, there was not much hope left
- pat²** پتهت see **lat-u-pat**
- patâta** پهتاته potato
- payâ** پهیا = **paydâ**
- payâm** پهیام message; **~nârdin** to send a message
- paydâ** پهیدا visible, found; **~bûn** *v.i.* to happen, to become visible; **~kirdin** *v.t.* to find
- payjo(r)** پهیجور investigator, researcher; **~î** investigation, research
- paymân** پهیمان promise; **~bastinagalat** *v.t.* to make a promise to someone
- paytâ-paytâ** پهیتا پهیتا constantly, continuously
- paywand** پهیوهند connection, relation
- paz** پهز sheep
- pazhâra** پهژاره sorrow, worry
- pâchîn** پاچین *v.t.* to pound; **dâ~** to split from top to bottom
- pâdâsht** پاداشت reward; **~dânawa** to reward
- pâk** پاک pure, clean; **~kirdin** *v.t.* to clean
- pâl** پال side; back; inside: *la ~khoy'dâ tûřaya* he's angry inwardly; **~dân** *v.t.* to push: *nâbizue: wara dagalmân pâl da* it won't budge: come push with us; **~dânawa** *v.t.* to lean back, rest; **~dân ba** *v.t.* to lean against: *~im ba dîwârawa dâ* I leaned against the wall; **~kawtin** *v.i.* to lie down; **~**

SORANI KURDISH

- pewa nân** *v.t.* to push; **la ~ a kho'dâ** for one's own part, on one's own behalf
- pâlawân** پالەوان champion, hero; **~etî** پالەوانیتى heroism, **~iyatî** پالەوانیتى
- pâlâ** پالا = **pelâw**
- pâlpishtî** پالپشتى backing, support
- pâtâw** پالتاو overcoat
- pân** پان wide, broad, shallow
- pâr** پار last year
- pâra** پاره money
- pârân** پاران **pâre-** پاری *v.i.* to beg, beseech
- pârâstin** پاراستن **pârez-** پاریز **la** *v.t.* to protect from, keep
- pârâztin** پارازتن = **pârastin**
- pârez** پاریز avoidance, abstaining; ambush; **~birdin** *v.t.* to ambush; **~chûn** *v.i.* to wait in ambush; **~kirdin** *v.t.* to abstain; **~rân** پاریزران *v.p.* to be protected, kept; **~ar** پاریزەر defender, protector, defence lawyer; **~gâr** پاریزگار protector; **~î-** **kirdin** پاریزی کردن *v.t.* to protect
- pârû** پاروو morsel
- pâsawân** پاسهوان guard; **~î** surveillance
- pâsh** پاش after (prep); **~kawtin** to fall behind, be backward; **~khistin** *v.t.* to delay; to neglect, ignore; **~ awaî (ka)** after (conj.); **la ~â** afterwards; **~arozh** پاشهروژ future; **~kawtû** پاشکهوتوو backward; **~mana** پاشمهه left-over; **la-maw** له‌مه‌و‌پاش henceforth
- pâshaî** پاشه‌ل back of the skirt; hind leg
- pâshâ** پاشا king, prince
- pâshu** پاشو leg (of an animal)
- pâya** پایه rank
- pâyiz** پایز autumn
- pâzh** پاژ portion, section; document
- pe¹** پێ (adj.) (1) fasting: *min amîro peyim* I'm fasting today; (2) on hand: *pûl'it peya?* do you have any money on hand?; (3) lit (fire): *âgir peya* the fire's lit
- pe²** پێ foot; **~dâ-girtin** *v.t.* to insist, importune; **ba ~ i** in account of; **~pewa nân** *v.t.* to get a move on, to hightail it out; **dang i ~yek** the sound of a footstep; **~ la kawsh'(d)â bûn** to insist, to be firm: *peyêkit la kawsh'â bet u aw pekât nakirdibe ba jey bela* be firmly resolved, stick to your guns
- pe³** پێ (postposition) see **ba**; **~... wâ bûn** to think, be of the opinion that: *pem wâ bû* I thought so; *pey wâ bû diz u regirin* he thought they were robbers and brigands
- pe⁴** پێ compd. vb. element, see under verbal element: *pe-gayshtin*, *pe-kanîn*, *pe-wîstin*
- pe-chûn** پێچوون see under *chûn ba*
- pe-kirdin** پێکردن *v.t.* to force, oblige: *pe'yân kirdim aw kêrâ bikam* they forced me to do it; to fool; to light (fire); **dast ~ (+ inf.)** to begin (doing)
- pechawâna** پێچه‌وانه reverse, opposite; **ba ~wa** به‌پێچه‌وانه‌وه on the contrary
- pechân** پێچان **pech-** پێچ *v.t.* to fold, wrap; **hal~** *v.t.* to roll up
- pechrân** پێچران **pechre-** پێچری *v.p.* to be wrapped
- pedasht** پیده‌شت piedmont plain
- pedâ** پێدا = **paydâ**
- pedâwîst** پێداوێست = **pewîst**
- peghamar** پێغه‌مەر prophet
- pek** پێک together, in order; **~ânîn** *v.t.* to accomplish, to reconcile; **~bîrrân** *v.i.* to be suitable: *to u aw kirâsâ daley pek bîrrâwin* it's as though you and that shirt were made for each other; **~gayshtin** *v.i.* to meet, see each other; **~hâtin** *v.i.* to agree, get along together; to consist (*la* of); **~henân** *v.t.* to put together, produce, accomplish; to reconcile; **~awa** پێکه‌وه together; **~awa-nân** *v.t.* to shut, close (book, eyes), to stick together; **rek u ~** رێک‌و‌پێک ordered, arranged
- pe-kanîn** پێکه‌نین *v.i.* to laugh
- pekân** پێکان **peke-** پێکی *v.t.* to hit with an

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- arrow or bullet, hit the mark
pelâw پیلآو shoes
peło پیلۆ eyelid
penâs پیناس identity, identity card
penâw پیناو: **la ~ i ...'dâ** for, for the sake of: *la penâw i âzâdî'dâ khom bakht akam* I'll risk my life for the sake of freedom
penj پینج five; **~am** پینجهه fifth; **~sham-ma** پینجشممه Thursday
peñaw پیئره pedestrian; sidewalk; program
pere پیئری = **pare**
pesh پیش before, ahead; **~ awaf (ka)** before (conj); **~girtin ba** v.t. to prevent: *la chûn pesh'yân pe girtim* they prevented me from going; **~girtin la** v.t. to stand in front of; **~kawtîn** v.i. to advance, go forward, get ahead of: *peshmân kawtîn* they have gotten ahead of us; **dânà** ~ to drive forward
peshak پیشهک foreword
peshawâ پیشهوا leader
peshîn پیشین former, olden; **~fân** پیشینیان the ancients, ancestors, forefathers
peshkash پیشکاش present, gift; **~kirdin ba** v.t. to present to; **~krân** v.p. to be presented
peshkawtû پیشکهوتوو advanced, progressive
peshmarga پیشمه‌رگه guerilla, freedom fighter
peshnirâw پیشنراو proposed, suggested; proposal
peshnyâr پیشنیار suggestion; **~kirdin** v.t. to suggest
peshnyâz پیشنیاز suggestion; **~kirdin** v.t. to suggest
peshwakht پیشه‌خت early, untimely
peshwâz پیشواز greeting: *hât ba peshwâz i merdakâyawa* she came to greet her husband; **~î kirdin** v.t. to receive
pest پیست skin
petakht پیته‌خت capital
pewa پیوه: **~ dân** see **ba ...awa dân**; **~girtin** see **ba ...awa girtin**
pewand پیونده contact, link; **~girtin la-gal** v.t. to form a link with
pewân پیوان **pew-** پیو v.t. to measure
pewâr پیوار unseen, invisible
pewdân پیودان measure, rule
pewîst پیویست necessary; **~** پیویستی necessity
pey پی = **pe²**
pichirândin پیچراندین **pichîren-** پیچرین v.t. to break, break apart
pichîrîn پیچرین **pichîr-** پیچر v.t. to break, cut; **~awa la** to sever relations with: *kâkim la ema pichîrîwatawa, hâtuchû'mân nâkâ* my brother has severed relations with us—he doesn't come to see us; **hañ-** to force a cover off
pichîrân پیچران **pichîre-** پیچری v.p. to be broken, snapped
pichok پیچوک little, tiny
pif پف puff; **~kirdin** v.t. to puff, blow
pil پل finger, toe
pilân پلان plan
piñaw پیلاو pilaf, cooked rice
piling پلنگ tiger
piñshâlnawa پلیشانه‌وه v.i. to be mashed, squashed; **~ndinawa** پلیشانده‌وه v.t. to squash
pilk پلک eyelid
piñ پیـ full; for compounds, see next element; **la ~** له پر **la ~èk'â** له پریکا **~dâ** له پرده suddenly, all at once; **~ la ...awa** full of; **~bûn la** to be angry with: *let piñim: mamdwena* I'm angry with you: don't speak to me; **~î pe'dâ kirdin** v.t. to snatch away; **~âi** پرائی midst, middle: *la piñât i âwakâdâ* in the middle of the water; majority: *piñât i khañkakâ hât* the majority of the people came
pird پرد bridge
piñma پیره whinny, snivel
pirshing پیرشنگ ray
piñsîn پیرسین **piñs-** پیرس **la** v.t. to ask

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- take a stroll, go for a walk
pyâw پیاو man; **~atî** پیاویتی manhood, manliness, generosity; **~ a gawrakân** dignitaries
pyâz پیاز onion
- qaba** قهبه thick
qabûl قهبول acceptance; **~bûn** v.i. to be acceptable; **~kirdin** v.t. to accept, agree to
qadpâl قهدهپال mountainside
qafaza قهفهزه closet, storeroom
qalabâligh قهلهبالغ crowd
qalam قهلام pen
qalaw قهلامو fat; **lâm i** لامی قهلامو velarized /
qalâ قهلا fort; **~ycha** قهلايچه fortress
qalâcho قهلاچو extermination
qalbaz قهلبهزه chain of rocks on a mountain; **~a** قهلبهزه waterfall
qalishîn قهلشین v.i. to split, crack
qalisht قهلشت crack, split
qanâra قهناره gallows
qandin قهنندن **ha!~** v.t. to uproot, dig up, get out
qandrân قهنندران **qandre-** قهنندری **ha!~** v.p. to be uprooted, dug up
qara قهره nearness, vicinity; **kho nadân la ~ i ...** not to get anywhere near
qarabâlikh قهرهبالخ = **qalabâligh**
qarâkh قهراخ edge, outskirts
qasâb قهساب butcher
qast قهست intention; **la ~** intentionally
qat قهت absolutely
qatl قهتل murder
qawân قهوان phonograph record; **~ khwendinâ gwe i ...** v.t. to harp on the same theme to, to keep repeating into s.o.'s ear
qawîl قهویل accepted, acceptable
qawmân قهومان **qawme-** قهومی v.i. **la** to have something wrong or bad happen to: *wak ley naqawmâbe wâ bû* it was as though nothing bad had happened to him
- qawr** قهور grave, tomb
qaychî قهیچی scissors
qayd قهید impediment; link (in a chain); **~e nâkâ** never mind, it doesn't matter
qazâwat قهزاوهت judgeship, judiciary
qâch قهچ leg; **har ~ek kirdin ba duân** v.t. to run as fast as one can: *kichâ har qâchêkî dakâ ba duân* the girl runs as fast as her legs will carry her; **~ khishtinâ sar ...** v.t. to step on; **~ râ-keshân** v.t. to stretch out the legs
qâchâkh قهچاخ smuggling, contraband; **~chî** قهچاچی smuggler
qâlî قالی carpet
qâmik قهامک finger, finger joint
qân قهان **qe-** قه v.i.: **ha!~ da** to get stuck on: *dâwenim d' aw bizmârâ ha!qâ* my skirt got stuck on that nail
qâp قهپ dish
qâpelk قهپهلیک shell, hollow shell
qâpî قهپای door, gate
qâqaz قهقهزه paper
qâramân قهرهمان hero; **~** قهرهمانی heroism
qârçh قهراچ mushroom; **~ik** قهراچک mushroom
qârpoz قهراپوز saddlehorn
qârpuz قهراپوز melon; lampshade
qât قهات time: *hazâr ~ jwântir* a thousand times more beautiful
qâw¹ قهوا rumor; **~ dâ-khistin** v.t. to spread a rumor
qâw² قهوا dish, plate, container
qâwa قهوه coffee
qâwirma قهورمه meat fried in small pieces
qâyil-bûn ba قهایل بوون به v.i. to agree to
qâyim قهیم : **ba** ~ quick, fast, hard
qâzân قهزان pot, cauldron; **~asar** قهزانهسهر bogey man
qâzânj قهزانج profit; **~kirdin** v.t. to make a profit
qâzî قهزای cadi, Islamic judge
qez قهز revulsion: *ba ~ u bezawa* with repugnance
qilâycha قهلايچه small fortress, castle

SORANI KURDISH

- qifîshân** قلیشان **qifîsh-** قلیش *v.i.* to split;
dâ~ to split from top to bottom
qifîshândin قلیشاندن **qifîshen-** قلیشین *v.t.*
to split, be split; **dâ~** to be split from
top to bottom
qilyân قلیان waterpipe, long-stemmed
smoking pipe
qing قنگ buttocks
qinj قنج upright, upturned
qinyât قنیات patience
qircha قرچه sound of cracking, splinter-
ing; **~kirdin** *v.t.* to splinter
qirchân قرچان *v.i.* to melt (fat over fire);
~awa to sting, hurt; **ha~** to be
heated over fire, sizzle, shrivel up
qirchândin قرچاندن **qirchen-** قرچین *v.t.* to
heat fat, grease; to make something
shrivel up over heat; **~awa** to cau-
terize
qirîwa قریوه a shout for joy
qirtaqirt قرتەقرت peep, chirp
qirtândin قرتاندن **qirten-** قرتین *v.t.* to cut
(with scissors), to tear with the teeth;
to crack (seeds with the teeth)
qirzhâng قرژانگ crab
qisht قشت cute
qit-kirdin قیت کردن *v.t.* to eliminate
qizh قیز hair (on the head)
qibla قیبله the kiblâh, the direction of Is-
lamic prayer
qîn قین spite
qîr قیر tar, pitch; **~rezhî-kirdin** *v.t.* to
cover with tar
qît قیت erect, in order; **kho ~kirdin** *v.t.*
to put oneself in order, straighten one-
self up; **~ u zît** قیت‌وزیت stylish; **~ u**
qoz قوز tall and elegant
qîzh قیز cry, scream; **~ândin** قیزاندن **qî-**
zhen- قیزین *v.t.* to scream
qol قول arm, sleeve; **~ ha~mâlân** *v.t.* to
roll up one's sleeves, get to work in
earnest
qonâgh قوناغ = **qonâkh**
qonâkh قوناخ lodging, place to stay the
night; historical event
qoř قور nonsense
qořa قوره rumble, rumbling sound
qoztin قوزتن **qoz-** قوز *v.t.*; **~awa** to snatch
out of the air: *topaká'm haldâ, la ha-*
wâ qozfawa I threw the ball up and
he caught it in mid air
qsa قسه words, speech, story; **~pe-birîn**
v.t. to interrupt: *ba tundî qsaká'm pe*
biřî u gutim I quickly interrupted him
and said; **~kirdin** *v.t.* to speak, to tell
a story
qtâw = qutâb
qubûl قوبول = **qabûl**
qula قوله mountain peak
qufang قوله‌نگ crane (zoo.)
qufâkh قولاخ sensitive (of the ear); **gwe~**
bûnawa *v.i.* to listen attentively
quf قوف lock; **~kirdin** *v.t.* to lock
qum قوم draught, drink: *~e âw* a drink of
water
quř قور mud; **ba ~ girtin** *v.t.* to seal with
mud: *mâlîl ba quř gîre* "may your
house be mudded up," damn you
qurbân قوربان sacrifice; (vocative) **qúr-**
bân sir, sire; **~î-kirdin labar pe i**
...dâ *v.t.* to sacrifice for the sake of
qurchândin قورچاندن **qurchen-** قورچین *v.t.*
to swallow; **dâ~** to swallow, gulp
down
qurg قورگ throat
qurosh قوروش piastre
quřqushim قورقوشم lead (metal)
qurs قورس heavy, weighty
qursh قورش footstool of a throne
qurwâq قورواق frog
qut قوت short, brief
qutâb قوتاب book; **~î** قوتابی student;
~khâna قوتابخانه school
qutân قوتان **qute-** قوتی *v.t.* to beat, strike,
hit
qufîla قوتیله small box; small lamp
quchândin قووچاندن **quchen-** قووچین =
qujândin
qujândin قووچاندن **qujen-** قووچین *v.t.* to
close together (eyes, fingers)

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- qûl** قوول deep; **~âi** قوولائی depth: *la ~ i dilawa kêr'î kirdûa* he labored from the bottom of his heart; **~î** قوولی depth
- qûfîna** قوولینه fruit basket
- qûn** قوون anus, butt; **~ i qalam** قوونی قهلم stub of a pencil
- Qûstantaniya** قووسته‌نته‌نیه Constanti-nople
- rachalak** ره‌چه‌له‌ک root; **~birînawa** *v.t.* to uproot, eradicate
- rachâw** ره‌چاو observation; **~kirdin** *v.t.* to observe
- rafiq** ره‌فیق friend, comrade
- rag** ره‌گ vein, root
- ragaz** ره‌گه‌ز origin, race; **~âyatî** ره‌گه‌زایه‌تی racism
- rahanda** ره‌ه‌نده wanderer, nomad
- rakhsân** ره‌خسان **rakhse-** ره‌خسی *v.i.* to come into existence
- rakhsândin** ره‌خساندن **rakhsen-** ره‌خسین *v.t.* to bring about accidentally
- rama** ره‌مه herd; **~kî** common, ordinary (people), of the common herd
- rang¹** ره‌نگ color; **~dân da/la** to happen to; **~dânawa** to bleed (as color onto a fabric); **~dânawa i ... bûn** *v.i.* to be in accordance with; **~halbizirkân** *v.i.* to lose color, go pale; **~halbizirkâw** ره‌نگ‌ه‌له‌بزرکاو pale, "white as a sheet" (with fright); **~în** ره‌نگین colorful
- rang²** ره‌نگ possible; **~ a ka** ره‌نگه‌که (+ subj.) it's possible that
- ranj** ره‌نج pain, suffering; **~dân** to take pains; to go to trouble; to suffer
- raq** ره‌ق stiff; **~ hal-hâtin** *v.i.* to be frozen stiff; **~kirdin** *v.t.* to freeze; **~u-hîshk i sar** ره‌ق‌وه‌شکی سهر madness
- raqan** ره‌قهن hard, stoney ground
- rasan** ره‌سه‌ن pure, pure-blooded
- rash** ره‌ش black; **~abâ** ره‌شه‌با dust storm; **~mâl** ره‌شمال black tent, nomadic tent; **~posh** ره‌شپوش clad in black
- rashama** ره‌شه‌مه the month of Pisces (February 20– March 20)
- rat-dânawa** ره‌ت دانه‌وه *v.t.* to rouse
- rawand** ره‌وه‌ند nomad
- rawâ-dîtin** ره‌وا دیتن *v.t.* to allow
- rawg** ره‌وگ herd: **~ a asp** herd of horses
- rawisht** ره‌وشت manner
- rawîn** ره‌وین *v.i.* to shy, run away
- razâ** ره‌زا face, mien, aspect; **~girân** dul-lard
- razâmandî** ره‌زامه‌ندی agreement, acceptance
- razbar** ره‌زبهر the month of Libra (September 23–October 22)
- razîl** ره‌زیل stingy, tightfisted; **~î** stingi-ness
- râ** ره‌ view, opinion
- râ-** ره‌ compd. vb. agent; see under the verbal element: *râ-bwârdin, râ-girtin, râ-hâtin, râ-henân, râ-keshân, râ-wastân*
- râ-bûn** ره‌ابوون to be awakened, roused; **la khaw** ~ to be roused from sleep
- râbirdû** ره‌ابردوو last, past: *roz h i shamma i* ~ last Saturday; *la chand sada i ~'dâ* over the last several centuries
- râburdû** ره‌ابوردوو = **râbirdû**
- râ-chanîn, la khaw** ره‌خه‌و ره‌چهنین to wake from sleep with a start
- râchâw-kirdin** ره‌اچاو کردن *v.t.* to choose, select, elect
- râda** ره‌اده degree, extent: *tâ ~yèk* to an extent; *tâ chi ~yèk* to what extent?
- râgayândin** ره‌اگه‌بانان communications
- râhat** ره‌اهت comfortable
- râhî** ره‌اهی solution; salvation
- râ-kirdin** ره‌راکردن *v.t.* to run
- râmyâr** ره‌امیار shepherd, herdsman; statesman, politician
- rân¹** ره‌ان herd
- rân²** ره‌ان leg, thigh
- rândin** ره‌انیدن **ren-** ره‌ین *v.t.* to drive; to throw (stones)
- râspârda** ره‌اسپارده errand, charge
- râsperî** ره‌اسپیری charge, commission
- râst** ره‌راست right, correct, true; **~bûnawa** to get up; **~bûnawa la** to loom over; **~aqîna** ره‌راسته‌قینه truth: *~y bo darkawt*

SORANI KURDISH

- the truth dawned on him; **~awkho** راسته و خو straight, direct: **~ biro** go straight ahead; **ba ~î** به راستی actually, really, frankly; **dast i ~** right hand; **~î** راستی truth
- râtîb** راتب salary, stipend: **~ dadre ba darskhwen u kêrkar i dawlat** stipends are given to students and government workers
- râtu(a)** راتو theological student's stipend
- râva-kirdin** راه کردن *v.t.* to explain
- râw** راه prey, hunt; **~kirdin** *v.t.* to hunt; **~nân** *v.t.* to hunt down, track down: *polîs râwî nây* the police tracked you down; **~ařewî-henân bo** راه روی هینان *v.t.* to foxhunt; to sidetrack; **~ashaw** راه وشهو night hunt; **~chî** راه وچی hunter, out hunting; **~kar** راه وکار hunter; **~ u-shikâr** راه و شکار hunting
- râwez** راه ویز speaking (**lagał** with), manner of speaking
- rây** رای idea, plan
- râyakh** راه و خ rug
- râz** راه conversation; story
- râzlân** راه زن **râze-** راه زی *v.i.* to be embellished; **~ândin** راه زن **râzen-** راه زن *v.t.* to embellish; **~ândinawa** راه زن دهههههههههههه to adorn, embellish
- râzâwa** راه زن *v.t.* embellished, decorated
- râzî** راه زن satisfied, content; **lako~** راه زن *self-satisfied*
- re** راه زن way, road; **~dân** *v.t.* to admit, allow in; **~girtin** *v.t.* to commit highway robbery; **~kawtin la** to chance upon: *~m l' aw jegâyá kawt* I chanced upon that place; **~te-chûn** to be possible; **ba ~ kirdin** *v.t.* to escort out/away; **ba ~wa birdin** *v.t.* to lead, manage, administer; **ba ~wa kawtin** to get under way, hit the road; **birdinâ ba ~wa** to carry out, execute; **la ~ i** راه زن *by way of, through, via*
- rebandân** راه زن *the month of Aquarius (January 21– February 19)*
- rebar** راه زن leader, guide
- rebwâr** راه زن wayfarer
- rechât** راه زن **rechâr** راه زن marmalade
- rechka** راه زن *path of a swarm of insects;* **~bastin** *v.t.* to swarm (of insects); **~hał-kirdin** *v.t.* to send out a swarm
- rega** راه زن road, way; **la ~ i...awa** via; **~girtin ba** *v.t.* to stop, make halt: *pâsa-wân rega'yân pe girt* the guards stopped him; **~kutân** *v.t.* to travel;
- regâ** راه زن road; **~ i âsin** railroad;
- regir** راه زن highway robber, bandit
- rek** راه زن smooth, organized, correct; **~kawtin** *v.i.* to go well, to be smoothly; **~kawtin lagał** *v.i.* to arrange with; **~khistin** *v.t.* to rub together; to organize; to make up; to make a truce; **~kirdin** *v.t.* to smooth, arrange; **~kewtin** arrangement, agreement; **~u-pek** راه زن *arranged, in order*
- rekawt** راه زن *chance, accident: ba ~ by chance, by accident*
- renwen** راه زن *leader; ~î-kirdin* *v.t.* to lead
- reřaw** راه زن *crossroads; chance: ba ~ tûshî bûm* I met him by chance
- resh** راه زن wound, wounded
- reushwen** راه زن *way and way*
- rewân** راه زن *guide*
- rewî** راه زن *fox*
- rez¹** = **rîz**
- rez²** *respect; ~girtin la* *v.t.* to show respect for; **~legîrâw** *repected; ba ~* *repected, eminent*
- rez³** *pres. stem of ristîn*
- reza** *bit, little bit; la ~ i ...dâ* *equal to: kichim la reza i kuř i aw'dâya* my daughter is equal to his son
- rezh-** *pres. stem of rishtin*
- rezmân** *grammar; ~î* *grammatical*
- ridenspî** *elder*
- rîf** *shelf*
- rîfha** = **rîf**
- rîkef** *stirrup*
- rim** *spear*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- rimândin** ریمانندن **rimen-** رمیئین *v.t.* to destroy
- rinân** رینان: **dâ~** *v.t.* to shed (skin, clothes)
- rinîn** رینین *v.t.* to scratch with the fingernails; **~awa** ditto; **qizh~awa** to pull the hair out
- riq** رق spite, spitefulness; **~abar** رقه بهر spiteful rival; **~abarâyâtî** رقه بهه رایه تی spiteful rivalry
- rishqanjâr** ریشقه نجار butt of a joke
- rishîtin** ریشتن **rezh-** ریز *v.t.* to pour; **~awa** ریشتنه to pour, cast (metal), to stir up trouble; **dâ~ = dâ-rizhândin; ha!~** to shed (tears)
- rist** رست line, dog collar
- rista** رسته noodle; sentence
- ristîn** رستن **rez-** ریز *v.t.* to spin (thread)
- riwân** ریان *v.i.* to be green (of a field)
- riwâlat** رواله ت mien
- rizân** رزان *v.i.* to rot; **dâ~** to be overcooked; to rot and fall to pieces
- rizândin** ریزانندن **rizen-** ریزین *v.t.* to make/let rot
- rizgâr** ریزگار saved, rescued; **~bûn** *v.i.* to be saved, to escape: *rizgârâyân bû* they were saved, they escaped; **~kirdin** *v.t.* to rescue, to save: *tanyâ to dat-wânî l' am balâyâ rizgâr mân bikay* only you can save us from this catastrophe; **~î** salvation, liberation, rescue; **~îkhwâz** ریزگار یخواز liberationist; **~kar** ریزگار کەر rescuer, savior
- rizhân** ریزان *v.i.* to pour out, be poured out; **dâ~** to pour down, fall down
- rizhândin** ریزانندن **rizhen-** ریزین *v.t.* to pour out; **dâ~** to pour, mold; lay (foundation)
- rizhdî** ریزدی miserliness, stinginess
- rizhtîn** ریزتن = **rishtin**
- rîkordar** ریکوردەر tape recorder
- rîqna** ریشنه bird droppings
- rîsh** ریش beard; **~tâshîn** *v.t.* to shave
- rîsha** ریشه root
- rîz¹** ریز small, tiny
- rîz²** ریز line, rank: *rîz i lashkir i duzhmîn* enemy army ranks; **~kirdin** *v.t.* to line up, arrange
- ro** رۆ = **roz**
- rochîn** رۆچین window, skylight: *~akân bikaynawa* let's open the windows
- rola** رۆله child
- român** رۆمان story
- ron** رۆن oil, grease, fat
- roshin** رۆشین bright; **~bîr** رۆشینبیر intellectual, enlightened; **~kirdin** *v.t.* to light, turn on, start (machines)
- Rostam** رۆسته م Rustam, the legendary champion of Iran
- royshtin** رۆیشتن **ro-** رۆ *v.i.* to go (away, off), leave
- roz** رۆژ day; **~âna** رۆژانه daily; **~(h)alât** رۆژه لات east, orient, dawn: *roz/halât i nâwrâst* the Middle East; **~hafâtnâs** رۆژاوا orientalist; **~awâ** رۆژاوا west; **~ekyân** رۆژیکیان one day; **~nâma** رۆژنامه newspaper; **~nâmanûs** رۆژنامه نووس journalist
- rozhgâr** رۆژگار days, time: *la ~ân i kon'dâ* in olden times; fate
- rozhû** رۆژوو fasting; **~girtin** to fast
- rukhan** روخان **rukhe-** روخیی *v.i.* to collapse
- rukhândin** روخانندن **rukhen-** روخین *v.t.* to destroy, pull down
- rukhsat** روخسه ت permission; **~dân** *v.t.* to give permission; **~khwâstin la** *v.t.* to request permission of
- rukhsâr** روخسار face
- runâk** روناک = **rûnâk**
- ruwâlat** روواله ت obviousness; hypocrisy; **ba** ~ obviously
- rû** روو face, aspect, mien; **~dân** *v.t.* to happen, occur; **~dân ba yek** *v.t.* to frown; **~kirdin rwaw** *v.t.* to face, turn toward; **~kirdinà ...** to face, head for (s.o., s.th.); **~ ba ~ i** face to face with, opposite; **~ i dam kirdinà ...** *v.t.* to turn to face ...; **ba ~ kho'dâ henân** to reveal; **khistinà ~** *v.t.* to

SORANI KURDISH

- bring to light, to reveal; I' am ~*awa* له مرووهوه in this respect
rûbâr رووبار river
rûdîrâw روودراو event
rûdâw رووداو event, incident
rûgirzh رووگرژ frowning
rûkândin رووکاندن **rûken-** رووکین v.t. to scratch
rûkâr رووکار cover
rûkhosh رووخوش cheerful; ~î cheerful-ness
rûmat روومەت cheek
rûn روون bright, clear; ~**kirdin** v.t. to explain
rûnâk رووناک bright; ~**bîr** رووناکبیر intellectual; ~î رووناکی brightness
rûpañ رووپەر page
rûshân رووشان v.i. to be scratched; ~**din** رووشاندن **rûshen-** رووشین v.t. to scratch
rût رووت naked; ~**al** رووتەمل naked; ~**alî** رووتەلی nakedness
rûtâl رووتال frowning, with a sour expression
rûtan رووتەن wasteland, desert
rwaw رووو toward
rwân روان **rwe-** روئی v.i. to grow, sprout: *tokaî chândim rwâ* the seed I planted sprouted; ~**ga** روانگه standpoint, viewpoint
rwânîn روانین v.t. to look; ~à ... to look at: *rwânîyânà min* they looked at me; **hañ~ba** to look something over from top to bottom, to give s.o. the "once-over"
sa سه = **sag**
sa'ât سه‌عات hour, clock, o'clock: *la ~ (i) chwâr-dâ* at four o'clock
sabârat ba سه‌بارەت به concerning, about, in terms of
sabîl سه‌بیل tobacco pipe
sad سه‌د hundred; ~**a** century
safar سه‌فەر trip; ~**kirdin** v.t. to travel
sag سه‌گ dog; ~ **i pe-sûtâw** wandering aimlessly
sagasaga-kirdin سه‌گه‌سه‌گه کردن v.t. to play 'possum
saghat سه‌غەت confused, perplexed; ~î سه‌غەتی confusion
sahrâ سه‌حرا field
sakht سه‌خت hard, difficult
sako سه‌کو bench
sakta سه‌کتە heart attack; ~**kirdin** v.t. to have a heart attack
saîa سه‌لا resurrection; **ro i ~** سه‌لا doomsday
salâmat سه‌لامەت healthy; ~î health; **ba ~î** in good health
saîmândin سه‌لمیاندن **saîmen-** سه‌لمین v.t. to prove, to accept
saîmenrân سه‌لمینران **saîmenre-** سه‌لمینرئ v.p. to be proven
saîp سه‌لپ oar; ~**ândin** سه‌لپاندن **saîpen-** سه‌لپین v.t. to row
saît سه‌لت single, unmarried; ~**azalâm** سه‌لتەزەلام a solitary traveler on foot
samar سه‌مەر fruit
samara سه‌مەرە amazing: *shitèk i sayr u ~ya* it's something amazing; toil
samâ سه‌ما dance; ~**kirdin** v.t. to dance
samâs سه‌ماس patient, calm
samâwar سه‌ماوەر samovar
sandin سه‌ندن **sen-** سه‌ین v.t. to take, take hold of, get, buy
sangân سه‌نگان **sange-** سه‌نگی v.i. to weigh; ~**din** سه‌نگاندن **sangen-** سه‌نگین v.t. to weigh, evaluate; **hañ~din** to evaluate, assess
sangîn سه‌نگین heavy
sannalî سه‌نتەلی chair
sapân سه‌پان v.i. to be imposed, forced; ~**din** سه‌پاندن **sapen-** سه‌پین v.t. to impose
saqat سه‌قەت dangerous: *pyâwèk i saqat a— nâwerim bichimà lây* he's a dangerous man—I don't dare go near him
Saqiz سه‌قیز Saqqez, a town in Iranian Kurdistan
saqâ سه‌قا watercarrier, waterseller
sar سه‌ر head (verbal expressions involv-

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- ing *sar* are given below; for all other compounds, see alphabetically): ~ **âw chûnawa** *v.i.* to go to the bathroom; ~ **bilind-kirdinawa** *v.t.* to rebel; ~ **dâ-nwândin ba** to bow the head to; **la** ~ **dân** *v.t.* to decapitate; ~ **dar-henân** *v.t.* to appear: *gyâ sar'î darhenâwa* the plants have appeared; to stick the head out: *sar'î la panjara darhenâ* she stuck her head out of the window; ~ **kho hâtin** *v.i.* to recover; ~ **la farmân i ... haġ-pechân** to disobey; ~ **la re dân** *v.t.* to disappoint: *sar'mân la re't dâya* you've disappointed us; ~ **birdin** *v.t.* to spend (time); ~ **chamândin** *v.t.* to lower the head, to give up, submit; ~ **dar-chûn la** *v.i.* to understand: *sarim le darnâche* I don't understand; ~ **dâ-nawândin** *v.t.* to lower the head; ~ **dân la** *v.t.* to visit, go to see; ~ **gum-kirdin** *v.t.* to get excited; ~ **haġ-girtin** *v.t.* to break the reins; ~ **keshân** *v.t.* to peek; ~ **khistinâ** ~ *v.t.* to tease: *saryân khistâ sar-mân* they teased us; ~ **khulânawa** *v.i.* to be dizzy; **kirdinâ** ~... *v.t.* to impose on, charge with: *pâshâ dakâtâ sar âshawân kichakâ'y bidâtê* the king forces the miller to give him his daughter; **ba** ~ **kirdinawa** *v.t.* to visit; ~ **le-shewân** *v.i.* to be helpless, in distress; ~ **nânawa** *v.t.* to lay one's head down (to sleep): *dabûâya sarî be shew binetawa* he would have had to lay his head down without supper; ~ **pechî-kirdin** *v.t.* to be obstinate; ~ **spârdin ba** *v.t.* to rely totally upon: *sar'im pe daspere* she relies totally upon me; ~ **tâshîn** *v.t.* to have a haircut; ~ **udar dar-kirdin la** *v.t.* to understand: *l' am kêrâ sarudar darnâkam* I don't understand this; **ba** ~ **hâtin** *v.i.* to happen; **birdinâ** ~ *v.t.* to spend (time); **hâtinâ** ~ *v.i.* to think, to come to mind: *hâtûtâ sarim bichim bo shâr* it has come to my mind to go to town
- sarabahâr** سەر به هار beginning of spring
sarak سەر ههك head, chief, president:
sarak wazîrân prime minister; ~ **î** سەر ههك main, chief
sar'anjâm سەر ته نجام in the end, finally
sarařâ i سەر هه راي in addition to
sarařo سەر هه رو headstrong
saratâ سەر هه تا beginning
sarawa سەر هه وه upward
sarawgird سەر هه گوگرد guardian (of a child)
sarawkhwâr سەر هه خووار headed down
sarawzher سەر هه هه ژير headed down
sarawzhûr سەر هه هه ژوور headed up
sarâ سەر هه government building
sarâpâ سەر هه رايپا from head to foot, completely
sarâw سەر هه او spring
sarbadarawa سەر هه ده ره وه well-known, famous
sarbakho سەر هه به خو independent; ~ **î** independence
sarbarawlzher(a) سەر هه به ره هه ژير (ه) headed down; ~ **zhûr(a)** سەر هه به ره هه ژووره headed up
sarbarz سەر هه به ره ز honorable, respected, with one's head held high
sarbast سەر هه به سه سه ست free, independent; ~ **î** freedom, independence
sarbân سەر هه به بان roof
sarbâz سەر هه به به باز soldier; ~ **î** military
sarbilind سەر هه به لند proud
sarbîr سەر هه به ير shortcut: ~ *royshtim, zû gayshtim* I took a shortcut and got here early
sarburd سەر هه به ورد adventure
sarbûrî سەر هه به ووري adventure
sarchâwa سەر هه به چا وه source, spring; ~ **girtin la** *v.t.* to originate with
sarchopî سەر هه به چوپي leadership of a ring dance
sardam سەر هه ده م moment; ~ **è(k)** سەر هه ده مينك all at once; ~ **î** سەر هه ده مي temporary
sardast سەر هه ده سه سه ست sleeve; ~ **aki** سەر هه ده سه سه ته كي

SORANI KURDISH

- standing (doing something normally done seated or lying down): ~ *tifang'î hâwîsht* he fired the rifle standing
- sardân i** سەردانی visit to
- sardâr** سەربەر leader, chief
- saren** سەرىن lifetime
- saresha** سەسەرىشه, **sareshân** سەرىشان head-ache
- sargardânî** سەرگەردانی perplexity
- sargarmkar** سەرگەرمگەر amusing
- sargirân** سەرگىران lazy, drunk
- sargurushta** سەرگوروشته adventure
- sarhât** سەرھات event
- sarinj** سەرىنج scrutiny, investigation; ~ **dân lā** to scrutinize, investigate closely; ~ **râ-keshan** *v.t.* to attract the attention; ~ **râkesh** سەرىنجراکیش attractive
- sarîn** سەرىن pillow
- sarjam** سەرجەم collection, ensemble, altogether; **ba** ~ together with; ~ **gal** سە رچەمگەل community
- sarkawtû** سەركەوتوو successful, having attained one's desire, having made an achievement; ~ **âna** سەركەوتوووانە triumphantly
- sarkhosh** سەرخۆش drunk
- sarkirdla** سەركردە commander, leader; ~ **ai** سەركردەئى leadership, command; ~ **âyatî** سەركردایەتى leadership
- sarkomâr** سەركومار president
- sarkona** سەركونە reproach, rebuke
- sarkwer** سەركويز stupid
- sarleshewâw** سەرىلەشەواو distressed
- sarmashq** سەرمەشق lesson; **hâtinà** ~ to serve as an example
- sarmâ** سەرمما cold, coldness; ~ **khwârdin** *v.t.* to catch cold
- sarmâwaz** سەرمماوەز the month of Sagittarius (November 22–December 21)
- sarnâs** سەرناس famous, well-known
- sarok** سەروک leader; ~ **âyatî** سەروکایەتى leadership
- sarparisht** سەپەریشت chief, head
- sarpech** سەرىپچ obstinate, refractory
- sarpîr** سەرىپر brimful
- sarpot** سەرىپوت desultory, superficial
- sarqâp** سەرقاپ lid
- sarqâfilachî** سەرقافلهچى caravan leader
- sarraq** سەرهەق stubborn
- sarrâ** سەررا in addition; by the by; on the way
- sarrishta** سەرىشته expertise
- sarrût** سەرزووت bareheaded, schoolchild
- sarsarî** سەرسەرى flighty, empty-headed
- sarsâm** سەرسام perplexed, dumbfounded
- sarshor** سەرشور humiliated
- sarsuřmân** سەرسورمان amazement: *ba sarsuřmânawa gutim* I said with amazement
- sartâsh** سەرتاش barber; ~ **khâna** سە رتاشخانە barbershop
- sartop** سەرتۆپ unrivaled (in beauty or bravery): *l' am nâwâ'dâ* ~a he is unrivaled in these parts
- sarugwelâk** سەروگوولاک form, shape
- sarwar** سەروەر leader; ~ **i** leadership
- saryek** سەرىەك altogether
- sarzewî** سەرزەوى earth, land
- sarzarakî** سەرزارەكى all talk and no action
- sarzarî** سەرزارى talk, speech
- sarzhimârî** سەرزىمارى census
- sawa** سەوە basket
- sawdâ** سەودا commerce, trade; love; eczema; ~ سەودائى afflicted with eczema; violently in love
- sawr** سەور slowly: ~ *qsa bika* speak slowly
- sawz** سەوز green
- say** سەى = **sag**
- sayâra** سەيارە automobile
- saydawân** سەيدەوان hunter
- sayid** سەيد sayyid, title borne by descendants of the Prophet Muhammad
- sayr** سەير strange, odd: ~a that's odd; ~ **kirdin** *v.t.* to look: *sayr i amâ ka* look at this!
- sayrân** سەيران outing, trip; ~ **gar** سەيرانگەر excursioner, tourist
- sâ¹** سا then, so
- sâ²** سا shadow; *na bikay na bikhoy, har*

SORANI KURDISH

- shatak-dân** شه تهك دان to tie up tight
shaw شهو night; **am~** شه مشهو tonight;
~chara شه وچهره banquet; **~e** شه وئ by
night; **~gâr** شه وگار all night long
shaytân شه يتان Satan, the devil
shâ شا king; **~nishîn** شانشين capital; **~rag**
گه شاره artery
shâbâl شابال wing feather
shâd شاد happy; **~î** joy, rejoicing; **~bûn**
v.i. to rejoice at seeing someone from
whom one has been separated
shâdimânî شادمانى gaity, joy
shâgashka شگه شگه overjoyed, about to
faint from joy
shâhîd شاهد witness
shâkh شاخ mountain; horn
shâfna شافنه a square of woolen cloth
shâllâ شانللا I wish (+ past cond.) *shâtta*
bihâtîtâya I wish you had come
shân شان shoulder; **~dânâ bar** *v.t.* to
undertake
shân-dân شان دان *v.t.* to show
shâno شانو stage
shânâzî شانازى pride; **~kirdin ba** *v.t.* to
take pride in
shâr شار city; **~azâ** شه ارزا urbane, citi-
fied; **~azâ la** knowledgeable, expert
in; **~angâr** شان گه world traveler;
~badar شه اردهدر exiled, driven from
town; **~istâniyatî** شه ارستانيهق civilization;
~ochka شه ار وچكه urban; **~ochka** شه ار وچكه
town; **~oka** شه ار وكه town
shârdin شه اردن **shâr-** شه ار **~awa** *v.t.* to
hide, conceal
shâro شه ارو a sheaf of reaped wheat
shât u shût شه ات و شهوت bragging
shâyî شه ايى = **shâdî**; **~ u zamâwand kir-**
din lagał to get married to
shena شه نه breeze; **~î** patience, stealth
sher شه ر lion; **~panja** شه ر په نه cancer
shet شه يت crazy; **~bûn** *v.i.* to go crazy;
~khâna شه يتخانه insane asylum
shew¹ شه نو dinner, evening meal
shew² شه نو = **shîw**
shewa شه وه style, manner; dialect;
- ~zwân** شه وه زوان dialect
shewala شه وه له very small valley
shewân شه وان **shewe-** شه وئ *v.i.* to be in
distress; **~din** شه وان دن **shewen-** شه وان ين
v.t. to cause distress
shewâz شه واز = **shîwâz**
shikaft شه كه فت cave
shikân شه كان **shke-** شه كه *v.i.* to break
shikândin شه كان دن **shken-** شه كه ين *v.t.* to
break, to vanquish, to dishonor
shikâr شه كار hunting
shiker شه كير mountain crag
shikhâta شه خاته matches
shikift شه كه فت = **shikaft**
shikist شه كه ست defeat; **~henân** *v.t.* to
defeat; **~khwârdin** *v.t.* to be defeated
shil شه ل loose, weak, flabby; wet, wa-
tery; **~kirdin** *v.t.* to loosen, untie (a
knot); **~kutân** *v.t.* to beat to a pulp:
shilshil kutâyânim they beat me to a
pulp
shilazhân شه له ژان **shilazhe-** شه له ژئ *v.i.* to
get confused
shilâp شه لاپ splash
shiller شه ليلير a type of tulip
shilpa شه لپه splat, splash; (meta.) very
greasy pilaf
shimak شه كه belonging
shimqâr شه مقار hawk
shimsher شه مشير sword
shinashin شه شه شن huffing and puffing
shingit-dân شه ين گه دل *v.t.* to bestir one-
self
shinîn شه ين *v.i.* to blow (wind); **~awa** to
blow (in the wind)
shipirza شه پيرزه scattered, distracted
shîr-u-wîr-bûn شه ر و ور بون to be
ripped: *kirâsakâm shîruwîrbûwa* my
shirt is ripped and torn
shirîkhândin شه ر يخان دن **shirîkhen-** شه ر يخين
v.t. to roar
shit شه يت thing
shitin شه يتن **sho-** شه و (*v.t.*; 3rd sing. pres.
shwâ) to wash; **~awa** to wash again
shîla شه له juice

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- shîn¹** شین dark blue, dark green; ~**bûn** to become green (plants); ~**bûnawala** *v.i.* (1) to importune, pester: *to bo la mîn shîn bûyawa u das bar nâday?* why are you pestering me so incessantly?; (2) to turn blue from laughing: *la pekanîn shîn bûmawa* I died laughing
- shîn²** شین wail, lament
- shînafî** شینهقی = **shînaward**
- shînaward** شینه‌ورد/shînawird شینه‌ورد summer garden
- shîr** شیر milk; sword
- shîrîn** شیرین sweet, nice
- Shîrîn** شیرین Shirin, Armenian princess and wife of the Sassanian Chosroës Parvez
- shîsh** شیش skewer, stake; ~**a** شیشه bottle; skewer
- shîw** شیو narrow valley
- shîwâz** شیواز appearance, form
- sho** شو limit, boundary; **be**~ ییشو without limit
- sho-** شو pres. stem of *shitin*
- shokh** شوخ graceful, beautiful; jokester; ~ **u shang** شوخ و شهنگ beautiful, enchanting
- shon** شون trace; ~**gîrî-kirdin** *v.t.* to pursue, look for
- shoř-kirdin(awa)** شور کردنه‌وه *v.t.* to let down, lower; **mil** ~**kirdin** to bend the neck, submit; **sar** ~**kirdin** to bow the head
- shorbâ** شوربا soup, broth
- shorish** شورش uprising, rebellion
- shu** شو plow; ~**kirdin** *v.t.* to plow
- shubât** شوبات February
- shukîr** شوکر gratitude
- shurdin** شوردن **shur-** شور *v.t.* to wash
- shû** شوو husband; ~**kirdin** *v.t.* to marry: *khwayshkim shûy-kird* my sister got married; **ba** ~ **dân** *v.t.* to marry (a girl) off: *dagâtâ taman i bashûdân* she is reaching a marriageable age
- shûm** شووم ill-omened, gloomy
- shûra** شورره city wall
- shûrafî** شورره‌ئى shame, disgrace
- shûsha** شوشه glass; ~**band** windshield
- shwâ(t)** شوا(ت) (third sing. pres. of *shitin*)
- shwân** شوان shepherd
- shwen** شوین place; ~ **a gishtîakân** public places; ~ ... **kawtin** *v.i.* to follow, pursue, chase: *shwen kilâw i bâbirdû kawtûa* he's on a wild goose chase; **ba** ~ **regâ i ...dâ garân** to look for a way to ...; ~**awâr** شوینه‌وار remain, monument, ruin; ~**awârî** شوینه‌واری monumental
- sifat** سفهت fidelity; **ba**~ به‌سفهت faithful; **be**~ بی‌سفهت unfaithful; **be**~î بی‌سفهتی infidelity
- sija** سیجه red
- sik** سیک belly, womb; ~**dâ-nân** *v.t.* to give birth; ~**kirdin** *v.t.* to get pregnant
- sika** سکه coin
- sikâtâ** سکاا complaint
- sikirter** سکرتر secretary
- sim** سم hoof; ~**kol-kirdin** سمکول کردن *v.t.* to stomp the hooves on the ground
- simt** سمت side
- sindûq** سندووق box
- sing** سنگ stake, peg
- sinif** سننف class
- sinoq** سینوق, **sinûq** سینووق chest, trunk
- sinûr** سنوور boundary, border
- sip** سپ perfect; ساغ و ساغ ~ **u sâgh** hail and hearty
- sipâ** سپا army
- sipla** سپله unfaithful; ~î infidelity
- sirawlân** سره‌وان **sirawe-** سره‌وئى *v.i.* to become calm, be at rest
- sirawândin** سره‌ه‌واندن **sirawen-** سره‌وین *v.t.* to make calm; to strike; **kho**~ **la** to hit against, collide with
- sirinj** سرنج = **sarinj**
- sîrînawa** سرینه‌وه *v.t.* to wipe clean
- sirkândin** سرکاندن **sirken-** سرکین *v.t.* to mutter

SORANI KURDISH

- sirta** سرته whisper
sirtândin سرتانندن **sirten-** سرتین *v.t.* to whisper
sirusht سروشت nature
sirûd سروود anthem
sirwa سروه breeze
sitam ستهم bad, grievous: *châkbûnaway zor ~a* prospects for his recovery are very slim
sitândin ستانندن **siten-** ستین *v.t.* to get, take, buy; **hal-** to flush (animals) out of their holes, lairs, &c.
siyâslat سیاسهت politics; **~atmadâr** سیاستمدار politician; **~î** سیاسی political
Siyâwish سیاوش Siyawush, son of the Iranian shah Kay-Kaus
sîkatora سیکهتوره gizzard
sîlâ سیلا hole; **~mîsh** سیلامیش mouse-hole
sîng سینگ breast
sîni سینی tray
sîs سیس withered; **~bûn** to wither
sîlâw سلارو greetings; **~kirdin la** *v.t.* to greet; **~sandinawa** *v.t.* to acknowledge a greeting: *slâw'yân nasandîna-wa* they did not acknowledge our greeting
so سو doubt; **be-** بيسو doubtless(ly)
sok سوک light, lightweight: **~ u hâsân** سوک وهاسان easy: *zhyân boy sok u hâsân bû* life was easy for him
songa سونگه reason; **la ~ i** because of
sorâgh سوراغ trace; **~kirdin** *v.t.* to look for, search out; **hâtinâ** *~ v.i.* to come after, to come looking for: *hâtâ sorâghim dâwâ i qarzakâ'y kird* he came looking for me to ask for his loan back; **~ i ... pîrsîn la** to ask (s.o.) the whereabouts of ...; **be-** بيسوراغ lost, disappeared without a trace
sorâkh سوراخ = **sorâgh**
spâ سپا = **sipâ**
spârdin سپاردن **spêr-** سپير *v.t.* to entrust
spâs سپاس thanks; **~kirdin** *v.t.* to thank
spî سپی white; **~kirdinawa** *v.t.* to whiten, to bleach
suâlkar سوالکار beggar
suja سوچه = **sija**
suk سوک = **sok**
sultân سولتان sultan, ruler
supâ سوپا army
supâs سوپاس = **spâs**
surâkh سوراخ = **sorâgh**
surisht سورشت = **sirusht**
sûch سوچ corner
sûd سود profit, benefit
Sûdâba سوودابه Sudaba, wife of Kay-Kaus and step-mother of Siyawush
sûk سووک light in weight; deprecation, contempt: *khalk ba sûkawa ley da-řwânîn* the people were looking at him with contempt; **~kirdin** *v.t.* to lighten (a weight), thin out; to deprecate
sûr (1) سوور red; **~kirdin-awa** *v.t.* to fry, saute; **gul a ~** rose; **châw ~kirdinawa la** *v.t.* to glare at: *kârakar châw'î le sûr kirdimawa* the servant glared at me; (2) insistent, determined; **~ lasar** determined to; **~âî** سوورائی redness
sûr سوور spin; **~mân** to spin: *sarî ~ damene* his head is spinning
sûrân سووران **sûre-** سوورئ *v.i.* to turn around, to circle around; **~awa** to walk about, stroll; **hal-** to spin, be moved; to evolve
sûrândin سوورانندن **sûren-** سوورین *v.t.* to turn, spin; **hal-** to turn, spin, accomplish (a task)
sûtân سوتان **sûte-** سووتئ *v.i.* to burn
sûtândin سووتانندن **sûten-** سووتین *v.t.* to burn
sûzyân سووزیان **sûz-** سووز *v.i./t.* to burn
swâlat سوالهت pottery
swân سوان **swe-** سوئ *v.t.* to rub
swâr سوار horseman, mounted; **~ i ... bûn** to get in, ride in/on (vehicle); **~ i ... kirdin** *v.t.* to mount on, let into (a vehicle): *swâr i karêkyân kird* they

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- put him on a donkey
swe سوئی longing, yearning, regret; ~
bûnawa to yearn for someone, to pine
swend سویند oath; ~**khwârdin** *v.t.* to
take an oath, to swear: *swend'im bo
dakhoy beytawâ?* do you swear to me
you'll come back?
swenka سوینکه dregs, swill
Swîs سوئیس Switzerland; ~**î** Swiss
- tabaq** تابهق platter
tadârak تادهاره preparations; ~**kirdin**
v.t. to prepare: ~ *i safar'im bo âmâda
bikan* let them prepare for me the par-
aphernalia for a journey
tafâwat تافاوت difference
tagara تاهاره wheel (of cart, carriage)
tagbîr تاهگیر plan, plot
tak تاه near, next to, opposite
takân تاهکان motion; ~**dân** *v.t.* to shake;
~**khwârdin** *v.t.* to move, budge:
pyâwakâ takân'î nakhwârd the man
didn't budge
takândin تاهکاندن **taken-** تاهکین *v.t.* to
shake; **haf**~ ditto; **râ**~ ditto
takîn-awa la تاهکینهواه له *v.i.* to avoid
takht تاهخت smooth, flat; throne, bed; ~
kirdin *v.t.* to flatten; ~ **i zawî kirdin**
v.t. to flatten to the ground; to wipe
out; ~ **u fânj** تاهختوتانج throne and
crown; **la sar** ~ **dâ-nân** *v.t.* to seat on
the throne, to enthrone
takhta تاهخته board, slab; ~**bûn** *v.i.* to be
boarded shut: *bâzâr ~ ya* the market's
boarded shut; ~**kirdin** *v.t.* to board
up: *dukânakây ~ kirâwa* his shop has
been boarded up; ~**rash** تاهختهرهش
blackboard
ta'kîd تاهکید affirmation; ~**kirdinawa**
lasar to reaffirm
takûz تاهکوز ordered, organized; ~**î**
تاهکوزی orderliness, organization
tala تاهله trap, snare; ~**nânawa** *v.t.* to lay
a trap
talaba تاهلهبه student
- talafon** تاهلهفون telephone
talasm تاهلهسم talisman, magic spell; ~
khwendin ba sar ...dâ *v.t.* to cast a
spell over
talatal-chûn تاهلهتلهل چوون *v.i.* to walk
very quietly
talavizyon تاهلهفزیون television
talâq تاهلاق divorce; ~**dân** *v.t.* to di-
vorce: ~'î *dâwim* he has divorced me
talâr تاهلار hall, room in an upper story
talîsm تاهلیسم = **talasm**
tam تاهم dust, mist, fog; puff on a ciga-
rette; ~**rândin** *v.t.* to bury
taman تاهممن age: *la ~ i mindâlî i khaydâ*
during one's childhood
tamara تاهمهره hurly-burly
tamâ تاهما desire, greed; **ba ~ i** تاهمای به de-
sireous of; ~**kâr** تاهماکار greedy
tamâhkâr تاهماحکار = **tamâkâr**
tamâko تاهماکو tobacco
tamâshâ تاهماشاه spectacle; ~**kirdin** *v.t.* to
look at; to watch (a performance), to
see (a sight); ~**khâna** تاهماشاخانه theater
tamâta تاهماته tomato
tambał تاهمبهل lazy
tame تاهمی admonition; ~**kirdin** to ad-
monish, to instruct
tamez تاهمیز clean
tammûz تاهموز July
tan تاهن body; ~**drust** تاهندروست healthy
tanaka تاهنهکه tin, tin can
tanâf تاهناف rope
tanâna(t) تاهنانه(t) especially
tandûr تاهندوور oven; ~**dâ-khistin** *v.t.* to
light an oven
tang تاهنگ tight, narrow; saddle strap; **ba**
~ ...**awa bûn** *v.i.* to belong to, to be
encompassed by; ~**atâw** تاهنگهتاو hectic
pressure; ~**atâw-nân** تاهنگهتاوانان *v.t.* to
put pressure on; ~**âna** تاهنگانه narrow
pass, strait, dire straits; ~**âw** تاهنگاو
under pressure, in dire straits; ~**dast**
تاهنگوچدهله poor; ~ **u chafama** تاهنگوچدهله
difficulty
tanhâ تاهنهابه only; alone; ~**î** loneliness

SORANI KURDISH

- tanîsht** ته‌نیشته beside, next to
- tankhwâ** ته‌نخوا commercial goods; investment capital
- tanyâ** ته‌نیا alone, only; following a neg. clause, *tanyâ...nabe* nothing/nobody but: *kasim niya, tanyâ dâyk a pîrêk nabe* I have no one but an old mother; *kam yân zor roysht kasêk nâzâne tanyâ Khwâ nabe* how far he went only God knows; ~ته‌نیایی **solitude**, loneliness; ~ته‌نیابال **bâl** alone, forlorn
- tapândin** ته‌پاندن **tapen-** ته‌پین v.t. to stuff, cram; to kick, beat with the hands
- tapîn** ته‌پین v.i. to collapse
- tapsî** ته‌پسی plate
- taqa** ته‌قه thump, thud, sound of a heavy thing falling
- taqal** ته‌قال stitch; ~ته‌دان **dân** v.t. to stitch; ~ته‌دان **le-dân** v.t. to stitch; ~ته‌دان **ha-dân la** to take a stitch in
- taqâlâ** ته‌قالا attempt; ~ته‌کردن **kirdin** v.t. to try, attempt
- taqlîn** ته‌قلین v.i. to burst; ~ته‌نawa **ba** ته‌نینه to break out in, burst out into; ~ته‌مانی **mani** ته‌قه‌مه‌نی explosive material
- tař** ته‌ر moist, wet; nice; ~ته‌ردم **dam** eloquent; ~ته‌ردست **dast** expert, dextrous
- tara** ته‌ره in exile
- taraqî** ته‌ره‌قی advancement, progress; ~ته‌ره‌قیخواز **khwâz** progressive: *koř i yekiyatî u taraqîkhwâzî i kurd* Society for the Unity and Advancement of Kurds
- tarât(en)** ته‌رات ته‌راتین, prancing of a horse up and down the field
- tarâten i** ته‌راتینی all around (prep)
- tareq** ته‌ریق = **tarîq**
- tarfana** ته‌رفنه lost
- tarîq** ته‌ریق shy; ~ته‌شینی **shyness**
- tarkhân** ته‌رخان special, devoted (**ba/bo** to); exempt from taxes and imposts; ~ته‌کردن **kirdin bo** v.t. to give someone exclusive use of something: *îtir la nâw aw khânûâ bo'yân tarkhân kirdibû, nadaganjâ* he no longer fit in the house they had set aside for him
- tarkhun** ته‌رخون tarragon
- tarm** ته‌رم body, corpse
- tarsa** ته‌رسه reversed, upside down
- tarza** ته‌رزه hail
- tashanâ-kirdin** ته‌شه‌نا کردن v.t. to heal, to heal over
- tashrîn** ته‌شرین ~ته‌شیرینی **yekam** یه‌که‌م ~ته‌شیرین October; ~ته‌شیرینی دووه‌هم **dûham** دووه‌هم No-
vember
- task** ته‌سک narrow
- tawakul** ته‌وه‌کول trust in God
- tawar** ته‌وه‌ر aim
- tawâfat** ته‌وافهت = **tafâwat**
- tawâfiq** ته‌وافق agreement, co-operation
- tawâncha** ته‌وانچه pistol
- tawândin** ته‌واندن **tawen-** ته‌وین v.t. to fold
- tawâw** ته‌واو complete; ~ته‌بûn **bûn** v.i. to be finished; ~ته‌کردن **kirdin** v.t. to finish; **ba** ~ته‌کول completely
- tawizhm** ته‌وژم pressure
- tawq** ته‌هوق ring; ~ته‌هوسەر **a sar** ته‌هوسەر top of the head: *ba ~ i sarîtawa* on top of his head
- taws** ته‌وس taunt
- tay** ته‌ی tame, trained
- tay-kirdin** ته‌ی کردن v.t. to traverse
- tayâr** ته‌یار ready
- tayâra** ته‌یاره airplane
- tâ**¹ ته‌تا (1) to, up to: *l' erawa tâ awe* from here to there; (2) by the time: *tâ min gayshtim namâ* by the time I arrived he wasn't there any longer; (3) until (conj. + neg. subj.): *tâ nayey, nâyem* I won't come until you do; until (introducing final clause + indicative) *min l' era bot dâdanem tâ deytawa* I'll put it here for you until you come back; (4) (prep.) until *tâ sa'ât i penj chârwařwânit dakam* I'll wait for you until five o'clock; (5) the longer, to keep on (getting ...er): ~ته‌داهات **dahât** as time went by, the longer (a situation pertained): *tâ dahât, girântir dabû* as time went by, the heavier it got; *tâ de, rangî*

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- zard u lâwâz dabe* he keeps on getting paler and thinner; **~kû** تا کوو so that, in order that (+ subj.)
- tâ²** تا fever
- tâ³** تا fold; **~kirdin** v.t. to fold: *kâghazakâ tâ bika* fold the paper
- tâj** تاج crown
- tâk** تاک sole, solitary, alone; **~u-tanyâ** تاک تا ک و تەنیا all by oneself; **~u-tarâ(k)** تاک (تەراک) miscellaneous
- tâkû** تا کوو (+ subj.) in order that; (prep.) until: *~ estâ* until now
- tât** تال bitter
- tâtân** تالان plunder; **~kirdin** v.t. to pillage, plunder
- tâm** تام taste; **~kirdin** v.t. to taste
- tâmazro** تامەزرۆ **tâmâzro** تامەزرۆ eager, craving; **~** تامەزرۆئی eagerness, craving
- tân** تان warp (weaving)
- tâna** تانه taunt; **~le-dân** v.t. to taunt
- tânj** تانج = **tâj**
- tânjî** تانجی hunting dog
- tânût** تانوت taunt, abuse
- tâpo** تاپو ghost, apparition
- tâq** تا ق sole, only: *~ a kuřêkî dabe* he has only one son; odd, not even
- tâqat** تا قەت energy; **be** بێتا قەت anxious, sad
- tâqâna** تا قانە only child
- tâqim** تا قەم group
- tâqî** تا قی test, trial; **~kirdinawa** v.t. to try, to test
- Târân** تاران Tehran
- târândin** تارانەن **târen-** تارەن v.t. to drive away forever
- târîf** تارێف description: *la ~ nâye* it can't be described, it is beyond description
- târîk** تارێک dark
- târîkh** تارێخ history
- tâsân** تاسان **tâse-** تاسی v.i. to choke, be strangled; **~din** تاساندن **tâsen-** تاسین v.t. to choke, strangle
- tâsh** تاش big slab of rock; **~abard** تاشەبە ditto
- tâshîn** تاشین **tâsh-** تاش v.t. to shave
- tâw¹** تاو period of time; **~è(k)** تاوێک for a while;
- tâw²** تاو (1) heat, burning, fever, longing, grieving: *la ~ i dûrî i kuřakây har dû châwî kwer bâbû* both his eyes had gone blind from grieving over separation from his son; (2) downpour (of rain): *~ i bârân nabîřrâyawa* the downpour has not ceased; (3) turn, charge, gallop; **~dân** v.t. to make (a horse) gallop; **~girtin** v.t. to work assiduously; **~kirdin** v.t. to trick s.o. into believing; **~ sandin** v.t. for heat to become intense
- tâwân¹** تاوان reward; fault, guilt, crime; **~bâr** تاوانبەر blameworthy, guilty; **~bâr-kirdin** v.t. to blame; **~ rek-khistin** v.t. to accuse falsely
- tâwân²** تاوان **tâwe-** تاوی v.i. to melt; **~din** تاواندن **tâwen-** تاوین v.t. to melt
- tâwîl** تاویل tent
- tâwîstân** تاوستان summer
- tâwlama** تاو لەمە wire basket spun to heat charcoal
- tâwtwe-kirân** تاوتوی کران v.i. to suffer
- tâybat** تایبەت personal, special, devoted (ba to); **ba** بە تایبەتی especially; **~mandî** تایبەتمەندی characteristic
- tâza** تازه new, fresh; **~lâw** تازه لەو adolescent
- tâzhân** تاژان whip, lash
- tâzhî** تاژی hunting dog
- tâzî** تازی Arabic
- tâziyâna** تازیانە whip
- te** تی see **da**; **~birdin** (v.t., = **birdin da**) to put something inside something else; **~chûn** (v.i., = **chûn da**) to suffer loss; to cost a lot: *mâlakâm zorî te chûwa* my house has cost me a lot; **~gayândin** v.t. to make understand, explain to: *hâl u masala'y te gayândim* he explained the situation to me; **~gayshtin** v.i. to understand; **~girtin** v.t. to take aim at: *bardî te bigra* aim at the rock; **~gîrân** v.i. to tangle; **~**

SORANI KURDISH

- kishân** *v.t.* to pass quickly: *b' era dâ hât u tekishâ* he came there and quickly passed by; **~kirdin** *v.t.* = **kirdin da** to pour onto: *âwî te ka* pour some water on it; to make ready: *sabîl te ka* get the pipe ready; **~mân** *v.i.* to be bewildered
- te-** قى *cmpd. vb. agent; see te-gayshtin, te hač-chûn, te-kutân*
- tebar** تيبەر *lit, burning; ~bûn* *v.i.* to be lit (fire), to burn; **~dân** *v.t.* to light (fire): *âgirî tebar dâ* he lit a fire; to set a dog on
- tebînî** تيبينى *observation*
- tek** تیک *together; ~bar-bûn* *v.i.* to fight; **~birdin** *v.t.* to throw things together; **~chûn** *v.i.* to change, lose one's composure, to get mixed up; **~chûn la** to be mistaken, be the wrong person: *lem tek chûy* I thought you were someone else; **~chûn lagał** to disagree with; **~dân** *v.t.* to spoil, mix up; **~hał-dân** *v.t.* to kick; to lock horns; **~khirân** *v.p.* to get tied together; **~khistin** *v.t.* to tie together; **~kirdinawa** *v.t.* to break someone's bones in a fight: *lashyân hamû tek kirdawa* they beat him to a pulp; **~shikân** *v.i.* to collapse
- tekał** تیکەل *with, along with; bo ~ ba* together with; **~pekał** all mixed up, jumbled; **~dân** *v.t.* to stir: *shîraká tekał da* stir the milk; **dast ~kirdin lagał** *v.t.* to have carnal relations with: *damawe lagałim rek bikawî u dast'im lagał tekał bikay* I want you to lie with me and have sex with me
- te-koshân** تیکوشان **-koshe-** تیکوشى *to strive, to struggle*
- tekrâ** تیکرا *altogether; ba ~î* in general, generally
- tepar** تێپەر **~bûn ba sar ...dâ** *v.i.* (for time) to pass after ...; **~kirdin la** *v.t.* to exceed, surpass
- ter**¹ تێر *full, satiated; ~khaw* تێرخەو *having had enough sleep; ~khwârdin la* to eat one's fill of
- ter**² تێر *large saddlebag*
- teshu** تێشو *pile, heap; ~kirdin* *v.t.* to make a pile; to have breakfast
- teska** تێسکە = **tishk**
- tif** تیف *spit; ~kirdin* *v.t.* to spit; **~kirdinawa** *v.t.* to spit out; **~ân** تیفان **tife-** *v.i.* to spit; **~ânâ dam yek** یە دەم یە تیفان *to plot, conspire*
- tifang** تیفەنگ *rifle, shotgun; ~hâwîshtin* *v.t.* to fire a rifle
- tikândin** تیکاندین **tiken-** تیکین *v.t.* to drip, cause to drip; **âbrû-** to dishonor: *âbrû'y tikândim* he dishonored me
- tifâq** تیفاق *provisions*
- tift** تیفت *mouth-puckeringly sweet*
- tikheł** تیکهیل *stretched out on the ground, prone, prostrate*
- tikhun** تیکھون *near; ~ i ... kawtin* to get near: *tikhun i âgir nakawî* you shouldn't get near the fire
- tîlakân** تیلەکان **tîlake-** تیلەکی *v.i.* to be shaken; **râ-** to be shaken up (as liquid in a bottle); **râ-tîlakândin tîlaken-** *v.t.* to shake up
- tîlaqân** تیلەقان = **tîlakân**
- tîlân** تیلان **tile-** تیلی *v.i.* to toss and turn; **~dinawa** تیلاندنەو *v.t.* to toss; to juggle; to deal (*ba* with)
- tîlîs** تیلیس *drenched, sopping wet; ~ân* تیلیسان **tîlîse-** تیلیسی *v.i.* to get drenched; **~ândin** تیلیساندن **tîlîsen-** تیلیسین *v.t.* to wet
- tîlîsh** تیلیش *ripped, torn: kirâsakâm ~ ~ bû* my shirt was ripped to shreds; **~birdin** *v.t.* to split: *dâr tîlîshî bird* the tree split; **~ân** تیلیشان **tîlîshe-** تیلیشی *v.i.* to split; **~ândin** تیلیشاندن **tîlîshen-** تیلیشین *v.t.* to split
- tîlyâk** تیلیاک = **tîryâk**
- tîlyân** تیلیان **tile-** تیلی *v.t.* to leave, allow
- tîr** تیر *other; hîch î ~* nothing else: *nama-twânî hîch î tîr bikam* I couldn't have done anything else; **yek~** each other

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- tirâzân** تیرازان *v.i.* to go to pieces; ~ **la shwen kho** to be unrecognizable
- tire** تیری grapes
- tîro-kirdin** تیرۆ کردن *v.t.* to disgrace, to drive away in disgrace
- tirpa** تیرپه sound of a footfall; ~ **i pe** تیرپه پی footstep
- tirs** تیرس fear
- tirsân** تیرسان **tirse-** تیرسی **la** *v.i.* to be afraid of, fear
- tirsândin** تیرساندن **tirsen-** تیرسین *v.t.* to scare; **tirseñar** تیرسینهر frightening, scary
- tirsh** تیرش bitter; *khoshit be u ~it be* whether you like it or not
- tiryâk** تیریاک opium; ~**kesh** تیریاک کیش opium smoker; ~ تیریاک ئی opium addict
- tis** تیس fart (noiseless); ~**dân** *v.t.* to fart; ~**in** تیسن *farter, "old fart," idler; ~in* تیسین *v.i.* to fart
- tizân** تیزان **tize-** تیزی *v.i.* to collect (liquid), well up: *dastim khwenî te tizâwa* blood has collected in my hand; *firmsk la châwim tizâ* tears welled up in my eyes
- tîgh** تیغ blade
- tîka** تیکه bit, piece
- tîmâr-kirdin** تیار کردن *v.t.* to care for the ill
- tîn** تین power, force; **ba ~awa** powerfully; **be ~** پینین powerless, weak
- tînlû** تینوو thirsty: ~*ma* I'm thirsty; ~**wetî** تینویتی thirst
- tîp** تیپ group, contingent; team
- tîr** تیر arrow
- tîra** تیره clan, family branch, subdivision of a *hoz*
- tîsha** تیشه sprout; ~**biř** تیشه بر frost that kills young sprouts
- tîshk** تیشک ray
- tîsk** تیسک clump of hair; bunch of grapes; long-haired: *mařek i ~* long-haired sheep
- tîtâl** تیتال joke; ~**kirdin ba** *v.t.* to make fun of, play a joke on: *pey wâ bû tîtâlî* *pe dakan* he thought they were making fun of him
- tîz-kirdin ba** تیز کردن به *v.t.* to make fun of; ~**kirdin ba ...awa** *v.t.* to poke, poke fun at
- tîzh** تیز sharp, hot, spicy; fast, quick; insistent
- tkâ** تکا request; ~**kirdin** *v.t.* to request, beg; *tkâ akam* please
- to** تو you (sing.)
- tobra** توبره sack
- tof** توف blizzard; ~**ân** توفان blizzard, deluge
- tok** تۆک tree bark
- toła** تۆله revenge; ~ **i ... kirdinawa** *v.t.* to take revenge for: *biřyâr'yân dâ toła i am âbrûchûndâyân bikanawa* they decided to take revenge for this outrage against their dignity
- tom(a)** تۆم seed, grain; **tom-washândin** *v.t.* to sow, scatter seed
- tomâr** تۆمار record, document; ~**kirdin** *v.t.* to record
- top** تۆپ ball; big lie; ~**al** تۆپال round; ~**chî** تۆپچی cannoneer; liar
- topîn** تۆپین **top-** تۆپ *v.i.* to die (of an animal); **hał-** to drop dead
- toplâkh** تۆپلاخه piled up; ~**a-kirdin** تۆپلاخه کردن *v.t.* to pile up: *payn u qur ba sar yekâ toplâkhay kirdûa* he's piled up dung and mud on top of each other
- toq** تۆق top: *bardêkî la ~ i sarim dâ* he threw a stone on top of my head
- toqał** تۆقهل patch: ~ *a tûtiřikêk* a patch of wild strawberries
- tow** تۆو = **tom**; ~ **i mirîshik** egg
- toz** تۆز dust; ~**kirdin** *v.t.* to stir up dust; ~**ek** تۆزی, ~**ek** تۆزیک a little bit
- tozhar** تۆزه ر researcher, investigator
- trâzân** ترزازان **trâze** ترزایی *v.i.* to go to pieces, fall apart; **kâr la kâr** ~ to be all over
- trîkândin** تریکاندن **trîken-** تریکین *v.t.* to scream
- trîqânawa** تریقانهوه **trîqe-** تریقی *v.i.* to guff-

SORANI KURDISH

- faw, laugh out loud
trîshqa تریشقه lightning
tropîn تروپین *v.i.* = **topîn**
trombel ترومبیل = **trumbîl**
trumbîl ترومبیل automobile
trushkân تروشکان **trushke-** تروشکی *v.i.* to squat; **haŋ-** to squat down
trûkân ترووکان **trûke-** ترووکی *v.i.* to blink: *la chaw trûkânèk'dâ* in the twinkling of an eye; **~din** ترووکاندن **trûken-** ترووکی *v.t.* to blink
trûsk ترووسکه shine, gleam; **~a** ترووسکه glimmer, gleam; **~âi** ترووسکائی faint glimmer; **~ân** ترووسکان **trûske-** ترووکی *v.i.* to shine, to gleam
tuŷân-awa تولانهوه *v.i.* to fall to pieces (from being cooked too much): *gosh-takâ hend kulîwa tulâwatawa* the meat has been so overcooked it's fallen to pieces
tumaz تومەرز wouldn't you know?
tumâr تومار = **tomâr**
tund توند tight; fast, swift; hot, spicy; **~kirdin** *v.t.* to hold tight, to make fast
turben توربیل bag, sack
turkmân تورکان Turcoman
tursh تورش sour; **~ândin** تورشانندن
turshen- تورشین *v.t.* to make sour
tutîn توتین tobacco
tûk تووک hair; **~asar** تووکهسهر hair on the head
tûla تووله a small hunting dog
tûra تووره angry, mad; **~** توورهپی anger: *ba tûra'awa rû'y le kirdim* he turned away from me in anger
tûraka توورهکه sack, bag
Tûrân توران Turan, the traditional Transoxanian enemy of Iran
tûsh¹ توش meeting, involved; **~bûn** *v.i.* to meet, come across: *dwene la sha-qâm'dâ tûshî bûm* I met him in the street yesterday; **~kirdin** *v.t.* to get someone involved: *to tûshit kirdim* you got me involved
tûsh² تووش cold, rainy weather; mean-ness of character; **~kirdin** *v.t. imprs.* to be cold and rainy (of the weather): *hawâkay tûsh kird* the weather turned bad; **~** تووشی bad weather
tûtîrik تووترک wild strawberry
twân توان **twe-** توئی *v.t.* to want; **~awa = tâwân**
twânâ توانا ability: *hargiz la twânâm'â niya* it will never be within my ability, *ba pe i ~ inasfar* as possible
twânîn توانین **twân-** توان *v.t.* to be able (+ subj)
twânj توانج disapprobation; **~girtin da** to find fault with
twâshâ-kirdin توشاشکردن = **tamâshâ-kirdin**
twe-kirdin توئی کردن *v.t.* to rip to shreds: *bulbul ka garm i naghmayâ âgir dakâtawa / khuncha hazîna, jarg u dilî bo dakâ twe* (Nâlî) the nightingale, hot with song, bursts into flame; the bud is saddened and rips her heart to shreds for him
twel تویل forehead
tyâ تیا = **tey(d)â** in it; **~birdin** *v.t.* to do away with, to eliminate; **~chûn** *v.i.* to go away, disappear; **~râ-mândin** *v.i.* to be perplexed, confused; to ponder
tyâtro تیاترۆ theater; **~khâna** تیاترۆخانه theater
u و and
umed ئومید hope; **nâ** نا ئومید desperate, in despair
urûpâ یوروپا Europe
utrumbîl ئوترومبیل automobile
wa¹ وه = **ba:** *wakhabar = bakhabar, wa re = ba re; wadast = ba dast*
wa² وه and
wach وهج offshoot, offspring
wa'd وهعد promise; **~dân** *v.t.* to promise
wadast وهدهست = **ba dast**
wafât وهفات death; **~kirdin** *v.t.* to die

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- wafd** وفد delegation
- wajâkh** وەجەخ male offspring; ~**kwer** وەجەخ کۆنەر childless
- wak** وەک like; ~ **yek** alike, all the same; ~**i ka** on the other hand
- wakht** وەخت time: *l' aw ~â' dâ* at that time; ~ **bû**, ~**â bû** nearly, almost (+ subj.) *wakht bû bizîqene* he almost screamed; *wakht-a la bîrsân bimirim* I'm about to die of hunger; ~ **basar birdin ba** v.t. to while away time by; ~**i** وەختی temporary
- wakû** وەگوو as though (+ subj.): ~ *shitèk'i bîr kawtibetawa* as though he remembered something
- wafâm** وەلام answer, response; ~**dân** v.t. to answer
- waqt** وەقت = **wakht**
- wâra** وەره come!, come on! (impt. sing. of *hâtin*)
- warân** وەران v.i. to fall; to writhe; **ha!**~ to fall down
- wargef** وەرگەفەر translator; ~**ân** وەرگەفەر translation
- war-geřân** وەرگەفەر v.t. to translate; ~**â sar** ... to translate into: *am ktebáy wargeřâyà sar fârsî* he translated this book into Persian; **ba pishtè** ~ to knock (s.o.) over on his back, to knock down
- wârin** وەرن come!, come on! (impt. pl. of *hâtin*)
- wařis(t)** وەرەست fed up, exasperated
- wařîn** وەرەس v.i. to bark: *sa i hîch darkèk pet nâwaře* "you're a stranger at no door"; **ha!**~ = **ha!-warân**
- wařs** وەرەس bored
- warz** وەرەز tall (= *barz*); season of planting and harvesting
- warza** وەرەزه height, promontory, hill
- warzish** وەرەزش sports, exercise
- waset** وەسەت will and testament; ~**kir-din** v.t. to make one's last will
- washân** وەشان **washe-** وەشەن v.i. to be shaken, to be scattered; **dâ**~ to be shaken out: *jilakât dâwashâ* your clothes have been shaken out; **râ**~ to be shaken; to waste away (from illness): *lashî dâwashâwa* his body has wasted away; ~**awa la** to be suitable for, proper for: *am kârâ la to nâwashetawa* this is not suitable for you, *am jilâ la to dawashetawa* these clothes suit you
- washândin** وەشانەن **washen-** وەشەن v.t. to shake, scatter; **dâ**~ to bend down and shake: *dârèkî bo dâwashând barî nakawt* he bent down a tree and shook it but the fruit didn't fall; **ha!**~ to rip open, rip apart; **râ**~ to shake violently
- washârtû** وەشارتوو hidden
- wastâ** وەستا master, professor
- wassân** وەسان **wass-** وەس = **wastân wast-**
- wastân** وەستان **wast-** وەست (v.i., pres. tense often contracted to *dast-* for *dawast-*) to stand, stop; ~ **la** to be tired of: *wastâwim la kâr* I'm tired of working; ~**awa la** to confront: *ley wastâmawa shaqèkim te ha!dâ* I confronted him and gave him a kick; **ha!**~ to get up, stand up; **ba pe i ... ha!**~ to carry out, execute; **râ**~ to stand up, stop, stay
- wastândin** وەستانەن **wasten-** وەستەن v.t. to stop; (2) to tire out; (3) to take back, to get back: *dabe aw qarzây le wastenim* I have to get that loan back from him
- wawî** وەوی bride, daughter-in-law
- waz** وەز down
- waz'** وەزە situation
- wazândin** وەزانەن **wazen-** وەزەن v.t.: **dâ**~ to let out/off (of vehicle)
- wazârat** وەزارەت ministry: ~ *i darawa* ministry of the interior
- wazin** وەزن pain, hurt, annoyance
- wazîn** وەزەن v.i. to blow (wind); **dâ**~ to get out/off (of a vehicle), to come

SORANI KURDISH

- down; (2) to lose (game); **hal**~ to jump up
- wazîr** وزیر vizier, minister: *sarak ~ân* prime minister
- wâ** وا thus
- wâda** واده appointed time, usual time
- wâq** واق mind, brain: *~im wiř-mâ* my brain spun
- wâqî** واقع actuality, reality: *la ~ i zhyân zor ba dûrin* they are far from the reality of life
- wârisht** وارشت raining
- wâta** واته i.e., that is to say
- wâz-henân la** واز هینان له *v.t.* to leave, abandon; to dissuade, persuade ... not to: *zor hawl dadâ bâwkî l' am kalkalâ i zhin henânâ wâzbene* he is trying hard to dissuade his father from his wish to take a wife
- wâzha** واژه word; **~gal** واژه گهل vocabulary
- we** وئ lit; **wî** lighted, afire: *âgir weya* the fire's lit; **~kawtin** *v.t.* to try: *we kawa bizâna la kweya* try to find out where it is; **~kirdin** *v.t.* to light: *âgirakâ we ka* light the fire; **~rizân** *v.t.* to bother, annoy: *wem darize dastim le bar nâdâ* he annoys me constantly
- wel** وئل loose, wandering, stray; mis-aimed, misfired; **~bûn** *v.i.* to search (**ba dwâ i ...dâ** for); **~kirdin** *v.t.* to let go, turn loose, cease
- wena** وینه picture, image; **~gir** وینه گر photographer
- werâ i** ویرای along with
- werân** ویران destroyed, ruined
- werân** ویران **were-** ویرئ (*v.t.* + subj.) to dare: *nayawerâ bibizûetawa* he didn't dare budge
- weza** ویزه ambush, sneak attack
- wezhlân** ویزان **wezhe-** ویزئ *v.t.* to speak, say; **~a** ویزه literature; **~ar** ویزه ر speaker, announcer; **~wân** ویزوان literary
- wichân** ویشان rest, pause; **be** بی ویشان without rest; **pâsh kurta ~èk** پاش کورته
- after a short pause
- wilâkh** ولاح beast of burden
- wilâm** ولام = **walâm**
- wilât** ولات country, state; homeland: *~ a yegirtûakân i Amerikâ* the United States of America
- win** ون lost; **~bûn** *v.i.* to be lost; **la chaw ~bûn** *v.i.* to disappear from sight: *tâ la chaw win nabet* until it disappears from view; **~kirdin** *v.t.* to lose
- wiř** ویر dizzy; **~bûn/mân** *v.i.* to spin, be dizzy; **~kirdin** *v.t.* to make dizzy
- wirch** ورج bear
- wird** ورد little, tiny; **~a ~a** ورده ورده little by little, slowly; **~bûnawa** *v.i.* to investigate, examine closely; **~ u khâsh-kirdin** ورد و خاش کردن *v.t.* to crush, smash; **~akâr** ورده کار investigator; ordered, regular; **~akârî** ورده کاری investigation; order, regularity
- wiřena-kirdin** ویرینه کردن *v.t.* to talk nonsense, to talk in one's sleep
- wirg** وریگ tripe
- wiřk** وریک childish begging, whining; **~girtin la** *v.t.* to pester
- wirm** ورم destroyed, damaged
- wirsha** ورشه brightness, glitter; **~dâr** ورشه دار bright, loud in color
- wiryâ** وریا clever; observant: *wiryây ba* observe it carefully
- wirûzhân** وریوژان *v.i.* to be excited (of a flock, crowd)
- wis-bûn** وِس بون *v.i.* to be quiet: *wis ba* be quiet!, shut up!
- wisha** ویشه word; **~dân** ویشه دان dictionary
- wishk** ویشک dry; **~bûn** to stop dead in one's tracks: *la je i khom wishk bûm* I was glued to the spot
- wishtir** ویشتر camel
- wishyâr** ویشیار awake; **~bûnawa** *v.i.* to wake up, be awake
- wit** ویت speech; **~u-wezh** ویت و ویش language, speech, talk; **~u-wezh-kirdin** *v.t.* to talk, to discuss; **~a** ویت ه word,

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- speech; ~**âr** و تار speech, article
witin و تین **le-** و تین **ba** *v.t.* to say to, tell: *pe'm wit* I told him; ~**awa** to repeat
witrân و تیران **witre-** و تیر *v.p.* to be said; ~ **ba** to be called: *Hama'y pe dawitre* he is called Hama
witû و توو iron; ~**kirdin** *v.t.* to iron; ~**chî** و توو کچی ironer, cleaner; ~**kirâw** و توو کراو ironed
wîza و زه power, ability
wîrd و یرد charm, incantation; ~**khwendin** و یرد دین to recite an incantation
wîst و یرست will
wîstin و یرستن **we-** و یر (v.t., pres. tense *dawawe* (داهه وای), *dawawe* (داهه وای), &c., or *daweyim* (داهه ویم) - *im* (داهه ویم) - *it* (داهه ویم) &c.) to want; **pe-** و یر to be necessary
wurd و یرد = **wird**
wutuwezh-kirdin lagal و توو ویز کردن له گهل *v.t.* to converse, hold talks with
wutin و و تین = **witin**
wutû و و توو = **witû**
yakha و یخه collar: *dastyân dâya yakha i yek* they grabbed each other by the collar; ~**girtin** و یخه گرتن *v.t.* to lay hands on, get hold of, trap: ~'y *girtim* she trapped me
yaqa و یقه = **yakha**
yâd و یاد memory; **henânâ** ~ هینانه یاد to call to mind, remember; ~**agâr** و یاد گار memory, souvenir, memento; ~**âwar** و یاداوهر reminder
yâkhud و یاخود or
yân و یان or
yâna و یانه club
yâr و یار friend
yârahmâsî و یاره لپاسی potato
yârî و یاری play, game; ~**kirdin** و یاری کردن *v.t.* to play; ~**kar** و یاری کار player
yârîda و یاریده help, assistance
yârmatî و یارماتی help; ~**dân** و یارماتی دان *v.t.* to help
yâsâ و یاسا law, statute; ~**wil** و یاساول police-
man
yek و یه one: ~ *e l' awân* one of them; ~*èkyân* one of them; each other; **dânâ** ~ *v.t.* to throw together; **har** ~**ay** each one of them; **hâtinâ** ~ to collapse, to go to pieces; ~**girtin** *v.i.* to unite; ~ **la dwâ i** ~ one after another, successive: *rizhem a yekladwâiyekakân i 'erâq* successive regimes in Iraq; ~**khistin** *v.t.* to unite
-yèk و یهک (indef. encl. after vowels) = -**èk**
yekatî و یه کاتی union: *yekatî i sovyet* the Soviet Union
yekdang و یه کده رنگ unanimous(ly)
yekè و یه کی **la** one of
yekèk و یه کی یک someone, anyone who (+ subj)
yeketî و یه کیتی = **yekatî**
yekgirtû و یه گگرتوو united: *natawa yekgirtûakân* the United Nations
yekjâr و یه کجار at once, altogether; ~**î** last, final
yekkhistin و یه کخستن unification
yeksar و یه کسه یر immediately, right away
yeksân و یه کسان alike, identical; ~**î** identicality
yekshamma و یه کشه ممه Sunday
yektir و یه کتر each other, one another
yekudû و یه کودوو without pause, straight-away
yen- و یین see **henân**
yeshân و یه شان **yesh-** و یه ش (v.i. & t.) to hurt: *sarim ayeshâ* I had a headache
zabalâh و زه به لاه huge, enormous
zabr و زه بر blow, force, strength
zabûn و زه بوون miserable, helpless; ~**î** misery, helplessness
zahmat و زه همت trouble, difficulty
za'îf و زه عیف thin; **lâm i** ~ زه عیف the liquid *l*
zalâm و زه لام big, large; fellow
zâlîl و زه لیل wretched, downcast
zamân و زه مان time

SORANI KURDISH

- zamâwin** زه‌ماون, **zamâwand** زه‌ماوه‌ند
wedding; ~**kirdin** *v.t.* to wed
- zambar** زه‌مبه‌ر ornament
- zamîn** زه‌مبن earth, globe
- zand** زه‌ند forearm
- zang** زه‌نگ bell
- zangaŀ** زه‌نگه‌ŀ = **zargal**
- zangî** زه‌نگی black
- zangîn** زه‌نگین rich
- zaq** زه‌ق outstanding
- zař** زه‌ر gold; ~**angar** goldsmith
- zarâ'at** زه‌راعت agriculture
- zard** زه‌رد yellow, blond; ~**awâla** زه‌رده‌واله
wasp, hornet; ~**haŀgarâw** زه‌رده‌ه‌نگه‌راو
yellowed
- zardakhana** زه‌رده‌خه‌نه smile; ~**girtin**, -
kirdin *v.t.* to smile
- zargaŀ** زه‌رگه‌ŀ leggings
- zařîn** زه‌رین wasp
- zarkî** زه‌رکی jaundice, hepatitis
- zarq** زه‌رق glitter, glimmer; ~**î** glittering,
bright
- zarra** زه‌ره particle, atom
- zawî(n)** زه‌وین earth, ground, floor
- zawîr** زه‌ویر angry; ~ **bûn la** to be angry
with
- zawq** زه‌وق taste; ~**î** زه‌وقی happiness
- zawt-kirdin** زه‌وت کردن *v.t.* to usurp
- zân** زان **ze-** زی *v.i.* to be born; to be col-
lected (liquid), to well up: *châwim*
firmeskî te zâ tears welled up in my
eyes; *âw zâyâ dammân* we're drool-
ing (in anticipation)
- zânîlâ** زانا learned; ~**ist** زانست knowledge,
learning; ~**istga** زانستگه ~**istgâ** زانستگا
university; ~**istî** زانستکی teaching, in-
struction; ~**în** زانستین **zân-** زان *v.t.* to
know: *wâ bizânim* as I believe, I think
(so); *wâ'm zânî gâlta'm dagal dakâ* I
thought he was joking with me; ~**în**
zân- ba *v.t.* to consider as; ~**rân** زان-
ران **zânre-** زانری *v.p.* to be known, discov-
ered; ~**râw** زانراو discovery, finding;
~**yârî** زانیار learned, erudite; ~**yârî**
زانیار knowledge, education: *wazârat*
- i* ~ Ministry of Education
- zâr¹** زار mouth: *zârim bû ba tala i taqîw*
I was left speechless; **dam-u-** دم و
زار mouth
- zâr²** زار miserable; **la ~î** in misery
- zârâwa** زاراوه accent, dialect; **zârâwagal**
زاراوه‌گه‌ŀ dialect bundle
- zârâwok** زاره‌ووک dialect, accent
- zârik** زارک mouth, opening
- zârola** زاروله child
- zât** زات being, personage; courage, dar-
ing; ~ **i ... bûn** to dare to (do some-
thing): *ley datirsân u zât i nizîk*
bûnawayân nabû they were afraid of
him and didn't dare get near
- zâwâ** زاوا husband, in-law; father's sis-
ter's husband; daughter's husband;
sister's husband
- zâyala** زایه‌له echo
- zâyê** زایه lost; ~**bûn** to be lost
- zâyînî** زایینی, **zâyînî** زایینی A.D.: *sada i*
nozdaham i ~ the 19th century A.D.
- zelkâw** زه‌لکو marsh
- zeř** زه‌ر golden
- zhahr** زه‌هر poison; ~**awî** زه‌ه‌راوی poison-
ous; ~**awî-kirdin** *v.t.* to poison
- zham** زه‌م meal
- zhaman** زه‌مه‌ن sustenance
- zhandin** زه‌ندن *v.t.* to rub, stick (s.th. into
s.th. else); **haŀ-** ditto: *har dû dast'î*
hatzhandâ khwen i azhdîhâkâ'dâ she
rubbed both hands in the dragon's
blood
- zhang** زه‌نگ rust, verdigris; ~ **le-dân** *v.t.*
to rust, get rusty
- zhân** زان pain, illness; ~**kirdin** *v.t.* to
hurt, be painful; ~**asar** زانه‌سه‌ر head-
ache
- zhândin** زانندن **zhen-** زین *v.t.*: **râ-** to
shake, rock
- zhânpon** زانپون Japan
- zhâr** زار poor, miserable; poison; ~**dân**
v.t. to poison
- zher** زه‌ر under, beneath; **la ~ ...awa**
from beneath, secretly; **la ~ ...dâ**

SORANI-ENGLISH VOCABULARY

- under
zhimâra ژماره number, issue
zhimârdin ژماردن **zhimer-** ژمیر *v.t.* to count; ~ **ba** to consider as
zhimerrân ژمیرران *v.p.* to be counted, reckoned
zhin ژن woman, wife; ~-**henân** *v.t.* to get married (of a man), to take a wife; ~-**brâ** ژن-برای wife's brother; ~-**manhood**
zhinawtin ژنهوتن **zhinaw-** ژنهو *v.t.* to hear, listen to
zhîkala ژیکهله cute, darling
zhîla(mo) ژيله(مو) ember under ashes
zhîn ژین life; ~-**azhân** ژینهژان life
zhîshik ژیشک hedgehog
zhûr ژوور room; upward direction; **la** ~-**awa** له ژوورموه inside; ~-**è** ژووری inside; **baraw**~ **la** بهر موژوور له on the other side of
zhûrû ژووروو north
zhûzhû ژووژوو hedgehog
zhwânga ژوانگه meeting place
zhyân ژیان life; ~-**dostî** ژیاندوستی love of life
zhyân ژیان **zhî-** ژى *v.i.* to live; *bîzhî* ... long live ...
zhyâr ژیار urban life
zibân زبان = **zimân**
zibr زیر rough, coarse
zig زک = **sik**
zigmâk زگیاک congenital, native: *zwan i* ~-*im* my native language
zik زک = **sik**
zikmâk زگیاک = **zigmâk**
zil زل large in body, huge
zilâm زلام = **zalâm**
zilla زلله slap; ~-**sirawândin** *v.t.* to slap
zimân زمان tongue, language; ~-**bad** زمانبهده foul-mouthed, ill-speaking; ~-**wân** زمانوان linguist
zindâna زندانه prison
zindlû زندوو alive; **ba** ~-**ûî** به زندووئی alive: *ba zindûî darhenrâ* he was taken out alive; **ba** ~ **heshtinawa** *v.t.* to bring back to life; ~-**agânî** زندهگانی animation, liveliness; ~-**awar** زندههوان animal, living creature
zinjûr زنجیر chain
zîr زیر barren tree; fart; step-; ~-**birâ** زیر-برای step-brother; ~-**khwishk** زیرخوشک step-sister
zirânî زیرانی knee
zirâw زیراو gall, courage; ~-**toqîn** زیراتوقین galling
ziringân زیرنگان **ziringe-** زیرنگی *v.i.* to ring; ~-**awa** زیرنگانههوان to reverberate
zirma زیرمه explosion, blast
zirtaboz زیرتهبوژ crooked old man
zistân زیستان winter
ziwân زیوان = **zimân**
ziyâ زیا much, more; ~-**tir la** زیاتر له more than
ziyâd زیاد much; ~-**î** increase; ~-**tir la** more than; ~-**kirdin** *v.t.* to add
ziyâfat زیافت banquet
ziyân زیان damage, loss
zîlamo زیلامو = **zhîlamo**
zît زیت clever
zîn زین saddle
zînewar زینهوان alive, living thing
zînd- زیند see **zind-**
zîndân زیندان prison
zîndû زیندوو = **zindû**
zîqândin زیقاندین **zîqen-** زیقین *v.t.* to scream
zîrak زیرهک clever
zîz زیر unhappy, angry
zmân¹ زمان = **zabân**
zmân² زمان = **zimân**
zoî زوئل bastard
zor¹ زور force; ~-**henân bo** *v.t.* to apply force to; ~-**kirdin la kho-** *v.t.* to force oneself, try hard (+ subj., to do s.th.); ~-**dâr** زوردار forceful, cruel, oppressive; ~-**dârî** زورداری cruelty, oppression; **piîr**~ پیرزور strong, forceful
zor² زور very; a lot, much; ...**èk i** ~ many; *shitèk i zor* many things; ~-**î pe nachû** before long, it wasn't long be-

SORANI KURDISH

<p>fore</p> <p>zorân زوران wrestling; ~girtin <i>v.t.</i> to wrestle</p> <p>zorba زوربه large quantity; majority; ~ i zor i the vast majority of</p> <p>zorzân زورزان clever; ~î cleverness</p> <p>zozân زوزان mountainous region, summer pasturage</p> <p>zubân زوبان = zimân</p> <p>zûlm زولم injustice, tyranny; ~lekrâw زولم لیکراو oppressed</p> <p>zûrât زورات corn</p> <p>zurba زوربه = zorba</p>	<p>zûrnâ زورنا clarion</p> <p>zurûf زوروف circumstances</p> <p>zû زوو early, soon; ba ~î quickly, fast</p> <p>zûr زوور rough, coarse</p> <p>zwân¹ زوان = zimân tongue, language; ~nâs زوانناس linguist; ~nâsî زوانناسی linguistic, linguistics; shewa~ شیوهزوان dialect</p> <p>zwân² زوان time: <i>b' am ~â</i> at this time</p> <p>zwel زویل garbage</p> <p>zwer زویر angry</p> <p>zwîr زویر = zwer</p>
---	--

General Index

- ‘Able, be’ §21
- Adjectives, attributive §5; comparative §13; with definite nouns §8; superlative §13; synopsis §9
- Alphabet, pp. 4–7
- Bîr* §22
- Calendar §12.3
- Circumpositions §14
- Conditionals §19(5), §32(a), §33
- Conjunctions, subordinating §38
- Copulas §15
- Days of the week §12.2
- Demonstratives §4
- Directionals §40
- ê §40
- Ergativity §27, §27.1
- ‘Have’ §16
- îsh §11
- Izâfa* §6, §7
- Months §12.3
- Moods, irrealis §32
- Noun, absolute state §1; definite state §3; indefinite state §2; plural nouns with attributive adjectives §8; postposed verbal complements §35; synopsis of states §9
- Numbers, cardinal §12, ordinal §12.1
- Orthographic peculiarities §41
- Participles, past passive §34.1; perfect active §28
- Phonology, pp. 1–3
- Possession §6
- Postpositions §14
- Prepositions §14, preposed pronominal prepositional complements §14.1; possessive pronouns displaced by preposed prepositional complements §27.4
- Pronouns, agent affixes §27, as logical objects of past transitive verbs §27.2; personal §10; possessive §10.1; preposed pronominal complements §14.1; prepositional complements with agent affixes §27.3; possessive pronouns displaced by preposed prepositional complements §27.4; pronominal objects of verbs §23
- Relative clauses §39
- ‘Remember’ §22
- South Sorani §27.1
- Stress, p. 3
- Temporal duration §37
- Twânîn* §21

SORANI KURDISH

Verbs, factitive §36; imperative perfect tense §29, §29.1; present §24; irrealis mood §32; in *-awa* subjunctive §19; simple past §25; §18; passive voice §34; past conditional §33; past habitual/progressive (intransitive) §26; past passive participle §34.1; past perfect tense §30, §30.1; present habitual/progressive §17; present

§27

Vowel contractions §42

'Want' §20

Wistin §20

-yatî §15, §29.1